

C. No. 4.

B E R E T N I N G

OM

**SUNDHEDSTILSTANDEN OG MEDICINALFORHOLDENE
I N O R G E**

I

1870.

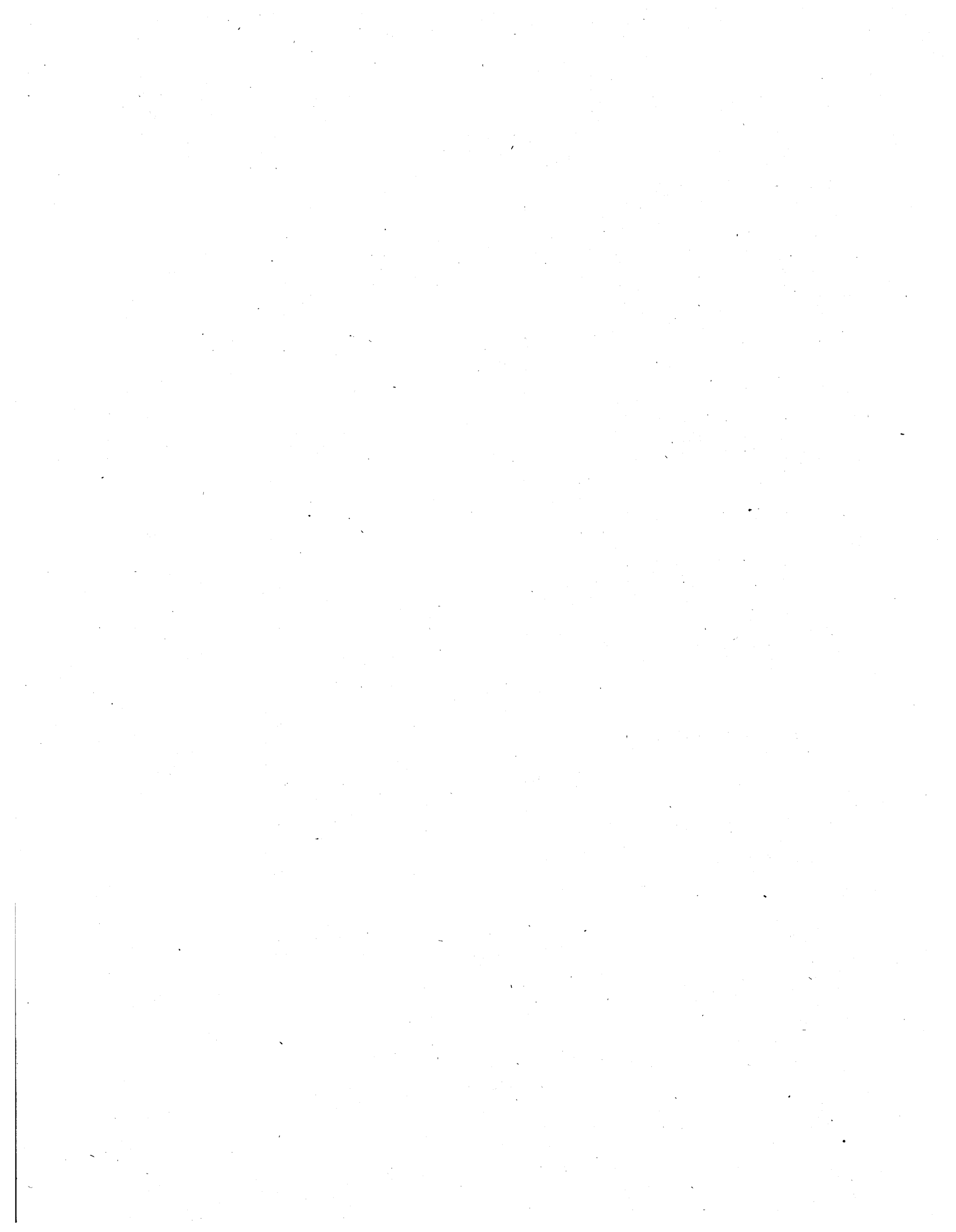
UDGIVEN AF

DEPARTEMENTET FOR DET INDRE.

CHRISTIANIA.

TRYKT I DET STEENSKE BOGTRYKKERI.

1872—73.

Indhold.

(Table des matières).

A.	Almindelig Oversigt over Sundhedstilstanden og Medicinalforholdene i hele Riget i Aaret 1870	V—XXXI
	(Rapport général sur l'état sanitaire et médical en Norvège pendant l'année 1870).	
B.	Beretning for de enkelte civile Overøvrighedsdistrikter.	
	(Rapport spéciaux pour les différentes préfectures).	
I.	Christiania By	1
II.	Akershus Amt	14
III.	Smaalenenes Amt	19
IV.	Buskeruds Amt	25
V.	Jarlsberg-Laurvigs Amt	32
VI.	Hedemarkens Amt	37
VII.	Christians Amt	44
VIII.	Bratsbergs Amt	50
IX.	Nedenøes Amt	56
X.	Lister-Mandals Amt	62
XI.	Stavanger Amt	69
XII.	Søndre Bergenhus Amt	75
XIII.	Bergens By	82
XIV.	Nordre Bergenhus Amt	88
XV.	Romsdals Amt	94
XVI.	Søndre Trondhjems Amt	102
XVII.	Nordre Trondhjems Amt	109
XVIII.	Nordlands Amt	119
XIX.	Tromsø Amt	127
XX.	Finmarkens Amt	132
C.	Oversigt over Husdyrenes vigtigste Sygdomme m. v. i 1870	140
	(Compte rendu des maladies principales des animaux domestiques etc. pendant l'année 1870.)	
D.	Bilag (Des Appendices)	152
	Beretning om Sundhedstilstanden og Medicinalforholdene i Norge i Aarene 1815 og 1816, afgivne af det norske Sundhedskollegium	152

Pendant l'année 1870 l'état sanitaire du Royaume doit être considéré, en général, comme satisfaisant. Il s'est montré le moins satisfaisant dans des parties de la préfecture de Stavanger et de la préfecture meridionale de Bergenhus et du diocèse de Trondhjem. D'après les relevés statistiques le nombre des cas traités des maladies aiguës, dites épidémiques*) pendant l'année a été de 70 745 (dans l'année précédente de 66 914) dont 19 873 tombent au premier quartier, 15 011 au second, 16 702 au troisième et 19 155 au quatrième quartier de l'année. Parmi les maladies prédominantes il faut citer la scarlatine, dont la fréquence a été plus considérable que dans l'année précédente et qui a continué à regner en épidémie dans tous les diocèses du Royaume; la rougeole s'est repandue en épidémie dans le diocèse de Trondhjem; les affections gastriques aiguës ont été plus nombreuses que d'habitude; les affections catarrhales ont eu la même fréquence que dans l'année précédente. La fièvre typhoïde et la pneumonie ont diminué de fréquence.

En 1870 la mortalité, calculée d'après la population moyenne presumée de l'année, soit 1 737 370 individus, a été de 16,18 sur 1 000 (non compris les morts-nés; ceux-ci compris, la mortalité a été de 17,25 sur 1 000). Les nombres correspondants de l'année précédente étaient de 17,06 et de 18,17. Le nombre des décès a été de 28 120, celui des morts-nés de 1861. Le nombre des naissances a dépassé celui des décès de 22 314. Parmi les 10 842 décès, dont les médecins ont indiqué la cause**) les maladies suivantes ont provoqué le plus grand nombre: la phthisie et les tubercules pulmonaires 1 544, la pneumonie 1 024, la décrépitude 660, la méningite cérébrale 651, la scarlatine 612, la fièvre typhoïde 471, les maladies cancéreuses 471, le choléra simple et la diarrhée 454, l'hydropisie et la maladie de Bright 421, la bronchite aiguë 377, l'apoplexie cérébrale 294, la débilité congénitale 249, les convulsions 240. Le nombre total de décès des spédalsques était 235, dans 114 de ces cas la spédalskhed (l'Elephantiasis des Grecs) a été indiquée comme cause de mort. Par suite d'accidents malheureux ont encore péri 1 118, dont la plupart se sont noyés.

Le nombre des hôpitaux était de 52; dans les 39 hôpitaux ordinaires il a été traité 8 088 malades, dont 6 085 sont sortis et 596 sont décédés; la mortalité ainsi 8,4 sur 100. Dans 9 hospices d'aliénés il a été traité 1 163 individus.

L'administration médicale du pays se trouvait divisée en 137 districts civils. Le nombre total des médecins autorisés était de 415. La vaccination a été pratiquée sur 43 123 individus, soit par les médecins, soit par des aides vaccinateurs dont le nombre était de 637. Il y avait 591 sages-femmes examinées.

Le nombre des pharmacies était de 64.

*) Voir le tableau No. V page X.

**) Voir le tableau No. XXX page XXXII.

A. Almindelig Oversigt

over Sundhedstilstanden og Medicinalforholdene i Riget for Aaret 1870.

Sundhedstilstanden maa for det hele Riges Vedkommende betegnes som god. Mindre tilfredsstillende skildres den fra Sarpsborg, Kragerø og Tins Distrikter, fra enkelte Lægedistrikter i Stavanger og søndre Bergenhus Amter samt fra Trondhjems Stift. Fra Byerne Christiania og Bergen omtales Sundhedstilstanden som nogenlunde god. Af 71 958 i hele Landet behandlede Tilfælde af saadanne Sygdomme, der kunne antage epidemisk Udbredning (i det foregaaende Aar 69 642) er Tiden opgivet for 70 745, af hvilke 19 873 falde paa første, 15 011 paa andet, 16 702 paa tredje og 19 155 paa fjerde Kvartal. Sygeligheden var saaledes som i de 3 foregaaende Aar størst i Aarets første Kvartal. Skarlagensfeber, Mæslinger og akutte gastriske Affektioner vare Aarets mest fremherskende Sygdomme; de catarrhalske Sygdomme havde omtrent samme Hyppighed som Aaret forud; Nervefeber og Lungebetændelse iagttoges derimod noget sjeldnere end da.

De **Dødes** Antal i 1870 udgjør 28 120, hvilket Tal er mindre end de 5 nærmest foregaaende Aars, da de Dødes Antal udgjorde henholdsvis: 29 534, 31 737, 31 708, 29 692, 28 993. Sammenlignet med Middeltallet af Døde i Femaaret 1861—65, viser Aaret 1870, som af nedenstaaende Tabel I kan sees, en Formindskelse af de Dødes Antal med 8,0 pCt.; sammenlignet med det foregaaende Aar viser sig en Formindskelse af 4,62 pCt.; sammenlignet med 1868 en Formindskelse af 11,18 pCt. Tabellen viser endvidere Antallet af de Døde i de forskjellige Stifter i 1870, sammenlignet med det aarlige Middeltal af Døde i Femaaret 1861—65, samt den procentvise Forøgelse eller For-

mindskelse af de Dødes Antal i de sidste 3 Aar i Forhold til Middeltal af Døde i det nævnte Femaar.

Tabel I.	Middeltal af Døde i Femaaret 1861—65.	Døde i 1870.	Formindskelse i 1870.	Procentvis Forøgelse eller Formindskelse i:		
				1870.	1869.	1868.
Riget	30 565	28 120	÷2446	+ 8,00	+ 3,38	+ 3,83
Christiania Stift	8 347	8 149	÷ 198	+ 2,3	+ 0,7	+14,9
Hamars -	3 916	3 379	+ 537	+13,9	+13,9	+ 1,5
Christiansands -	5 946	5 425	÷ 21	+ 0,3	+ 2,9	+12,1
Bergens -	4 619	4 056	+ 563	+12,1	+ 3,1	+12,8
Trondhjems -	4 493	4 249	÷ 244	+ 5,4	+11,5	+13,5
Tromsø -	3 244	2 862	+ 382	+11,8	+ 1,5	+10,8

Af Tabellen sees de Dødes Antal overalt formindsket for 1870, betydeligst i Hamars, Bergens og Tromsø Stifter, mindre i Christiania og Trondhjems og kun ubetydeligt i Christiansands Stift. Til Sammenligning af Dødeligheden i de forskjellige Aldersklasser i 1870 med Femaaret 1861—65 hidsættes Tabel II, der viser, hvor mange af 1 000 Døde der falde paa de enkelte Aldersklasser gennemsnitlig for det nævnte Femaar og særskilt for Aaret 1870. Til lettere Oversigt er, hvor Forskjellen udgjør 1,0 eller derover, Tallene trykte med udhævede Typer.

Tabel II.

Døde pro mille i de forskjellige Aldersklasser.

Aldersklasse.	Hele Riget.		ChristianiaStift.		Hamars Stift.		Christiansands Stift.		Bergens Stift.		Trondhjems Stift.		Tromsø Stift.	
	1861-65	1870.	1861-65	1870.	1861-65	1870.	1861-65	1870.	1861-65	1870.	1861-65	1870.	1861-65	1870.
Under 1 Aar	182,92	181,26	176,93	185,91	166,78	151,52	183,36	177,70	213,97	211,29	160,75	150,86	203,51	212,44
mellem 1—3 Aar	110,35	75,64	124,71	86,27	112,35	62,44	111,67	77,42	85,60	56,46	102,16	72,72	115,17	89,10
— 3—5 -	59,16	33,68	63,96	40,01	70,78	30,48	48,71	32,26	48,79	23,92	56,76	34,12	70,04	35,29
— 5—10 -	62,79	38,58	65,76	44,79	68,79	37,29	50,22	37,05	51,13	28,85	64,59	34,83	85,08	44,72
— 10—15 -	56,30	24,39	56,58	26,87	46,98	24,27	59,37	28,76	46,02	17,75	56,67	20,00	75,28	24,11
— 15—20 -		30,33		27,61		23,08		38,71		27,86		25,18		41,93
— 20—30 -	60,67	68,27	59,12	68,60	44,58	45,28	68,59	75,76	58,80	66,81	58,67	64,49	74,97	87,70
— 30—40 -	58,26	62,66	62,64	62,46	42,08	41,78	62,70	68,20	59,44	63,36	54,49	64,25	61,90	74,07
— 40—50 -	57,30	72,44	62,07	75,72	47,54	63,38	59,07	71,15	61,09	70,76	54,80	77,90	51,67	70,58
— 50—60 -	58,49	76,31	58,50	81,11	50,15	77,84	61,18	74,10	62,87	76,43	62,32	73,90	52,03	68,48
— 60—70 -	96,10	107,72	95,43	102,10	99,84	118,68	98,42	111,52	97,85	110,21	103,10	108,50	76,88	98,88
— 70—80 -	113,48	138,16	104,63	125,29	135,68	190,89	111,54	122,95	127,55	144,72	122,60	158,63	80,33	101,68
— 80—90 -	70,78	77,99	60,49	65,16	98,25	115,71	73,60	73,73	73,17	87,77	81,46	92,02	40,75	43,33
— 90—100 -	13,00	12,27	8,99	8,10	15,68	16,28	11,20	10,51	13,46	13,81	21,01	21,89	11,65	6,29
Over 100 Aar	0,40	0,43	0,19	-	0,52	1,18	0,37	0,18	0,26	-	0,62	0,71	0,74	1,40

Efter denne Tabel sees for 1870 en relativ Formindskelse af de Dødes Antal at have fundet Sted i det første Leveaar saavel i hele Riget som i Stifterne med Undtagelse af Christiania og Tromsø Stifter, hvor Forholdet er omvendt. I Aldersklassen 1—20 bemærkes de Dødes Antal at være relativt formindsket i hele Riget og i ethvert enkelt Stift undtagen Aldersklassen 10—20 Aar i Christiansands Stift, hvor de Dødes Antal er noget større i 1870. I Aldersklassen 20—80 Aar sees de Dødes Antal at være relativt forøget i hele Riget og for den største Del ogsaa i de enkelte Stifter.

Dødsprocenten i 1870 udgjorde 1,618 eller 16,18 af hvert tusinde Levende (se Tabel XXIII). Sammenstilling af en Del andre Dødelighedsforholde indeholder Tab. III. (Se Tabellen paa den anden Spalte.)

De fleste Dødsfald indtraf i: De færreste Dødsfald i:

Marts	2 709	September	1 939
December	2 694	Juli	2 014
Januar	2 580	August	2 032
April	2 525	Juni	2 092
Februar	2 522	Oktober	2 242
Mai	2 477	November	2 294

Veirliget. Vinteren omtales fra flere Steder i det Søndenfjeldske at have været streng. Vaaren angives fra det Vesten- og Nordenfjeldske som kold og regnfuld. Sommer og Høst anføres fra hele Riget som god og varm.

Aarsudbyttet antages i det Hele at have været tilfredsstillende og over et Middelsaars, i Nordlands og Tromsø Amter endog særdeles godt. Korn- og Potetes-

Tabel III.

	1870.				
	Samtlige Døde i pCt. af Fødte.	Døde i 1ste Leveaar i pCt. af Fødte.	Døde i 1ste Leveaar i pCt. af samtlige Døde.	Døde mellem 1—15 Aar i pCt. af samtlige Døde.	Døde under 15 Aar i pCt. af samtlige Døde.
Riget	55,7	10,1	18,1	17,3	35,3
Christiania Stift	60,2	11,3	18,6	19,8	38,4
Hamars	54,6	8,2	15,1	15,4	30,6
Christiansands	53,4	9,4	17,7	17,5	35,3
Bergens	48,5	12,5	21,1	12,9	33,8
Trondhjems	61,2	9,2	15,0	16,2	31,3
Tromsø	52,8	11,2	21,2	19,3	40,5
Christiania By	61,9	17,7	28,8	21,9	50,7
Akershus Amt	64,4	11,0	17,1	20,4	37,4
Smaalenenes	53,1	10,0	18,8	17,2	36,2
Buskeruds	63,8	10,0	15,7	18,3	34,0
Jarlsb.-Laurvigs Amt	62,5	9,5	15,2	21,8	37,0
Hedemarkens	56,2	9,1	16,3	16,6	32,2
Christians	53,0	7,3	13,2	13,3	27,0
Bratsbergs	53,7	8,7	16,2	16,1	32,4
Nedenæs	59,0	8,7	14,8	20,5	36,9
Lister-Mandals	60,5	11,4	18,9	16,0	34,8
Stavangers	54,8	9,0	20,0	16,4	36,4
Søndre Bergenhus	46,7	11,1	23,9	10,4	34,4
Bergens By	70,6	15,9	22,5	21,6	44,1
Nordre Bergenhus Amt	53,8	8,9	19,0	10,9	30,0
Romsdals	47,5	6,9	14,6	13,7	28,2
Søndre Trondhjems	67,3	11,1	16,5	19,8	36,2
Nordre	61,3	8,3	13,6	12,5	26,1
Nordlands	50,1	8,6	17,2	15,7	32,9
Tromsø	46,0	11,6	25,3	19,3	44,6
Finmarkens	73,9	18,6	25,2	27,1	52,3

høsten angives som god og heldig især hvad Kvaliteten angaar, men Frugtavlens i Bergens Stift slog feil. Fiskerierne gav som Regel et godt Udbytte; Vaarsildfisket mislykkedes dog næsten ganske.

Om de **epidemiske Sygdommes Fordeling** over de enkelte Stifter og Amter giver Tabel IV Oplysning. Tabel V viser de epidemiske Forholde i hele Riget med Hensyn til Tid og de Angrebnes Kjøen og Alder (se Pag. VIII—IX og X).

Nervefeber. Det for Aaret 1870 opførte Antal Tilfælde og Dødsfald er det mindste i de sidste tretten Aar. Forholdet af de Døde til de Angrebne er derimod lidt større end i det foregaaende Aar. Det i de sidste 5 Aar kjendte Antal Angrebne og Døde af Nervefeber sees af følgende Sammenstilling.

Nervefeber.	Angrebne.	Døde.	Døde af 100 Angrebne.
1870	4 337	471	10,86
1869	5 259	544	10,34
1868	6 777	770	11,36
1867	6 517	782	12,00
1866	6 480	700	10,80

Sammenligner man i heromhandlede Aar Nervefeberens Udbredning i de enkelte Dele af Riget, viser Sygdommen at have haft størst Udbredning i Tromsø og dernæst i Trondhjems, mindre i Bergens og Christiansands og mindst i Hamars Stift. Finmarkens Amt udmærker sig fremdeles ved den hyppigere Forekomst af Nervefeber, hvorvel dens Udbredning i heromhandlede Aar var betydeligt mindre end i de nærmest foregaaende fem Aar; i Nordlands, Smaalenenes, Stavangers, søndre Bergenhus og Romsdals Amter havde Sygdommen dernæst størst Udbredning, mindst hyppig viste den sig i Jarlsberg-Laurvigs og nordre Bergenhus Amter. Sammenlignet med det foregaaende Aar viser der sig betydelig Aftagen af Sygdommen i Christiania, Christiansands, Bergens og Tromsø Stifter, mens Sygdommen i Hamars Stift omtrent holdt sig uforandret og i Trondhjems Stift viser sig noget tiltaget. Amtsvis bemærkes en betydeligere Tiltagen af Sygdommen i Akershus Amt med Christiania samt Romsdals og søndre Trondhjems Amter, mens der spores betydeligere Aftagen i Jarlsberg-Laurvigs, Stavangers, nordre Bergenhus, nordre Trondhjems, Tromsø og Finmarkens Amter.

Til Oversigt over Nervefeberens Forekomst i Riget og dets forskjellige Dele i de sidste 5 Aar hidsættes Tabel VI, der for hvert af disse Aar, stifts- og amtsvis angiver Antallet af det kjendte Antal Angrebne af 1 000 Indvaanere. (Se Pag. XI).

Sygdommen viste sig i 1870 i Regelen som Abdominaltyphus; kun fra enkelte Amter omtales dels spredte

dels i mindre Lokalepidemier optraadte Tilfælde af exanthematisk Typhus, der kun i Smaalenenes og Finmarkens Amter angives at have haft nogen større Udbredning. Af samtlige under denne Form af Nervefeber opførte 250 Tilfælde falde 122 paa Finmarkens Amt. Epidemier af Nervefeber vedvarede paa flere Steder fra det foregaaende Aar. Fra de store Fiskerier anføres Sygdommen at være bragt omkring i de nordlige Stifter ved hjemvendende syge Fiskere, ligesom Samfærdselen inden Herrederne og Amterne paa flere Steder bragte Sygdommen videre inden Herreder og Amter. Fra Udlandet angives Sygdommen at være indført til Kragerø og Arendal.

Tabel VII giver en nøiere Oversigt over Nervefeberens Forekomst i de forskjellige Egne af Landet (se Pag. XII).

Af **Barsel-feber** (Febris puerperalis) opgive Lægerne 490 Tilfælde og 144 Dødsfald (452 Tilfælde og 111 Dødsfald i 1869, 434 og 115 i 1868, 475 og 143 i 1867).

Som Døde paa Barselseng er af Presterne opgivet 337. (I det foregaaende Aar opgives 300, i 1863: 295, i 1867: 302 og i Gjennemsnit for Tiaaret 1856—65: 378. Af Alder vare under 20 Aar 11, mellem 20—30 Aar 114, mellem 30—40 Aar 158, mellem 40—50 Aar 54. For 198 af dem er anført Tiden i Barselsengen, da Dødsfaldet indtraf, nemlig:

i 1ste Døgn	51*)	i 8de Døgn	19
i 2det	— 14	i 9de	— 7
i 3die	— 8	i 10de	— 5
i 4de	— 8	i 11te	— 10
i 5te	— 10	i 12te	— 5
i 6te	— 7	i 13de	— 5
i 7de	— 12	i 14de	— 12

tilsammen i 1ste Uge 110 tilsammen i 2den Uge 63.

i 3die Uge 14

i 4de — 5

efter 4de — 6.

I Henseende til borgerlig Stilling vare heromhandlede 337 Barselkvinder fordelte paa følgende Maade: 103 Gaardmandskoner, 40 Husmandskoner, 30 Inderstkoner, 5 Embedsmændskoner, 6 Sømændskoner, 3 Bestillingsmænds, 3 Industridrivendes, 3 Handelsmænds, 3 Haandværkeres, 4 Arbejderes, 2 Skibsrederes Koner, 1 Brandkonstabels Kone, 3 Enker, 28 Piger og 103 af uopgivent Stilling. 66 hørte hjemme i Byerne, 271 i Landdistrikterne.

*) For 34 er Tiden nærmere angivet saaledes: Strax efter Fødselen døde 1, $\frac{1}{2}$ Time efter 10, 1 Time efter 5, $1\frac{1}{2}$ Time efter 1, 2 Timer efter 5, 4 Timer efter 3, $4\frac{1}{2}$ Time efter 1, 6 Timer efter 4, $6\frac{1}{2}$ Time efter 1, 9 Timer efter 1, og 13 Timer efter 2.

Tabel IV.

De af Lægerne anmeldte Tilfælde af epidemiske

	Samtlige epidemiske Sygdomme.		Nervefeber.		Simpel Feber.		Barsefeber		Børnekopper.		Vandkopper.		Skarlagensfeber.		Rødliniger.		Mæslinger.		Rosen.	
	Angr.	Døde.	Angr.	Døde.	Angr.	Døde.	Angr.	Døde.	Angr.	Døde.	Angr.	Døde.	Angr.	Døde.	Angr.	Døde.	Angr.	Døde.	Angr.	Døde.
Riget	72 438	3718	4337	471	3802	1	490	144	260	21	991	1	5 227	612	252	2259	66	1612	40	
Christiania Stift	26 474	1349	868	102	1311	1	138	48	218	15	435	-	2 375	260	56	42	-	744	18	
Hamars	6 239	319	356	39	194	-	48	5	2	-	77	-	874	69	23	16	-	167	3	
Christiansands	15 304	675	917	119	981	-	121	27	26	4	191	1	540	94	167	11	-	359	8	
Bergens	7 616	432	659	50	762	-	57	22	2	-	92	-	571	76	1	45	6	125	3	
Trondhjems	12 470	673	832	88	413	-	79	18	7	-	154	-	662	84	1	2125	60	164	6	
Tromsø	4 335	270	705	73	141	-	47	24	5	2	42	-	205	29	4	20	-	53	2	
Christiania By	8 958	434	82	11	282	1	20	16	38	1	182	-	896	70	26	6	-	198	5	
Akershus Amt	2 972	181	100	11	101	-	34	8	3	-	38	-	558	47	-	10	-	109	3	
Smaalenenes	5 218	233	412	40	316	-	33	6	164	14	72	-	293	39	27	18	-	136	5	
Buskeruds	5 974	297	210	33	436	-	34	11	4	-	77	-	372	57	-	4	-	215	3	
Jarlsberg-Laurvigs Amt	3 352	204	64	7	176	-	17	7	9	-	66	-	256	47	3	4	-	86	2	
Hedemarkens	3 369	176	206	26	125	-	23	2	1	-	37	-	457	46	10	12	-	85	2	
Christians	2 870	143	150	13	69	-	25	3	1	-	40	-	417	23	13	4	-	82	1	
Bratsbergs	2 909	149	121	17	89	-	24	7	11	-	53	-	95	10	78	1	-	81	-	
Nedenæs	3 813	187	211	16	176	-	28	8	11	4	28	-	386	75	73	4	-	139	3	
Lister-Mandals	2 938	126	158	25	234	-	26	7	3	-	55	-	16	1	13	3	-	75	2	
Stavanger	5 644	213	427	61	482	-	43	5	1	-	55	1	43	8	3	3	-	64	3	
Søndre Bergenhus	1 916	135	364	29	84	-	22	8	-	-	9	-	126	17	1	22	5	23	-	
Bergens By	4 149	204	160	12	588	-	11	5	2	-	69	-	289	43	-	12	-	73	2	
Nordre Bergenhus Amt	649	40	70	4	27	-	11	5	-	-	3	-	35	1	-	11	1	12	1	
Romsdals	3 215	196	431	48	159	-	45	11	-	-	29	-	289	29	-	376	3	44	3	
Søndre Trondhjems	7 437	373	216	27	210	-	27	3	-	-	97	-	302	58	-	1432	46	90	1	
Nordre	2 720	157	250	18	107	-	20	8	7	-	39	-	192	12	1	317	11	47	2	
Nordlands	2 158	117	437	47	78	-	18	9	-	-	19	-	63	6	2	20	-	25	1	
Tromsø	948	71	103	11	21	-	17	8	5	2	11	-	13	1	-	-	-	14	-	
Finmarkens	1 229	82	165	15	42	-	12	7	-	-	12	-	129	22	2	-	-	14	1	

Tabel VIII viser Fordeling over By og Land samt paa de enkelte Stifter af Dødsfald paa Barselseng og af Barsefeber. Det vil heraf sees, at i Hamars Stift viser sig ringere Dødelighed paa Barselseng end i de øvrige Stifter. Af Barsefeber sees Antallet af de anmeldte Sygdomstilfælde i Christiansands og Trondhjems Stifter at være lidt større end i 1869; Dødsfaldenes Antal derimod at være tiltaget især i Christiania og Tromsø Stifter (se Tabellen paa den anden Spalte).

For de paa Barselseng i 1870 Døde indeholde Lægerens Beretninger i det Hele Oplysning om Dødsarsagen hos 224: 144 døde af Barsefeber, 23 af Barsekrampe (deraf to uforløste), 22 af Livmoderblødning (deraf to uforløste), 8 efter forskellige besværlige eller i anden Henseende uregelmæssige Fødsler, fuldførte ved Kunsthjelp, 6 af Livmoderbristning (deraf fire uforløste), 4 af Emboli, 4 af Lungebetændelse, 3 af Tæring, 2 af Peritonit og af Barsemani, Gravidditas extrauterina, Fibrosarcoma pelvis, Rygmarvsbetændelse, Gigtfeber, Skarlagens-

Paa Barselseng og af Barsefeber døde Kvinder.

Tabel VIII.	1856-65.		1870.					
	Gjennemsnitsantal af Barsekvinder	Af 1 000 Barsekvinder døde.	Antal Barsekvinder.	Eller Procentstørrelsen døde paa Barselseng	Af 1 000 Barsekvinder døde	Tilfælde af Barsefeber	Dødsfald af Barsefeber	Dødsprocent.
Riget	53588	7,0	51770	337	6,5	490	144	29,3
Landdistrikterne	44873	6,7	41528	271	6,5	-	-	-
Bydistrikterne	8 715	8,6	10242	66	6,5	-	-	-
Christiania Stift	14852	5,8	13734	90	6,5	138	48	34,7
Hamars	7 900	3,9	6 300	26	4,1	48	5	10,4
Christiansands	10264	7,8	10422	62	5,9	121	27	22,3
Bergens	8 128	8,5	8 625	57	6,6	57	22	38,6
Trondhjems	7 301	8,0	7 118	50	7,0	79	18	22,7
Tromsø	5 143	10,2	5 571	52	9,3	47	24	51,0

feber, Gulstot, af hver 1. Desuden omtales 1 Dødsfald efter Abort.

Sygdomme fordelte paa Stifter og Amter.

Kighoste.		Diphtherisk Svælgbetændelse.		Strubehoste.		Kusma.		Akute catarrhalske Tilfælde.		Lungebetændelse.		Pleurit.		Gigtfeber.		Koldfeber.	Diarrhoe og Cholera nostras.		Blodgang.		Skjærbug.			
Angr.	Døde.	Angr.	Døde.	Angr.	Døde.	Angr.	Døde.	Angr.	Døde.	Angr.	Døde.	Angr.	Døde.	Angr.	Døde.	Angr.	Angr.	Døde.	Angr.	Døde.	Angr.	Døde.		
1517	111	1211	87	289	144	401	1	26	313	390	6387	1024	804	54	1636	71	143	13	486	431	579	43	142	6
86	9	407	37	100	56	235	1	10	984	181	2480	408	233	22	521	16	72	5	117	171	43	3	9	1
39	-	229	5	18	9	50	-	1	754	19	952	122	97	4	259	11	3	5	912	23	131	8	38	2
113	11	138	13	74	31	87	-	6	988	87	1240	194	217	5	436	18	54	2	596	60	29	2	21	1
177	18	123	12	18	9	9	-	2	296	43	629	103	100	8	167	11	7	1	742	69	30	2	4	-
644	42	255	15	60	25	14	-	3	176	48	1025	158	84	9	182	12	5	2	290	87	280	20	18	1
458	31	59	5	19	14	6	-	1	117	12	361	39	73	6	71	3	2	8	29	21	66	8	52	1
27	1	81	13	17	13	83	1	4	219	70	621	129	7	7	172	5	18	1	975	90	8	1	-	-
7	2	55	5	8	4	14	-	9	20	10	436	69	80	7	61	2	4	4	416	12	14	1	4	-
7	-	110	6	16	10	76	-	1	781	27	482	44	41	1	97	1	9	1	119	39	7	-	2	1
30	4	81	3	22	11	10	-	2	484	51	603	95	69	3	111	6	25	1	172	19	14	1	1	-
15	2	80	10	37	18	52	-	1	580	23	338	71	36	4	80	2	16	4	35	11	-	-	2	-
5	-	124	5	7	3	20	-	1	045	11	513	59	62	2	113	4	3	4	470	13	35	3	16	-
34	-	105	-	11	6	30	-	7	09	8	439	63	35	2	146	7	-	4	442	10	96	5	22	2
4	-	39	5	27	10	30	-	1	240	20	211	58	57	-	59	4	9	6	669	18	3	-	8	-
3	-	35	3	9	4	6	-	1	746	20	278	42	78	1	105	3	27	1	465	7	2	1	3	-
92	11	19	1	20	6	10	-	1	322	21	228	33	50	3	120	4	9	4	479	12	3	-	3	-
14	-	45	4	18	11	41	-	2	678	26	523	61	32	1	152	7	9	9	983	23	21	1	7	1
114	12	50	2	10	6	4	-	3	360	7	194	29	33	3	52	3	1	3	437	14	10	-	-	-
13	-	51	8	5	3	-	-	1	493	30	226	44	7	2	81	6	4	1	059	49	6	-	-	-
40	1	-	-	1	-	2	-	1	194	2	83	17	9	2	17	-	-	-	120	5	10	1	4	-
73	11	144	12	20	8	7	-	7	02	10	303	39	74	4	74	3	4	3	383	12	55	3	3	-
267	24	92	2	36	16	10	-	2	167	24	550	80	44	5	87	9	2	1	724	65	70	12	14	1
314	12	41	3	6	1	-	-	5	56	18	298	52	17	1	38	2	1	3	309	11	159	6	1	-
172	10	28	5	8	6	-	-	5	16	6	118	13	37	3	51	2	-	5	514	5	32	4	20	-
131	13	13	-	9	7	5	-	2	43	1	150	12	32	2	13	1	1	1	153	10	12	3	2	-
155	8	18	-	2	1	1	-	3	58	5	93	14	4	1	7	-	1	1	162	6	22	1	30	1

22 Kvinder angives at være døde uforløste (13 i 1869) nemlig:

i Akershus Amt	1	i søndre Bergenhus Amt	4
i Smaalenenes -	2	i nordre -	3
i Jarlsb.-Laurvigs Amt	1	i Romsdals -	2
i Christians -	2	i søndre Trondhjems -	3
i Bratsbergs -	1	i nordre -	1
i Stavangers -	1	i Finmarkens -	1

Af de døde Uforløste, om hvilke Lægernes Beretninger indeholde nærmere Oplysninger, haves Opgave over Dødsarsagen hos 13, nemlig hos 4 Livmoderbristning, Barselkrampe, Livmoderblødning fra forliggende Moderkage, Bækkensneverhed og Kræfttab, hver hos 2, Tverleie hos 1.

Af **Børnekopper** (Variolæ) opføres 260 Angrebne og 21 døde. (I 1869 opgaves 428 Angrebne og 24 Døde, i 1868: 2 023 og 99 og i 1867: 1 243 og 20). Sygdommen, der var mest udbredt i Christiania Stift, forekom kun enkeltvis

og spredt i de øvrige Stifter. Det største Antal Tilfælde opføres fra Smaalenenes Amt og Christiania By. Til Smaalenenes Amt bragtes Sygdom til forskellige Tider til flere Steder især ved arbeidssøgende Svensker, fra hvem Omgivelserne smittedes, hvorved Sygdommen bragtes udover forskellige Herreder inden Amtet. Til Jarlsberg-Laurvigs Amt kom Smitten ligeledes fra Sverige. Fra Byerne Østerrisør, Kragerø og Stavanger samt Tromø Herred i Nedenæs Amt angives Smitteimport fra Udlandet. Af de 260 Angrebne kunne 10 sees at have været Uvaccinerede, af hvilke 2 døde. (Af de 428 i 1869 Angrebne vides 36 at have været Uvaccinerede, af hvilke 9 døde.)

Skarlagensfeber (Scarlatina) havde større Udbredning end i det foregaaende Aar. Ialt er opgivet 5 227 Angrebne og 612 Døde. (I 1869: 4 200 Angrebne, 510 Døde, i 1868: 2 679 og 435, i 1867: 4 782 og 764.) Dødeligheden udgjorde i heromhandlede Aar 10,6 pCt., i 1869: 10,8 pCt., i 1868: 12,5 pCt. og i 1867: 11,9 pCt. af de Behandlede. I Tabel IX hidsættes en Sammenligning over de anmeldte

De af Lægerne anmeldte epidemiske Tilfælde efter Tid, Alder og Kjøen.

(Le nombre des cas traités des maladies épidémiques par mois, par sexe et par âge.)

Tabel V.

1870.	Hele Aaret.			Tiden er op- givet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	Mænd.	Kvinder.	Børn.	Voxne.
	Behandlede.	Procentforhold til samtlige behandlede epidemiske Tilfælde.	Deraf Døde.																	
Typhus	4 301	5,9	435	4 104	490	387	392	347	376	271	282	306	291	328	293	341	2 209	2 002	1 035	3 036
Febris simplex	3 802	5,3	1	3 758	385	337	379	321	316	288	256	278	293	298	283	324	1 563	1 803	1 557	1 769
— puerperalis	474	0,6	128	461	59	41	56	37	23	39	29	27	26	45	39	40	-	474	-	474
Variolæ	260	0,3	21	253	15	10	13	15	17	18	8	36	35	24	21	41	146	110	72	179
Varicellæ	991	1,3	1	989	81	52	89	73	86	86	65	48	58	63	119	169	460	471	882	74
Scarlatina	5 164	7,2	549	5 133	424	303	424	321	290	293	372	307	377	518	743	761	2 378	2 368	4 514	478
Rubeolæ	252	0,3	-	252	13	14	18	66	23	29	16	8	8	14	28	15	102	145	185	57
Morbilli	2 254	3,1	61	2 240	29	12	17	11	37	614	663	106	83	152	256	260	1 083	1 155	1 964	286
Erysipelas	1 609	2,2	37	1 588	137	106	158	144	117	110	113	101	114	143	184	161	603	978	250	1 249
Tussis convulsiva	1 491	2,0	85	1 491	210	218	100	156	113	99	144	175	98	72	63	43	756	691	1 395	33
Diphtheritis faucium	1 197	1,6	73	1 194	141	82	103	87	96	78	70	78	96	109	135	119	511	663	604	547
Angina membranacea	264	0,3	119	260	16	29	23	24	11	18	21	12	20	22	29	35	144	111	251	12
Parotitis	401	0,5	1	400	53	60	75	42	16	25	16	29	22	19	22	21	208	156	215	183
Bronchitis acuta & Ca- tarrhus	26 262	36,4	339	25 876	3 199	2 934	2 670	2 004	1 838	1 343	1 033	993	1 626	2 817	2 719	2 700	12 738	12 540	10 473	14 797
Pneumonia	6 578	9,1	915	6 459	738	858	830	691	656	428	230	184	237	496	534	577	3 860	2 437	1 587	4 666
Pleuritis	787	1,9	37	765	87	73	80	79	83	80	46	40	39	50	57	51	480	285	124	636
Rheumatismus articu- laris acutus	1 630	2,2	65	1 608	195	144	159	147	140	102	106	83	103	116	141	172	782	811	223	1 334
Febris intermittens	143	0,2	-	138	11	8	12	14	15	13	11	12	16	8	11	7	113	27	7	128
Diarrhoea acuta & Cholera nostras	13 429	18,7	374	13 143	707	687	750	583	708	843	1 450	3 778	1 404	856	743	634	6 637	5 719	5 905	6 653
Dysenteria	527	0,7	37	522	36	48	53	28	21	22	33	97	76	67	17	24	269	248	229	288
Scorbutus	142	0,2	6	111	7	14	22	9	17	14	5	7	6	6	1	3	80	57	18	114
Summa	71 958	100,0	3 284	70 745	7 033	6 417	6 423	5 199	4 999	4 813	4 969	6 705	5 028	6 223	6 438	6 498	35 122	33 251	31 490	36 973

Tilfældes og Dødsfalds Fordeling stiftsvis i de tvende sidste Aar:

Tabel IX.

Skarlagensfeber.	1870.			1869.		
	Behand- lete.	Deraf Døde.	Ialt opg. Dødsfald.	Behand- lete.	Deraf Døde.	Ialt opg. Dødsfald.
Riget.....	5164	549	612	4139	449	510
Christiania Stift.....	2329	214	260	1667	213	251
Hamars -	871	66	69	1142	126	139
Christiansands -	536	90	94	126	18	23
Bergens -	569	74	76	100	6	7
Trondhjems -	655	77	84	1035	83	87
Tromsø -	204	28	29	69	3	3

Sygdommen var saaledes i 1870 tiltaget i Christiania, Christiansands, Bergens og Tromsø Stifter, derimod aftaget i Hamars og Trondhjems. Komplikationer med diphtherisk Svælgbetændelse, phlegmonøse tildels gangrænøse Betændelser paa Halsen og i Halskjertlerne samt Nyrebetændelse anføres at have været hyppige ligesom ogsaa Vatersot som Eftersygdom. For 39 Døde haves Opgave over den sekundære Dødsårsag nemlig Nyrebetændelse og Vatersot hos 16, diphtherisk Svælgbetændelse hos 10, Kramper hos 4, tuberkuløs Meningit hos 3, Lungebetændelse hos 2 og Gangræn, Pleurit, Enterit og phlegmonøs Absces, hver hos 1. Sygdommen vedvarede ved Aarets Udgang som Epidemii paa flere Steder i Christiania og Hamars Stifter, i Nedenæs Amt, Bergens By og Finmarkens Amt, hvorimod den var meget aftaget i Bergens og Trondhjems Stifter.

Af **Mæslinger** (Morbilli), der havde haft betydeligere epidemisk Udbredning i Aarene 1867 og 68 (henholdsvis 5 811 og 7 552 anmeldte Tilfælde samt 185 og 373 kjendte Dødsfald), men som i 1869 var traadt mere tilbage (822 anmeldte Tilfælde med 20 Døde), havde i 1870 igjen ytret sig hyppigere, idet der er opgivet 2 259 Tilfælde, hvoraf 66 endte dødeligt. Sygdommen forekom dog kun enkeltvis og spredt i de fire sydlige samt i Tromsø Stift, hvorimod den havde sin største Udbredning i Trondhjems Stift og især optraadte i Trondhjems By, hvor fra Mai til August Maaned over Halvparten af de fra hele Riget anmeldte Tilfælde indtraf. Sygdommen anføres fra Trondhjem bragt til Christiansund og flere andre Steder inden Stiftet. Karakteren angives som godartet, saa at de fleste Steder kun de færreste Tilfælde kom under Behandling.

Tabel VI.

Angrebne af Nervefeber af 1 000 Indvaanere.

	1870.	1869.	1868.	1867.	1866.
Riget.....	2,49	3,04	3,93	3,80	3,81
Christiania Stift.....	1,87	2,22	3,60	5,29	3,68
Hamars -	1,51	1,34	1,98	1,98	2,68
Christiansands -	2,72	3,37	3,95	3,53	4,06
Bergens -	2,39	3,38	3,29	2,78	4,17
Trondhjems -	3,15	2,72	3,70	2,61	3,37
Tromsø -	4,33	7,16	9,24	6,53	5,53
Akershus Amt med Christiania..	1,04	0,56	1,78	1,69	1,17
Smaalenenes Amt.....	3,98	6,14	5,40	5,42	6,32
Buskeruds -	2,12	1,94	5,21	10,73	5,63
Jarlsberg-Laurvigs Amt.....	0,73	1,20	3,22	5,90	3,18
Hedemarkens -	1,72	1,65	2,62	2,47	2,37
Christians -	1,28	1,02	1,35	1,49	2,98
Bratsbergs -	1,51	1,73	1,98	1,95	3,69
Nedenæs -	2,98	2,83	3,26	4,56	6,55
Lister-Mandals -	2,09	2,96	2,48	2,11	2,72
Stavangers -	3,89	5,20	6,87	5,04	3,68
Søndre Bergenhus med Bergen..	3,57	4,85	3,93	3,28	3,29
Nordre Bergenhus Amt.....	0,80	1,73	2,07	2,04	5,01
Romsdals -	3,88	3,34	4,09	3,03	5,74
Søndre Trondhjems -	1,93	0,83	3,08	2,55	2,26
Nordre -	3,01	3,92	3,96	2,13	2,85
Nordlands Amt.....	4,69	4,87	7,53	4,56	3,89
Tromsø -	2,15	5,22	3,83	3,11	3,26
Finmarkens -	7,48	21,14	28,56	22,68	17,81

Som Komplikationer af Sygdommen nævnes Bronchit og Lungebetændelse og som Eftersygdomme serophuløse Exanthemer, Conjunktiviter, kroniske Bronchiter og Lungebetændelser. Den sekundære Dødsårsag er opgivet for 12 Døde, nemlig Lungebetændelse hos 6, Bronchit hos 2, diphtherisk Svælgbetændelse, Noma, Hjernebetændelse, Mani, hver hos 1.

Af **Kighoste** (Tussis convulsiva) er i 1870 opgivet 1 517 Tilfælde og 11 Dødsfald. (I 1869: 3 882 Angrebne, 282 Døde, i 1868: 4 345 Angrebne, 370 Døde, og i 1867: 2 894 og 248). Naar undtages de to trondhjemske Amter, hvorfra i dette Aar flere Tilfælde anmeldtes, var Sygdommen langt mindre udbredt end i det foregaaende Aar.

Diphtherisk Svælgbetændelse (Diphtheritis faucium) var fremdeles i Aftagende. Ligesom i de nærmest foregaaende Aar viste Sygdommen sig kun sporadisk eller i mindre Lokalepidemier. Der er opgivet 1 211 Tilfælde og 87 Dødsfald. (I 1869: 1 491 Angrebne og 167 Døde, i 1868: 1 547 og 169 og i 1867: 2 201 og 369.) Slaaes diphtherisk Svælgbetændelse og Strubehoste sammen, findes i Lægernes Beretninger Opgave over 231 Dødsfald af begge Sygdomme, medens det opgivne Antal Aaret iforveien

Tabel VII.

Oversigt over Nervefeberens Forekomst i de forskjellige Egne.

	Folkemængde ved Midten af 1870.	Angrebne.	Angrebne af 1000 Indvaanere.	Døde.	Døde af 100 Angrebne.	Lægedistrikt, Herred eller By, hvor Nervefeber især forekom.
Hele Riget	1 737 370	4 337	2,49	471	10,86	
Christiania Stift	462 950	868	1,87	102	11,75	
Hamars -	236 435	356	1,51	39	1,09	
Christiansands-	336 075	917	2,72	119	12,97	
Bergens -	275 393	659	2,39	50	7,59	
Trondhjems -	263 625	832	3,15	88	1,06	
Tromsø -	162 892	705	4,33	73	1,04	
Akershus Amt med Christiania By	174 173	182	1,04	22	12,09	{ Christiania 82 Angr. 11 Døde Akers Distrikt 42 — 4 — Ullensakers — 40 — 4 — Sarpsborgs — 233 — 21 — Hvaløernes — 48 — 5 — Fredrikshald 62 — 10 — Buskeruds Landfysikat . . 96 — 13 — Modums Distrikt 80 — 14 —
Smaalenenes Amt	103 452	412	3,98	40	9,71	{ Solør-Odalens Distrikt . . . 64 — 8 — Hedemarkens Amtsfysikat 68 — 7 —
Buskeruds -	98 705	210	2,12	33	15,71	{ Faabergs Distrikt 45 — 4 — Bratsbergs Amtsfysikat . . 46 — 5 — Kragerø Distrikt 47 — 7 —
Jarlsberg-Laurvigs Amt	86 620	64	0,73	7	10,94	{ Arendal 58 — 5 — Vestre Nedenæs Distrikt . . 116 — 3 — Lyngdals Distrikt 41 — 10 — Flekkefjords — 45 — 9 —
Hedemarkens -	119 742	206	1,72	26	12,62	{ Ekersunds Distrikt 66 — 6 — Sandnæs — 48 — 5 — Finnø — 80 — 14 — Karmøens — 96 — 15 — Haugesunds — 40 — 15 —
Christians -	116 693	150	1,28	13	8,67	{ Bergen 160 — 12 — Ytre Søndhordlands Distr. 48 — 6 — Søndre Midthordlands — 82 — 5 — Nordre — 98 — 9 — Indre Nordhordlands — 53 — 4 — Ytre — 52 — 12 —
Bratsbergs -	79 976	121	1,51	17	14,05	{ Nordre Søndmøres — 51 — 2 — Ytre Romsdals — 48 — 6 — Søndre Nordmøres — 65 — 6 — Surenalens — 134 — 21 — Nordre Nordmøres — 89 — 9 —
Nedenæs -	70 669	211	2,98	16	7,58	{ Trondhjem 70 — 15 — Selbo Distrikt 62 — 6 — Levangers Distrikt 49 — 6 —
Lister-Mandals -	75 584	158	2,09	25	15,82	{ Inderøens — 52 — 2 — Ytre Namdals — 59 — 4 — Bødø — 115 — 15 — Sortlands — 46 — 7 —
Stavangers -	109 846	427	3,89	61	14,31	{ Bodø — 115 — 15 — Sortlands — 46 — 7 —
Søndre Bergenhus med Bergen	146 610	524	3,57	41	7,82	{ Sortlands — 46 — 7 — Altenæs — 59 — 4 —
Nordre Bergenhus Amt	86 636	70	0,80	4	5,71	
Romsdals -	110 903	431	3,88	48	11,14	
Søndre Trondhjems -	111 870	216	1,98	27	12,50	
Nordre —	82 999	250	3,01	18	7,20	
Nordlands -	93 016	437	4,69	47	10,76	
Tromsø -	47 812	103	2,15	11	10,56	
Finmarkens -	22 064	165	7,48	15	9,09	

udgjorde 337, i 1868: 338 og i 1867: 369. Ialt opgives i dette Aar 1 500 Angrebne af begge Sygdomme (i 1869: 1 771 og i 1868: 1 811). For begge disse Sygdomme viser Dødeligheden sig at have været 13,2 pCt. af de i 1870 Behandlede; (i 1869: 16,1 pCt., i 1868: 13,5 pCt. og i 1867: 13,1 pCt.). Efter et Dødelighedsforhold af 13,2 pCt. vilde de ialt opgive 231 Dødsfald svare til et Antal af 1 755 Angrebne. Til Oversigt over Sygdommens Fordeling paa Aarstiderne i de sidste 5 Aar hidsættes følgende Sammenstilling:

Tabel X.

Diphtherisk Svælgbetændelse og Strubehoste.	Antal Tilfælde, for hvilke Tiden er opgivet.	Deraf falde paa			
		1ste Kvartal.	2det Kvartal.	3die Kvartal.	4de Kvartal.
1866	2676	807	631	586	652
1867	2031	643	480	490	418
1868	1716	567	298	281	570
1869	1653	552	428	317	356
1870	1454	394	314	297	449
Tilsammen	9530	2 963	2 151	1 971	2 445

Kusma (Parotitis) havde i dette Aar intetsteds betydelig epidemisk Udbredning. Der er opgivet 1 Dødsfald af denne Sygdom.

Af **catarrhalske Sygdomme** (Catarrhus, Bronchitis acuta, Febris catarrhalis, Laryngitis) er ialt opgivet 26 313 Angrebne og 390 Dødsfald. (I 1869: 26 421 Angrebne og 386 Dødsfald, i 1868: 21 351 og 328, i 1867: 26 149 og 373.) Akut Bronchit opføres som Dødsårsag hos 377, Laryngitis hos 11 og Febris catarrhalis hos 2.

Af **Lungebetændelse** (Pneumonia) opgives et noget mindre Antal end i det foregaaende Aar. Tabel XI viser Antallet af opgivne behandlede Tilfælde for hvert af Aarene 1861—70.

Tabel XI. Anmeldte Tilfælde af Lungebetændelse i sidste Tiaar.

Aar.	Antal.	Aar.	Antal.
1861	3 627	1866	5 034
1862	5 007	1867	7 373
1863	4 872	1868	5 528
1864	5 356	1869	7 000
1865	4 353	1870	6 578

Af de opgivne 6 578 behandlede Tilfælde endte 915 eller 13,9 pCt. dødeligt. (I 1869 endte af 7 000 behandlede Tilfælde 948 eller 13,5 pCt. dødeligt, i 1868 af 5 528 Tilfælde 776 eller 13,9 pCt. og i 1867 af 7 373 Tilfælde 1 049 eller 14,2 pCt. dødeligt). Som Dødsårsag er Lungebetændelse ialt opgivet hos 1 024. (I 1869 hos 1 113, i 1868 hos 957 og i 1867 hos 1 242.) Betændelsens Sæde er opgivet hos 314 Behandlede. Hos 178 havde Sygdommen sit Sæde i højre, hos 117 i venstre Lunge og hos 19 i begge Lunger.

Af **Hjernebetændelse** (Meningitis simplex) er paa Lægernes Dødsfortegnelser opført 401 Dødsfald, af akut Hjernevatersot (Hydrocephalus acutus) og tuberkuløs Meningit tilsammen 251 og af Kramper i Børnealderen (Convulsiones infantum) 240, af hvilke tilsammen 892 Dødsfald 357 falde paa Christiania Stift, 49 paa Hamars, 224 paa Christiansands, 117 paa Bergens, 112 paa Trondhjems og 33 paa Tromsø Stift.

Af **Gigtfeber** (Febris rheumatica & Rheumatismus articularis acutus) opgives i dette Aar 1 636 Angrebne og 71 Døde. (I 1869: 1 479 Angrebne og 51 Døde.)

Kronisk Rheumatisme (Rheumatismus chronicus) betegnes fra flere Egne af Landet som en hyppig forekommende Sygdom; ialt opgives af denne Sygdom, afebril Rheumatisme og Rheumatisme uden nærmere Betegnelse af Formen: 4 079 Behandlede, nemlig 1 435 i Christiania Stift, 401 i Hamars, 1 168 i Christiansands, 339 i Ber-

gens, 354 i Trondhjems og 382 i Tromsø Stift. Af 3 935 af disse var 2 169 af Mand-, 1 766 af Kvindekjøn og af 3 841 var 148 Børn under 15 Aar, 3 693 Voxne.

Ialt opføres 22 Dødsfald af kronisk Rheumatisme, nemlig 3 i Christiania Stift, 5 i Hamars, 1 i Christiansands, 4 i Bergens og 9 i Trondhjems Stift.

Koldfeber (Febris intermittens) var ikke hyppig. Ialt er anmeldt 143 Tilfælde (Aaret forud 216.) Om en Del af de for denne Sygdom behandlede Personer er oplyst, at de vare Sømænd, der havde erhvervet Sygdommen i Udlandet.

Af **Diarrhoe** og **Cholera nostras** tilsammen er for heromhandlede Aar opgivet et noget større Antal Tilfælde end for det foregaaende, men færre end for 1868. Der opgives nemlig 13 846 Tilfælde i 1870 mod 9 776 i 1869, 18 524 i 1868 og 8 876 i 1867. Sygdommen forekom i alle Stifter hyppigere end i 1869; særlig udmærke sig i denne Henseende Christiania, Christiansands og Trondhjems Stifter og blandt Overøvrighedsdistrikterne Christiania By, Smaalenes, Buskeruds, Stavangers og søndre Trondhjems Amter. Fra flere Steder omtales Tilfældene som heftigere, ledsagede af blodige Udtømmelser med Tenesmer. Blandt de paa Dødslisten opførte 337 Dødsfald angives 23 at være forårsagede ved kronisk Diarrhoe.

Af **Blodgang** (Dysenteria) nævnes omtrent samme Antal Behandlede (579) som Aaret forud (523). Sygdommen forekom epidemisk i Lesje Distrikt i Christians Amt samt i flere Distrikter inden nordre Trondhjems Amt.

Skjorbug (Scorbutus) behandlede hos 142 Personer; de fleste Tilfælde indtraf blandt Fiskere i Finmarken.

Syphilis. Over de paa Rigets Sygehuse behandlede Tilfælde giver Tabel XII en Oversigt. (Se Tabel XII.)

Antallet af i 1870 indlagte Tilfælde bliver, naar man fradrager 1 Person, der er overflyttet fra et Sygehus til et andet, 1 119, hvilket kun er ubetydeligt mindre end det i forrige Aar indlagte Antal Tilfælde men større end i noget af de øvrige Aar i sidste Decennium, i hvilket Tallet af Syphilitiske, der hvert Aar ere komne under Behandling i Rigets Sygehuse, har været følgende:

1861	720	1866	978
1862	672	1867	831
1863	809	1868	973
1864	819	1869	1 140
1865	850	1870	1 119.

I 1870 var Forholdet af primære til konstitutionelle Tilfælde = 1 : 3,9 (i 1869 var Forholdet = 1 : 3,5, i 1868 = 1 : 3,8 og i 1867 = 1 : 4).

Sættes Opgaverne fra Sygehuse i Christiania, hvor et forholdsvis stort Antal primære Tilfælde (140) behand-

Tabel XII.

Oversigt over de paa Sygehusene behandlede Tilfælde af Syphilis.

	Tilbageværende fra det forrige Aar.		Indkomne.		Tilsammen Behandlede.		Af de indkomne Tilfælde vare:								Udgaede.			Tilbageværende ved Aarets Slutning.		Samlet Antal Forplejningsdage.	Middeltal af Forplejningsdage for hver Udskreven.					
	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	primære	sekundære	tertiære	konstitutionelle	hereditære	Recidiv	mistænkte	afnøgt Form	helbredede	i Bedring	uhelbredede	Døde.	Md.			Kv.	Tils.			
Christiania Stift	57	86	236	398	634	293	484	777	155	358	15	16	11	79	-	-	624	13	2 ¹⁾	10	61	67	128	50	361	77,59
Hamars	4	6	17	31	48	21	37	58	3	33	12	-	-	-	-	38	-	1	1	2	8	9	17	5	504	134,24
Christiansands	13	16	47	90	137	60	106	166	25	49	6	56	-	-	1	135	-	-	1	1	8	22	30	9	272	68,17
Bergens	2	5	38	39	77	40	44	84	18	49	10	-	-	-	-	68	1	3	1	1	5	6	11	5	001	68,50
Trondhjems	19	24 ²⁾	66	122	188	85	146	231	19	95	66	-	-	-	8	175	3	1	4	4	13	35	48	13	677	74,73
Tromsø	9	9	16	20	36	25	29	54	4	23	1	-	1	-	7	44	3	-	-	-	3	4	7	3	684	78,88
Hele Riget	104	146	420	700	1120	524	846	1370	224	607	110	72	12	79	8	81084	20	7	18	98	143	241	87	499	77,50	

1) 1 Overflyttet fra Sygehus til andet.

2) Efter Beretningen for 1869: 25 og 44. Uoverensstemmelsen skriver sig af Opgaverne fra Namdals Sygehus.

ledes, ud af Betragtning, bliver Forholdet mellem primære og konstitutionelle Tilfælde = 1 : 5,2 (i 1869 = 1 : 5,4). Som i Tabellen angivet faldt der en gennemsnitlig Behandlingstid af 77,5 Dage paa hver Udskreven (i 1869: 83,4 Dage, i 1868: 82,7 Dage og i 1867: 79,9 Dage).

Paa Rigshospitalets Hudsygeafdeling var den gennemsnitlige Behandlingstid i 1870 93,8 Dage (i 1869: 99,5 Dage, i 1868: 99,4 Dage og i 1867: 99 Dage).

Af privat behandlede Tilfælde opgives tilsammen 1 120 (i det foregaaende Aar 1 018, i 1868: 688, i 1867: 606), nemlig 585 i Christiania, 47 i Hamars, 334 i Christiansands, 43 i Bergens, 92 i Trondhjems og 19 i Tromsø Stift. Af 777 privat Behandlede vare 514 af Mand-, 263 af Kvindekjøn; af 693 vare 94 Børn under 15 Aar, 599 Voxne; af 755, for hvilke Sygdommens nærmere Beskaffenhed er anført, lede 208 af primære og 547 af konstitutionelle Tilfælde, og af disse sidste er Formen 14 Gange opgivet som tertiær Syphilis. Som Dødsarsag er Syphilis opgivet i og udenfor Sygehusene ialt hos 55, deraf 30 i Christiania Stift, 2 i Hamars, 12 i Christiansands, 2 i Bergens, 7 i Trondhjems og 2 i Tromsø Stift. Af Dødsfaldene indtraf 40 hos Børn under 1 Aar gamle.

Elephantiasis (Græcorum). Af Spedalske kjendtes ifølge tidligere Tællinger ved Udgangen af:

Aaret 1856 tilsammen	2 113	1864 tilsammen	2 182
— 1857	— 2 060	1865	— 2 136
— 1858	— 2 082	1866	— 2 126
— 1859	— 2 095	1867	— 2 137
— 1860	— 2 068	1868	— 2 119
— 1861	— 2 096	1869	— 2 104
— 1862	— 2 119	1870	— 2 050
— 1863	— 2 162		

Som i tidligere Beretninger anført angiver denne Fremstilling ikke det sande Antal Spedalske i hvert af disse Aar. Ifølge den af Overlægen for den spedalske Sygdom afgivne Beretning for 1871 er Sygdommen derimod i disse 15 Aar i ikke liden Grad bleven sjældnere. Ved den første Tælling i 1856 bleve nemlig Oplysningerne om de Spedalskes Antal paa Grund af Vanskelighederne ved den første Undersøgelse ikke saa nøiagtige og udtømmende, at der jo maatte blive en Del af Sygdommen angrebne Individuer overseede, der først ved Tællinger i de paafølgende Aar kunne blive opdagede og antegnede. Det viser sig derfor, at de hvert Aar senere end 1856 afgivne Tællingslister indeholde Oplysninger om flere Spedalske, der virkelig fandtes og skulde være antegnede ved den første Tælling i 1856, dersom man dengang havde kjendt dem, et Forhold, der om end med ringere og aftagende Styrke har gjort sig gjældende ved de senere Aars Opgaver over

Antallet af de af Sygdommen Angrebne. Ved en nøiagtig Gjennemgaaelse af den Rubrik i Tilgangslisterne, der angiver Sygdomsvarigheden i Antegnelseaaaret, er det nemlig bleven til en vis Grad muligt at henføre enhver Syg til det Aar, hvori Sygdommen er opstaaet. Paa dette Grundlag er af Overlægen udarbejdet og som anført i Aarsberetningen for 1871 indtaget en Opgave over samtlige Spedalske i Riget og deres Bevægelse i og udenfor Stiftelserne i Aarene 1856—70, der gjengives i Tabel XIII.

Tabel XIII.

Opgave over samtlige Spedalske i Riget og deres Bevægelse i og udenfor Stiftelserne i Aarene 1856—70.

	Samlet Antal Spedalske ved Aarets Begyndelse.	Tilkomne.	Afgang i og udenfor Stiftelserne.			Tilbageiggende ved Aarets Udgang.		Samlet Antal Spedalske ved Aarets Udgang.
			Døde.	Udflyttede.	helbredede	i Distrikterne.	i Stiftelserne.	
1856	-	-	-	-	-	2 612	235	2 847
1857	2 847	237	293	16	2	2 346	427	2 773
1858	2 773	232	225	4	2	2 299	475	2 774
1859	2 774	239	213	8	7	2 262	523	2 785
1860	2 785	220	253	9	2	2 202	539	2 741
1861	2 741	232	238	14	4	2 006	711	2 717
1862	2 717	196	212	12	4	1 987	698	2 685
1863	2 685	180	195	6	4	1 911	749	2 660
1864	2 660	191	202	9	1	1 858	781	2 639
1865	2 639	183	205	9	5	1 831	772	2 603
1866	2 603	186	213	10	3	1 768	795	2 563
1867	2 563	138	192	7	5	1 710	787	2 497
1868	2 497	140	211	7	6	1 625	788	2 413
1869	2 413	87	200	16	8	1 489	787	2 276
1870	2 276	20	230	13	3	1 286	764	2 050

Overlægen bemærker herved, at i de 15 Aar, der ere forløbne fra Tællingen i 1856 til Udgangen af 1870, kunne alle de Spedalske, der vare overseede ved den første Tælling, antages at være optegnede. Kjendte man nu ogsaa nøiagtig Antallet af de Spedalske, der ved Udgangen af 1870 virkelig findes, men ere uoptegnede, kunde en nøiagtig Sammenligning finde Sted mellem Antallet i begge Aar, men da de ved Udgangen af 1870 Overseede først ville kunne tilføies efterhaanden, vil saadan nøiagtig Sammenligning for de sidste Aar i Rækken først kunne gjøres, naar længere Tid er hengaaet. Antager man imidlertid, at der ved Udgangen af 1870 endnu fandtes et Antal af 300 Spedalske, der endnu ikke vare antegnede — et Antal der er meget høit ansat naar hensees til, at Undersøgelserne ere blevene nøiagtigere og det overseede

Antal Tilfælde for hvert Aar er bleven mindre — og dette Tal lægges til de ved Udgangen af 1870 kjendte 2 050 Spedalske, vil man altsaa for hele Riget faa en Totalsum af 2 350 Spedalske ved Udgangen af 1870. Tællingen i 1856, fuldstændiggjort ved de senere Aars Oplysninger, viser at det virkelige Antal den Gang var 2 847. Der vilde derefter i Aarene mellem 1856—70 have fundet en Formindskelse Sted af omtrent 500. At saadan Formindskelse af de Syge og som Følge deraf tilsvarende Lettelse i den Byrde, som Sygdommen paafører Distrikterne virkelig har fundet Sted, kan efter Overlægens Mening blandt Andet ogsaa skjønnes deraf, at Stiftelserne nu stadig have ledige Pladse, medens der indtil for et Par Aar siden var stærk Søgning om disse.

Tabel XIV (se næste Side) viser det ifølge Overlægens nævnte Beretning for 1871 kjendte Antal af de Spedalske i Riget i Aarene 1856 og 1870 fordelt paa de forskjellige Stifter og Amter og de Syges Ophold i Hjemdistriktet eller i Stiftelse, samt en Sammenligning mellem Antallet af Spedalske i Riget, dets Stifter og Amter i Forhold til disses samlede Befolkning ved begge Aars Begyndelse.

Ifølge den af Overlægen for Aaret 1870 afgivne Beretning om de Spedalske i Norge helbrededes i nævnte Aar 3 Spedalske; tillægges disse de fra 1857—1869 inclusive kjendte helbredede 52 Spedalske, bliver det samlede Antal 55, af hvilke 3 ere opgivne at have faaet Tilbagefald. Ifølge samme Beretning døde i 1870 235 Spedalske, hvoraf 130 falde paa Stiftelserne, 105 udenfor; af de sidstnævnte indtraf 1 i Christiania Stift, 5 i Hamars, 9 i Christiansands, 36 i Bergens, 36 i Trondhjems, 18 i Tromsø Stift. Af det hele Antal døde Spedalske vare 137 af Mand-, 98 af Kvindekjøn. Alderen er opgivet for 233, deraf vare

fra 10—15 Aar	1	fra 50—60 Aar	33
- 15—20 —	11	- 60—70 —	16
- 20—30 —	47	- 70—80 —	10
- 30—40 —	62	- 80—90 —	5.
- 40—50 —	48		

Af Svindsot (Phthisis & Tuberculosis pulmonum) er anmeldt 1 544 Dødsfald, hvilket i Forhold til det Antal Tilfælde, hvori Dødssygdom er opgivet, nemlig 10 842, svarer til 14,3 pCt. Dette Forholdstal har i de sidste 10 Aar været følgende:

i 1861	12,8	i 1866	14,3
i 1862	11,9	i 1867	13,5
i 1863	12,7	i 1868	14,0
i 1864	14,0	i 1869	15,3
i 1865	14,3	i 1870	14,3

Tabel XIV.

**Sammenligning mellem Antallet af Spedalske i Riget, dets Stifter og Amter i Forhold til
disses samlede Befolkning i 1856 og 1870.**

	1856.				1870.			
	Folkemængde den 31te December 1855.	Antal Spedalske		Forhold pro mille.	Folkemængde den 31te December 1869.	Antal Spedalske		Forhold pro mille.
		i Hjemmedistrikterne.	i Stiftelser.			i Hjemmedistrikterne.	i Stiftelser.	
Riget	1 490 047	2 612	235	1,91	1 733 121	1 286	764	1,18
		2847				2 050		
Christiania Stift	375 752	3	-	0,008	462 258	1	1	0,004
Hamars -	216 543	46	-	0,21	237 026	15	6	0,089
Christiansands -	294 567	231	-	0,78	335 347	145	16	0,48
Bergens -	243 836	1 425	187	6,61	273 969	588	433	3,72
Trondhjems -	227 107	560	46	2,67	262 778	353	219	2,17
Tromsø -	132 242	347	2	2,63	161 743	184	89	1,68
Christiania By	41 266	-	-	-	64 935	-	-	-
Akershus Amt	86 504	3	-	0,03	108 271	-	1	0,009
Smaalenenes -	84 416	-	-	-	102 817	-	-	-
Buskeruds -	90 343	-	-	-	99 641	1	-	0,01
Jarlsberg-Laurvigs Amt	73 223	-	-	-	87 594	-	-	-
Hedemarkens Amt	102 231	14	-	0,13	119 788	4	-	0,03
Christians -	114 312	32	-	0,28	117 238	11	6	0,14
Bratsbergs -	76 546	-	-	-	79 924	-	-	-
Nedenæs -	59 112	1	-	0,01	70 225	-	-	-
Lister-Mandals -	67 370	5	-	0,05	75 209	3	1	0,05
Stavangers -	91 539	225	-	2,45	108 989	142	15	1,44
Søndre Bergenhus Amt	103 478	466	53	5,01	116 018	244	105	3,09
Bergens By	25 797	23	24	1,82	29 648	15	11	0,87
Nordre Bergenhus Amt	81 496	842	84	11,36	86 549	296	295	6,84
Romsdals -	90 256	280	56	3,72	110 045	174	114	2,61
Søndre Trondhjems -	96 345	177	16	2,00	111 679	99	70	1,51
Nordre -	73 571	197	-	2,67	82 808	113	57	2,05
Nordlands -	75 587	274	1	3,54	92 372	155	76	2,50
Tromsø -	38 184	57	1	1,51	47 388	20	10	0,63
Finmarkens -	16 471	16	-	0,97	21 983	9	3	0,55

Tabel XV giver Oplysning om Dødeligheden af Svind-
sot i de forskjellige Stifter og Amter for Aarene 1868—
1870. (Se Tabel XV.)

Forholdet viser sig ugunstigt for Christiansands Stift,
bedst i Tromsø og Hamars Stifter. I Bergens Stift stiller For-
holdet sig dette Aar mindre gunstigt end i Trondhjems Stift,

medens det Omvendte var Tilfældet de to foregaaende Aar.

Kjertelsyge (Scrophulosis) er paa Lægernes Døds-
lister opført som Dødsarsag hos 71 Personer, hvoraf 27 i
Christiania Stift, 2 i Hamars, 33 i Christiansands, 3 i Ber-
gens, 5 i Trondhjems og 1 i Tromsø Stift. (I 1869 opga-
ves 42 Dødsfald af Kjertelsyge.)

Tabel XV.

Dødeligheden af Svindsot i de forskjellige Stifter og Amter for Aarene 1868—70.

	1870.				Forhold af Dødsfald af Svindsot					
	Antal Tilfælde, hvori Døds sygdommen er opgivet.	Opgivne Dødsfald			til samtlige opgivne Dødsaa- sager i pCt.			til de ikke epidemiske Dødsfald i pCt.		
		af Svind- sot.	ved epide- miske Syg- domme.	ved andre Sygdom- me.	1870.	1869.	1868.	1870.	1869.	1868.
Hele Riget.....	10 842	1 544	3 718	7 124	14,3	15,3	14,0	21,6	23,4	23,1
Christiania Stift.....	3 991	629	1 349	2 642	15,7	16,5	15,4	23,4	25,0	25,3
Hamars -	1 058	104	319	739	9,8	11,0	8,9	14,0	18,8	15,1
Christiansands -	2 289	430	675	1 614	18,7	20,3	18,7	26,6	29,1	30,0
Bergens -	1 337	179	432	905	13,4	10,1	10,9	19,8	15,4	16,2
Trondhjems -	1 584	162	673	911	10,2	14,7	11,1	15,5	22,5	19,0
Tromsø -	583	40	270	313	6,8	8,4	7,3	12,7	15,9	16,0
Christiania By.....	1 283	208	434	879	16,2	17,1	16,0	23,6	24,2	25,4
Akershus Amt.....	512	67	181	331	13,1	16,0	13,8	20,2	25,3	22,5
Smaalenenes -	607	127	233	374	21,0	15,6	12,9	33,9	26,2	23,7
Buskeruds -	950	147	297	653	15,5	17,7	17,4	22,5	26,2	27,4
Jarlsberg-Laurvigs Amt.	639	80	204	435	12,5	15,0	15,2	18,3	23,5	25,0
Hedemarkens Amt.....	505	54	176	329	10,7	11,0	7,8	16,4	20,4	15,8
Christians -	553	50	143	410	9,0	11,0	10,4	12,1	17,3	14,3
Bratsbergs -	694	93	149	545	13,4	19,5	18,3	17,0	25,1	28,9
Nedenæs -	558	127	187	371	22,7	26,4	20,5	34,2	37,2	34,9
Lister-Mandals -	501	112	126	375	22,3	21,3	19,0	29,7	30,4	28,3
Stavangers -	536	98	213	323	18,2	13,6	16,3	30,3	24,5	27,0
Søndre Bergenhus Amt.	382	42	135	247	10,9	7,6	11,4	17,0	12,1	16,9
Bergens By.....	596	88	204	392	14,7	12,5	11,5	22,4	18,8	17,6
Nordre Bergenhus Amt.	220	36	40	180	16,3	9,5	9,1	20,0	13,0	13,4
Romsdals -	487	55	196	291	11,7	10,6	9,9	18,9	17,8	14,8
Søndre Trondhjems -	836	92	373	463	11,0	18,5	12,3	19,8	27,7	23,1
Nordre -	400	28	157	243	7,0	11,1	9,7	11,5	17,2	14,8
Nordlands Amt.....	285	24	117	168	8,4	8,1	9,0	14,2	15,1	15,8
Tromsø -	142	7	71	71	4,9	10,9	7,7	9,8	15,9	16,7
Finmarkens -	156	9	82	74	5,8	7,4	4,7	12,1	17,9	16,0

Kræft (Cancer, Fungus, Sarcoma) er angivet som Døds- aarsag hos 471, nemlig 170 i Christiania Stift, 78 i Ha- mars, 83 i Christiansands, 56 i Bergens, 63 i Trondhjems og 21 i Tromsø Stift (i 1869 hos 438). Med Hensyn til Sygdommens Sæde er Oplysning meddelt om 357, af disse havde Kræften sit Sæde:

i Mavesækken..... hos 182
i Livmoderen..... 35

i Leveren..... 26
i Brystkjertelen..... 25
i Ansigtet..... 17
i Spiserøret..... 13
i Tungen..... 8
i Endetarmen..... 8
i Bughinden og Omentet tilsammen - 7
i Underlivet..... 6

i Kjønsdelene	6
i Underlæben	5
i Halsen	4
i Æggestokkene	3
i Laaret	3
i Øiet	2
i Hjernen	1
i Pancreas	1
i Inguinalglandlerne	1
i Nyrerne	1
i Blæren	1
i Haanden	1
i Underlivsbedækningerne	1

Af **Drankersygdomme** (Alcoholismus) er opgivet 175 behandlede Tilfælde (Aaret forud 128), nemlig 54 i Christiania Stift, 22 i Hamars, 58 i Christiansands, 18 i Bergens, 17 i Trondhjems og 6 i Tromsø Stift; 26 betegnes som Delirium tremens, 1 som akut og 7 som kronisk Alkoholisme, for de øvrige mangler nærmere Oplysning. Kjønnet er opgivet for 142 Personer, af hvilke 133 vare Mænd, 9 Kvinder, Alder for 151, alle Voxne. Som Dødsarsag nævnes Alkoholforgiftning for 24, (Aaret forud 21), nemlig 5 i Christiania Stift, 7 i Hamars, 5 i Christiansands, 4 i Bergens, 2 i Trondhjems og 1 i Tromsø Stift; 9 Personer anføres at være døde af Delirium tremens, 2 af akut, 1 af kronisk Alkoholisme.

Af **Sindssygdome** (Insania) kjendtes ifølge Lægernes Beretninger 593 saakaldte nye Tilfælde (i 1869: 620). 72 af disse nemlig, 27 fra Christiania Stift, 26 fra Christiansands, 8 fra Bergens, 9 fra Trondhjems og 2 fra Tromsø Stift, sees at være indlagte i Sindssygeasyler, fra hvilke 2 anføres at være hjemkomne helbredede.

Udenfor Sindssygeasylerne omtales 521 Tilfælde af Sindssygdome, nemlig 148 fra Christiania Stift, 83 fra Hamars, 139 fra Christiansands, 56 fra Bergens, 62 fra Trondhjems og 33 fra Tromsø Stift. Af de sidstnævnte Syge kunne 71 sees at være behandlede paa Sygehusene inden Riget, paa hvilke 7 Sindssyge vare tilbagemeldte fra forrige Aar; af disse paa Sygehusene tilsammen behandlede 78 kunne 29 sees at være udgaaede helbredede, 13 i Bedring, 25 uhelbredede og 2 døde. 80 af de i Hjemmet behandlede Sindssyge opgives at være helbredede, 7 bedrede, 6 at være døde. Ialt sees 109 udenfor Sindssygeasylerne behandlede nye Tilfælde af Sindssygdome at være helbredede inden Aarets Udgang (98 i 1869).

For 514 Sindssyge er Kjønnet opgivet, 258 vare af Mand-, 256 af Kvindekjøn. Alder er opgivet for 364, hvoraf 5 vare under, 359 over 15 Aar. Af 285 opgives 173 at have lidt af Melancholi, 87 af Mani, 14 af De-

ments, 4 af Monomanier, 3 af Paralysis generalis, 2 af Idiologi, 2 af Stupiditas. Sindssygdome er ialt opgivet som Dødsarsag hos 69 (40 i 1869), nemlig hos 20 i Christiania Stift, 7 i Hamars, 12 i Christiansands, 14 i Bergens, 14 i Trondhjems og 2 i Tromsø Stift. Paa Sindssygeasylerne døde 49 Sindssyge, der tildels ere henførte under andre nærmere Dødsarsager.

Om de Sindssyges Antal m. m. indeholde Lægernes Aarsberetninger for det Meste kun ufuldstændige Oplysninger; ifølge Opgaver indhentede ved den almindelige Folketælling den 31te December 1865 udgjorde de Sindssvages Antal i hele Riget 5 195 eller i Forhold til Indbyggerantallet 1:327. Af dette Tal vare 2 039 Sindssvage fra Fødselen eller de første Børneaar (Idioter), medens hos 3 156 Tilstanden havde udviklet sig i en senere Alder. Tabel XVI viser Antallet i de forskjellige Stifter:

Tabel XVI.

Oversigt over de Sindssvage i Norge den 31te December 1865.	Det samlede Antal Sindssvage.	Antal Sindssvage i Forhold til Befolkningen.	Sindssvage fra Fødselen eller de første Børneaar.	Andre Sindssvage.
Hele Riget	5 195	1:327	2 039	3 156
Christiania Stift	1 458	1:307	455	1 003
Hamars	733	1:333	347	386
Christiansands	1 145	1:287	424	721
Bergens	735	1:364	305	430
Trondhjems	798	1:323	362	436
Tromsø	326	1:476	146	180

Som af Tabel XXVIII (i Slutningen af nærværende almindelige Oversigt) sees, behandlede i 1870 paa Rigets 9 Sindssygeasyler et Antal af 1 163 Sindssyge. Det daglige Middelbelæg udgjorde 752,3. (De tilsvarende Tal i 1869 udgjorde 1 124 og 730,6, i 1868: 1 140 og 679,6.)

Tabel XXIX (i Slutningen af nærværende almindelige Oversigt) giver en Oversigt over Sygdomsformen hos de paa Rigets 9 Sindssygeasyler i Aarets Løb indkomne Tilfælde.

Af Lægerne er opgivet at være udførte 627 **obstetriske Operationer**, hvis Art og Fordeling paa Stifterne vil sees af Tabel XVII.

Tabel XVII.

Af Lægerne udførte obstetriciske Operationer i 1870.

	Antal Barselkvinder.	Samlet Antal af Operationer.	Forhold i pCt.	Tangforløsning.	Vending.	Udtrækning paa Bækkenenden.	Perforation og Kefalotripsi.	Embryotomi.	Keisersnit		Partus præmaturus artificialis.	Efterbyrdsoperationer.
									paa Levende.	paa Død.		
Hele Riget	51 770	627	1,21	436	85	21	20	7	1	1	3	52
Christiania Stift	13 734	177	1,29	111	33	5	5	1	-	1	2	18
Hamars -	6 300	58	0,92	37	11	-	5	-	-	-	1	4
Christiansands -	10 422	161	1,54	110	26	8 ¹⁾	3	-	-	-	-	14
Bergens -	8 625	104	1,21	80	10	3 ²⁾	4	2	-	-	-	5
Trondhjems -	7 118	81	1,14	70	2	1	3	2	-	-	-	3
Tromsø -	5 571	46	0,83	28	3	4	-	2	1	-	-	8

1) deraf i to Tilfælde Udtrækning af afrevet Hoved.

2) deraf i et Tilfælde Tangforløsning af sidstkommende Hoved.

Operationernes Udfald for Mødre og Børn

vil sees af Tabel XVIII.

Tabel XVIII. Obstetriciske Operationer.	Mødre.			Børn.		
	Antal Operationer, for hvilke Udfaldet er meddelt.	Deraf endte dødeligt.	Forhold i pCt.	Antal Børn, for hvilke Udfaldet er meddelt.	Deraf vare dødfødte.	Forhold i pCt.
Tangforløsninger	378	23	6,1	411	88	21,4
Vendinger	77	18	23,4	80	56	70,0
Udtrækning paa Bækkenenden	17	1	5,9	20	15	75,0
Tang paa sidstkommende Hoved	1	-	0,0	1	1	100,0
Operationer, forbundne med Anvendelse af skarpe eller knusende Instrumenter paa Fosteret	25	11	44,0	-	-	-
Kunstigt fremkaldt fortidlig Fødsel	3	1	33,3	3	1	33,3
Keisersnit paa Levende	1	1	100,0	1	-	-
Keisersnit paa Døde	-	-	-	1	1	100,0
Efterbyrdsoperationer	42	1	2,4	-	-	-
Tilsammen	544	56	10,3	517	162	31,3

Over udførte **chirurgiske Operationer** hid sættes Tabel XIX, ved hvilken det maa bemærkes, at de forskellige Lægers Bedømmelse af, hvorvidt en Operation er Omtale værd, ikke altid stemmer overens, samt at

flere Læger kun anføre, hvor mange Gange de have udført en Operation, men ikke tillige de opererede Individers Antal. I Regelen bliver Tabellens Talopgaver at forstaa efter den førstnævnte Angivelsesmaade.

Tabel XIX.

Vigtigere chirurgiske Operationer udførte i 1870.

Operation.	Tilsammen.	Fordeling af samtlige Operationer stiftsvis.							Anmærkninger.
		Deraf paa Sygehuse.	Christiana Stift.	Hamars Stift.	Christianssands Stift.	Bergens Stift.	Trondhj.s Stift.	Tromsø Stift.	
Amputation af Overarmen	1	-	-	-	-	-	1	-	1) Udfaldet opgives som heldigt for 2, hvoraf en paa Sygehus. Indikationerne vare: Vulnus & Fractur (1) og Skudskaar (1).
— - Underarmen 1)	3	1	1	1	1	-	-	-	
— - Laaret 2)	11	5	2	-	3	2	3	1	2) Udfaldet opgives som heldigt for 6, deraf tre paa Sygehus; i et af Tilfældene, indiceret ved Gonarthroace, tilhelede Operationssaaret per primam. De øvrige Indikationer vare: Epithelioma cruris (1), Gonarthroace (4), Fractura femoris med Vulneration af de bløde Dele og Arteria femoralis (1), Skudskaar (1); det sidste Tilfælde endte dødeligt formedelst sekundær Blødning.
— - Læggen 3)	11	6	3	2	3	1	2	-	
— eller Exartikulation af Fingre eller Tær	107	12	60	9	11	10	10	7	3) Udfaldet er opgivet heldigt i 9 Tilfælde; deraf sex paa Sygehus. Indikationerne vare: Arthroace pedis (2), Osteitis (1), Ulcera cancrasa (3), Knusning ved Skudskaar (1).
Exartikulation af Foden	1	-	1	-	-	-	-	-	
Resektion 4)	11	7	6	1	-	2	2	-	4) I 2 Tilfælde var Udfaldet dødeligt (det ene paa Sygehus), i et Tilfælde heldigt. Indikationerne: Kræft i Overkjæven, Arthroace cubiti, Fractur af Extremitas inf. femoris, Do. cruris, af hver 1, Caries metatarsi (2), Arthroace coxae (3).
Operation for Pseudarthroce	2	2	-	-	-	2	-	-	
Borttagelse af Brystkjertelen 5)	16	1	9	3	2	1	1	-	5) Operationen udførtes i samtlige Tilfælde paa Grund af Kræft, i et Tilfælde hos en Mand.
— - Læbekræft 6)	62	8	19	10	18	10	4	1	
— - Kræft i andre eller ikke nøiere betegnede Organer 7)	42	9	17	6	7	-	7	5	6) 3 helbrededes (alle paa Sygehus). I et Tilfælde omtales Recidiv.
— - andre eller ikke nøiere betegnede Svulster 8)	156	12	65	12	32	16	23	8	
— - en eller begge Tonsiller	45	-	24	10	4	2	4	1	7) Sædet opgives at have været: Øielaaget (6), Læberne (3), Mundhulen (3), Skulderen (3), Næsen (2), de kvindelige Kjønsorganer (3), Øienhulen, Tungen, Fingre, Knæhasen, Testiklen og Endetarmen (af hver 1). I 2 Tilfælde var Resultatet gunstigt (det ene paa Sygehus).
— - Negle eller Operation for indgroet Negl	26	1	14	1	7	1	-	3	
Operation for vansirende Ar 9)	2	-	1	1	-	-	-	-	8) Svulstformerne vare: Sæksvulst (69), Fedtsvulst (27), Cyste (15), Kjertel-svulst (9), Ganglion (4), Frøsvulst (3), fibrøs Svulst (3), Osteosteatom (1), samt 1 af hver af følgende Svulster, hvis Art ikke er nærmere angivet: Svulst i Urinrøret, paa Overlæben, i Tungen, i Axelhulen, i Underkjæven.
Paracentese af Brystet 10)	13	-	3	6	2	-	2	-	
— - Underlivet 11)	93	8	30	15	38	4	4	2	9) en Gang af sammenvoxne Fingre.
Laparotomi 12)	1	-	1	-	-	-	-	-	
Ovariometri 13)	7	7	7	-	-	-	-	-	10) 4 Gange paa et Individ. Udfaldet i et Tilfælde dødeligt.
Punktion af Hydrops ovarii 14)	7	-	1	3	3	-	-	-	
Operation for Hygroma patellæ 15)	10	-	2	-	5	1	2	-	11) 32 Gange paa en Person, 7 paa en, 3 paa tre, 2 paa en. Operationen er forøvrigt udført flere Gange, uden nærmere Opgiven af deres Tal.
Incision i Livmoderen	3	-	3	-	-	-	-	-	
Borttagelse af Polyper i Livmoderen — i andre Organer 16)	17	4	10	2	1	3	-	1	12) dødeligt Udfald.
— - - - -	49	1	18	8	9	2	12	-	
Underbinden af Arterier 17)	7	3	3	-	2	2	-	-	13) I 4 Tilfælde var Udfaldet heldigt.
Operation for Teleangiectasi, Nævi 18)	19	2	5	4	4	1	4	1	
— - Hæmorrhoidalknuder	9	2	8	-	-	1	-	-	14) 3 Gange paa et Individ.
— - Struma	4	-	4	-	-	-	-	-	
Tenotomi, Gjennemskjæren af Muskler, Fascier	7	2	4	-	-	1	1	1	15) I 4 Tilfælde med paafølgende Iodindsprøitning.
Gjennemskjæren af Nerver	3	-	3	-	-	-	-	-	
Forceret Bevægelse af Led	3	-	3	-	-	-	-	-	16) Sædet var: Næsen (39), Øret (2), Urinrøret, Endetarmen, Svælget, Gagen (af hver 1).
Reposition af Luxationer 19)	126	7	45	33	16	3	16	13	
Operation for Hæremund	28	11	16	2	3	4	3	-	17) Arteria radialis 3 Gange, Aa. brachialis og cruralis, hver 1 Gang. 2 Gange opereredes for Aneurisma (begge Tilfælde paa Sygehus), det ene med gunstigt Udfald.
— - spaltet Gane	1	1	1	-	-	-	-	-	
Plastisk Operation af Næsen	1	-	1	-	-	-	-	-	18) 2 Gange ved Punktion og Iodindsprøitning, 1 Gang ved Brændjern.
— - Læben	1	1	-	-	-	-	1	-	
Tracheotomi 20)	6	-	3	1	1	-	1	-	
Punktion af Urinblæren	2	1	-	1	-	1	-	-	
Operation for Vandbrok 21)	89	9	28	8	16	9	26	2	
Lithotripsi 22)	3	-	1	-	1	1	-	-	
Herniotomi 23)	24	11	11	3	3	3	3	1	
Reposition af indeklemt Brok 24)	62	3	25	4	7	-	17	9	
Borttagelse af Testiklen	2	-	1	-	-	-	1	-	
Operation for Phimosi	20	4	9	1	4	4	2	-	
— - Paraphimosi	14	-	2	1	1	8	-	2	
— - Strictura urethræ	6	1	5	-	-	1	-	-	

Operation.	Tilsammen.	Deraf paa Sygehusene.	Fordeling af samtlige Operationer stiftsvis.						Anmærkninger.	
			Christiania Stift.	Hamars Stift.	Christiansands Stift.	Bergens Stift.	Trondhjem's Stift.	Tronsø Stift.		
Amputatio penis	1	1	-	-	-	1	-	-	¹⁹⁾ Skulderledet 70 Gange, Albuledet 12, Haandledet 6, enkelte Fingre 6, Hofteledet 4, Radius 2 og Ulna 1. ²⁰⁾ Udfaldet i et Tilfælde heldigt (indiceret ved Phlegmone colli); 4 Tilfælde endte dødeligt. ²¹⁾ 7 Gange Radikaloperation (deraf en paa Sygehus), 21 Gange Iodindsprøitning, 45 Gange Punktion og 1 Gang Acupunktur. ²²⁾ 1 Gang dødeligt Udfald, 2 Gange heldigt. ²³⁾ 7 Gange heldigt og 7 Gange dødeligt Udfald (deraf fire paa Sygehus). ²⁴⁾ Dødeligt Udfald i 2 Tilfælde. ²⁵⁾ I 1 Tilfælde dødeligt Udfald. ²⁶⁾ I 1 Tilfælde ekstraheredes et Fiskeben af Larynx (v. Norsk Magazin for Lægevidenskaben, Række III B. I).	
Reposition af Prolapsus uteri	1	-	1	-	-	-	-	-		
Operation for Fistula vesico-vaginalis	1	1	-	-	-	1	-	-		
— - Sammenvoxning af Labia minora	1	-	1	-	-	-	-	-		
— - Ruptura perinæi	1	-	1	-	-	-	-	-		
— - Stricture ani	9	-	9	-	-	-	-	-		
— - Fistula ani	7	2	5	-	1	1	-	-		
— - Fissura ani	4	-	4	-	-	-	-	-		
— - Prolapsus recti	3	-	3	-	-	-	-	-		
— - Atresia ani ²⁵⁾	4	-	2	1	1	-	-	-		
Kauterisation	7	2	3	-	-	-	4	-		
Necrotomi, Borttagelse af fremmede Legemer ²⁶⁾	24	7	8	1	-	5	9	1		
Tilsammen	1196	155	512	150	206	104	165	59		
Øienoperationer.										
Borttagelse af Øieæblet	9	6	6	-	2	1	-	-		²⁷⁾ I 5 Tilfælde opgives Udfaldet at have været uheldigt. ²⁸⁾ I 5 paa Sygehus opererede Tilfælde var Udfaldet heldigt.
Extractio cataractæ ²⁷⁾	22	9	10	-	-	3	6	3		
— linearis cataractæ ²⁸⁾	12	7	11	-	1	-	-	-		
Reclinatio cataractæ	1	1	1	-	-	-	-	-		
Discisio cataractæ	7	4	2	-	2	-	3	-		
Iridectomi	27	6	14	1	4	2	6	-		
Iridodialysis	2	2	2	-	-	-	-	-		
Gjennemskjæring af Musc. ciliaris	39	39	39	-	-	-	-	-		
Udtømmelse af Vandvædsken	6	6	6	-	-	-	-	-		
Operation for Pterygium	2	-	-	-	2	-	-	-		
— - Chalazion	2	-	2	-	-	-	-	-		
— - Skjelen	9	1	3	1	3	-	2	-		
— - Entropium	1	-	1	-	-	-	-	-		
— - Ectropium	4	-	-	-	1	-	3	-		
Gjennemskjæring af Musc. orbic. palp.	1	-	1	-	-	-	-	-		
Operation for Ptosis	2	-	1	-	-	-	1	-		
— - Blennorrhoea sacci lacrymalis	21	-	5	-	13	-	3	-		
Borttagelse af fremmede Legemer i Øiet	2	2	2	-	-	-	-	-		
Operation for Stenose i Taareveiene	11	-	5	-	2	4	-	-		
Tilsammen	180	83	111	2	30	10	24	3		
Chirurgiske og Øienoperationer tilsammen	1 376	238	623	152	236	114	189	62		

Antallet af Fødte og Døde vil sees af Tabel XX, der er sammenstillet efter Presternes Opgave (over de Døbte og Begravede). (Se Tabel XX, næste Side.)

Antallet af Fødte (Dødfødte uberegnete) i Aaret 1870 udgjorde 50 434, hvilket er 976 flere end i 1869, da det udgjorde 49 458, men 1 227 færre end i 1868 og 914 færre end i 1867 (henholdsvis 51 661 og 51 348).

Tabel XXI viser Forholdet mellem ægte og uægte Børn, Dødfødte samt Tvilling- og Trillingfødsler, ligeledes efter Presternes Opgaver. (Se Tabel XXI, næste Side.)

Forholdet af uægte Børn til samtlige Fødte — 9,28 pCt. — er 0,62 ugunstigere end det foregarende Aar, da det udgjorde 8,66 pCt., 0,81 ugunstigere end i 1868 og 0,99 ugunstigere end i 1867, da Forholdet udgjorde henholdsvis 8,47 og 8,29 pCt. Forholdet af Dødfødte til samtlige Fødte — 3,55 pCt. er 0,19 gunstigere end i 1869, da det udgjorde 3,74 pCt., og 0,06 gunstigere end i 1868 og 0,14 gunstigere end i 1867, da Forholdet udgjorde henholdsvis 3,61 og 3,69 pCt.

Tabel XX.

1870.	Fødte.	Døde				
		ialt	under 1 Aar.		mellem 1 og 15 Aar.	deraf paa voldsom Maade.
			i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.		
Hele Riget	50 434	28 120	490	4 607	4 842	1 118
Christiania Stift	13 364	8 149	150	1 365	1 613	229
Hamars -	6 176	3 379	62	450	522	60
Christiansands-	10 174	5 425	94	870	952	204
Bergens -	8 360	4 056	98	759	515	198
Trondhjems -	6 940	4 249	62	579	687	188
Tromsø -	5 420	2 862	24	584	553	239

1870.	Fødte (Dødfødte ubereg- nede)			Dødfødte			Tvilling- ger.	Trilling- ger.	Misfo- stre.	Forholdet af uægte Børn til samtlige Fødte (Dødfødte med- regnede) i pCt.	Forholdet af Dødfødte til samtlige Fødte (Dødfødte med- regnede) i pCt.	Forholdet af uægte dødfødte Børn til samt- lige uægtfødte Børn i pCt.
	ialt.	deraf		ialt.	deraf							
		ægte.	uægte.		ægte.	uægte.						
Riget	50 434	45 852	4 582	1 861	1 586	275	509	8	8	9,28	3,55	5,66
Christiania Stift	13 364	11 979	1 385	511	422	89	139	1	1	10,62	3,68	6,04
Hamars -	6 176	5 392	784	190	154	36	65	1	-	12,88	2,98	4,39
Christiansands-	10 174	9 718	456	354	328	26	103	1	2	4,58	3,36	5,39
Bergens -	8 360	7 916	444	355	314	41	85	3	2	5,58	4,07	8,45
Trondhjems -	6 940	5 988	952	253	198	55	72	1	2	13,99	3,51	5,46
Tromsø -	5 420	4 859	561	198	170	28	45	1	1	10,48	3,52	4,75

Embedslægerne have opgivet følgende Antal Dødfødte og inden 24 Timer efter Fødselen døde Børn:

	Sum af Dødfødte og Døde i 1ste Døgn.	Deraf vare	
		Dødfødte.	Døde i 1ste Døgn.
Riget	2 331	1 883	448
Christiania Stift	691	543	148
Hamars -	223	178	45
Christiansands -	455	368	87
Bergens -	416	341	75
Trondhjems -	295	247	48
Tromsø -	251	206	45

Tabel XXII fremstiller disse Forholde for Femaaret 1861—65. (Se næste Spalte.)

Forholdet mellem ægte og uægte Børn viser sig i heromhandlede Aar noget ugunstigere end i Femaaret; som sædvanligt er Forholdet ugunstigst i Trondhjems og Hamars, gunstigst i Christiansands og Bergens Stifter. Forholdet for de Dødfødte viser sig lidt gunstigere end i Fem-

Tabel XXII.

Forholdet i Femaaret 1861—65 af uægte Børn og Dødfødte til samtlige Fødte.	Uægte Børn i Forhold til samtlige Fødte (Dødfødte medregnede) i pCt.	Dødfødte i Forhold til samtlige Fødte (Dødfødte medregnede) i pCt.
Hele Riget	8,02	3,98
Christiania Stift	8,58	4,27
Hamars -	10,07	3,23
Christiansands -	3,79	3,69
Bergens -	5,88	4,49
Trondhjems -	12,62	3,96
Tromsø -	8,37	4,07

aaret. Forholdet stiller sig som sædvanligt slettest for Bergens og Christiania Stifter, bedst for Hamars Stift.

Antallet af Døde i det hele Rige og i de forskellige Stifter i de sidste 10 Aar vil sees af Tabel XXIII.

Overskuddet af levende Fødte over Døde var efter ovenstaaende Angivelser 22 314, 2 390 flere end i Aarene 1869 og 1868, da det udgjorde 19 924, og 2 674 flere end i 1867, da det udgjorde 19 640. I ethvert af Aarene 1861

Tabel XXIII.

Antal Døde.	1870.	1869.	1868.	1867.	1866.	1865.	1864.	1863.	1862.	1861.
Hele Riget	28 120	29 534	31 737	31 708	28 993	28 066	29 692	31 076	32 502	31 493
Christiania Stift ..	8 149	8 403	9 591	9 640	8 173	7 478	8 413	8 774	8 738	8 334
Hamars - ..	3 379	3 371	3 974	3 952	3 355	3 456	3 758	3 996	4 505	3 867
Christiansands - ..	5 425	6 116	6 666	6 995	6 247	5 692	6 197	5 963	5 638	6 239
Bergens - ..	4 056	4 474	4 026	4 495	4 179	4 126	4 686	4 936	4 443	4 906
Trondhjems - ..	4 249	3 975	3 887	3 596	4 147	4 735	3 786	4 036	5 009	4 898
Tromsø - ..	2 862	3 195	3 593	3 030	2 892	2 579	2 852	3 371	4 169	3 249

—70 kom der paa hvert 100 levende Fødte følgende Antal Døde:

1861	63,55	1866	53,19
1862	62,30	1867	60,75
1863	57,66	1868	61,43
1864	55,86	1869	59,72
1865	52,03	1870	55,95

Tabel XXIV viser Antallet af Dødsfald i 1870 samt deres Forhold til den beregnede Folkemængde i Midten af Aaret 1870 for hele Riget samt de forskjellige Stifter og Amter, ligesom de tilsvarende Forholdstal for Aarene 1869, 1868, 1867 samt Femaaret 1861—65. (Se Tabel XXIV se næste Side.)

Mortalitetsprocenten for hele Riget 1,618 er 0,088 mindre end for det foregaaende Aar, da den var 1,706; medtages det ovenfor angivne Antal af 1861 Dødfødte, bliver Mortalitetprocenten, beregnet efter Folkemængden ved Aarets Midte 1,725.

For 10 842 eller 38,5 pCt. af samtlige i 1870 indtrufne 28 120 Dødsfald have Lægerne meddelt Dødsårsagen. De hyppigste af de kjendte Dødsårsager vare: Svindsot (1 544), Lungebetændelse (1 024), Hjernebetændelse, tuberkuløs Meningit og Kramper i Børnealderen (tilsammen 892), Alderdomssvaghed (660), Skarlagensfeber (612), Nervefeber (471), Kræft (471), Diarrhoe og Cholera nostras (tilsammen 454), Vatersot og Morbus Brighti (tilsammen 421), akut Bronchit (377), Hjerneslag (294), medfødt Svaghed (249), organiske Hjertesygdomme (234).

En udførligere Sammenstilling af Lægernes Opgaver over Dødsårsagerne, fordelte efter Kjønn og Alder, findes i den ved Slutningen af den almindelige Oversigt indtagne Tabel XXX. (Pag. XXXII og fig.)

Af retsmedicinske Forretninger kunne sees at være udførte 165, hvoraf 81 Obduktioner og Synsforretninger over Døde. Tabel XXV indeholder en Oversigt over deres Gjenstand og Fordeling.

Tabel XXV.

Oversigt over de udførte retsmedicinske Forretninger.

1870.	Samtlige indmeldte retsmedicinske Forretninger.	Undersøgelse af Døde betræffende				Undersøgelse af Levende til Bestemmelse af					Undersøgelser og Erklæringer i anden eller ikke angiven Anledning.
		Selvmord, Død ved Ulykkestilfælde, Drab, Mord, eller pludselig Død af anden Aarsag.	nyfødte og spæde Børns Dødsmaade		Svangerskab, forudgaaet Fødsel o. s. v.	Voldtægt og andre Løssagtighedsforbrydelser.	anden Mis-handlings Beskaffenhed og dens Følger.	Iegemlig Helbredsforfatning igrvrigt.	Sindstilstand.		
			i Anledning formentlig Fosterdød samt Fødsel i Dølgemaal.	i Anledning formentlig Ihjelliggen i Søvn.							
Hele Riget	165	41	32	8	16	4	16	20	14	14	
Christiania Stift ..	63	13	11	2	5	3	10	12	2	5 ¹⁾	
Hamars - ..	15	3	3	1	1	-	1	2	4	-	
Christiansands- ..	29	2	4	2	5	-	2	-	7	7 ²⁾	
Bergens - ..	13	4	3	-	1	-	2	2	-	1 ³⁾	
Trondhjems - ..	29	15	6	1	1	-	1	4	1	-	
Tromsø - ..	16	4	5	2	3	1	-	-	-	1 ⁴⁾	

1) En Undersøgelse af nogle i en Skov fundne Menneskeben, en af et Saar, en af Efterbyrd, en Erklæring i Anledning af simuleret Sygdom og en i Anledning af Paternitetsspørgsmaal.

2) En Obduktionsforretning uden nærmere Opgave om Forretningens Art; en Undersøgelse af brændte Fosterben, en af en i en Æske indeholdt Substans, der viste sig at være et Blodcoagulum, en af Jordemoders Forhold ved en Tvillingfødsel; en i Anledning Forgiftning med Fyrstikker og to Erklæringer i Anledning af Paternitetsspørgsmaal.

3) Undersøgelse af og Erklæring om nogle Medikamenter kunne virke fosterfordrivende.

4) Undersøgelse af et i 8 Aar nedgravet Fosterskelet.

Tabel XXIV. Dødeligheden i 1870 i Forhold til Folkemængden og Dødeligheden i tidligere Aar.	Beregnet Folkemængde i Midten af 1870.	Antal Døde i 1870.	Døde i 1870 af 1 000 Levende.	Døde i 1869 af 1 000 Levende.	Døde i 1868 af 1 000 Levende.	Døde i 1867 af 1 000 Levende.	Døde i Fem-aaret 1861-65 af 1 000 Levende.
Hele Riget	1 737 370	28 120	16,18	17,06	18,40	18,47	18,54
Christiania Stift	462 950	8 149	17,6	18,2	20,8	21,1	19,4
Hamars -	236 435	3 379	14,3	14,1	16,5	16,2	16,4
Christiansands -	336 075	5 425	16,1	18,3	20,0	21,2	18,6
Bergens -	275 393	4 056	14,7	16,4	14,9	16,7	17,7
Trondhjems -	263 625	4 249	16,1	15,2	14,9	13,9	18,0
Tromsø -	162 892	2 862	17,5	19,9	22,5	19,2	21,7
Christiania By	65 796	1 347	20,2	18,0	24,2	24,6	24,4
Akershus Amt	108 377	1 889	17,4	17,7	20,3	19,9	18,7
Smaalenes -	103 452	1 628	15,7	18,4	20,3	19,6	19,0
Buskeruds -	98 705	1 801	18,2	17,3	20,7	21,3	19,0
Jarlsberg-Laurvigs Amt.	86 620	1 484	17,1	19,6	19,6	21,6	17,5
Hedemarkens Amt	119 742	1 826	15,2	14,4	18,4	16,9	16,7
Christians -	116 693	1 553	13,3	13,9	14,6	15,5	16,3
Bratsbergs -	79 976	1 233	15,4	17,0	20,3	25,8	18,8
Nedenæs -	70 669	1 234	17,4	19,4	24,1	22,3	20,3
Lister-Mandals -	75 584	1 353	18,9	20,7	21,2	20,9	19,5
Stavangers -	109 846	1 605	14,5	16,7	16,0	16,9	16,7
Søndre Bergenhus Amt.	116 660	1 673	14,3	15,4	14,6	16,4	16,8
Bergens By	29 950	651	21,7	21,8	21,1	22,6	25,1
Nordre Bergenhus Amt.	86 636	1 174	13,5	15,7	14,4	15,7	16,3
Romsdals -	110 903	1 565	14,1	15,4	13,5	14,3	19,0
Søndre Trondhjems -	111 870	1 960	17,5	16,1	17,3	15,2	17,3
Nordre — -	82 999	1 282	15,5	14,4	12,3	12,6	17,1
Nordlands -	93 016	1 424	15,3	18,0	19,2	16,2	19,2
Tromsø -	47 812	771	16,1	19,5	22,6	20,8	23,3
Finmarkens -	22 064	667	30,2	28,7	36,8	28,6	26,7

Vaccinerede. Ifølge Embedslægerens Indberetninger vaccineredes i heromhandlede Aar: 43 123 Individuer eller: 85,3 pCt. af Middeltallet af de i Treaaret 1868—70 levende Fødte (i 1869 var Antallet 37 851 eller 74,5 pCt. af Middeltallet af de i Treaaret 1867—69 levende Fødte; i 1868 var Antallet 46 818 eller 89,2 pCt. af Middeltallet af de i Treaaret 1866—68 levende Fødte). I de enkelte Stifter var Antallet af Vaccinerede og Procentforholdet til Middeltallet af de i Treaaret 1868—70 levende Fødte følgende:

	Antal Vaccinerede.	Procentforhold.
(Hele Riget)	43 123	85,3)
Christiania Stift	12 022	91,4
Hamars -	5 692	91,3
Christiansands -	7 741	76,9
Bergens -	7 160	89,3
Trondhjems -	6 780	97,2
Tromsø -	3 728	75,2

Af Sygehuse fandtes ialt 52, nemlig den kliniske Undervisningsanstalt Rigshospitalet, Diakonissehuset, 5 Syge-

huse for Spedalske, 5 militære Sygehuse, 18 Amtssygehuse, 13 kommunale Bysygehuse, samt i Stavangers, søndre og nordre Bergenshus Amter, Nordlands og Finmarkens Amter 9 mindre Sygehuse, der i Regelen kun benyttes i Fisketiden. Ved Rigets Strafanstalter fandtes derhos særskilte Sygeafdelinger. I Christiania og i Bergen virke for Undervisningen indrettede Fødselsstiftelser. Antallet af Sindssygeasyler var 9, nemlig 1 Statsasyl, 6 kommunale Asyl og 2 private, nemlig et i Bergen og et i søndre Bergenshus Amt, tæt ved Bergen.

I den Pag. XXVI—XXVII indtagne Tabel XXVI findes en Oversigt over Antallet af de paa Sygehusene behandlede Syge med Anførsel af Behandlingens Udfald, Behandlingstiden, Medikamentudgiften m. m.

Tabel XXVII Pag. XXVIII—XXIX giver en Oversigt over de paa Sygehusene til Behandling indkomne Grupper af Sygdomstilfælde.

Tabel XXVIII, Pag. XXX—XXXI indeholder en Oversigt over Antallet af de paa Sindssygeasylerne behandlede Syge, Behandlingens Udfald og Varighed, samt Udgifterne ved denne.

I Tabel XXIX, Pag. XXX—XXXI angives de paa Sindssygeasylerne til Behandling indkomne Sygdomsformer.

Antallet af **Apotheker** var 67, af hvilke 39 med reelt, 25 med personligt Privilegium og et, der er privilegeret Rigshospitalet som saadant, samt 2 Filialapotheker. 23 Apotheker falde paa Christiania Stift, 6 paa Hamars, 19 paa Christiansands, 5 paa Bergens, 10 paa Trondhjems og 4 paa Tromsø Stift. Personalet ved samtlige Apotheker bestod, foruden Apothekerne, af 78 Medhjelpere, hvoraf 59 opgives at være examinerede, og 66 Disciple. 12 Farmaceuter bestod Examen i 1870.

7 examinerede Læger udgik i 1870 fra Universitetet. Antallet af autoriserede Læger var ifølge Fortegnelsen derover for 1870 ialt 415, hvoraf 165 bosatte i Christiania Stift, 34 i Hamars Stift, 62 i Christiansands Stift, 46 i Bergens Stift, 44 i Trondhjems Stift og 36 i Tromsø Stift; 5 havde fast og 3 midlertidigt Ophold i Udlandet; 20 havde ikke taget fast Opholdssted eller havde ikke meddelt Oplys-

ning om sin Bopæl. Ifølge Fortegnelsen var 9 Læger ansatte som Professorer ved Universitetet, 2 som Embedsmænd i Indre-Departementets Medicinalafdeling, 1 som Overlæge for den spedalske Sygdom, 5 som Stadsfysici, 1 som Stads-læge, 128 som Distriktslæger (Amts- eller Landfysici), 2 som Berglæger, 2 som Fængselslæger, 1 som Politilæge, 14 som By- og Fattiglæger, hvoraf 2 ogsaa i andre Stillinger, 1 som Direktør ved Gaustad Asyl, 23 som Læger ved Sygehuse, Pleiestiftelser for Spedalske eller Sindssygeasyler (desuden var ved disse Hospitaler ansatte 18 Læger, som tillige indehavde andre Lægeposter), 1 som Assistent hos Rigshospitalets Prosektor, 1 som Generalchirurg, 7 som Brigadelæger, 33 som Korpslæger, 13 som Kompagnichirurger, 6 som Marinelæger, 2 som Konservatorer ved Musæer og 4 som civile Embedsmænd udenfor Lægeetaten; 158 Læger opføres uden fast Ansættelse, hvoraf 3 kan sees at være Badelæger, 2 Verkslæger.

Som **Tandlæger** opføres 21, nemlig 13 i Christiania Stift, 1 i Hamars, 3 i Christiansands, 2 i Bergens og 2 i Trondhjems Stift.

Jordemodereexamen toges af 17 Elever ved Skolen i Christiania og 14 ved Skolen i Bergen. Ifølge vedkommende Embedslægers Indberetninger fandtes i Landet 591 dels ansatte, dels privat praktiserende Jordemødre, hvoraf 173 i Christiania Stift, 73 i Hamars, 90 i Christiansands, 92 i Bergens, 97 i Trondhjems og 66 i Tromsø Stift.

Hjelpevaccinatorernes Antal udgjorde 637, hvoraf 105 i Christiania Stift, 76 i Hamars, 122 i Christiansands, 112 i Bergens, 113 i Trondhjems, 109 i Tromsø Stift.

I det Følgende findes den i ovenstaaende Generalberetning for hele Riget givne Oversigt udførligere fremstillet for hvert af Rigets Overøvrighedsdistrikter. Derhos er vedføiet en efter Dyrlægernes Aarsberetninger affattet Oversigt over Sundhedstilstanden blandt Husdyrene i 1870, samt som Bilag indtaget en Indberetning om Medicinalvæsenets Tilstand i Aarene 1815—16.

behandlede Syge i 1870.

les hôpitaux en 1870.)

Døde.			Tilbageiggende ved Aarets Slutning.			Mortalitetsforhold.	Det samlede Antal Forpleiningsdage.	Dagligt Middelbelæg.	Forpleiningsdage for hver Udskreven.	Udgift til Medicin for hver Syg i Døgnet. ^{a)}	Udgift til Forpleining for hver Syg i Døgnet.	Anmærkninger.
Mk.	Kv.	Tils.	Mk.	Kv.	Tils.					Skill.	Skill.	
57	37	94	28	37	65	15,8 pCt.	25 037	68,6	42,1	4,97	?	a) For Righshospitalets og Diakonissehusets Vedkommende er den givne Rabat tillagt; fra Finmarkens Amtssygehus i Vadsø bemærkes, at Medicinen er leveret uden Rabat. For de øvrige Sygehuses Vedkommende savnes Oplysning herom.
21	5	26	44	16	60	5,6 —	20 706	56,7	44,6	3,42	?	
2	6	8	48	29	77	1,9 —	30 051	82,3	70,4	2,88	?	
80	48	128	120	82	202	8,6 —	75 794	207,6	51,0	3,72	?	b) I Børnehospitalets Belæg er de med Børnene indlagte Mødre med 348 Forpleiningsdage medregnede.
4	4	8	6	3	9	12,9 —	3 346	9,2	54,0	1,84	?	
61	53	114	53	112	165	11,5 —	61 217	167,7	61,5	2,02	31,6	
7	-	7	10	-	10	2,0 —	7 096	19,4	20,4	3,04	46,7	c) Ifølge foregaaende Aarsliste udgjorde Antallet af Tilbageiggende Udgangen af 1869 paa Fredrikstads Bys Sygehus 8 Mænd, 6 Kvinder, tilsammen 14, paa Christiansands Bys Sygehus 15 Mænd, 10 Kvinder, tilsammen 25; paa Tromsø Amts Sygehus i Tromsø 7 Mænd, 7 Kvinder, tilsammen 14.
2	25	27	3	24	27	23,7 —	7 356	20,2	64,5	2,62	?	
2	3	5	10	7	17	4,0 —	6 112	16,7	48,9	6,39	?	
-	1	1	4	2	6	3,2 —	2 376	6,5	76,6	2,09	30,3	d) Udgiften til Medicin er beregnet for Hospitalets Helbredelses- og Pleieafdeling med tilsammen 32 177 Forpleiningsdage.
11	6	17	10	2	12	8,5 —	6 403	17,5	31,9	3,22	?	
1	-	1	-	-	-	7,1 —	927	4,6	16,6	3,18	54,3	
5	3	8	10	4	14	4,0 —	4 392	12,0	43,9	4,03	26,7	e) Udgiften til Medicin er beregnet for de paa offentlig Regning behandlede Syge med 7 330 Forpleiningsdage.
2	3	5	6	6	12	5,7 —	4 491	12,0	51,6	5,15	57,9	
11	3	14	17	4	21	8,4 —	6 875	18,9	41,4	2,59	?	
2	-	2	6	5	11	3,2 —	4 794	13,1	76,0	18,98	?	f) Fra Fredrikstads Garnisonssygehus, hvor 2 Mænd vare tilbageiggende ved Udgangen af 1869, er for dette Aar ingen Sygehusliste indkommen, hvorfor Antallet af de opgivne Sygehuse bliver 38 mod 39 i det foregaaende Aar.
4	-	4	6	-	6	5,3 —	2 046	5,6	25,6	0,89	?	
2	-	2	1	-	1	7,4 —	727	2,0	26,9	?	?	
2	1	3	5	6	11	9,4 —	2 964	8,0	92,6	5,8	39,2	?
-	1	1	4	7	11	2,1 —	5 097	14,0	108,0	3,3	?	
6	9	15	24	16	40	14,2 —	14 828	40,6	140,0	3,0	39,3	
2	-	2	-	2	2	15,5 —	574	1,6	44,1	?	?	?
4	4	8	7	3	10	10,5 —	4 064	11,1	53,5	5,2	?	
7	2	9	7	13	20	4,9 —	5 192	14,2	28,4	7,6	?	
1	-	1	8	-	8	0,6 —	1 870	6,1	10,4	1,3	?	?
1	-	1	9	5	14	5,3 —	3 404	9,3	179,1	3,8	34,2	
11	4	15	9	11	20	10,3 —	6 856	18,8	46,9	3,83	?	
14	7	21	11	23	34	15,7 —	11 771	32,25	87,8	2,70	?	?
29	17	46	34	36	70	7,2 —	26 081	71,18	40,38	2,94	34,6	
2	3	5	15	27	42	18,5 —	16 394	44,9	607,2	0,75	?	
2	1	3	1	-	1	13,6 —	496	1,4	22,5	3,25	?	?
1	-	1	2	11	13	1,3 —	5 935	16,26	92,7	4,38	41,2	
34	16	50	46	47	93	9,1 —	27 163	74,4	49,4	3,94	34,1	
7	5	12	7	13	20	5,9 —	9 718	26,6	47,6	6,1	?	?
4	5	9	1	6	7	8,0 —	5 702	15,6	50,5	4,4	?	
13	2	15	11	11	22	6,5 —	8 456	23,1	36,4	5,2	?	
6	1	7	4	4	8	12,5 —	2 536	6,9	44,5	5,03	?	?
7	-	7	11	13	24	8,3 —	7 214	19,8	85,9	1,8	?	
4	-	4	12	5	17	3,9 —	5 195	14,2	50,9	4,0	?	
-	-	-	-	-	-	-	62	0,2	62,0	6,3	?	?
5	1	6	1	1	2	12,5 —	1 419	3,9	29,6	6,0	?	
9	3	12	3	2	5	17,9 —	2 862	7,8	42,7	7,2	?	
365	231	596	494	513	1007	8,4 —	369 805	1 013,2	52,2	-	-	Sygehuset var i Virksomhed:
8	-	8	-	-	-	8,2 —	2 034	16,5	20,7	3,4	-	fra 1ste Januar til 4de Mai.
1	1	2	-	-	-	40,0 —	32	?	6,4	?	-	- 28de Januar til 12te Marts.
1	-	1	-	-	-	5,9 —	430	3,4	24,3	3,8	-	- 12te Januar til 23de April.
2	-	2	-	-	-	40,0 —	75	2,1	15,0	6,55	-	- 7de Februar til 15de Marts.
6	-	6	-	-	-	9,4 —	1 544	4,2	24,1	2,79	-	?
1	-	1	-	-	-	5,9 —	255	3,4	15,0	6,6	-	- 6te Februar til 22de April.
4	-	4	2	1	3	8,9 —	1 576	4,3	35,0	4,0	-	Hele Aaret.
-	-	-	-	-	-	-	306	4,9	19,1	?	-	- 15de April til 16de Juni.
3	-	3	-	-	-	10,7 —	758	2,9	27,1	7,8	-	- 13de Januar til 27de September.
26	1	27	2	1	3	9,1 —	7 010	-	23,7	-	-	

Paa Sygehusene til Behandling indkomne

Tabel XXVII.

	Febre.	Akutte Sygdomme i Aandtræts- og Cir- kulationsorganerne.	Kroniske Sygdomme i Aandtræts- og Cir- kulationsorganerne.	Sygdomme i Nervesy- stemmet. Sindssyg- domme.	Akutte Sygdomme i Fordøelsessystemet.	Kroniske Sygdomme i Fordøelsessystemet.	Uterinsygdomme, Mestrationsordenet, Barselsygdom.	Sygdomme i Urinor- ganerne, Vatersot.	Blødsygdomme, Er- næringsygdomme, Gulsot, Alderdoms- stæthed.	Kronisk eller afbrudt Rheumatisme.	Læsioner.
Rigshospitalets medicinske Afdeling	189	130	40	81	27	29	19	29	9	13	1
— chirurgiske	4	-	1	4	-	3	3	1	1	2	159
— Hudsygeafdeling	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-
De nævnte Afdelinger af Rigshospitalet tils. Rigshospitalets Afdeling for Børn	193	131	41	85	27	32	22	30	11	15	160
Christiania Bys Sygehus	7	5	-	2	1	-	-	1	4	-	4
— Garnisons Sygehus	9	16	90	29	7	28	33	16	29	26	1
— Garnisons Sygehus	4	79	4	12	20	15	-	-	8	17	34
Diakonissehuset i Christiania	6	12	11	12	2	7	7	2	10	-	-
Smaalenenes Amts Sygehus	14	3	2	4	2	4	4	-	2	-	2
Moss Bys	1	2	-	3	1	1	-	-	1	3	4
Fredrikshalds Bys	91	15	1	7	6	1	-	1	3	-	11
Fredrikstens Garnisons	7	15	2	2	1	1	-	1	1	-	10
Fredrikstads Bys	23	2	6	-	1	3	-	-	3	7	2
Buskeruds Amts	4	4	-	2	1	3	-	4	1	-	16
Drammens Bys	25	14	4	12	2	2	-	3	2	1	23
Jarlsberg-Laurvigs Amts	3	-	-	2	-	1	-	-	1	1	4
Carl Johansværns	7	15	1	1	2	7	-	2	1	3	17
Tønsbergs Bys	6	-	1	2	-	-	-	-	-	2	2
Hedemarkens Amts	1	-	-	1	-	1	-	2	-	-	1
Christians	3	1	-	2	1	-	-	1	-	-	3
Bratsbergs	3	3	-	3	2	-	2	2	2	-	10
Østerrisørs Bys	-	2	-	-	1	1	-	-	1	3	-
Arendals	33	4	4	4	-	-	-	1	-	-	11
Christiansands Garnisons	-	45	-	8	5	8	-	-	2	8	15
— kommunale	31	11	2	8	3	1	-	-	-	1	10
Lister-Mandals Amts	1	-	-	-	-	-	1	-	-	1	5
Stavanger	39	4	2	7	3	9	-	-	2	3	14
— Bys	15	7	14	9	2	6	1	1	1	2	10
Bergens	80	47	32	32	13	17	10	14	7	12	64
Lungegaardshospitalet	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aalesunds Bys Sygehus	8	1	-	2	1	1	-	1	-	-	4
Romsdals Amts	2	1	1	4	2	3	1	1	1	1	2
Trondhjems Bys	57	51	19	39	17	12	3	4	11	24	46
Nordre Trondhjems Amts Sygehus i Skogn	7	9	7	29	5	6	4	7	3	7	10
— i Namdalen	6	9	4	18	1	5	-	1	1	4	5
Nordlands i Alstahoug	25	7	12	29	1	9	-	6	5	6	10
— i Bodø	22	4	2	3	2	5	-	-	-	1	2
— i Buksnæs	12	8	4	2	1	8	1	-	5	-	3
Tromsø i Tromsø	14	11	2	21	2	3	2	-	-	1	6
Finmarkens i Alten	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
— i Hammerf.	12	5	2	3	1	-	1	1	1	1	8
— i Vadsø	6	16	2	6	1	3	-	3	-	-	4
Paa de nævnte 38 Sygehuse tilsammen	777	559	272	406	137	203	92	105	119	150	543
Fiskesygehuset i Haugesund	65	15	-	2	7	-	-	-	-	-	3
— i Espevær	1	2	-	1	1	-	-	-	-	-	-
— i Florø	5	4	1	1	1	-	-	-	-	-	2
— i Sandshavn	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— i Vaagen i Østloften	31	12	-	-	6	1	-	-	2	-	4
— i Brevik i Loppen	-	6	-	1	1	-	-	1	1	1	1
— i Maasø	19	7	-	2	1	1	-	2	-	2	2
— i Gamvik i Tanen	8	4	-	-	3	-	-	-	-	-	-
— i Vardø	2	9	1	2	1	1	-	-	5	-	2
Paa de nævnte 9 Fiskesygehuse tilsammen	135	60	2	9	21	3	-	3	8	3	14

Grupper af Sygdomstilfælde.

Phlegmone, Abscesser, Ulcera.	Kræftlige Sygdomme.	Strubler af ikke kræft-agtig Beskaffenhed.	Dannelsefeil og Deformiteter.	Bær- og Ledsygdomme.	Chirurgiske Sygdomme i Aarsystemet	Brok.	Blødsygdomme.	Chirurgiske Sygdomme i Urinretnene og Kjønsorganerne.	Syphilis, Babo.	Gonorhoe, Urdrit	Epitidymt, Orchit.	Excoriations, Yerrucae.	Spedalskhed.	Indsygdomme.	Forsjellige andre Sygdomme.	Friske indlagte med Syge.	Tilsammen.
-	1	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	2	13	10	596
32	8	14	13	60	8	17	94	20	2	-	5	-	-	-	10	7	468
2	1	-	-	1	-	-	1	7	252	72	5	3	-	49	-	15	410
34	10	16	13	61	9	17	95	27	254	72	10	3	-	51	23	32	1474
2	-	-	3	1	-	-	14	-	-	-	-	-	-	1	-	16	61
65	15	1	-	24	2	-	8	2	206	257	2	56	-	31	11	35	999
24	-	2	-	5	-	1	3	1	27	25	8	6	-	15	31	-	341
7	1	7	1	5	-	1	15	1	-	-	-	-	-	1	5	9	122
11	2	4	-	11	-	1	6	2	28	7	-	-	-	4	3	-	116
3	-	-	-	-	-	-	1	-	8	-	-	-	-	1	-	-	30
12	1	-	-	3	-	1	4	2	16	4	-	-	-	6	-	-	185
6	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	1	-	-	1	2	-	53
13	1	-	-	-	-	1	3	1	13	14	-	-	-	5	1)3	3	104
1	2	1	-	4	-	-	3	-	26	7	-	-	-	1	1	-	81
21	1	-	-	6	-	1	1	-	38	6	-	-	-	2	-	-	164
3	-	-	-	5	-	-	2	-	28	3	-	-	-	7	-	-	60
8	-	-	-	2	1	-	1	-	4	2	-	-	-	4	-	-	78
1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	15
8	-	-	-	2	-	-	-	-	16	-	-	-	-	2	1	-	35
3	1	-	-	3	-	-	2	1	32	-	-	-	-	-	1	-	54
23	3	1	-	10	1	-	3	2	10	-	1	-	-	10	-	4	95
6	-	-	-	1	1	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	13
35	-	-	-	1	-	-	2	-	10	-	-	-	-	-	-	-	76
7	1	1	-	2	-	1	-	1	1	5	-	-	-	44	3	-	181
3	1	-	-	3	-	-	-	-	78	-	-	-	-	17	2	-	177
13	3	5	2	6	1	3	4	3	12	2	-	-	-	3	-	-	26
11	2	2	-	9	-	-	4	-	19	10	-	-	-	3	1	4	146
35	5	7	4	30	-	1	21	10	61	68	7	8	1	9	-	7	141
-	-	-	-	-	-	-	-	-	15	-	-	-	2)7	1	-	-	646
6	1	-	-	-	1	-	1	-	1	-	-	-	-	1	-	-	23
27	3	-	-	17	2	2	12	5	28	2	-	-	-	3	1	-	22
25	4	3	-	8	-	3	6	5	17	4	-	-	-	1	3	-	61
15	1	1	1	4	-	1	3	3	128	35	4	7	-	30	13	-	568
32	7	-	-	20	-	4	14	4	5	17	4	-	1	29	-	-	199
4	1	-	-	2	-	1	1	1	7	-	-	-	8	3	1	2	104
9	4	2	-	6	2	3	3	4	3	7	-	-	-	3	1	-	234
7	1	-	-	9	1	1	1	1	15	9	1	-	-	1	-	-	54
3	-	-	-	-	-	-	-	-	4	4	4	2	-	3	2	-	92
10	-	-	-	1	-	1	1	3	7	2	1	-	-	7	2	-	104
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
3	-	-	-	1	-	1	1	-	4	-	-	-	-	-	-	-	45
10	-	-	-	4	-	-	3	2	4	-	-	-	-	1	-	-	65
483	72	53	24	265	22	45	239	82	1130	539	37	80	19	360	114	118	7045
4	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	98
2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5
2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	17
3	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	-	-	-	1	-	64
4	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	17
6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	42
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	16
1	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	1	-	28
21	-	-	-	1	1	-	3	1	1	2	1	-	-	1	2	-	292

1) For 2 mangler Opgave over Sygdommen. 2) hvoraf 1 paa Pleieafdelingen.

Antallet af de i Sindssygeasy

(Mouvement des malades dans les

Tabel XXVIII.

	Tilbageiggende fra det forrige Aar.			Indkomne.			Tilsammen Behandlede.			Udgaaede					
										Helbredede.			I Bedring.		
	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.
Gaustad Asyl	135	125	260	134	96	230	269	221	490	36	24	60	29	21	50
Christiania —	66	45	111	34	17	51	100	62	162	13	7	20	1	2	3
Oslo —	-	40	40	-	8	8	-	48	48	-	-	-	-	-	-
Christiansands Asyl	6	9	15	11	-	11	17	9	26	3	-	3	3	-	3
Stavangers —	4	1	5	3	3	6	7	4	11	-	-	-	-	-	-
Bergens Bys —	24	22	46	18	19	37	42	41	83	9	7	16	2	3	5
Rosenbergs private Asyl i Bergen	79	48	127	30	17	47	109	65	174	7	2	9	8	2	10
Møllendals — — ved Bergen	28	28	56	12	8	20	40	36	76	2	5	7	4	2	6
Trondhjems Bys Asyl	32	29	61	18	14	32	50	43	93	6	10	16	2	-	2
De ovennævnte 9 Asyler tilsammen	374	347	721	260	182	442	634	529	1163	76	55	131	49	30	79

Fortegnelse over de i Sindssygeasylerne

Tabel XXIX.

	Melancholia.			Mania.			Stupiditas.			Delirium tremens.		
	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.
Gaustad Asyl	42	41	83	50	28	78	4	-	4	-	-	-
Christiania —	11	11	22	8	2	10	-	-	-	1	-	1
Oslo —	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
Christiansands Asyl	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	3
Stavangers —	-	1	1	3	2	5	-	-	-	-	-	-
Bergens Bys —	6	9	15	4	6	10	-	-	-	1	-	1
Rosenbergs private Asyl i Bergen	7	7	14	7	6	13	-	-	-	3	-	3
Møllendals — — ved Bergen	6	2	8	4	4	8	-	-	-	-	-	-
Trondhjems Bys Asyl	5	4	9	7	5	12	-	-	-	-	-	-
I de ovennævnte 9 Asyler tilsammen	77	75	152	83	54	137	4	-	4	8	-	8

lerne behandlede Syge i 1870.

établissements d'aliénés en 1870.)

Udgaaede			Døde.			Tilbageiggende ved Aarets Slutning.			Mortalitetsforhold i pCt.	Det samlede Antal Forpleiningsdage.	Dagligt Middelbelæg.	Forpleiningsdage for hver Udskreven.	Samlede Udgifter for hver Syg i Døgnet.	Udgift til Medicin for hver Syg i Døgnet.
Uhelbredede.														
Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.						
47	45	92	9	3	12	148	128	276	5,6	100 277	274,7	468,6	70,60	0,81
15	7	22	4	3	7	67	43	110	13,4	41 377	113,4	795,6	37,86	0,63
-	10	10	-	3	3	-	35	35	23,0	13 645	37,4	1 049,6	39,23	0,27
3	-	3	-	1	1	8	8	16	10,0	5 521	15,1	552,1	45,60	0,46
2	1	3	-	1	1	5	2	7	25,0	2 274	6,2	568,5	30,66	0,41
2	-	2	2	2	4	27	29	56	14,8	20 638	56,0	764,4	62,17	0,16
5	7	12	9	2	11	80	52	132	26,2	47 893	131,2	1 140,3	-	-
1	-	1	3	2	5	30	27	57	26,3	20 537	56,2	1 080,9	-	-
4	4	8	4	1	5	34	28	62	16,1	22 443	61,5	723,9	34,60	0,53
79	74	153	31	18	49	399	352	751	11,9	274 605	752,3	665,8		

i Aaret 1870 indkomne Sygdomsformer.

Dementia.			Idiotismus congenitus.			Idiotismus acquisitus.			Epilepsia.			Paralysis generalis.			Til Observation.			Ialt.		
Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.
25	25	50	1	-	1	1	1	2	4	-	4	3	-	3	4	1	5	134	96	230
7	3	10	1	-	1	-	1	1	4	-	4	2	-	2	-	-	-	34	17	51
-	7	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	8
8	-	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	-	11
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	3	6
6	3	9	-	-	-	-	-	-	1	1	2	-	-	-	-	-	-	18	19	37
5	3	8	-	-	-	5	-	5	3	1	4	-	-	-	-	-	-	30	17	47
2	2	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	8	20
5	4	9	-	-	-	1	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	18	14	32
58	47	105	2	-	2	7	3	10	12	2	14	5	-	5	4	1	5	260	182	442

aarsager i 1870.

décès en 1870.)

Dødsarsag.	Sum.	De vigtigste Dødsarsagers Forhold til samtlige opgivne Dødsarsager i pct.	Fordeling paa Kjøen. (par sexe.)			Fordeling paa Alder (par âge).											Alder er opgivet for:		
			Mandkjøn.	Kvindkjøn.	Uopgivet.	0-1 Aar.	1-5 Aar.	5-10 Aar.	10-15 Aar.	15-20 Aar.	20-30 Aar.	30-40 Aar.	40-50 Aar.	50-60 Aar.	60-70 Aar.	70-80 Aar.		80-90 Aar.	90-100 Aar.
Febris typhosa	471	4,3	224	226	21	3	11	22	33	53	127	40	53	33	29	13	1	1	419
Fractura	30		20	10	-	-	3	2	-	1	2	-	3	7	6	-	2	-	26
Gangræna	45		24	21	-	-	-	-	-	-	3	1	3	5	4	18	9	1	44
— pulmonum	1		1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
Gastritis	16		10	6	-	4	2	-	2	-	-	-	1	2	-	2	-	-	13
— chronica	79		52	27	-	-	-	-	-	1	3	9	9	17	22	14	2	-	77
Hæmorrhagia	9		7	2	-	1	1	-	-	2	1	-	3	-	-	1	-	-	9
— pulmonum	13		7	5	1	-	-	-	1	-	2	1	2	4	1	1	-	-	12
— uteri	33		-	33	-	-	-	-	-	2	4	14	9	-	-	-	-	1	30
— ventriculi	12		5	7	-	-	2	-	-	2	2	-	1	3	1	-	-	-	11
Hepatitis	10		10	-	-	-	1	-	-	1	-	1	3	1	3	-	-	-	10
Hernia	55		32	23	-	3	2	-	1	-	2	3	4	10	13	14	1	-	53
Hydrops	281	2,6	130	145	6	1	12	3	7	4	14	21	35	46	56	50	11	1	261
Hydrothorax	5		4	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	2	1	-	-	5
Insania	69		33	36	-	-	-	-	1	2	5	10	14	15	9	9	2	-	67
Intoxicatio, morsus serpentis	3		-	3	-	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	3
Ischuria	10		10	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	2	1	4	1	-	9
Laryngitis	11		5	6	-	1	5	2	-	-	1	1	-	-	1	-	-	-	11
Lithiasis	8		5	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	2	2	-	8
Mania puerperalis	1		-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
Marasmus	8		2	6	-	-	-	1	-	-	1	-	-	1	1	2	2	-	8
Meningitis	401	3,7	207	189	5	53	138	58	34	19	38	19	14	13	3	2	-	-	391
— tuberculosa	251	2,3	129	119	3	53	91	47	23	12	10	5	1	1	-	-	-	-	243
— cerebro-spinalis	17		9	8	-	-	6	1	3	1	3	-	-	-	-	-	-	-	14
— spinalis, Myelitis	11		6	5	-	-	-	-	2	-	1	3	1	1	3	-	-	-	11
Morbilli	66		23	40	3	14	29	14	1	-	2	1	-	-	-	-	-	-	61
Morbus Adisonii	1		1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
— lienis, Leucæmia	1		-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
— oesophagi	6		4	2	-	-	-	-	-	-	1	-	2	1	2	-	-	-	6
— ovarii	16		-	16	-	-	-	-	-	1	2	3	2	3	3	2	-	-	16
— uteri	1		-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
— viarum uriniferarum	22		22	-	-	-	1	-	-	-	-	-	2	2	4	9	4	-	22
Nephritis, Morbus Brighti	140	1,3	81	57	2	-	7	5	4	4	9	21	31	24	16	14	2	-	137
Noma, Stomacace	4		2	2	-	-	2	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	4
Obstructio, alvi, Ileus	60		42	18	-	3	1	1	1	2	4	7	6	12	11	6	1	-	55
Oedema pulmonum	7		5	2	-	-	-	-	-	1	-	-	3	1	-	1	1	-	7
Otitis	1		1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1
Paralysis	23		16	7	-	-	-	-	-	-	5	2	5	2	3	4	1	1	23
Parotitis	1		1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Peritonæitis	184	1,7	91	91	2	9	7	7	12	12	20	28	26	22	20	9	3	-	175
Phlebitis	2		-	2	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	2
Phlegmone, Abscessus	47		32	15	-	10	3	1	1	-	6	5	7	4	5	4	1	-	47
Pleuritis	54		32	22	-	6	2	2	2	2	11	11	4	6	4	4	1	-	53
Pneumonia	1 024	9,4	563	445	16	110	87	23	8	18	52	70	157	138	154	137	26	1	981
Purpura	8		4	4	-	-	-	-	-	2	1	2	1	-	-	2	-	-	8
Yæmia	27		20	6	1	2	-	1	2	3	6	2	5	1	3	-	-	-	25

Dødsårsag.	Sum.	De vigtigste Dødsårsagers Forhold til samtlige opgivne Dødsårsager i pCt.	Fordeling paa Kjøen. (par sexe.)			Fordeling paa Alder (par åge).											Alder er opgivet for:		
			Mandkjøn.	Kvindekjøn.	Uopgivet.	0—1 Aar.	1—5 Aar.	5—10 Aar.	10—15 Aar.	15—20 Aar.	20—30 Aar.	30—40 Aar.	40—50 Aar.	50—60 Aar.	60—70 Aar.	70—80 Aar.		80—90 Aar.	90—100 Aar.
Vitia organica abdominis . .	149	1,4	65	84	-	-	4	2	-	4	5	13	22	36	39	16	2	-	143
— — cerebri	68		41	27	-	1	2	4	4	3	4	15	7	17	5	-	-	-	66
— — cordis	237	2,2	118	118	1	1	4	9	8	12	35	20	34	41	44	18	6	-	232
— — hepatis	27		17	10	-	-	-	1	-	1	3	3	7	3	8	-	1	-	27
— — medullæ spin.	4		2	2	-	-	-	-	-	1	-	-	2	1	-	-	-	-	4
— — ventriculi et canalis intestinalis	34		17	17	-	-	-	-	1	3	4	10	5	4	4	1	-	-	32
Vulnera	8		5	3	-	-	-	-	-	1	1	1	1	1	-	-	2	-	7
Causæ alia et male determin.	24		5	15	4	1	-	-	-	2	4	2	2	2	1	-	-	-	14
Tilsammen	10842*		5 367	5 190	285	1406	1372	505	288	346	974	859	981	957	983	984	459	64	10178
Antal Døde af alle Dødsårsager i 1870	28 120		14 372	13 748		5097	3074	1085	683	853	1919	1762	2037	2146	3029	3885	2193	357†	28120
Omkomne paa voldsom Maade	1 118																		
Altsaa ere døde af Sygdomme	27 002																		
De af Lægerne opgivne i pCt. af samtlige Dødsfald . .	38,5		37,3	37,7		27,5	44,6	46,5	42,2	40,5	50,8	48,7	48,1	44,6	32,4	25,3	20,9	17,9	36,2

*) eller 40,2 pCt. af samtlige ved Sygdom forårsagede Dødsfald.

†) hertil medregnede 12 mellem 100—105 Aar.

B. Beretninger

for de enkelte civile Overøvrighedsdistrikter.

I. Christiania By.

Byen, der har et Fladeindhold af 0,07 □ Mil, og hvis retslige Folkemængde den 31te December 1870 var 66 657, bestaar af et Lægedistrikt, Christiania Stadsfysikat.

Sundhedstilstanden var i heromhandlede Aar taalelig god uagtet en mere udbredt Skarlagensfeberepidemi, der var en Fortsættelse af den i foregaaende Aar herskende.

Dødeligheden var noget større end i det foregaaende Aar. Efter Opgave fra Presterne begravedes 1 347; efter indkomne Anmeldelser til Stadsfysikus var de Dødes Antal 1 332, hvori er medregnet 57, der ikke vare hjemmehørende i Byen. Fraregnes disse sidste, der for største Delen bestod af udenbyesboende Syge, indlagte paa Sygehusene til Behandling, var de Dødes Antal 1 275. Beregnet efter Befolkningens antagelige Middeltal for Aaret 1870 (65 796) bliver Dødeligheden, naar de Udenbyesboende medregnes, 20,24 af Tusinde, naar disse fradrages, 19,38 af Tusinde.

I de 4 Distrikter, hvori Byen efter Menighederne er inddelt, viser Dødeligheden sig at have været følgende:

	Folkemængde den 31te December 1870.	Døde i 1870.	Dødelighedsforhold i	
			1870 p. m.	1869 p. m.
Vor Frelses Menigheds Distrikt	20 888	397	19,0	16,90
Trefoldigheds Do.	23 125	424	18,3	15,01
Gamle Akers Do.	11 311	222	19,6	20,14
Grønland og Oslo Do.	11 491	289	25,1	22,53

Følgende Tabel viser Antallet af Døde i hver Aldersklasse i de sidste Aar og Forholdet af Dødsfald til Antallet af de Levende i hver af disse Klasser.

	Antallet af de Døde i					Af 100 Levende i hver Aldersklasse døde i					Af 10 000 Levende vare den 31te December:				
	1870.	1869.	1868.	1867.	1865.	1870.	1869.	1868.	1867.	1865.	1870.	1869.	1868.	1867.	1865.
Under 1 Aar	352	266	369	298	339	21,295	16,553	22,514	19,209	17,776	248,5	251	258	255	332
mellem 1 og 3 Aar	154	134	248	259	137	5,309	4,891	8,873	9,149	4,280	436,1	421	440	460	558
— 3 - 5 -	72	59	95	106	38	2,351	1,969	3,282	3,520	1,429	460,5	461	456	490	463
— 5 - 10 -	65	51	90	92	26	1,098	0,902	1,523	1,486	0,460	890,2	870	930	1 007	1 007
— 10 - 20 -	50	55	67	64	53	0,377	0,433	0,556	0,553	0,508	1996,3	1 957	1 897	1 880	1 817
— 20 - 30 -	121	100	109	114	104	0,793	0,674	0,800	0,879	0,855	2295,0	2 281	2 145	2 083	2 121
— 30 - 40 -	97	88	109	125	107	1,063	0,887	1,103	1,303	1,174	1372,0	1 528	1 557	1 559	1 589
— 40 - 50 -	117	121	110	107	114	1,714	1,701	1,535	1,553	1,732	1026,1	1 095	1 128	1 120	1 115
— 50 - 60 -	111	101	122	98	77	2,436	2,369	2,904	1,508	2,454	685,0	557	661	635	547
— 60 - 70 -	81	10	88	85	74	3,425	3,391	4,124	4,049	4,439	355,6	318	336	341	291
— over 70 -	112	109	103	124	101	7,175	10,421	8,443	11,821	10,966	234,7	161	192	170	160
af alle Aldre	1332	1154	1510	1472	1170	2,003	1,777	2,378	2,393	2,039	10 000	10 000	10 000	10 000	10 000
Mandkjøn	674	609	817	779	605	2,099	1,955	2,708	2,651	2,187	4 826,3	4 796,3	4 750	4 767	4 822
Kvindekjøn	658	545	693	693	565	1,912	1,613	2,709	2,151	1,902	5 173,2	5 203,7	5 250	5 233	5 178

Af det hele Antal Dødsfald indtraf i

Januar 103	Mai 105	September 112
Februar 112	Juni 93	Oktober 151
Marts 105	Juli 116	November 103
April 99	August 124	December 109

Til Oversigt over de **epidemiske Forholde** hid sættes nedenstaaende Tabel, der er udarbejdet efter de til Sundhedskommissionen fra de praktiserende Læger og Sygehusene indsendte maanedlige Lister.

	Hele Aaret.		Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	Kjøn.		Alder.	
	Ialt opgivne Tilfælde	Ialt Døde.													Mænd.	Kvinder.	Børn under 15 Aar.	Voxne over 15 Aar.
Anmeldende Læger			40	43	43	39	36	34	34	34	40	40	38	39				
Nervefeber	82	11	10	9	5	1	4	1	9	14	4	12	8	5	45	37	20	62
Simpel Feber	282	1	25	28	24	25	19	20	12	27	28	29	20	25	137	145	147	135
Barsel-feber	20	16	-	2	4	1	2	1	1	-	1	3	4	1	-	20	-	20
Børnekopper	38	1	5	5	6	5	9	6	2	-	-	-	-	-	22	16	1	37
Vandkopper	182	-	7	12	18	17	6	6	10	7	6	10	31	52	90	92	174	8
Skarlagensfeber	896	70	44	45	38	19	30	41	64	78	105	152	138	142	450	446	826	70
Rødlinger	26	-	6	4	3	-	-	-	-	-	2	5	-	6	11	15	23	3
Mæslinger	6	-	1	1	3	-	-	-	1	-	-	-	-	-	4	2	3	3
Rosen	198	5	18	9	19	15	10	10	7	6	15	25	32	32	91	107	45	153
Kighoste	27	1	-	-	1	1	-	4	4	1	7	6	3	-	15	12	25	2
Diphtherisk Svælgbetændelse	81	13	7	7	5	7	5	5	6	4	11	7	13	4	37	44	35	46
Strubehoste	17	13	3	-	1	-	1	3	1	-	-	2	1	5	11	6	17	-
Kusma	83	1	8	13	24	10	3	6	3	5	1	7	3	-	59	24	35	48
Katarrh og Bronchit	4219	70	550	519	365	218	234	170	93	138	487	753	306	386	2153	2066	1929	2290
Lungebetændelse	510	121	31	67	49	49	66	34	12	21	38	71	36	36	297	213	145	365
Katarrhalsk Lungebetændelse	111	8	7	26	6	3	10	4	2	2	15	30	5	1	82	29	78	33
Gigtfeber	172	5	21	17	18	16	10	10	7	6	4	13	18	32	80	92	30	142
Koldfeber	18	-	3	-	-	2	2	3	-	2	3	1	2	-	13	5	2	16
Diarrhoe og Cholera nostras	1975	90	92	43	73	69	84	111	247	732	228	129	74	93	1172	803	1013	962
Blodgang	8	1	-	-	5	-	-	1	-	1	-	-	-	1	3	5	5	3
Tilsammen	8951	427	838	807	667	458	495	436	480	1045	955	1255	694	821	4772	4179	4553	4398

Af **Nervefeber** anmeldtes ialt 82 Tilfælde og 11 Dødsfald (hvoraf indlagdes paa Rigshospitalets medicinske Afdeling 47 og døde 7). Sygdommen forekom med spredt optrædende Tilfælde som almindelig Typhoidfeber. De færreste Tilfælde indtraf i Maanederne April (1), Mai (4), Juni (1), September (4). (I det foregaaende Aar opgaves ialt 57 Tilfælde og 9 Dødsfald.)

Antallet af de for **simpel Feber** opgivne Tilfælde beløb sig til 282, hvoraf 1 Tilfælde endte dødeligt. (Antallet det foregaaende Aar var 321.)

Af **Barsel-feber** er opgivet 20 Tilfælde, hvoraf 16 medførte Døden. (Det foregaaende Aar er ligeledes opgivet 16 Tilfælde, hvoraf 7 endte dødeligt). Af de af Barsel-feber Døde er kunstig Forløsning foretaget hos 5, deraf 2 Gange Tang, 2 Gange Vending og 1 Gang kunstig Forløsning af Efterbyrden.

Børnekopper. Følgende Liste viser Antallet af de opgivne Tilfælde i de forskellige Maaneder og sammes Kjøen og Alder.

Behandlede.	Hele Aaret.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	Døde		Kjøn.		Alder.	
									Ialt.	deraf uvaccinerede.	Mænd.	Kvinder.	Børn (under 15 Aar).	Voxne (over 15 Aar).
I Hjemmet	14	1	2	4	1	3	3	-	-	-	8	6	-	14
Paa Koppelazaretet.	24	4	3	2	4	6	3	2	1	1	14	10	1	23
	38	5	5	6	5	9	6	2	1	1	22	16	1	37

(I det foregaaende Aar opgaves 24 Tilfælde uden Dødsfald.) Af samtlige 38 Angrebne indlagdes 24 paa Koppelazaret, hvor desuden 2 Syge fra forrige Aar fremdeles vare under Behandling ved Aarets Begyndelse. Et af disse Tilfælde endte dødeligt, nemlig hos $\frac{1}{2}$ Aar gammelt uvaccineret Barn. Koppelazaret, der var i Virksomhed fra 23de November 1869, lukkedes 29de Juli 1870. Sygdommen indførtes gjentagne Gange fra forskellige Steder, men i intet Tilfælde udbredte den sig videre. Den i forrige Aars Beretning omtalte sammenhængende Række af Tilfælde fra Pipervikens Vinkelgade udgaaede Smitte fortsatte sig ogsaa i heromhandlede Aar, men naaede ingen synderlig Udbredning.

Tilfælde af **Vandkopper** forekom hyppigere end i forrige Aar. Der anmeldtes 182 Tilfælde. (Aaret forud 147.)

Af **Skarlagensfeber** anmeldtes 896 Tilfælde og ialt 70 Dødsfald, hvoraf de fleste i Alderen 2—10 Aar. I det foregaaende Aar opgives ialt 287 Tilfælde, hvoraf 36 endte dødeligt. Sygdommen, der optraadte epidemisk Aaret forud i September Maaned og stadig tiltog til Aarets Udgang, aftog i heromhandlede Aars første Maaneder, hvorpaa den fra Juli Maaned igjen tiltog i Hyppighed og endnu vedvarede ved Aarets Udgang. De fleste Tilfælde anmeldtes i Maanederne Oktober (152), November (138), December (142); mindst Udbredning havde Sygdommen i April (19) og Mai (30). De samme Forholdsregler, som omhandlede i foregaaende Beretning, fortsattes, hvorhos der tillige fra Oktober Maaned Slutning oprettedes et eget Epidemilazaret paa Ankerløkken. Dettets Benyttelse vedvarede ved Aarets Udgang, og var fra dets Oprettelse til Udgangen af Aaret ialt sammesteds forpleiet 36 Syge.

Som lidende af **Mæslinger** opføres 6 Personer, (det samme Antal som i det foregaaende Aar). Intet Dødsfald af denne Sygdom er opgivet.

Af **Rosen** opgives 198 Tilfælde, hvoraf 5 medførte Døden (Aaret forud 140 Syge og 4 Døde).

Kighoste, der i de to foregaaende Aar havde havt epidemisk Udbredning, blev anmeldt kun i 27 Tilfælde, hvoraf 1 endte dødeligt (i 1869 opgives 295 Tilfælde og 25 Dødsfald og i 1868 331 Tilfælde og 29 Dødsfald).

Af **diphtherisk Svælgbetændelse** anmeldtes 81 Tilfælde og 13 Dødsfald. (I det foregaaende Aar 61 Tilfælde og 11 Dødsfald.) Det største Antal Tilfælde (13) anmeldtes i November Maaned.

Strubehoste anmeldtes sjældnere end i det foregaaende Aar, nemlig 17 Tilfælde, hvoraf det største Antal i December (5). 13 Tilfælde endte dødeligt. (I 1869 opgives 33 Angrebne og 26 Døde).

Kusma, hvoraf er anmeldt 83 Tilfælde, medførte i et

Tilfælde Døden. Sygdommen forekom meget sjældnere end i det foregaaende Aar, da der ialt opgives 268 Tilfælde og 1 Dødsfald af denne Sygdom.

De **katarrhalske Tilfælde** overstiger i Antal de 2 foregaaende Aar; der opføres dette Aar 4 219 Tilfælde imod 3 917 i 1869 og 2 934 i 1868. De Angrebnes Antal var størst i Aarets første og sidste Maaneder. Efter Lægernes Dødsanmeldelser døde 70 Personer af akut Bronchit; de fleste Dødsfald (59) indtraf hos Børn indtil 4 Aars Alderen.

Af **Lungebetændelse** opgives 510 Tilfælde og 121 Dødsfald (hvoraf paa Rigshospitalets medicinske Afdeling 101 Tilfælde og 20 Døde). 365 Tilfælde indtraf hos Voxne, 145 hos Børn under 15 Aar. (I det foregaaende Aar opgives ialt 574 Tilfælde og 100 Dødsfald). Det største Antal Tilfælde indtraf i Oktober (71), dernæst i Mai (66), i Marts og April (i hver 49). Hepatisationens Sæde er nærmere angivet for 11, nemlig 1 Gang i Spidsen, 2 Gange i Midten, 3 Gange i Basis af højre Lunge, 1 Gang i Midten og 3 Gange i Basis af venstre Lunge og 1 Gang i begge Lunger. Alle disse Tilfælde optraadte i Sommermaanederne og paa Høstsiden. (O. Lund.)

Af **katarrhalsk Lungebetændelse** er anmeldt 111 Tilfælde, hvoraf 78 hos Børn under 15 Aar, 33 hos Voxne. Dødsfaldenes Antal beløber sig til 8, samtlige hos Børn under 5 Aar.

Pleurit opgives at have medført 7 Dødsfald.

Af **Gigtfeber** opføres 172 Tilfælde, hvoraf 5 endte dødeligt (i det foregaaende Aar 143 og 5).

Diarrhoe og **Cholera nostras** forekom noget hyppigere end i de to foregaaende Aar. Der opgives ialt 1 975 Tilfælde, hvoraf 90 endte med Døden — 68 ved Diarrhoe og 22 ved Cholera nostras. (I 1869 opførtes ialt 1 178 Tilfælde og 41 Dødsfald og i 1868 ligeledes 1 635 Tilfælde og 85 Døde). De fleste Sygdomstilfælde, nemlig 1 013, og alle Dødsfald, med Undtagelse af 2 hos ældre Individuer over 70 Aar, indtraf hos Børn under 5 Aar. I Aarets 3die Kvartal optraadte Sygdommen hyppigst; der anmeldes i Juli 247, August 732, September 228. Af samtlige opgivne 1 975 Tilfælde vare 1 735 Diarrhoe og 240 Cholera nostras.

Af **Blodgang** opgives 8 Tilfælde, hvoraf 1 endte dødeligt.

Veneriske Sygdomme. Følgende Liste giver en Oversigt over de paa Sygehusene indkomne og af Byens Læger anmeldte Tilfælde.

Sygdom.	Tilsammen.	Rigshospitalet.		Byens Sygehus.		Garnisons-sygehuset.	Arbejdsanstalten		Tugthuset.		Bodsfærgslet.	Af Byens Læger anmeldte Tilfælde.
		Mænd.	Kvinder	Mænd.	Kvinder	Mænd.	Mænd.	Kvinder	Mænd.	Kvinder	Mænd.	
Syphilis	739	124	120	2	202	24	3 ¹⁾	15 ¹⁾	3	7	5	234
Gonorrhoe og Urethrit	742	42	19	1	256	25	7	4 ²⁾	-	-	-	388

1) 1 Mand og 8 Kvinder senere indlagte enten paa Rigshospitalets Hudsygeafdeling eller paa Byens Sygehus.

2) senere indlagte paa Byens Sygehus.

Følgende Liste er et Uddrag af Sygehuslisterne for de Syphilitiskes Vedkommende.

	Tilbageiggende fra forrige Aar.			Indkomne.			Af de Indkomne lede af:					Udgaaede.			Døde.	Tilbageiggende ved Aarets Udgang.			Det samlede Antal Forplejningsdage.	Middeltal af Forplejningsdage for hver Udskreven.
	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	primær.	sekundær.	tertiær.	hereditær.	recidiverende.	helbredede	i Bedring.	uhelbredede.		Tils.	Md.	Kv.		
Rigshospitalets Hudsygeafdeling	73	33	40	244	124	120	45	192	-	7	-	236	13	1 ¹⁾	4	63	40	23	23 834	93.8
Byens Sygehus .. Garnisonssygehuset	29	1	28	204	2	202	80	36	6	3	79	196	-	1 ²⁾	3	33	-	33	13 526	67.6
	3	3	-	24	24	-	15	9	-	-	-	24	-	-	-	3	3	-	1 351	56.3
Tilsammen	105	37	68	472	150	322	140	237	6	10	79	456	13	2	7	99	43	56	38 711	80.9

1) For at behandles i sit Hjem.

2) Overflyttet til Byens Sygehusets Filialafdeling fra sammes Hovedafdeling.

Der er ialt anmeldt 22 Dødsfald af Syphilis, hvoraf 21 Børn døde af hereditær Syphilis. Følgende Liste viser Antallet af de i hver Maaned anmeldte nye Tilfælde.

	Syphilis.	Gonorrhoe og Urethrit.
Januar	71	65
Februar	49	55
Marts	54	57
April	45	63
Mai	57	57
Juni	38	67
Juli	32	37
August	47	68
September	48	61
Oktober	37	67
November	56	74
December	51	39

Hele Aaret 585 710.

Ved den tvungne Undersøgelse af prostituerede paa Bordel boende Fruentimmer, der visiteres 2 Gange ugentlig, udførtes ialt efter Politilægens Rapport 3 706 Visita-

tioner. Antallet af Prostituerede vare ved Aarets Begyndelse 56 og ved Aarets Udgang 50, men da en Del af disse vare indsatte paa Strafanstalterne eller indlagte paa Sygehusene, fremmødte hver Gang mellem 46 og 29. Indlæggelse paa Sygehus af disse Kvinder skede 153 Gange, hvoraf 84 for blennorrhagiske, 52 for lokale og 17 for konstitutionelle syphilitiske Affektioner. Middeltallet af de Mødende var 36, og Antallet af disse forholder sig til de Syge = 1 : 4,24, og Middeltallet af Syge ved hver Visitationsdag var 1,49.

Ved den tvungne Visitation af prostituerede — privat boende Fruentimmer, der visiteres 1 Gang ugentlig, og hvis Antal var 30, udførtes ialt 906 Undersøgelser, hvorved 93 Sygdomstilfælde forefandtes, — deraf 49 blennorrhagiske, 31 lokale og 13 konstitutionelle syphilitiske Affektioner —, saaledes 1 Sygdomstilfælde paa hver 9,7 Undersøgelser.

Desuden undersøgtes et Antal af 315 Kvinder, der hengave sig til Prostitutionen, men ikke ere underkastede regelmæssig Undersøgelse; af disse vare 151 tidligere undersøgte, medens 164 visiteredes for første Gang. De

bleve tilsammen underkastede 703 Undersøgelser, hvorved 232 fandtes lidende af venerisk Sygdom, nemlig 133 blennorrhagiske, 50 lokale og 49 konstitutionelle syphilitiske Affektioner, saaledes 1 Sygdomstilfælde paa 3,3 Undersøgelser.

Desuden visiteredes 19 Mænd, hvoraf 10 indlagdes paa Sygehus, 7 for Gonorrhoe og 3 for lokale syphilitiske Affektioner.

Omkostningerne ved de paa Rigshospitalet og Byens

Sygehus for Fattigvæsenets Regning behandlede veneriske Patienter udgjorde 7544 Spd. 13 Sk.

Spedalskhed. En i Bergen født Mand, der i mange Aar har lidt af Sygdommen, opholder sig i Byen. Desuden forpleiedes paa Rigshospitalets Hudsygeafdeling 3 Spedalske. Nedenstaaende Liste giver en Oversigt over en Del paa Sygehusene og i Lægernes private Praxis behandlede væsentlig **kroniske Sygdomme**.

	Opgivne Tilfælde.	Døde.	Kjønnets er opgivet for.	Deraf vare:		Alder er opgivet for.	Deraf vare:		Antal anmeldende Læger. ¹⁾
				Md.	Kv.		Børn (under 15 Aar).	Voxne (over 15 Aar).	
Fnat	83	-	83	53	30	45	12	33	11
Skurv	9 ²⁾	-	9	5	4	-	-	-	2
Kjertelsyge	131	4	124	52	72	114	96	18	23
Rachit	51	2	48	31	17	48	48	-	15
Svindot	326	208 ³⁾	312	156	156	310	16	294	28
Kræft	51	51 ⁴⁾	38	15	23	39	-	39	14
Vatersot	89	37	89	48	41	59	21	38	16
Blegsot	564	-	564	-	564	564	53	511	27
Menstruationsanomalier	93	-	93	-	93	93	-	93	18
Kardialgi, kronisk Gastrit, Dyspepsi	786	31 ⁵⁾	664	243	421	686	40	586	33
Kronisk Rheumatisme	323	-	323	162	161	323	15	308	20
Ormesygdomme	64	-	62	27	35	62	51	11	14
Drankersygdomme	25	3 ⁶⁾	22	21	2	25	-	25	14

¹⁾ Fattiglægernes Opgaver er ikke herved medtagne.

²⁾ paa Rigshospitalet 6, paa Byens Sygehus 3.

³⁾ eller 15,9 pCt. af samtlige ved Sygdom forårsagede Dødsfald (1306); Aaret iforveien 17,1 pCt.; i 1868 16,0 pCt.

⁴⁾ Kræftens Sæde er opgivet for 46 af de Døde. I Mavesækken hos 20, i Livmoderen hos 11, i Brystkjertelen hos 4, i Spiserøret hos 3, i Endetarmen hos 2, og i Æggestokken, Pancreas, Blæren, Nyrerne, Omentet, Peritoneum, i hvert Organ hos 1.

⁵⁾ Dødsfaldene er sammendragne for Gastritis, Enteritis og Diarrhoea chronica, hvoraf tilsammen 31.

⁶⁾ deraf 1 af Alcoholismns, 2 af Delirium tremens.

Af nye Tilfælde af **Sindssygdom** opgives privat behandlede af Lægerne og fra Sygehusene ialt 27 Tilfælde; af 26 vare 9 af Mand- og 17 af Kvindekjøn og af 25 vare alle over 15 Aar. Sygdomsformen er opgivet for 14, hvoraf 3 lede af Mani, 5 af Melancholi, 4 af Monomani og 2 af Dements. I Bodsængslet forekom foruden flere mindre udtalte eller forbigaaende Tilfælde af Forstemning — 2 Tilfælde (1 af Mani og 1 af Melancholi).

Antallet af alle i Aarets Løb paa Christiania Sinds-

sygeasyl (og Oslo Hospital) behandlede Sindssyge udgjorde 162, hvoraf i Aarets Løb udskreves 45; 117 altsaa tilbage ved Aarets Udgang. Paa Lægernes Dødslistes var opført 7 som døde af Sindssygdom. Ved Aarets Udgang vare 15 Sindssyge for Christiania Fattigvæsenets Regning udsatte til Forpleining.

Over de af Lægerne og paa Sygehusene udførte **chirurgiske Operationer** giver nedenstaaende Tabel en Oversigt.

Operation.	Paa Rigs- hospitalet.	Paa andre Sygehuse.	Udenfor Sygehu- sene.	Anmærkning.
Amputation af Underarmen ¹⁾	1	-	-	¹⁾ paa Grund af Saar (Vulnus & Fractura), med heldigt Udfald.
— - Læggen ²⁾	2	1	-	²⁾ hos 2 Personer ved Arthroace pedis, hos 1 ved Osteitis & Necrosis tibiæ; alle med heldigt Udfald.
— - eller Exartikulation af Fin- gre eller Tæer	7	-	2	
Resektion ³⁾	2	1	2	³⁾ hos 1 partiel Resektion af Overkjæven ved Kræft, hos 1 af Laarbenets Hals ved Coxarthrocace med heldigt Udfald, hos 2 ved Caries i Mellemfoden, hos 1 Symes Operation.
Borttagelse af Brystkjertelen ⁴⁾	-	-	3	⁴⁾ hos alle paa Grund af Kræft.
— - Læbekræft	2	-	-	⁵⁾ hos 3 paa Rigshospitalet, hvoraf 1 for Epithelioma labii majoris sinistri, 1 i Orbita, 1 i Tungen, denne sidste ved Galvanokaustik, af de øvrige Kræft i Fingeren, Recidiv efter Brystkjertelkræft, Øielaa- get, Sarcom i Øielaaget, af hvert Tilfælde 1.
— - Kræft i andre eller ikke nøiere betegnede Organer ⁵⁾	3	-	7	⁶⁾ deraf 9 Sæksvulster, 4 Fedtsvulster, 3 Glandelsvul- ster, 2 Cyster, 1 Frøsvulst.
— - andre eller ikke nøiere be- tegnede Svulster ⁶⁾	2	-	22	
— - en eller begge Tonsiller	-	-	20	
— - indgroet Negl	-	1	-	
Paracentese af Brystet	-	-	1	
— - Underlivet	-	3	3	
Acupunktur ⁷⁾	56	-	-	⁷⁾ deraf ved hydropiske Ledansamlinger 45 Gange, ved Pseudarthrosis 11 Gange.
Ovariotomi ⁸⁾	-	7	-	⁸⁾ hvoraf med heldigt Udfald 4.
Punktion af Hydrops ovarii.	-	-	1	
Borttagelse af Polyper og Fibroider i Liv- moderen	2	-	4	
— af Polyper i andre Organer ⁹⁾	-	-	5	⁹⁾ 4 i Næsen, 1 i Urinrøret.
Operation for Nævus	1	-	-	
— - Teleangiectasi	-	-	2	¹⁰⁾ ved Punktion og Jodinjektion.
— - Struma ¹⁰⁾	-	-	4	¹¹⁾ 1 Gang ved Galvanokaustik, 1 Gang ved Eccraseur.
— - Hæmorrhoidalknuder ¹¹⁾	2	-	-	
— - Aneurysma ¹²⁾	1	-	-	¹²⁾ ved Underbinding af begge Arteriens Ender og Spaltning af Sækken.
Neurotomi ved Neuralgier	-	-	3	
Tenotomi, Gjennemskjæring af Muskel og Fascie	-	2	1	
Operation for Hæremund	9	-	4	
— - spaltet Gane ¹³⁾	1	-	-	¹³⁾ ved Uranoplastik og Staphyloraphi.
Tracheotomi ¹⁴⁾	-	-	1	¹⁴⁾ ved Croup.
Operation for Vandbrok	-	-	7	
Lithotriti ¹⁵⁾	-	-	1	¹⁵⁾ med dødeligt Udfald.
Herniotomi ¹⁶⁾	8	-	-	¹⁶⁾ hvoraf 2 med dødeligt Udfald.
Operation for Prolapsus uteri ¹⁷⁾	-	-	1	¹⁷⁾ ved Perinæo-episio-colporaphia partialis.
— - Ruptura perinæi ¹⁸⁾	-	-	1	¹⁸⁾ ved Perinæoraphia totalis.
— - Phimosis	-	-	1	
— - Strictura urethræ ¹⁹⁾	-	1	4	¹⁹⁾ ved Urethrotomia externa og interna, af hver en Gang, ved Dilatation 2 Gange.
— - Fistula ani.	2	-	3	
— - Fissura ani	-	-	1	
— - Prolapsus recti	-	-	3	
Kauterisation ²⁰⁾	2	-	1	²⁰⁾ ved Ferrum candens.
Galvanopunktur ²¹⁾	20	-	-	²¹⁾ ved forskellige Svulster hos 4 Personer.
Udskjæren af nekrotiske Benstykker	4	-	-	
Lateris	127	16	108	

Operation.	Paa Rigs- hospitalet.	Paa andre Sygehuse.	Udenfor Sygehu- sene.	Anmærkning.
Transport	127	16	108	
Reposition af luxerede Led ²²⁾	4	-	5	²²⁾ deraf 4 Gange Skulderledet og 1 Gang Hoftledet.
— - incarcerated Hernier	3	-	2	
Øienoperationer.				
Borttagelse af Øieæblet	4	-	2	
Extractio cataractæ	5	1	2	
— cataractæ linearis	2	-	2	
Reclinatio cataractæ	1	-	-	
Punktion af Lindsekapselen	2	-	-	
Iridektomi	-	-	5	
Iridodialysis	2	-	-	
Gjennemskjæring af musculus ciliaris	39	-	-	
Tenotomi af musc. orbicularis palpebr	-	-	1	
Udtømmen af Vandvæsken	6	-	-	
Acupunktur ²³⁾	15	-	-	²³⁾ deraf 5 Gange ved Photophobi og 10 Gange ved Hydrophthalmos.
Operation for Chalazion	-	-	1	
— - Skjelen	-	1	1	
Borttagelse af Svulster paa Øielaagene ²⁴⁾	-	-	1	²⁴⁾ deraf 1 Fedtsvulst.
— - fremmede Legemer i Øiet	2	-	-	
Tilsammen	212	18	130	

Af **obstetriciske Operationer** udførtes paa Fødselsstiftelsen 5 Tangforløsninger. Indikationerne vare langsom Fødsel uden Fremgang, langvarigt Ophold af Hovedet i Hulheden og svage og uvirksomme Veer i 4 Tilfælde, Fremfald af Navlesnoren i 1 Tilfælde. Konerne forbleve ilive, af Børnene vare 3 dødfødte, 2 forbleve ilive. 1 Vending med paafølgende Extraktion paa Grund af Kropsleie; Konen forblev ilive, Barnet var dødfødt. 1 Perforation og Kephalotripsi, indiceret ved en Svulst i Bækkenet; Konen døde 24 Timer efter (Tilfældet findes beskrevet i Nordisk medicinsk Arkiv Bind 3, Hefte 2 No. 10). 1 Reposition af fremfalden Navlesnor med heldigt Udfald; Barnet fødtes levende 3 Timer efter. 1 kunstig Forløsning af Efterbyrden paa Grund af Sammensnøring af den udvendige Modermund; Konen forblev ilive. 1 Partus præmaturus artificialis, indiceret ved en i det lille Bækken nedragende bevægelig Svulst, der dog ikke kunde skydes ovenfor Forbjergget; Barnet fødtes levende og var godt udviklet (34 Uger), men døde 2 Dage efter Fødselen; Konen forblev ilive.

Som udførte af Byens Læger nævnes 24 Tangforløsninger, hvoraf 16 vare indicerede ved Vemangel eller Vesvækkelse (en tillige ved begyndende Mani), 3 ved

langsom Fødsel uden Fremgang, 2 ved Barselkrampe, 1 ved Bækkensneverhed, 1 ved Ansigtfødsel og svage Veer hos en ældre af kronisk Lungesygdom lidende Kvinde og 1 ved sidstkommende Hoved. Af Konerne forbleve 22 ilive, 1 døde af Barselfeber og 1 af Mania puerperalis. Af Børnene fødtes 22 levende, 2 vare dødfødte. 7 Vendinger, indicerede 5 Gange ved Tverleie og 2 Gange ved Blødning fra forliggende Moderkage, i de 2 sidste Tilfælde foretoges tillige Extraktion; af Konerne forbleve 5 ilive, 2 døde af Barselfeber; af Børnene vare 4 levende, 3 dødfødte. Kunstig Forløsning af Efterbyrden er foretaget 12 Gange, 1 Gang ved Blødning, 3 Gange ved Blødning og Timeglassammentrækning, 1 Gang ved Blødning og Barselkrampe, 5 Gange ved Strikture af udvendige Modermund, 2 Gange ved Sammenvoxning; af Konerne forbleve 11 ilive, 1 døde af Barselfeber. 3 Extraktioner ved Sædefødsel; Konerne forbleve ilive, 2 Børn fødtes levende, 1 var dødt. 1 Partus præmaturus artificialis ved Bækkensneverhed hos en Flerføddende med heldigt Udfald for Moder og Barn. (G. Conradi.) 1 Keisersnit paa Død, 7 a 8 Minutter efter Døden; Fosteret viste Livstegn, men døde umiddelbart efter at være kommet til Verden. (Tilfældet findes omtalt

i Norsk Magazin for Lægevidenskab Bind 24 under det medicinske Selskabs Forhandl. Pag. 57.) (E. Schönberg.) ialt 58 obstetriciske Operationer.

Paa Fødselsstiftelsen indkom i Aarets Løb 199 Kvinder. Ialt forefaldt paa Stiftelsen 202 Fødsler, hvoraf 196 enkelte Fødsler og 3 Tvillingfødsler.

Af de enkelte Fødsler forefaldt:

I 1ste Isseleie	143
- 2det	45
- 4de	2
- 1ste Sædeleie	4
- halvt samlet Bækkenendeleie	1
- ubekjendt Leie (Hovedleie)	1

tilsammen 196.

Ved Tvillingfødslerne fødtes 1ste Tvilling 2 Gange i 1ste Isseleie, hvoraf 1 Gang forløstes med Tang, og 1 Gang i 4de Isseleie; 2den Tvilling fødtes 2 Gange i 2det Isseleie og 1 Gang foretoges Vending paa Grund af Kropleie. Af mærkelige Fødsler omtales 1 Trillingfødsel, hvor 1ste Trilling, der laa i Tverleie, forløstes ved Vending og Extraktion, 2den og 3die Trilling fødtes i Isseleie ved Naturens Hjælp. Konen og alle Børnene forbleve ilive. (Marstrander).

Antallet af Fødte og Døde vil sees af følgende efter Presternes Opgaver sammenstillede Tabel:

	Fødte.	Døde.					Dødfødte.
		i Alt.	under 1 Aar.		mellem 1-15Aar.	paa Barselseng.	
			i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.			
Christiania Stadsfysikat	2 173	1347	21	367	295	15	134

Omkomne paa voldsom Maade 31.

Overskuddet af Fødte over Døde bliver altsaa 826.

Til Oplysning om Dødsarsagerne m. v. hidsættes følgende af Stadsfysikus efter Lægernes Dødsanmeldelser sammendragne Liste. (Se Tabellen paa anden Side.)

Denne Liste omfatter 1 283 eller 98,2 pCt. af samtlige ved Sygdom forarsagede Dødsfald 1 306. De hyppigst opførte Dødsarsager vare: Svindset (208), Hjernebetændelse, tuberkuløs Meningit og Kramper i Børnealderen (tilsammen 138), Lungebetændelse (121), Diarrhoe og Cholera (tilsammen 90), Skarlagensfeber (70), akut Bronchit (70), Kræft (51), Vatersot og Morbus Brighti (tilsammen 37), Hjerneslag (35). — Af Dødsfald paa Barselseng opføres af Lægerne ialt 24, hvoraf 16 af Barselsfeber, hos 5 af disse var kunstig Forløsning bleven foretaget; desuden 1 af hver af følgende Aarsager: Graviditas extrauterina og Peritonit, Blødning af forliggende Moderkage, Blødning ved tilbageholdt Efterbyrd, Barselkrampe. Fibrosarcom i Bækkenet, hvorfor foretaget Embryotomi, Rygmarvsbetændelse, Lungebetændelse hos en af Phlegmasia alba dolens lidende Kvinde. Af de 5 Døde, hos hvilke kunstig Forløsning var foretaget, anvendtes hos 2 Tang, 2 Vending og hos 1 kunstig Forløsning af Efterbyrden.

Veirliget. En Oversigt over de meteorologiske Forholde i 1870 vil sees af nedenstaaende fra det meteorologiske Institut i Christiania meddelte Iagttagelser med Hensyn til Temperatur, Barometerstand, Vind- og Regnforhold:

Maaned.	Middeltemperatur. (1837—1867).	Temperatur, Celsius.			Barometer ved Havet. (Middel.) Millimeter.	Vind (fremherskende).	Vindstyrke 0—6. Middel.	Skydække 0—10. Middel.	Regnhøide. Millimeter.
		Middel.	Høiest.	Lavest.					
		1870.							
Januar	— 4,4	— 3,05 ⁰	3,3 ⁰	—14,0 ⁰	760,9	NO	0,3	6,9	40,1
Februar	— 4,2	— 8,22	2,4	—17,4	63,2	NO	0,4	5,3	13,6
Marts	— 0,8	— 0,74	7,0	—14,6	60,7	NO	0,5	5,8	27,8
April	4,1	5,30	15,9	— 3,5	60,6	SV	0,8	4,4	12,2
Mai	10,5	10,68	21,7	0,4	57,0	S	1,1	4,6	39,7
Juni	15,5	14,70	25,5	5,3	57,5	S	1,0	4,8	55,1
Juli	17,5	18,27	28,7	8,0	58,1	SV	0,9	4,9	47,8
August	16,3	16,71	28,2	5,9	59,0	NO	1,1	4,6	28,9
September	11,9	10,62	19,4	2,2	59,2	SV	0,9	5,2	66,5
Oktober	6,1	4,36	15,2	— 3,8	54,5	NO	1,1	6,8	50,3
November	0,6	1,47	7,8	— 5,1	55,7	NO	0,9	6,8	83,0
December	— 3,0	— 6,97	4,0	—20,2	62,7	NO	0,9	6,8	23,7
Hele Aaret	5,8	5,6	28,7	— 20,2	759,1	NO	0,8	5,6	488,7

Om de **hygiæniske Forhold** bemærker Stadsfysikus, at deri ingen betydelige Forandringer ere indtraadte. Renovationsvæsenet lader fremdeles meget tilbage at ønske, og det er vanskeligt heri at opnaa nogen gennemgribende Forandring saalænge denne Sag er Gjenstand for privat Spekulation. (Bidenkap.)

Fattigsygepleien. Nedenstaaende Sammenstilling over

de af Bylægerne i 1870 behandlede Syge viser disses Antal samt Forholdet af de fra hvert Distrikt paa Sygehuse Indlagte og af de Døde. Efter Bylægerne Lister ere altsaa i de Syges Hjem ialt behandlede 3 507 fattige Syge, hvoraf 128 ere døde; desforuden ere behandlede og senere indlagte paa Sygehus 183 Syge og 373 undersøgte og indlagte paa Sygehus uden foregaaende Behandling.

Oversigt over de af Fattiglægerne behandlede Syge i 1870.

Fattiglæge-Distrikt.	Af Fattiglægerne ialt Behandlede.	Deraf				Indlagte paa Sygehus.	Døde.	Procentforhold mellem de Behandlede og Døde, naar de paa Sygehus indlagte fra- drages.	Indlagte paa Sygehus uden foregaaende Behandling.
		Mænd.	Kvinder.	vare under 15 Aar.					
				Mand- kjøn.	Kvinde- kjøn.				
Vor Frelser's Menighed	929	329	600	150	166	51	26	3,41	167
Trefoldigheds	1 204	445	759	214	207	55	50	4,44	79
Gamle Akers	863	323	540	141	189	27	19	2,48	98
Grønland-Oslo	694	269	425	81	120	50	33	4,96	29
Tilsammen	3 690	1 366	2 324	586	682	183	128	3,86	373

Følgende Liste giver en Oversigt over de under Fattiglægerne Tilsyn komne Sygdomsformer. (Se Tabellen paa næste Side.)

Paa Sygehusene indkom for Fattigvæsenets Regning tilsammen 1 903, hvoraf døde 173, nemlig paa Rigshospitalets tre Hovedafdelinger

	763 Syge, 68 Døde
- - Børnehospitalet	30 - 6 -
- - Fødselsstiftelsen (Fødende)	41 - - -
- - Koppelazaretet	16 - 1 -
- - Byens Sygehus og dets Filialafdelinger	951 - 80 -
- - Diakonisseanstaltens Sygehus	102 - 18 -
- - Arbeidsanstalten	138 - 6 -

2 041 Syge, 179 Døde.

Det hele Antal under Behandling komne Syge (og Fødende paa Fødselsstiftelsen), for hvilke Fattigvæsenet — paa faa Undtagelser nær — har draget Omsorg, har saaledes været 5 731 (i 1869: 5 705, i 1868: 6 491), deri ikke indbefattet de i Sindssygeasylerne Behandlede (paa Christiania Sindssygeasyl indlagdes for Fattigvæsenets Regning 96, hvoraf 5 døde), og det samlede Antal Døde, der vedkom Fattigvæsenet, udgjorde 184 eller 13,7 pCt. af samtlige i 1870 indtrufne Dødsfald.

Fattigvæsenets Sygeudgifter i det heromhandlede Aar udgjorde:

1. til Rigshospitalet for Byen tilhørende Syge	8 888 Spd.	15 Sk.
2. - fremmede Syge	5 646	102 -
3. - Byens Sygehus og dets Afdelinger	17 425	86 -
4. - Ankerløkkens Lazaret	1 075	50 -
5. - Diakonisseanstaltens Sygehus	1 516	22 -
	34 552 Spd.	35 Sk.
fragaar indkomne Refusionsbe- løb og Arbeidsudbytte af Patienter i Byens Sygehus	13 182	98 -
	21 369 Spd.	57 Sk.
6. - Medikamenter for fattige Syge i Byen (2 373 Spd. 78 Sk.) og andre Lægerekvisiter	2 767	12 -
7. - Byens Sindssygeasyl og enkelte Sindssyges Forpleining i Gaustad Asyl	8 000	- - -
8. - Lægelønninger	1 572	- - -
9. - Fødselsstiftelsen (100 Spd.) og Jordemoderlønninger (179 Spd. 12 Sk.)	279	12 -
	33 987 Spd.	81 Sk.

Oversigt over de under Fattiglægerne Tilsyn komne Sygdomsformer i Aaret 1870.

Sygdom.	Behandlede.				Indlagte paa Sygehus.				Døde.				Iudlagte paa Sygehus uden forudgaaende Behandling.			
	Md.	Kv.	Derafunder 15 Aar.		Md.	Kv.	Derafunder 15 Aar.		Md.	Kv.	Derafunder 15 Aar.		Md.	Kv.	Derafunder 15 Aar.	
			Md.	Kv.			Md.	Kv.			Md.	Kv.			Md.	Kv.
Febre	47	58	27	26	4	5	1	1	-	-	-	-	11	8	2	1
Akute Sygdomme i Aandedræts- og Cirkulationsorganerne	270	368	140	147	10	15	-	1	13	19	9	10	29	18	2	1
Kroniske Sygdomme i Do. Do.	72	102	9	7	4	1	-	-	4	3	2	1	2	2	1	-
Sygdomme i Nervesystemet	63	169	10	15	4	8	-	2	5	3	4	3	9	10	1	3
Sindssygdomme	5	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	4	-	-
Akute Sygdomme i Fordøiellesorganerne	166	238	100	113	-2	1	1	-	3	5	3	3	4	9	1	-
Kroniske Do. Do.	53	243	13	34	5	7	-	-	4	2	-	-	5	5	1	-
Uterinsygdomme, Menstruationsanomalier, Barselsygd.	-	54	-	-	-	4	-	-	-	1	-	-	-	6	-	-
Sygdomme i Urinorganerne, Vatersot	23	26	6	6	2	5	-	1	2	2	1	2	8	10	1	1
Blodsygdomme, Ernæringsygdomme, Gulset, Alderdomssvaghed	69	224	52	81	3	14	2	6	7	5	5	2	35	30	23	18
Kronisk eller afebril Rheumatisme	57	158	-	7	3	7	1	-	-	-	-	-	2	3	-	1
Læsioner	78	67	16	17	1	2	-	1	-	-	-	-	9	9	3	1
Phlegmone, Absces, Ulcera	77	89	12	12	6	3	-	-	2	1	-	1	11	5	1	-
Kræftagtige Sygdomme og Svalster overhovedet	6	10	3	2	2	1	-	-	-	1	-	-	2	4	1	-
Dannelsesfeil og Deformiteter	4	8	4	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ben- og Ledsygdomme	23	16	9	5	3	2	1	2	-	-	-	-	7	5	1	-
Chirurgiske Sygdomme i Aaresystemet	15	22	1	1	1	2	-	-	-	1	-	-	-	3	-	-
Chirurgiske Sygdomme i Urinveiene	6	7	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	2	-	-
Syphilis	14	26	6	2	3	4	2	-	-	-	-	-	18	16	6	2
Gonorrhoe og Urethrit	6	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	8	3	-	-
Epididymit og Orchit	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Excoriationer og Verrucæ	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Hudsygdomme	86	120	67	72	6	-	4	-	1	-	1	-	5	13	2	8
Forskjellige andre Sygdomme	45	53	24	27	4	4	1	1	6	6	5	4	5	3	-	-
Broktilfælde	15	17	7	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Scrophulose	33	51	31	46	-	4	-	4	2	-	2	-	4	1	3	1
Tuberculose	67	90	6	9	10	8	-	-	9	21	2	3	2	1	-	-
Øiensygdomme	55	89	35	41	4	6	1	2	-	-	-	-	11	5	4	2
Øresygdomme	9	12	6	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	1366	2324	586	682	78	105	14	20	58	70	34	29	196	177	53	39
	3690		1268		183		34		128		63		373		92	

Udgifterne til Medicin til enhver af Fattiglægerne behandlet Syg beløb sig til 81 Skilling (i 1869: 76½ Sk. og 1868: 79 Sk.).

I **Sundhedskommissionen** afholdtes i Aarets Løb 14 Møder. Foruden Behandling af Klager over sanitære Misligheder og Afgjørelse af mindre Sager betræffende den offentlige Sundhedspleie, — have Gjenstandene for Forhandlingerne været gjentagende Henvendelser til Kommunebestyrelsen om Anskaffelse af Kvarantæne- og Isoleringlazaret, angaaende Udvidelse af Vor Frelsers Gravlund, Foranstaltninger mod Skarlagensfeber epidemien og Lignende. Undersøgelse af afgaaede Emigrantskibe er udført af Stadsfysikus.

Den offentlige Vaccination udførtes af Stadsfysikus med

Bistand af Bylægerne paa samme Steder som i de foregaaende Aar. Ialt vaccineredes 1343 Børn, hvoraf

i 1ste og 2det Distrikt 699

i 3die — 321

i 4de — 323

Til indenbyes Læger uddeltes omtrent 70 Rør med Vaccinelymfe, og til udenbyes Læger og Hjelpevaccinatører sendtes ifølge 114 Rekvisitioner 260 Rør. Jordemoderleverne ere af Stadsfysikus underviste i Vaccinationens Udførelse. — En Læge (Korpslæge Vogt) meddeler Resultatet af Revaccination blandt Rekruter paa Garderemoen for følgende Aar:

I 1867	revaccineredes	601	Individer med Anslag	hos	384
- 1868	—	269	—	—	140
- 1869	—	273	—	—	161
- 1870	—	288	—	—	181

Sum 1 431 Individer med Anslag hos 866.

Revaccinationen foretoges saaledes med positivt Resultat hos gjennemsnitlig 63,5 pCt.

Af **retsmedicinske Forretninger** udførtes 4 Syns- og Obduktionsforretninger: 1 over en Mand, der antoges død af Stød i Hovedet bibragt ved Udkastelse fra et Øludsalg, 1 over et Drengbarn, født under mistænkelige Omstændigheder, 1 over et paa Galgeberg fundet nyfødt Barn, 1 over en paa Grønland død Mand til Undersøgelse af, hvorvidt Døden var en Følge af et ham en Maaned før bibragt Slag i Hovedet.

Sygehuse. Angaaende disses Virksomhed henvises til de i den almindelige Beretning indtagne Sygehuslister.

Paa Tugthusets Sygestuer behandlede 122 Syge (hvoraf 7 tilbageliggende fra foregaaende Aar) i 3 356 Dage; 4 Døde. Det gjennemsnitlige Belæg paa Sygestuerne udgjorde 9,71 (1869 19,320); det daglige Middeltal af Fanger udgjorde 496,06; gjennemsnitlig falder 6,7 Sygedage paa hver Fange (1869 8,3). Mortalitetsforholdet, naar 9 ved Aarets Udgang tilbageliggende Syge ikke medregnes, bliver 3,5 pCt. Udgifterne for Medicin beløb sig til 272 Spd. 115 Sk. og Sygeforpleining (foruden 126 Spd. 60 Sk. til Oslo Sindspsygeasyl for en i mange Aar sindsyng Fange) 112 Spd. 47 Sk. Uden Indlæggelse paa Sygestuerne og uden Afbrydelse af Arbeidsvirksomheden have 7 Fanger nydt Sygekost i 1 677 Dage.

Akershus Fæstnings Strafanstalt. Antallet af Sygdomstilfælde udgjorde 72 (hvoraf 10 tilbageliggende fra foregaaende Aar) med 4 445 Sygedage; det daglige Middeltal udgjorde saaledes 12,37. Det daglige Middeltal af Fanger er opgivet til 157,24; der kommer saaledes 28,2 Sygedage paa hver Fange. Paa Sygestuerne indlagdes 32 Personer i 1 323 Dage; det gjennemsnitlige Belæg paa Sygestuerne udgjorde 3,2 daglig. Arbeidsfrihed udenfor Sygestuerne har ikke været tilstaaet nogen Fange. Ingen døde. Udgifterne ved Sygepleien udgjorde 261 Spd. 93 Sk., hvoraf for Medicin 160 Spd. 109 Sk.

I Bods fængslet, hvor det daglige Middeltal af Fanger var 223,48 og det samlede Antal Fanger 426, behandlede 212 mindre betydelige og 58 mere betydelige Sygdomstilfælde (hvoraf 5 tilbageliggende fra f. A.), af hvilke 2 endte dødeligt. I Fængslets Sygeafdeling ere behandlede 7 Fanger med 8 Sygdomstilfælde (1 Fange indlagt 2 Gange) med 505 Liggedage eller 63,13 Dag for hvert

Tilfælde. Fuldstændig eller delvis Arbeidsfrihed paa Grund af Sygdom har været tilstaaet i tilsammen 1 224 Dage; fordeles dette Dagantal paa Middeltal af Fanger, kommer der 5,5 Dage paa hver Fange (i 1869 5,5 Dage). Sygeudgifterne have i 1870 beløbet sig til 306 Spd. 94 Sk.

Arbeidsanstalten. Det daglige Middeltal af Lemmer var 245,36 og af Syge og for Arbeide fritagne 13,74. Sygedagenes Antal var 5 016; i Byens Sygehus og Righospitalet indlagdes 45 efter for kortere eller længere Tid at have været behandlede i Anstaltens Sygestuer; desuden indlagdes i Fødselsstiftelsen 1 Kvinde og i Byens Sindspsygeasyl ligeledes 1 Kvinde. I Anstalten døde 6 eller 12,8 pCt. Udgifterne til Medicin og Sygerekvisita udgjorde 395 Spd. 72 Sk.

I et orthopædisk Institut efter Kjølstads Methode, bestyret af Fængselslæge Tidemand, er fra 1ste November 1869 til 31te Oktober 1870 optaget 27 Patienter (23 Kvinder, 4 Mænd); fra foregaaende Aar vare tilbage 17 (15 Kvinder, 2 Mænd). Kuranstalten har saaledes i Aarets Løb ialt havt under Behandling 44 Patienter (38 Kvinder, 6 Mænd); deraf ere 25 udgaaede (22 Kvinder, 3 Mænd). Resultatet af Behandlingen er opgivet gunstig undtagen for 3 Patienters Vedkommende, hvor Tilstanden holdt sig uforandret.

Et Institut for medicinsk Gymnastik, bestyret af Korpslæge Lange, har i Aarets Løb behandlet 123, hvoraf 30 have benyttet Udviklingsgymnastik og 93 Sygegymnastik, hvoraf 52,5 pCt. ere helbredede, 35,5 pCt. bedrede og 4,5 pCt. benyttede Kuren uden Nytte.

En elektrotherapeutisk Anstalt, bestyret af Cand. med. A. Arndtzen, har været søgt af ialt 327 Personer, hvoraf 208 gennemgik Kuren saa fuldstændig, at der kunde drages Slutninger angaaende Resultatet. Af disse opnaedes gunstigt Resultat hos 42, betydelig Bedring hos 111, hos 32 ringe Bedring og hos 23 blev Tilstanden uforandret; altsaa et gunstigt Resultat hos 153 eller 73,6 pCt.

Badeindretninger. I Righospitalets Badeindretning toges mod Betaling 8 962 almindelige Karbad, 168 Gytjebad, 1 017 Styrtebad og 2 027 Dampbad. Til Hospitalets Syge gaves, foruden de almindelige Renselsesbad, 2 952 almindelige Karbad, 131 Gytjebad og 377 Dampbad. I Christiania Badeanstalt toges 26 441 Karbad og 747 Styrtebad.

Byens 7 **Apotheker** befandtes ved Visitationen at være i Orden. Personalet var: Ved Svaneapotheket 1 Provisor, 1 examineret og 2 uexaminerede Medhjelpere; Elephantapotheket 2 examinerede og 1 uexamineret Medhjælper; Løveapotheket 2 examinerede og 1 uexa-

mineret Medhjælper samt 2 Disciple, 1 Discipel underkastede sig Medhjælperprøven; Rigshospitalets Apothek 3 examinerede og 2 uexaminerede Medhjælpere; Hjortapotheket 2 examinerede Medhjælpere og 1 Discipel; Apotheket Nordstjernen 2 examinerede Medhjælpere og 1 Discipel; Falkapotheket 1 examineret Medhjælper og 1 Discipel.

Medicinalpersonalet. Byens Lægepersonale udgjorde 79, hvoraf 10 i Almindelighed ikke befattede sig med Praxis; desuden er Distriktslægen i Aker bosat i Byen. Byen har 7 Tandlæger, 7 Dyrslæger og 36 Jordemødre.

II. Akershus Amt.

Amtet, hvis Fladeindhold er 40,25 norske Kvadratmil, og som ved Folketællingen den 31te December 1865 havde 107 422 Indbyggere, er inddelt i følgende 4 Lægedistrikter, nemlig:

1. AkersDistrikt (9,28 norske Kvadratmil), indbefattende:

Herrederne Aker	med 18 981	Indbyggere.
Asker & Bærum	8 400	—
Nittedal	2 563	—
Skedsmo	4 200	—
Sørum	3 088	—
tilsammen	37 232	Indbyggere.

2. Ullensakers Distrikt (15,13 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Ullensaker	med 7 373	Indbyggere.
Gjerdrum	1 984	—
Nannestad	4 821	—
Næs	9 317	—
Eidsvold	8 262	—
Hurdalen	3 858	—
tilsammen	35 615	Indbyggere.

3. Hølands Distrikt (9,70 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Høland	med 6 493	Indbyggere.
Urskog	4 836	—
Fet	4 110	—

tilsammen 15 439 Indbyggere.

4. Follo Distrikt (6,16 n. □ M.), indbefattende:

Kjøbstaden Drøbak	med 1 662	Indbyggere.
Ladestedet Soon	677	—
— Hølen	311	—
Herredet Vestby med Ladestedet Hvidsten	med 3 242	—
Herrederne Enebak	3 964	—
Krokstad	3 118	—
Aas	2 708	—
Fron	1 861	—
Næsodden	1 593	—

tilsammen 19 136 Indbyggere.

Sundhedstilstanden var i det Hele god, tildels meget god. Af epidemiske Sygdomme var den væsentligste Skarlagensfeber, der var udbredt i alle Lægedistrikter.

Dødeligheden var ikke stor; de Dødes Antal udgjorde 1 889 eller 17,4 pro mille af Aarets beregnede Middelfolkemængde (108 377). Aaret forud døde 1 919 eller 17,7 p. m. og i 1868 2 211 eller 20,3 p. m. I Femaaret 1861—65 udgjorde det gennemsnitlige aarlige Antal Døde 1 911 eller 18,7 pro mille af den beregnede Middelfolkemængde i det nævnte Tidsrum (102 192).

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** hid sættes følgende af Lægernes Opgaver sammendragne Tabel: (se Tabellen paa næste Side.)

Nervefeber optraadte i dette Aar ogsaa for det meste kun spredt; ialt kjendes 100 Tilfælde med 11 Dødsfald, (i det foregaaende Aar 40 og 6). Exanthematisk Typhus bragtes i Begyndelsen af April ved en Omstreifer til Eidsvold, indtil Oktober, da Sygdommen ophørte, angrebes ialt 22. Af denne Sygdomsform iagttoges derhos i Aker 3, i Ullensaker 1 Tilfælde; 4 Tilfælde af denne Form medførte Døden.

Af **Barsel-feber** er anmeldt 34 Tilfælde med 8 Dødsfald, af hvilke et efter forudgaaet Vending og et efter Perforation paa Grund af Bækkensneverhed. Af Tilfældene henhørte 2 under Phlegmasia alba dolens.

Børnekopper iagttoges hos 2 Syge i Aker og hos 1 i

	Hele Aaret.		Tiden er opgivet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	Ialt opgivne		Fordeling paa Lægedistrikterne.							
	Behandlede.	Deraf Døde.														Tilfælde.	Dødsfald.	Aker.		Ullensaker.		Høland.		Follo.	
																		Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Nervefeber	100	11	100	12	8	7	7	9	5	6	13	15	13	-	5	100	11	42	4	40	4	8	2	10	1
Simpel Feber	101	-	101	19	11	8	3	9	6	9	8	10	9	3	6	101	-	59	-	4	-	7	-	31	-
Barsel-feber	34	8	31	9	1	3	2	2	1	-	3	3	2	2	3	34	8	11	4	11	2	6	1	6	1
Børnekopper	3	-	3	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	3	-	2	-	1	-	-	-	-	-
Vandkopper	38	-	38	3	-	2	1	2	2	3	-	6	4	9	6	38	-	3	-	19	-	9	-	7	-
Skarlagensfeber	558	47	558	46	39	34	21	22	25	23	24	32	66	113	113	558	47	169	16	338	26	20	3	31	2
Mæslinger	10	-	10	1	-	-	-	-	-	-	1	-	2	4	2	10	-	-	-	-	-	-	-	10	-
Rosen	108	2	108	15	8	13	6	6	7	5	12	6	14	7	9	109	3	25	1	58	2	7	-	19	-
Kighoste	7	2	7	3	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	2	3	-	4	2	-	-	-	-
Diphtherisk Svælgbetændelse	53	3	53	7	2	3	7	3	2	5	2	4	4	10	4	55	5	18	2	5	-	9	-	23	3
Strubehoste	8	4	8	-	-	3	1	1	-	2	-	-	1	-	-	8	4	2	2	-	-	2	-	4	2
Kusma	14	-	14	2	1	1	3	2	1	-	-	-	-	-	4	14	-	8	-	-	-	-	-	6	-
Akut Bronchit	192	9	192	28	13	24	17	15	14	4	7	13	18	20	19	192	9	76	2	38	4	37	2	41	1
Andre catarrhal-Tilfælde	728	1	728	94	70	79	65	51	45	39	23	47	67	76	72	728	1	367	-	204	1	41	-	116	-
Lungebetændelse	435	68	435	61	57	63	59	26	26	11	9	13	25	45	40	436	69	165	22	155	24	28	11	88	12
Pleurit	79	6	79	10	8	6	7	10	8	4	3	2	6	7	8	80	7	19	-	12	1	34	3	15	3
Gigtfeber	61	2	61	9	5	4	2	11	5	2	3	5	5	4	6	61	2	28	1	20	1	-	-	13	-
Koldfeber	4	-	4	-	-	-	-	-	1	2	-	1	-	-	-	4	-	4	-	-	-	-	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	415	11	415	21	16	13	14	17	21	62	130	48	25	27	21	416	12	219	8	115	3	41	-	41	1
Blodgang	13	-	13	-	-	-	-	-	-	1	12	-	-	-	-	14	1	1	-	13	1	-	-	-	-
Skjørbug	4	-	4	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	4	-	-	2	-	-	-	-	2	-
Tilsammen	2965	174	2962	342	242	265	215	186	169	179	251	205	263	327	318	2972	181	1221	62	1039	71	249	22	463	26

Ullensakers Distrikt (Aaret forud 17 Tilfælde). Om Smitteforholdene er intet oplyst.

Skarlagensfeber herskede som udbredt Epidemi næsten over det hele Amt; ialt er anmeldt 558 Tilfælde og 47 Dødsfald; men flere Læger anføre, at en Mængde Tilfælde ikke ere komne til deres Kundskab. I 1869 opgaves 265 Tilfælde og 44 Dødsfald.) Sygdommen var i det Hele mild; fra Skedsmo nævnes Vatersot som en hyppig Eftersygdom. Som sekundær Dødsårsag opføres Vatersot 2 Gange, Lungebetændelse og tuberkuløs Meningit hver 1 Gang.

Mæslinger iagttoges hos 10 Syge i Follo Distrikt (Aaret forud 7 Tilfælde).

Af **Kighoste** kendtes kun 7 Tilfælde med 2 Dødsfald (i 1869 141 og 11).

Af **Rosen** er anmeldt 109 Tilfælde, hvoraf 3 endte dødeligt.

Diphtheriske Sygdomme vare sjeldne; der opgives 55 Tilfælde og 5 Dødsfald af diphtherisk Svælgbetændelse, 8 og 4 af Strubehoste (i det foregaaende Aar henholdsvis 85 med 13 Dødsfald og 11 med 8).

Catarrhalske Tilfælde vare temmelig hyppige, Lægerne have anmeldt 920 Tilfælde med 10 Dødsfald: deraf vare 192 akut Bronchit, hvoraf 9 endte dødeligt, og 1 Dødsfald

skyldtes Laryngit (Aaret forud 790 Tilfælde med 12 Dødsfald).

Lungebetændelse forekom ogsaa i dette Aar temmelig hyppigt; 436 Tilfælde kendtes (Aaret forud 462). Af Sygdommen vides døde 69 eller 15,6 pCt., (i 1869 14,3 pCt.). De fleste Tilfælde indtraf i Vinter- og Vaarmanederne.

Af **Hjernebetændelse** er anmeldt 37 Tilfælde med 21 Dødsfald foruden 4 af Kramper i Børnealderen. Af Tilfældene vare 26 simpel, 10 tuberkuløs og 1 Cerebrospinal-Meningit. Af samtlige 25 Dødsfald indtraf 8 i Akers, 8 i Ullensakers, 3 i Hølands og 6 i Follo Lægedistrikt.

Af **Gigtfeber** anmeldtes 61 Tilfælde og 2 Dødsfald, i det ene Tilfælde var Hjernebetændelse den sekundære Dødsårsag.

For **kronisk Rheumatisme** have 17 Læger opgivet at have behandlet 273 Tilfælde, hvoraf 1 medførte Døden. Af 225 vare 129 Mænd og 96 Kvinder, 6 under og 219 over 15 Aar.

Af **Diarrhoe og Cholera nostras** er anmeldt 416 Tilfælde med 12 Dødsfald, (i det foregaaende Aar 334 og 6); Sygdommen optraadte overalt spredt med Undtagelse af en liden Epidemi af Cholera nostras i August Maaned

i Ullensaker. Som sædvanligt indtraf de fleste Tilfælde i Maanederne Juli, August og September.

Blodgang forekom som en liden Epidemi i Fenstad Annex, Ullensakers Lægedistrikt, i August Maaned. Den først Angrebne, en 10 Aar gammel Pige, døde før Lægehjelp blev tilkaldt; fra dette Tilfælde kunde de øvrige 12 udledes.

Syphilis er opgivet behandlet i 50 Tilfælde med 3 Dødsfald; af disse sees 18 at være indlagte i Sygehus. 18 led af primær, 31 af sekundær og 1 af hereditær Syphilis. 32 vare af Mand-, 18 af Kvindekjøn, 7 under og

43 over 15 Aar. Af de Syge tilhørte 22 Akers, 15 Ullensakers, 1 Hølands og 12 Follo Lægedistrikt.

9 Læger behandlede tilsammen 21 Tilfælde af **Gonorrhoe** og **Urethrit**, 20 hos Mænd, 1 hos en Kvinde, alle over 15 Aar gamle.

Den eneste kjendte **Spedalske** i Amtet, en Mand fra Hurdalen, indlagdes i dette Aar i en Pleiestiftelse ved Bergen.

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om en Del af Lægerne behandlede, væsentlig **kroniske Sygdomme**:

	Hele Aaret.		Af de Behandlede, hvis Kjøen er opgivet, vare				Antal af anmeldende Læger.	Hele Aaret.		Fordeling paa Lægedistrikterne.							
	Behandlede.	Deraf Døde.	Md.		Kv.			Ialt opgivne Tilfælde.	Ialt opgivne Døde.	Aker.		Ullensaker.		Høland.		Follo.	
			Børn (under 15 Aar)	Voxne (over 15 Aar)	Angr.	Døde.				Angr.	Døde.	Angr.	Døde.	Angr.	Døde.		
Fnat	491	-	88	85	101	72	11	491	-	73	-	327	-	46	-	45	-
Skurv	18	-	11	7	13	5	6	18	-	4	-	2	-	6	-	6	-
Kjertelsyge	160	2	65	81	120	26	14	160	3	32	1	30	1	54	-	44	1
Rachit	9	-	6	3	9	-	5	9	-	7	-	-	-	-	-	2	-
Svindstot	175	58	64	73	8	123	18	184	67	92	23	36	18	31	15	25	11
Kræft	28	15	14	12	-	26	13	37	24	14	10	10	7	5	1	8	6
Vatersot	69	18	34	26	7	53	16	75	24	33	7	17	8	11	4	14	5
Blegsot	206	-	4	197	7	194	15	206	-	100	-	53	-	1	-	52	-
Menstruationsuordener	82	-	-	82	-	82	14	82	-	41	-	31	-	2	-	8	-
Kardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi	400	4	153	192	7	331	18	401	5	192	-	75	3	35	-	99	2
Ormesygdomme	154	-	58	78	109	27	11	154	-	24	-	39	-	48	-	43	-
Drankersygdomme	3	-	2	1	-	3	2	3	-	1	-	2	-	-	-	-	-

Fnat var fremdeles meget udbredt navnlig i Ullensakers Distrikt; imidlertid roses Befolkningens Iver for at fri sig fra Sygdommen. I Hølands Distrikt siges den at være i Aftagende.

Af **Skurv** ere 18 Tilfælde opgivne behandlede, af andre Hudsygdomme tilsammen 81 Tilfælde.

Kjertelsyge omtales som meget almindelig; 160 Tilfælde og 3 Dødsfald anmeldtes, (Aaret forud 132 og 3).

Svindstot. I de enkelte Lægedistrikter var i heromhandlede Aar Forholdet mellem opgivne Dødsfald af Svindstot og samtlige opgivne ved Sygdom forårsagede Dødsfald følgende:

Lægedistrikt.	Opgivne Dødsfald af Svindstot.	Opgivne Dødsårsager ialt.	Forhold i pCt.
Akers	23	141	16,3
Ullensakers	18	174	10,3
Hølands	15	101	14,9
Follo	11	96	11,5
Akershus Amt	67	512	13,1

Aaret forud var Forholdet 80 af 500 eller 16 pCt. og det næst foregaaende Aar 71 af 513 eller 13,8 pCt.

Af **Kræft** er anmeldt 24 Dødsfald, hvoraf 10 i Akers, 7 i Ullensakers, 1 i Hølands og 6 i Follo Distrikt. Sygdommens Sæde er opgivet for 17, nemlig Mavesækken hos 8, Leveren og Spiserøret hver hos 2, Livmoderen, Overkøben, Laaret, Kjønndelene og Peritonæum hver hos 1.

Af 24 anmeldte Dødsfald af **Vatersot** og **Morbus Brighti** kunne 3 sees at være forårsagede af sidstnævnte Sygdom.

Blegsot og **Anæmi** omtales som hyppige.

Af **Sindssygd**om er opgivet 27 nye Tilfælde, hvoraf 1 endte dødeligt ved Meningit. Desuden er Sindssygd om fra Follo Distrikt opgivet som Dødsårsag 2 Gange. 10 af de Syge indlagdes i Asyl. Kjøen og Alder er opgivet for 26, nemlig 11 Mænd og 15 Kvinder, alle Voxne undtagen 1, en 14aarig Pige. Formen er kun opgivet for 4, der lede af Melancholi, af hvilke 2 helbrededes. Af de Syge vare 13 fra Akers, 9 fra Ullensakers, 2 fra Hølands og 3 fra Follo Distrikt. For Amtskommunens Regning forpleiedes i dette Aar 123 Sindssyge, hvoraf 42 i Asyler. Af

de 81 Privatforpleiede komme 21 paa Akers, 35 paa Ullensakers, 12 paa Hølands og 13 paa Follo Lægedistrikt. Amtskommunens Udgifter til Sindssyges Forpleining beløb sig til 6 674 Spd. 72 Sk. og til Medicinalvæsenet forøvrigt 4 448 Spd.

Af forskellige **Øiensygdomme** have 6 Læger anmeldt 123 Tilfælde.

Chirurgiske Operationer. Der opgives udført: 5 Exartikulationer af Fingre og Tæer, 1 Operation for Læbekræft, hvorefter Recidiv, 1 Paracethese af Underlivet, Lithotripsi flere Gange hos samme Individ, 5 Repositioner af luxeret Overarm, 1 af Underarmen, 4 Repositioner af Luxationer uden nærmere Angivelse af Stedet. 4 Repositioner af indeklemt Brok.

Af **obstetriciske Operationer** udførtes af Læger 15 Tangforløsninger, 14 Gange indiceret af Vemangel eller Vesvækkelse, 1 Gang af Bækkensneverhed. Udfaldet, som er opgivet for 14 af Konerne, var heldigt for samtlige disse; af 14 Børn, for hvem Udfaldet er opgivet, fødtes 13 levende, 1 var dødfødt. 4 Vendinger, alle paa Grund af Tverleie, 3 af Konerne kom sig, 1 døde 10 Dage efter af Barselseber, samtlige Børn vare dødfødte. 1 Udtrækning ved Sædeleie (med Tang), Konen kom sig, Barnet var dødfødt. 2 Perforationer, en Gang hos en Førstefødende paa Grund af trangt Bækken og stort Foster, Konen døde 4 Dage bagefter af Barselseber, og 1 Gang ved hydrocephalisk Foster, født i Bækkenendeleie til Halsen, Konen kom sig. Ialt 22 obstetriciske Operationer, hvoraf 10 i Akers, 4 i Ullensakers, 2 i Hølands og 6 i Follo Lægedistrikt.

Antallet af **Fødte og Døde** vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde					Dødfødte.
		i Alt.	under 1 Aar. i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.	mellem 1—15 Aar.	paa Barselseng.	
Aker	1 081	770	3	169	195	10	53
Ullensaker	965	591	6	79	112	5	31
Høland	392	235	5	32	32	3	11
Follo	497	293	3	26	46	5	21
Akershus Amt	2 935	1 889	17*)	306	385	23	116

Omkomne paa voldsom Maade 42.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1 046 Fødte over Døde og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 64,4. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 11 pCt. af samtlige Fødte og 17,1 pCt. af samtlige Døde; Antallet af Børn, døde i Alderen mellem 1 og

15 Aar, udgjorde 20,4 pCt. og Antallet af døde under 15 Aar udgjorde 41,3 pCt. af samtlige Døde. For 8 af de af Presterne opgivne 23 døde Barselkoner er Dødsarsagen opgivet af Læger, nemlig Barselseber, hvoraf 2 Gange efter forudgaaet kunstig Forløsning, en Gang Perforation, en Gang Vending; 1 Kone døde uforløst i Follo Lægedistrikt.

Lægernes Dødsfortegnelser indeholde Opgave over 512 eller 27,7 pCt. af samtlige (1 847) ved Sygdom forarsagede Dødsfald. De hyppigst opgivne Dødsarsager vare: Lungebetændelse (69), Svindsot (67), Alderdomssvaghed (57), Skarlagensfeber (47), Hjernebetændelse og Kramper i Børnealderen (tilsammen 25), Kræft (24), Vattersot og Brights Sygdom (tilsammen 24).

Veiriget. Vaar og Forsommer betegnes som kolde, Sommeren medførte stærk Varme, som tidlig paa Høsten pludselig afløstes af Kjølighed; i Aarets 2 sidste Maaneder indfandt der sig temmelig streng Kulde. Aarsvæxten var i det Hele god; fra Ullensaker omtales, at Udbyttet var saa stort, at det rettede meget paa Almuens økonomiske Stilling, den Fattige var ikke udsat for at lide Nød, og Fattigunderstøttelsen i Aarets sidste Halvdel var mindre end almindelig.

Om **Levemaade og hygieeniske Forholde** udtaler Distriktslægen i Ullensaker sig saaledes: Skovens hensynsløse Ødelæggelse har begyndt at indvirke paa de gunstige Forholde, hvorunder Befolkningen i dette Distrikt forresten lever. Mangel paa Brændematerial og dets høje Priser gjør, at man er nødt til at spare derpaa, hvorfor Kogovne anbringes i den simple Mands eneste Beboelsesrum; der tørres vaade Klæder, Maden koges o. s. v., saa Rummet opfyldes af Vanddampe, og da tillige samtlige Husets Folk opholde sig i dette Rum, faar man en Luft, der i høi Grad er forurenset og maa virke skadeligt paa Beboerne. Arbeidsløshed forekommer almindelig den Tid af Aaret, man ikke sysler med Jordbrug. Arbeidet i Skovene aftager aarlig, eftersom disse ødelægges, og da Befolkningen i en ualmindelig Grad mangler Fingerdygtighed og ikke forstaar sig paa andet end Jordarbeide og Skovdrift, gaar Vinteren hen, uden at Mængden kan fortjene det Nødvendige til sit Underhold, og Arbeidsklassen maa i stor Mængde ty til Fattigkassens Hjelp. Man har begyndt at søge fremkaldt en større Husflid, Straafletning er lært af mange, og Haandgjerningsskoler har været i Gang for at lære de unge Piger at sy og istandsætte deres Klæder. I Almindelighed kan en Romeriking ikke

*) Ifølge Dødfødteanmeldelserne 32.

udføre selv de simpleste Reparationer paa Redskaber eller Klæder, alt udføres af Haandverkere, og har han ikke Leilighed til at betale en Haandverker, benytter han Klæder og Sko uden Reparation, indtil de ere aldeles ødelagte. Kaffe, blandet med alle mulige Surrogater bruges i Overmaal, heraf laves en Drik, der er mindre tjenlig for Helbreden, og som nydes sammen med raastegte Væfler og Lumper. Det Anførte gjælder Arbeidsklassen, Gaardbrugerne vise almindelig større Arbeidslyst, og da de i deres Levesæt nu vise større Tarvelighed og Omtanke end før, er det at haabe, at de vil gaa fremad i materielt Velvære og ved deres Exempel lidt efter lidt løfte den lavere Del af Befolkningen. (Ellertsen.)

Fattigsygepleien. Fattiglæger ere ansatte i samtlige Herreder med Undtagelse af Hurdalen, dels vedkommende Embedslæger, dels Privatlæger. Over Antallet af behandlede fattige Syge havs følgende Opgaver: i østre Aker 739, i Asker og Bærum 112, i Skedsmo 84, i Ullensaker, Sørums og Gjerdrum 250 (Medicinudgift 95 Spd. 24 Skill.), i Næs 181, i Høland og Urskog 103, i Fet, Blakjer og Udnæs 119, i Follo Distrikt med Undtagelse af Enebak 135 og i sidstnævnte Herred 167 (Medicinudgift 112 Spd. 117 Skill.).

Jordemodervæsenet. De forskjellige Distrikter ansees tilstrækkelig forsynede med Jordemødre, dog antages det afsides liggende Sitskogens Sogn af Høland at burde fraskilles Løkens Jordemoderdistrikt og faa egen Jordemoder. (L. F. Lossius.) Om dette Sogn og tildels Ullensakers Distrikt heder det, at uexaminede Fødselshjælperker benyttes meget.

Sundhedskommissioner. I Akers Lægedistrikt afholdtes 7 Møder, tre i Aker, et i Nitedal, et i Asker og to i Bærum, i Skedsmo intet paa Grund af manglende Anmeldelse fra Ordføreren i Kommunebestyrelsen; i Ullensakers Distrikt 15 Møder, fire i Ullensaker, to i hvert af Gjerdrums, Sørums, Næs, Eidsvolds og Hurdalens Herreder og et i Nannestad; i Hølands Distrikt 6 Møder, et i Høland, to i Fet og tre i Urskog; i Follo Distrikt 10 Møder, to i Drøbak og to i Vestby, et i hvert af Aas, Frøns, Krokstads, Næsoddens og Enebaks Herreder og et i Ladestedet Soon. Fra Nitedal, Næs og Fet anføres, at hele Kommunebestyrelsen er Medlemmer af Sundhedskommissionen. De væsentligste Forhandlingsgjenstande vare: i Aker om sanitære Foranstaltninger som Tømning og Rensning af Binger i Akers bymæssig bebyggede Strøg, Foranstaltninger mod Skarlagensfeber og exanthematisk Typhus; i Ullensaker om Børnekopper og Revaccination, Skarlagensfeber, Nervefeber og Skab, om de Sindssyges Forpleining, om Aarsagen til de hyppige Lungebetændelser samt Fore-

drag efter „Folkets Helse“; i Høland om Jordemodervæsenet, om Istandbringelse af en Halmfletningsskole, om Beklædningen, navnlig Skotøi, hvoraf Modeller forarbejdet af Læder, Seildug og Træsaaler forevistes (L. F. Lossius); i Follo om Sundhedstilstanden i Almindelighed, Renlighedsforholdene samt Foredrag over Aandedrættet og Vigtigheden af frisk Luft.

De Vaccineredes Antal udgjorde:

i Akers Lægedistrikt	835
i Ullensakers —	1 015
i Hølands —	375
i Follo —	458

tilsammen 2 683.

Af **retsmedicinske Forretninger** udførtes 12, hvoraf 9 i Akers og 3 i Ullensakers Distrikt. 7 vare Obduktionsforretninger, to af Lig af voxne Mænd, hvoraf den ene befandtes død af Hjerne- og Lungeapoplexi, hos den anden kunde Dødsarsagen ikke afgjøres, og fem af nyfødte Børn, hvoraf de fire vare ombragte, hos det femte lod Dødsarsagen sig ikke paavise. 1 Undersøgelse af en Del Menneskeben, fundne i Skoven, hvilke sandsynligt vare af et 4 a 5 Aar gammelt Barn. 1 Undersøgelse af en Pige, der antages at have aborteret i Dølgemaal. 1 Undersøgelse af et Saar. Endelig to Erklæringer, en om en Persons Tilregnelighed og en om hvorvidt en Dømt kunde udstaa Vand- og Brød-Straf.

Om det inden Amtet beliggende **Gaustad Sindssygeasyl** henvises til Listen over Sindssygeasylterne.

Badeindretninger. Grefsens Vandkuranstalt ved Christiania besøgte af 163 Patienter, af hvilke 32 eller 19,33 pCt. helbrededes, 88 eller 54,40 pCt. bedredes betydeligt; med gunstigt Resultat behandledes i det Hele 120 Tilfælde eller 73,73 pCt., med mindre gunstigt 43 eller 26,27 pCt. De hyppigst forekommende Sygdomme vare: almindelig Nervesvækkelse, rheumatiske og arthritiske Affektioner, Disposition til Forkjølelser, forskjellige Uterinlidelser samt kroniske Catarrher af de forskjellige Slimhinder.

Eidsvolds Bad blev næsten ikke benyttet. I Drøbak blev den offentlige Badeanstalt benyttet af 250 fremmede Badegjæster; de mange smaa private Strømbadehuse benyttedes flittigt, ligesaa Søbadehuset i Soon, hvortil ogsaa havde indfundet sig enkelte Fremmede.

Apotheket i Drøbak visiteredes og fandtes i Orden. Personalet bestod foruden Apothekeren af en Discipel og Størstedelen af Aaret ogsaa en examineret Medhjælper.

Medicinalpersonalet bestod af 19 Læger, 33 Jordemødre og 36 Hjelpevaccinatorer, nemlig:

1. Akers Distrikt: 7 Læger, af hvilke Distriktslægen er bosat i Christiania, to ansatte ved Gaustad Asyl, to bosatte i Bærum, en i Asker og en i Skedsmo, en af Christiania Læger fungerede desuden som Fattiglæge i østre Aker; 8 Jordemødre, hvoraf 7 ansatte, af hvilke en boende i Christiania; 11 Hjelpevaccinatører.
2. Ullensakers Distrikt: 5 Læger, hvoraf to i Ullensaker,

en i Eidsvold, en i Hurdalen og en i Næs; 11 Jordemødre; 12 Hjelpevaccinatører.

3. Hølands Distrikt: 2 Læger, en i Høland og en i Blakker; 6 Jordemødre; 8 Hjelpevaccinatører.
4. Follo Distrikt: 5 Læger, hvoraf to i Drøbak, en i Vestby, en i Soon, en i Enebak; 8 Jordemødre, hvoraf 6 med offentlig Ansættelse; 5 Hjelpevaccinatører.

III. Smaalenenes Amt.

Amtet, hvis Fladeindhold udgjør 31,42 norske Kvadratmil, havde ved Folketællingen den 31te December 1865 98 863 Indbyggere og er inddelt i 5 Lægedistrikter, nemlig:

1. Eidsbergs Lægedistrikt (10,73 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Rødenæs . . .	med 2 619	Indbyggere.
Rakkestad . . .	- 6 468	—
Eidsberg . . .	- 6 101	—
Thrygstad . . .	- 4 723	—
Askim . . .	- 2 372	—
Skibtvedt . . .	- 3 034	—

tilsammen 25 317 Indbyggere.

2. Moss Lægedistrikt (6,0 n. □ M.), indbefattende:

Kjøbstaden Moss . . .	med 4 129	Indbyggere.
Herrederne Spydeberg . . .	- 2 810	—
Haabøl . . .	- 2 445	—
Vaaler . . .	- 2 849	—
Rygge . . .	- 2 794	—
Mosse Landsogn . . .	- 970	—
Raade . . .	- 3 067	—

tilsammen 19 064 Indbyggere.

3. Sarpsborgs Lægedistrikt (5,24 n. □ M.), indbefattende:

Kjøbstæderne Sarpsborg . . .	med 2 989	Indbyggere.
Fredrikstad . . .	- 6 833	—
Herrederne Thune . . .	- 6 681	—
Varteig . . .	- 1 405	—
Skeberg . . .	- 4 583	—
Borge . . .	- 3 087	—
Onsø . . .	- 3 656	—
Glemminge . . .	- 2 611	—

tilsammen 31 845 Indbyggere.

4. Hvaløernes Lægedistrikt (9,43 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Hvaløerne . . .	med 2 313	Indbyggere.
Berg . . .	- 3 614	—
Id . . .	- 3 230	—
Aremark . . .	- 4 261	—

tilsammen 13 418 Indbyggere.

5. Fredrikshalds Stadslægedistrikt (0,02 n. □ M.), indbefattende Kjøbstaden Fredrikshald med 9 219 Indbyggere.

Sundhedstilstanden betegnes som bedre end mange af de foregaaende Aar i Moss Distrikt og i Fredrikshald, som god i Eidsbergs og Hvaløernes Distrikter, hvorimod den angives at have været mindre god i Sarpsborgs Distrikt, hvor Nervefeber, Børnekopper og Skarlagensfeber havde ikke ringe Udbredning. Ogsaa de catarrhalske og gastriske Sygdomme havde størst Udbredning i Amtets sydligere Egne.

Dødeligheden var liden. De Dødes Antal udgjorde

1 628 eller 15,7 pro mille af den beregnede Folkemængde ved Aarets Midte (103 402). I det foregaaende Aar udgjorde de Dødes Antal 1 886 eller 18,4 p. m., i 1868: 2 062 eller 20,3, i 1867: 1 974 eller 19,6 af Middelbefolkningen. Det gennemsnitlige aarlige Middeltal af Døde i Femaaret 1861—65 udgjorde 1 814 eller 19,0 p. m. af den beregnede Middelbefolkning i ovennævnte Tidsrum.

Til Oplysning om de epidemiske Forholde hidsettes følgende af Lægernes Opgaver sammendragne Tabel:

	Hele Aaret.		Tiden er opgivet for.	Måneder.												Ialt opg.		Fordeling paa Lægedistrikterne.									
	Behandlede.	Deraf Døde.		Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	Tilfælde.	Dødsfald.	Eidsberg.		Moss.		Sarpsborg.		Hvaløerne.		Fredrikshald.	
																		Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Nervefeber	409	37	398	82	41	47	34	28	24	36	14	17	26	15	34	412	40	39	2	30	2	233	21	48	5	62	10
Simpel Feber	316	-	316	35	34	41	40	19	20	26	16	16	26	21	22	316	-	20	-	21	-	139	-	-	-	136	-
Barselseber	33	6	33	2	1	2	-	2	2	3	3	4	5	3	6	33	6	7	2	1	-	19	3	-	-	6	1
Børnekopper	164	14	162	4	2	6	7	5	4	3	24	26	22	21	38	164	14	11	-	5	-	114	10	16	1	18	3
Vandkopper	72	-	72	2	5	1	1	4	11	4	8	9	1	6	20	72	-	11	-	2	-	36	-	-	-	23	-
Skarlagensfeber	293	39	293	30	21	51	26	18	16	17	2	10	22	43	37	293	39	18	2	72	11	177	19	22	6	4	1
Rødlinger	27	-	27	2	-	-	-	1	2	6	3	-	-	-	4	27	-	4	-	-	-	-	-	-	-	14	-
Mæslinger	18	-	18	4	2	1	6	3	-	-	2	-	-	-	-	18	-	-	-	-	-	18	-	-	-	-	-
Rosen	136	5	136	13	4	17	11	5	7	12	6	7	8	28	18	136	5	22	1	15	2	59	1	-	-	40	1
Kighoste	7	-	7	1	-	-	-	-	-	-	-	-	3	3	-	7	-	-	-	3	-	-	-	-	-	4	-
Diphtherisk Svælgbetændelse	110	6	110	9	3	8	12	6	-	1	6	11	18	14	22	110	6	13	-	43	4	36	2	-	-	18	-
Strubehoste	16	10	14	-	4	-	3	1	1	3	1	-	-	-	1	16	10	1	-	4	3	7	5	-	-	4	2
Kusma	76	-	76	12	10	25	11	7	5	1	4	-	-	-	1	76	-	16	-	4	-	56	-	-	-	-	-
Akut Bronchit	917	25	917	122	107	112	73	49	42	36	37	52	97	103	87	919	27	34	3	61	2	238	15	-	-	586	7
Andre catarrhaliske Tilfælde	862	-	856	124	89	62	65	46	46	31	30	48	99	115	101	862	-	184	-	75	-	285	-	-	-	318	-
Lungebetændelse	482	44	479	91	50	70	39	33	23	11	20	15	31	38	58	482	44	75	7	44	8	252	21	6	-	105	8
Pleurit	41	1	41	5	1	3	7	4	5	4	1	3	2	4	2	41	1	26	1	1	-	14	-	-	-	-	-
Gigtfeber	97	1	96	13	8	8	6	9	5	7	9	3	6	12	10	97	1	20	-	11	-	49	1	-	-	17	-
Koldfeber	9	-	8	-	1	-	2	1	1	2	1	-	-	-	-	9	-	2	-	-	-	6	-	-	-	1	-
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	1114	34	1111	54	39	66	31	55	74	167	361	111	55	58	40	1119	39	90	1	31	-	418	28	5	1	575	9
Blodgang	7	-	7	1	-	-	-	-	-	-	4	2	-	-	-	7	-	-	-	7	-	-	-	-	-	-	-
Skjørbug	2	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Tilsammen	5208	223	5179	606	422	520	375	297	292	373	545	335	421	492	501	5218	233	594	20	430	32	2165	126	97	13	1932	42

Nervefeber var mindre udbredt end de nærmest foregaaende Aar. Der er ialt opgivet 412 Tilfælde, hvoraf 40 endte dødeligt. (I 1869: 629 og 57 og i 1868: 548 og 59.) I Eidsbergs Distrikt forekom mindre Lokalepidemier i Skibtvedt, Askim og Thrygstad. Den i Oktober Maaned i forrige Aar i Eidsbergs Herred optraadte Epidemi ophørte i Februar Maaned dette Aar. I Moss Distrikt forekom de fleste Sygdomstilfælde i Raade Herred. I Sarpsborgs Distrikt begyndte en Epidemi af Typhoidfeber ved Aarets Begyndelse i Varteig og Thune og vedvarede til Midtsommertid, i hvilken Tid 50 Personer kom under Behandling. I Oktober Maaned optraadte Sygdommen igjen epidemisk i Thune og vedvarede endnu ved Aarets Udgang. I Borge Herred, hvor i forrige Aar exanthematisk Typhus optraadte epidemisk, forekom denne Sygdom ogsaa i dette Aar ligesom i den ligeoverfor liggende Del af Glemminge Herred indtil August Maaned. I Byerne Sarpsborg og Fredrikstad forekom flere men enkeltstaaende og spredte Tilfælde. I Hvaløernes Distrikt vedblev Sygdommen i dette Aars første Halvdel i Bergs og Aremark Herreder, hvor den ogsaa i det foregaaende Aar havde havt sin største Udbredning. I Fredrikshald, hvor Ner-

vefeber havde hersket epidemisk siden November 1867, ophørte Epidemien ved Mai Maaned Udgang. Senere paa Aaret forekom nogle enkelte spredte Tilfælde. Ogsaa i dette Aar holdt Sygdommen sig saagodtsom udelukkende til den fattigere Del af Befolkningen og forekom lige hyppig paa Nord- som Sydsiden af Byen. I de 3 Aar, Epidemien havde hersket i Byen, angrebes ialt 570 Individuer, 296 af Mand- og 274 af Kvindekjøn, 203 Børn og 367 Voxne, af hvilke 47 Individuer døde (F. A. Zimmer).

Af Barselseber er anmeldt 33 Tilfælde og 6 Dødsfald. (I 1869: 30 og 4). Af Barselsygdomme forøvrigt omtales et Tilfælde af Barselkrampe og et af Barselmani, hvilke begge endte dødeligt.

Børnekopper forekom i alle Lægedistrikter. Der er ialt anmeldt 164 Tilfælde og 14 Dødsfald. (I 1869: 196 og 17.) I Eidsbergs Distrikt forekom 4 Tilfælde i Thrygstad og 7 i Svendal. Smitten er for det sidstnævnte Steds Vedkommende angivet at være kommen fra Vaaler. Til Moss Distrikt kom Sygdommen ved Smitte fra Onsø. I Sarpsborgs Distrikt forekom Sygdommen i April Maaned i Sarpsborg og Omegn, indført til disse Steder ved svenske Arbeidere. I August Maaned begyndte Sygdommen, og-

saa denne Gang indført ved Smitte fra Sverige, blandt Arbeidere ved en Dampsag i Glemminge, holdt sig her i August og September og angreb i det Hele 39 Personer. I Oktober viste Sygdommen sig paa en Gaard i Onsø. Fra denne Gaard var der nemlig kjørt Melk til Arbeiderne ved Dampsaugen i Glemminge, hvorved Melkemanden og hans Familie smittedes. Medens Manden laa syg hjemme, uden at Læge var tilkaldt under hans Sygdom, havde man valgt hans Hus til der at afholde Sammenskudsbal og herved spredtes Smitten hurtig til forskjellige Gaarde i Herredet, hvor i det Hele 38 angrebes. Fra Onsø kom Sygdommen i December Maaned til Fredrikstad, hvor den først Angrebne var en af Onsø Bønder meget søgt Uhrmager. Sygdommen udbredte sig senere her og vedvarede ved Aarets Udgang. I et enkelt dødeligt endende Tilfælde var Sygdommen erhvervet i England. (Giebelhausen,) I Hvaløernes Distrikt forekom Tilfælde i Januar, Juli og August paa forskjellige Steder, indført ved Smitte af omreisende svenske Arbeidere. Til Fredrikshald indførtes gjentagne Gange ny Smitte fra de nærliggende Herreder af Sarpsborgs Distrikt og fra Sverige, men ved stadig og hurtig at isolere de Syge i et dertil oprettet Isolationslokale hindredes videre Udbredning. (F. A. Zimmer.)

Af **Skarlagensfeber** er anmeldt 293 Tilfælde, hvoraf 39 endte dødeligt. (I 1869 opgaves 504 Tilfælde og 76 Dødsfald). I Eidsbergs Distrikt forekom enkelte spredte Tilfælde i Eidsberg og Skibtvedt Herreder. I Moss Distrikt, hvor Sygdommen i det foregaaende Aar havde betydelig Udbredning, forekom endnu spredte Tilfælde hele Aaret igjennem i Rygge, Raade, Vaaler og Moss. I Sarpsborgs Distrikt forekom de fleste Tilfælde i Aarets første Halvdel i og om Sarpsborg og forøvrigt spredt hist og her i Distriktet, indtil der mod Slutningen af Aaret udbrød Epidemi i Skebergs Herred. Sygdommen paa dette Sted angives som ondartet, oftere kompliceret med Nyrebetændelse, diphtherisk Svælgbetændelse og svære Parotiter. (H. Holmsen) I Hvaløernes Distrikt forekom Sygdommen paa Kirkeøen af Hvaløerne og i Id Herred.

Af **Mæslinger** iagttoges kun nogle faa Tilfælde, ligesaa af **Kighoste**.

Af **diphtherisk Svælgbetændelse** anmeldtes 110 Tilfælde, samme Antal som i det foregaaende Aar.

Strubehoste behandledes hos 16, hvoraf 10 døde.

Catarrhalske Tilfælde forekom hyppigt. Tilsammen er anmeldt 1781 Tilfælde, hvoraf 27 endte dødeligt. Af disse vare 919 Tilfælde akut Bronchit, hvem de opførte Dødsfald samtlige tilskrives. (I 1869 opgaves 1457 Tilfælde og 21 Dødsfald.)

Lungebetændelse havde omtrent samme Udbredning som Aaret forud. 482 Tilfælde og 44 Dødsfald ere opgivne. (I 1869 anmeldtes 489 og 49 og i 1868: 456 og 52). For 63 Tilfælde er Hepatisationens Sæde angivet, nemlig 42 Gange i høire og 21 Gange i venstre Lunge. (Giebelhausen, E. C. Ebbesen.)

Hjernebetændelse opføres som Dødsårsag hos 22, tuberkuløs Meningit hos 11 og Kramper i Børnealderen hos 18, af hvilke tilsammen 51 Dødsfald 4 falde paa Eidsbergs, 8 paa Moss, 22 paa Sarpsborgs Distrikt og 17 paa Fredrikshald.

Af **Gigtfeber** er opgivet 97 Tilfælde og 1 Dødsfald. For **kronisk Rheumatisme** sees i de forskjellige Distrikter 217 Personer at være behandlede. Af disse vare 118 af Mand- og 99 af Kvindekjøn, af 183 vare 6 under, 177 over 15 Aar.

Diarrhoe og Cholera nostras var mere udbredt i dette Aar end i det foregaaende. 1119 Tilfælde, hvoraf 39 endte dødeligt, er ialt opgivet. (I 1869 anmeldtes 772 Tilfælde og 22 Dødsfald.) I Fredrikstad viste Cholera nostras sig meget heftig i August og Begyndelsen af September, i hvilken Anledning Sundhedskommissionen fik Skoleundervisningens Begyndelse udsat og Bevilling til gratis at uddele Jernvitriol til Bingernes Desinficering. Epidemien varede i omtrent 4 Uger, i hvilket Tidsrum efter de til Sundhedskommissionen indkomne Anmeldelser angrebes 96 Personer, hvoraf 56 i de 2 første Uger. 42 af de Angrebne vare Smaabørn. (Giebelhausen.)

Syphilis. Nedenstaaende Tabel giver en Oversigt over de paa Amtssygehuset, Moss, Fredrikstads og Fredrikshalds Bys Sygehuse behandlede Tilfælde. (Se Tabellen paa næste Side.)

Paa Fredrikstens Garnisonssygehus behandledes 3 Mænd for primær Syphilis i 137 Dage, 2 udgik helbrede, 1 overflyttedes efter Sygehusets Brand til Fredrikshalds Bys Sygehus. Som behandlede udenfor Sygehusene nævnes 139 Tilfælde, nemlig 8 Tilfælde i Eidsbergs Distrikt, 4 i Moss, 73 i Sarpsborgs, 4 i Hvaløernes Distrikt og 50 i Fredrikshald. 96 vare af Mand-, 43 af Kvindekjøn; af 134 vare 11 under og 123 over 15 Aar. Af de 139 Behandlede lede 37 af primære og 102 af constitutionelle Tilfælde. Fra Fredrikshald anføres, at de syphilitiske Tilfældes Antal er i Stigende, og at Sundhedskommissionen har henledet Politiets Opmærksomhed paa skarp Kontrol med løsagtige Fruntimmer forat faa disse undersøgte, men det nære Naboskab med Sverige, hvorfra mange løsagtige Kvinder komme til Byen, hvor de kun opholde sig i Timer eller nogle faa Dage og derpaa igjen reise hjem, gjør det vanskeligt for Politiet at føre en ordentlig Kon-

	Tilbageiggende fra forrige Aar.			Indkomne.			Af de indkomne Tilfælde vare				Udgaade helbrede.	Døde.	Tilbageiggende ved Aarets Udgang.			Samlet Antal Forpleiningsdage.	Middeltal af Forpleiningsdage for hver Udskreven.
	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	primær Syphilis.	sekundær	tertiær	medfødt			Md.	Kv.	Tils.		
Smaalenes Amtssygehus	5	4	9	12	16	28	1	23	3	1	31	1	2	3	5	2 286	61,8
Moss Bys Sygehus	2	-	2	5	3	8	1	7	-	-	10	-	-	-	-	745	74,5
Fredrikstads Bys Sygehus	-	1	1	6	6	12	4	7	1	-	12	-	1	-	1	539	44,9
Fredrikshalds - - - - -	2	2	4	11	5	16	-	16*)	-	-	17	-	2	1	3	1 189	69,9
Tilsammen	9	7	16	34	30	64	6	53	4	1	70	1	5	4	9	4 759	

*) Konstitutio nelle Tilfælde.

trol. (F. A. Zimmer.) Af **Gonorrhoe** og **Urethrit** opgives 160 behandlede Tilfælde, hvoraf 10 paa Sygehusene (3 paa Amtssygehuset 7, paa Fredrikshalds Bys Sygehus 3); af de øvrige 150 Tilfælde vare 1 fra Eidsbergs, 9 fra Moss, 80 fra Sarpsborgs, 2 fra Hvaløernes Distrikt og 58 fra Fredrikshald. Af de Behandlede vare 145 Mænd, 15 Kvinder, alle Voxne.

Som lidende af **Spedalskhed** omtales en 30 Aar gammel Pige fra Eidsbergs Prestegjeld. Hun var født i Dovre Prestegjeld i Gudbrandsdalen af fattige Forældre, i hvis

Familie hun ikke kjendte tidligere Tilfælde af Spedalskhed. For omtrent 11 Aar siden paadrog hun sig en stærk Forkjælelse og var derefter syg i længere Tid. Til Eidsberg kom hun for 4 a 5 Aar siden som Barnepige hos en derboende Familie, hos hvem hun siden har tjent. For 2 Aar siden mærkede hun det første Udbrud af Knuder i Ansigtet. Ved Undersøgelse af Lægen i Slutningen af 1870 var der Knudeeruption samt Anæsthesi saavel af Fødder som Hænder og Underarme, samt Øienaffektion. Hun er senere indlagt paa Rigshospitalet. (Kiønig.)

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om endel af Lægerne behandlede, væsentlig **kroniske Sygdomme**:

	Hele Aaret.		Af de Behandlede, hvis Kjøen er opgivet, vare				Antal af anmeldende Læger.	Hele Aaret.		Fordeling paa Lægedistrikterne.									
	Behandlede.	Deraf Døde.	Børn (under 15 Aar).		Voxne (over 15 Aar).			Ialt opgivne Tilfælde.	Ialt opgivne Døde.	Eidsberg.		Moss.		Sarpsborg.		Hvaløerne.		Fredrikshald.	
			Mk.	Kv.	Tilf.	Dødf.				Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.		
Fnat	301	-	144	157	173	124	14	301	-	164	-	20	-	86	-	-	-	31	-
Skurv	1	-	1	-	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Kjertelsyge	275	4	116	152	244	44	19	275	4	84	1	19	-	105	3	4	-	63	-
Rachit	32	-	18	14	32	-	8	32	-	9	-	-	-	19	-	-	-	4	-
Svindst	228	93	103	125	39	189	19	262	127	71	45	11	10	133	55	-	-	47	17
Kræft	27	16	13	14	-	27	11	32	21	8	7	5	3	14	9	-	-	5	2
Vatersot og Morbus Brighti	41	14	14	24	4	34	11	49	22	28	14	2	1	12	4	-	-	7	3
Blegsot og anæmiske Tilstande	331	-	3	328	49	282	18	331	-	34	-	21	-	177	-	2	-	97	-
Menstruationsuordener	105	-	-	105	1	104	13	105	-	33	-	7	-	29	-	-	-	36	-
Kardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi	792	2	363	410	59	711	18	792	2	126	2	19	-	376	-	4	-	267	-
Ormesygdomme	95	-	34	55	74	17	13	95	-	17	-	14	-	44	-	-	-	20	-
Drankersygdomme	7	-	7	-	-	7	5	7	-	-	-	1	-	2	-	-	-	4	-

Svindst opføres af Lægerne som Dødsarsag hos 127 Personer, hvilket er 21,0 pCt. af samtlige af dem opgivne Dødsarsager (607); i det foregaaende Aar var Forholdet 107 af 683 eller 15,6 pCt. og i 1868: 94 af 731 eller 12,9

pCt. I de enkelte Lægedistrikter var i 1870 Antallet af opgivne Dødsfald af Svindst og deres Forhold til samtlige opgivne Dødsarsager følgende:

	Opgivne Dødsfald af Svindsot.	Opgivne Dødsårsager ialt.	Forhold af Dødsfald af Svindsot til samtlige opgivne Dødsårsager ialt.
Eidsbergs Lægedistrikt	45	112	40,2
Moss —	10	70	14,0
Sarpsborgs —	55	280	19,6
Hvaløernes —	-	13	-
Fredrikshalds —	17	132	12,9
Tilsammen	127	607	21,0

Kræftens Sæde er anført for 15 af de for denne Sygdom opgivne 21 Dødsfald, deraf i Mavesækken hos 7, Livmoderen hos 3, Brystkjertelen hos 2, i Underkjæven, Leveren og Underlivet, i hvert Organ hos 1.

Cardialgi og kronisk Gastrit angives som de almindeligst forekommende Sygdomme. „Med Hensyn til Aarsagen til det store Antal Cardialgier angives Diegivning at være den vigtigste Faktor for Kvindernes Vedkommende, mens Nattevaagen (hver 2den Uge) paa Brugene i og ved Fredrikstad med den deraf følgende Uregelmæssighed i Levemaade (der hovedsagelig indskrænker sig til Kaffedrik) og utilstrækkelig Søvn har den største Indflydelse ligeoverfor Mændene, der angribes i et overveiende større Antal. Opholdet i de af omsvævende fine Træpartikler fyldte Rum kan naturligvis ikke være sundt, men Brystsygdomme og specielt Tæring findes ingenlunde saa hyppig blandt Brugsfolkene, som man skulde formode.“ (Giebelhausen.)

Af **Sindssygdomme** opføres 45 nye Tilfælde. Af disse behandledes 6, 3 af Mand- og 3 af Kvindekjøn, paa Fredrikshalds Bys Sygehus. Af de øvrige 39 udenfor Sygehus behandlede Syge vare 18 af Mand-, 21 af Kvindekjøn, alle Voxne. Sygdommens Form er opgivet for 21, hvoraf 6 lede af Mani, 13 af Melancholi, 1 af Dements og 1 af Paralysis generalis; af de paa Sygehusene behandlede 6 Tilfælde (3 af Mani og 3 af Melancholi) helbrededes 4, bedredes 2; af de i Hjemmet behandlede 39 Tilfælde helbrededes 5; 2 Syge kan sees at være indsendte til Gaustad Asyl. Af samtlige 45 Tilfælde falde 6 paa Eidsbergs, 17 paa Sarpsborgs Distrikt og 22 i Fredrikshald, fra Moss og Hvaløernes Distrikter haves ingen Meddelelse om Antallet af nye Sindssygetilfælde. Over Antallet af de for Amtskommunens Regning forpleiede Sindssyge meddeles følgende Opgaver, uddragne af Smaalenes Amtsformandskabsforhandlinger for 1871: Ved Udgangen af Marts Maaned 1871 forpleiedes i Eidsbergs Distrikt 31, hvoraf 7 paa Asyl, i Moss Distrikt 28, hvoraf 6 paa Asyl, i Sarpsborgs Distrikt 25, hvoraf 6 paa Asyl,

i Hvaløernes Distrikt 24, hvoraf 8 paa Asyl, og i Fredrikshald forpleiedes 9, hvoraf 3 paa Asyl. Amtskommunens Udgifter til Medicinalvæsenet udgjorde 10,051 Spd. 64 Skill., hvoraf til de Sindsyges Forpleining (Refusioner iberegnete) 5 971 Spd. 89 Skill.

Af **chirurgiske Operationer** udførtes paa Amtssygehuset: 2 Amputationer af Laaret, indicerede ved Epitheliom paa Crus og ved Gonarthrocace, begge med heldigt Udfald, 1 Borttagelse af Læbekræft, 1 af Sæksvulst, 1 af Livmoderpolyp, 1 Paracentese af Underlivet, 1 Operation ved Phimose, 1 Underbinding af Arteria radialis, 2 Borttagelser af nekrotiske Benstykker. 5 Gange Extractio cataractæ linearis med heldigt Udfald og 3 Iridektomier. Udenfor Sygehusene udførtes: 1 Exartikulation af Foden, 19 Borttagelser af Fingre eller Tæer (deraf af overtallige Fingre eller Tæer, af hver en Gang) foruden flere Exartikulationer uden nærmere Angivelse af Antallet; 1 Resektion af Skulderledet; 6 Borttagelser af Brystkjertelen ved Kræft; 5 Borttagelser af Læbekræft; 1 af Kræft ved indre Øievinkel; 2 af Lipom; 3 af Sæksvulst; 1 af Ranula; 1 af fibrøs Svulst paa Overarmen; 4 af en eller begge Tonsiller, 11 af indgroet Negl; 3 Paracenteser af Underlivet hos samme Individ; 1 Laparotomi ved Tarminvagination hos et Barn, hvorved Invaginationen hævedes, men Barnet døde 6 Timer efter Operationen (Rasch); 3 Gange Hysterotomi; 2 Borttagelser af Livmoderpolyper; 3 af Næsepolyper; 1 Underbinding af Arteria brachialis, 1 Operation for Teleangiectasi; 6 for Hæmorrhoidalknuder; 2 Gange forceret Bevægelse af Led; 1 Operation for Hæremund; 1 plastisk Operation af Næsen; 3 Operationer for Vandbrok; 1 Herniotomi; 1 Reposition af indeklemt Brok; 5 Operationer for Phimosis, 1 for sammenvoxede labia minora; 3 for Fissura ani; 1 for Atresia ani; 1 Reposition af luxeret Overarm. 2 Extractio cataractæ linearis; 3 Iridektomier; 1 Operation for Chalazion; 1 for Ptosis; 5 for Blennorrhoea sacci lacrymalis.

Følgende **obstetriciske Operationer** nævnes som udførte af Læger: 22 Tangforløsninger, indicerede 15 Gange ved Vemangel eller Vesvækkelse, 3 Gange ved Bækken-sneverhed og 1 Gang ved langsom Fødsel uden Fremgang; for 3 er Indikationen ikke opgivet. Af Konerne, af hvilke hos en begge Tvillinger forløstes med Tang, forbleve 10 ilive, 1 døde af Barsel-feber; for 10 er Udfaldet ikke angivet. Af Børnene forbleve 12 ilive, 6 vare dødfødte, for 4 er Udfaldet ikke angivet. 4 Vendinger, indicerede 1 Gang ved Ruptura uteri, i hvilket Tilfælde der og saaanlagdes Tang paa sidstkommende Hoved, 1 Gang ved Bækkensneverhed; i 2 Tilfælde er Indikationen ikke angivet. Af Konerne døde 2, en af ruptura uteri, en 8

Timer efter Fødselen af Kræfttab, efterat der ved Efterbyrdens Afgang var kommen inversio uteri, der dog strax reponeredes; for 2 er Udfaldet ikke angivet. Af Børnene fødtes 1 levende, 3 vare dødfødte. 1 Perforation med Kephaltropsi ved Bækkensneverhed, Konen kom sig. (Radich.) 1 Kvinde døde uforløst efter 3 Døgns Fødselsarbeide, efterat der paa Grund af Bækkensneverhed med Exostose paa os sacrum forgjæves var forsøgt Tangforløsning, Vending, Perforation og Kephaltropsi. (E. C. Ebbesen.)

Ialt 27 obstetriciske Operationer, hvoraf 3 forefaldt i Eidsbergs, 2 i Moss, 11 i Sarpsborgs, 3 i Hvaløernes Distrikt og 8 i Fredrikshald.

Antallet af **Fødte** og **Døde** vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde					Dødfødte.
		i Alt.	under 1 Aar.		mellem 1 og 15 Aar.	paa Barselseng.	
			i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.			
Eidsbergs	644	381	4	35	55	4	23
Moss	511	264	7	35	46	2	14
Sarpsborgs	1 252	610	13	134	127	9	50
Hvaløernes	349	217	-	32	32	4	12
Fredrikshalds	303	156	2	46	21	1	16
Smaalenees Amt	3 059	1 628	26*)	282	281	20	115

Omkomne paa voldsom Maade 48.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1 431 Fødte over Døde og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 53,1. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 10,0 pCt. af samtlige Fødte og 18,8 pCt af samtlige Døde. Antallet af Døde mellem 1—15 Aar udgjorde 17,2 pCt. og Antallet af Døde under 15 Aar 36,2 pCt. af samtlige Døde. Dødsarsagen er opgivet for 11 af de paa Barselseng døde Kvinder, nemlig hos 6 Barsel-feber, og af Emboli, Barselmani, Barselkrampe, Ruptura uteri, Inversio uteri, af hvert Tilfælde 1 Dødsfald; en Kvinde døde uforløst (se under obstetriciske Operationer).

Lægernes Dødslisters indeholde Opgave over 607 eller 38,3 pCt. af samtlige ved Sygdom forarsagede Dødsfald (1 580). De hyppigste Dødsarsager vare: Svindsot (127), Hjernebetændelse, tuberkuløs Meningit og Kramper i Børnealderen (tilsammen 51), Lungebetændelse (44), Nervefeber (40), Skarlagensfeber (39), akut Bronchit (27), Vattersot og Morbus Brighti (tilsammen 22), Kræft (21).

*) Ifølge Dødfødteanmeldelserne 28.

Veiriget skildres som godt. Vinterkulden var moderat og Sommeren god og varm. Aarsudbyttet godt. Poteteshøsten heldig.

Levemaade og hygieeniske Forholde. Fra Sarpsborgs Distrikt angives, at Næringsmidlernes Mængde og Beskaffenhed er tilstrækkelig og Arbejdsfortjenesten — ved Tømmerdrift, Brugene og Skibsfarten — god, men Sandsen for et ordnet Husstel er liden, saa Gjæld og Fattigdom er almindelig. Drikfældighed blandt Arbejdsklassen er desværre almindelig. Drikkevandets Beskaffenhed er næsten overalt i Distriktet mindre god (H. Holmsen). Fra Fredrikstad klages over utilstrækkelig Vandforsyning. I den tørre Sommer 1870 maatte Formandskabet bevilge Midler til, at to Vandlægttere, der ellers bruges til at forsyne Skibene med ferskt Vand, daglig maatte bugseres op til Sannesund for at fyldes, hvorpaa der fra disse, der placeredes paa forskellige Steder efter Tilbagekomsten, dels udsolgetes Vand dels gratis uddeltes til de Fattige (Giebelhausen). I Fredrikshald har Kommunebestyrelsen efter Sundhedskommissionens Opfordring ladet indrette et Interneringslokale paa 7 Familiebekvemmeligheder, forsynet med forsvarligt Inventarium, hvorved Savnet af saadant Lokale nu er afhjulpet. (F. A. Zimmer.)

Fattigsygepleien besørgeres dels af Embedslægerne dels af private Læger. I Eidsbergs Distrikt tilsaaes 314 fattige Syge; i Moss Distrikt er af en Privatlæge behandlet 6, forøvrigt er ingen Opgave meddelt fra dette Distrikt. Fra Sarpsborgs Distrikt haves Opgave over 427 af Læge tilseede fattige Syge, hvoraf i Fredrikstad af Fattiglægen paa Vestsiden 194. I Hvaløernes Distrikt behandlede Embedslægen 31. I Fredrikshald behandlede, foruden de paa Sygehuset Indlagte, 504 fattige Syge med en Medikamentudgift af 288 Spd 40 Skill.

I **Sundhedskommissionerne** afholdtes følgende Antal Møder: I Eidsbergs Distrikt 15, deraf i Skibtvedt fire, i Rakkestad og Thrygstad i hvert tre, i Eidsberg og Askim i hvert to, i Rødenæs et; i Moss Distrikt 1 Møde i Spydeberg; i Sarpsborgs Distrikt 21, hvoraf i Fredrikstad tolv, i Sarpsborg By to, i Glemminge to, i Distriktets øvrige Landdistrikter fem uden nærmere Opgave om Stedet; i Hvaløernes Distrikt 4, et i hvert Herred; i Fredrikshald 14 Møder. Angaaende Sundhedskommissionernes Virksomhed meddeles følgende Oplysninger. I flere Møder omhandlede de forekommende epidemiske Sygdomme, saaledes Børnekopper og Skarlagensfeber i Glemminge og Fredrikstad, Diarrhoe og Cholera nostras i Fredrikstad. I Eidsbergs Distrikt holdtes Foredrag om Blodet, Melkens Nytte, Skadeligheden af Giftermaal mellem Beslægtede. I Fredrikstad afgaves Erklæring om Oprettelsen af en ny

Kirkegaard. I Hvaløernes Distrikt og Fredrikshald omhandlede den offentlige Hygiæne i Almindelighed, hvorhos Klager over sanitære og hygiæniske Misligheder undersøgte og beordredes afhjulpne.

De Vaccineredes Antal udgjorde:

i Eidsbergs Distrikt	673
i Moss	682
i Sarpsborgs	1 078
i Hvaløernes	292
i Fredrikshalds	320

tilsammen 3 045.

En Læge (Brigadelæge Reymert) opgiver at have foretaget 274 Revaccinationer blandt Smaalenenes Jægerbataljons Mandskaber med positivt Resultat hos 185.

Af **retsmedicinske Forretninger** udførtes 23, hvoraf i Eidsbergs Distrikt 2, i Moss Distrikt 2, i Sarpsborgs Distrikt 16, i Fredrikshald 3; 5 vare Obduktionsforretninger, hvoraf to over Mænd, døde af Hjerneskalbrud, en over en Kvinde, død ved Hængning, en over et i en Elv fundet Fosterlig, en over et ihjelliget Barn; 2 Synsforretninger over druknede Mænd; 15 Undersøgelser af Levende, hvoraf tre til Erhvervelse af Oplysning om Fødsel var foregaaet, fem om tilføjet Legemsbeskadigelse, tre om Voldtægt, to om Helbredstilstand, en om Sindstilstand, en om Anvendelighed af Vand- og Brød-Straf; og 1 Undersøgelse af en Efterbyrd.

Af **Sygehuse** havde Amtet 6; Fredrikstens Garnisonssygehus afbrændte i Juli Maaned, hvorefter Garnisonens Syge indlagdes paa Fredrikshalds kommunale Sygehus. I Sarpsborg er indrettet en Sygeindretning, underholdt paa Byens Regning, for sammes fattige Syge, men hvor efter Sundhedskommissionens Bestemmelse ogsaa andre Syge kunne indlægges.

Angaaende disse Sygehuses Virksomhed henvises til de i den almindelige Beretning indtagne Sygehuslister. Angaaende Forpleiningsdagens Antal og Udfald henvises til Sygehuslisten.

Badehuse. Ved Moss Badehus toges ialt 7 284 Bad, deraf 5 630 Strømbad, 861 Karbad, 494 Styrte- og 299 Douschbad. Ved Fredrikshalds Badehus toges ialt 2 039 Bad, hvoraf 886 Styrte-, 705 Kar- og 448 Douschbad.

Apotheker. Til Amtets 4 Apotheker kom dette Aar en i Fredrikstads Forstad indrettet Filialafdeling af Byens ældre Apothek. Ved Visitationerne bestod Personalet foruden Apothekerne: i Moss af en examineret Medhjælper og 1 Discipel, i Fredrikshalds Svaneapothek af 1 examineret Medhjælper og 1 Discipel, i Sarpsborg af 1 Medhjælper og 1 Discipel og i Fredrikstad af 2 examinerede Medhjælpere og 1 Discipel, af hvilke den ene Medhjælper bestyrer Filialapotheket.

Medicinalpersonalet bestod af 25 Læger, 1 Tandlæge, 39 Jordemødre og 28 Hjelpevaccinatører, nemlig i:

1. Eidsbergs Distrikt: 5 Læger (hvoraf en ikke praktiserer), tre bosatte i Eidsberg, en i Thrygstad, en i Rødenæs; 9 Jordemødre; 7 Hjelpevaccinatører.
2. Moss Distrikt: 4 Læger, hvoraf tre i Moss, en i Haabøl; 8 Jordemødre; 7 Hjelpevaccinatører.
3. Sarpsborgs Distrikt: 9 Læger, hvoraf fem i Fredrikstad, tre i Sarpsborg, en i Skeberg; 12 Jordemødre; 9 Hjelpevaccinatører.
4. Hvaløernes Distrikt: 1 Læge, bosat i Fredrikshald; 5 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.
5. Fredrikshald: 6 Læger, hvoraf en ikke praktiserer (foruden Distriktslægen i Hvaløernes Distrikt); 1 Tandlæge; 5 Jordemødre, hvoraf 2 af Byen lønnede, den i Bergs Prestegjeld ansatte og 2 privat praktiserende.

IV. Buskeruds Amt.

Amtet, hvis Fladeindhold udgjør 114,87 norske Kvadratmil, og som ved Folketællingen den 31te December 1865 havde en Befolkning af 99 275 Indbyggere, er inddelt i 6 Lægedistrikter, nemlig:

1. Buskeruds Landfysikat (med et Fladeindhold af 4,7 norske Kvadratmile), indbefattende:

Kjøbstaden Drammen . . .	med 13 082 Indbyggere.
Herrederne Lier	- 7 523 —
Røken	- 2 546 —
Holmsbo og Hurum	- 2 964 —

tilsammen 26 065 Indbyggere.

2. Ringerikes Lægedistrikt (13,17 n. □ M.), indbefattende:	
Kjøbstaden Hønefos	med 1 026 Indbyggere.
Herrederne Hole	- 4 009 —
Nordrehoug	- 6 846 —
Aadalen	- 2 382 —
	tilsammen 14 263 Indbyggere.
3. Modums Lægedistrikt (18,42 n. □ M.), indbefattende:	
Herrederne Eker	med 11 783 Indbyggere
Modum	- 7 556 —
Sigdal	- 6 582 —
	tilsammen 25 921 Indbyggere.
4. Hallingdals Lægedistrikt (43,27 n. □ M.), indbefattende:	

Herrederne Næs	med 4 638 Indbyggere.
Gol	- 4 162 —
Aal	- 5 929 —
	tilsammen 14 729 Indbyggere.
5. Sandsværs Lægedistrikt (10,01 n. □ M.), indbefattende:	
Kjøbstaden Kongsberg	med 5 011 Indbyggere.
Herrederne Sandsvær	- 4 811 —
Flesberg	- 3 178 —
	tilsammen 13 000 Indbyggere.
6. Rollags Lægedistrikt (25,3 n. □ M.), indbefattende:	
Herrederne Rollag	med 1 869 Indbyggere.
Nore	- 3 428 —
	tilsammen 5 297 Indbyggere.

Sundhedstilstanden anføres i det Hele at have været god. I Landfysikatet iagttoges Lungebetændelse hyppigt, hvorhos Nervefeber og Skarlagensfeber fortsatte sig epidemisk fra det foregaaende Aar, men aftagende.

Dødeligheden var middelmaadig stor. Antallet af Døde udgjorde 1 801 eller 18,2 pro mille af den beregnede Folkemængde ved Aarets Midte (98 705). Aaret forud var de Dødes Antal 1 720 eller 17,8 p. m., i 1868 2 065 eller 20,7 p. m. og i 1867 2 132 eller 21,3 p. m. Det gennemsnitlige aarlige Antal Døde i Femaaret udgjorde 1 851 eller 19,0 pro mille af Middelbefolkningen i ovennævnte Tidsrum (97 092).

Til Oplysning om de vigtigste **epidemiske Forholde** hidsættes følgende for Buskeruds Amt af Lægernes Opgaver sammendragne Tabel: (se Tabellen paa næste Side.)

Til Oplysning om de vigtigste epidemiske Sygdommes Forekomst i Drammen hidsættes Fortegnelse over de af Lægerne i denne By til Sundhedskommissionen anmeldte Sygdomstilfælde og Dødsfald: (se Tabellen paa næste Side.)

Af **Nervefeber** kjendtes i dette Aar 210 Tilfælde og 33 Dødsfald altsaa omtrent det samme Antal som i 1869, da der anmeldtes 193 Tilfælde og 21 Dødsfald. I Ekers Herred af Modums Distrikt herskede i April, Mai og Juni en liden Epidemii af Typhus exanthematicus; der angrebnes 18, hvoraf 10 i et Hus, 4 døde; hvorfra Smitten var kommen kunde ikke opdages. Samtlige øvrige Tilfælde vare Ileotyphus.

Barselfeber anmeldtes hos 34, 11 Gange med dødeligt Udfald. (Aaret forud 32 og 7). Desuden behandledes i Sandsværs Distrikt et Tilfælde af Phlegmasia alba dolens med heldigt Udfald.

Af de 4 Tilfælde af **Børnekopper** iagttoges det ene i

Eker hos en Omstreifer, der var smittet i Holmestrand. (Det foregaaende Aar forekom 5 Koppetilfælde.)

Af **Vandkopper** anmeldtes 77 Tilfælde (i 1869 68).

Af **Skarlagensfeber** er anmeldt 372 Tilfælde og 57 Dødsfald; (Aaret forud 443 Tilfælde og 76 Dødsfald). I Landfysikatet vedblev Epidemien fra foregaaende Aar i de første Maaneder af heromhandlede. Alene i Drammens By kjendtes 212 Angrebne og 29 Døde; den sekundære Dødsarsag er her opgivet i 24 Tilfælde saaledes: Vatersot 9, Diphtherit 8, Kramper 4, Abscesser, Tarmbetændelse og Koldbrand, hver 1. I Røken og Lier vedblev ogsaa Epidemien fra 1869; de hyppigste Complicationer var Diphtherit og Vatersot. (F. Blich.) Paa Ringerike var Sygdommen mere godartet end det foregaaende Aar, ligesaa i Modum, hvor en stor Del Tilfælde ikke krævede Lægehjælp; hos 3 af de Døde var den sekundære Dødsarsag Vatersot hos 2, Pleurit hos 1.

Mæslinger iagttoges kun i 4 Tilfælde, (Aaret forud 5).

Rosen forekom hyppigere end i det foregaaende Aar, 215 Tilfælde og 3 Dødsfald mod 133 Tilfælde i 1869. I Drammen viste Sygdommen sig hele Aaret.

Kighoste er kun anmeldt fra Landfysikatet og Ringerikes Distrikt med ialt 30 Tilfælde, hvoraf 4 endte dødeligt, (Aaret forud 432 Tilfælde og 27 Dødsfald).

Diphtherisk Svælgbetændelse var mindre hyppig end i de nærmest foregaaende Aar, da de Angrebnes Antal var omkring 120; i dette Aar kjendtes 81 Tilfælde, hvoraf 3 medførte Døden. Af 22 Tilfælde af **Strubehoste** endte 11 dødeligt (i 1869 døde 12 af 22 Angrebne).

Af **catarrhalske Tilfælde** opføres 2 484 med 51 Dødsfald, samtlige af akut Bronchit, (Aaret forud 2 382 Angrebne og 25 Døde).

I Buskeruds Amt anmeldte epidemiske Sygdomme i 1870.

	Hele Aaret.		Tiden er op-givet for	Fordeling paa Lægedistrikterne.												Ialt op-givne		Fordeling paa Lægedistrikterne.											
	Behand-lede.	Deraf Døde.		Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	Tilfælde.	Dødsfald.	Buskeruds Landfy-sikat.		Ringerike.		Modum.		Hallingdal.		Sandsvær.		Rollag.	
																		Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Nervefeber	205	28	202	23	10	18	12	30	16	5	20	22	16	13	17	210	33	96	13	14	2	80	14	-	-	20	4	-	-
Simpel Feber	436	-	426	38	27	33	47	54	44	36	34	35	30	27	21	436	-	378	-	28	-	6	-	-	-	24	-	-	-
Barsel-feber	34	11	34	5	1	3	7	1	3	2	3	-	3	4	2	34	11	14	10	-	-	9	-	1	1	10	-	-	-
Børnekopper	4	-	3	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	1	-	-	-	3	-	-	-
Vandkopper	77	-	77	5	-	7	7	9	6	12	2	5	8	9	7	77	-	54	-	16	-	3	-	-	-	4	-	-	-
Skarlagensfeber	347	32	346	80	44	29	25	18	17	11	21	22	14	31	34	372	57	248	42	47	4	51	5	-	-	26	6	-	-
Mæslinger	4	-	4	-	-	2	-	1	-	-	1	-	-	-	-	4	-	1	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Røsen	215	3	208	14	13	18	24	13	14	18	10	13	18	27	26	215	3	127	2	12	1	28	-	1	-	47	-	-	-
Kighoste	30	4	30	12	6	3	2	6	-	-	1	-	-	-	-	30	4	26	4	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diphtherisk Svælgbetændelse	81	3	81	4	5	10	9	8	8	3	11	5	4	8	6	81	3	30	1	6	-	24	1	-	-	19	1	2	-
Strubehoste	19	8	17	1	3	3	-	2	3	2	-	-	-	1	2	22	11	8	6	3	-	4	3	-	-	6	1	1	1
Kusma	10	-	9	2	1	3	-	-	-	1	2	-	-	-	-	10	-	1	-	-	-	2	-	-	-	7	-	-	-
Akut Bronchit og andre catarrh. Tilfælde	2471	38	2347	292	232	223	182	194	145	97	96	103	227	305	251	2484	51	1771	39	297	5	100	6	-	-	311	1	5	-
Lungebetændelse	583	75	572	79	82	65	60	59	39	16	6	16	45	55	50	603	95	241	36	123	16	141	28	8	1	70	12	20	2
Pleurit	67	1	67	5	8	6	8	9	4	4	2	3	4	6	8	69	3	31	1	14	1	18	1	2	-	4	-	-	-
Gigtfeber	109	4	104	13	7	8	12	7	10	8	4	2	7	11	15	111	6	42	2	14	1	31	2	6	-	18	1	-	-
Koldfeber	25	-	25	3	1	5	2	2	3	1	1	4	1	1	1	25	-	23	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Diarrhoe (akut)	866	1	853	49	50	47	36	44	81	106	170	80	65	80	45	878	13	607	13	48	-	52	-	-	-	167	-	4	-
Cholera nostras	294	6	283	6	6	9	4	15	43	68	98	16	4	8	6	294	6	140	-	4	1	52	2	1	1	97	2	-	-
Blodgang	14	1	14	-	-	-	-	-	-	2	1	-	11	-	-	14	1	-	-	4	-	10	1	-	-	-	-	-	-
Skjørbug	1	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	5892	215	5703	631	496	493	438	472	436	393	483	327	457	586	491	5974	297	3838	169	637	31	615	63	19	3	833	28	32	3

I Drammen anmeldte epidemiske Sygdomme i 1870.

	Hele Aaret.		De Syges Kjøen.												Af de Syge vare:				
	Behandlede.	Deraf Døde.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	Mandkjøn.	Kvinde-kjøn.	Under 15 Aar.		Over 15 Aar.
																	Under 15 Aar.	Over 15 Aar.	
Nervefeber	85	7	13	3	1	-	11	4	1	17	15	8	6	6	51	34	22	63	
Simpel Feber	361	-	34	24	26	40	48	36	31	29	32	25	20	16	169	192	238	123	
Barsel-feber	11	7	2	-	2	1	-	2	1	-	-	1	2	-	-	11	-	11	
Vandkopper	54	-	2	-	6	7	9	4	4	1	1	7	6	7	22	32	52	2	
Skarlagensfeber	212	21	67	37	15	14	13	11	6	9	9	11	9	11	100	112	201	11	
Mæslinger	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	
Røsen	118	2	8	8	14	19	4	8	9	4	6	14	13	11	37	81	20	98	
Kighoste	26	4	8	6	3	2	6	-	-	1	-	-	-	-	17	9	24	2	
Diphtherisk Svælgbetændelse	28	1	3	5	4	2	3	4	-	1	-	1	4	1	15	13	7	21	
Strubehoste	5	3	1	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	4	1	5	-	
Akut Bronchit og andre catarrh. Tilfælde	1692	22	181	162	164	138	150	101	58	59	67	185	252	175	813	879	735	957	
Lungebetændelse	178	21	15	27	15	20	18	11	4	2	8	22	26	10	99	79	69	109	
Pleurit	26	-	2	3	3	2	3	3	2	-	2	2	-	4	11	15	10	16	
Gigtfeber	36	1	3	2	3	2	4	8	3	2	-	1	1	7	17	19	6	30	
Koldfeber	16	-	2	1	3	2	1	1	-	1	2	1	1	1	12	4	1	15	
Diarrhoe (akut)	573	1	35	33	28	23	24	56	66	121	57	44	57	29	274	299	294	279	
Cholera nostras	137	7	3	3	7	3	4	20	30	50	8	3	3	3	60	77	58	79	
Tilsammen	3559	97	379	316	294	275	299	269	215	298	207	325	400	282	1701	1858	1743	1816	

Lungebetændelse forekom ogsaa i dette Aar hyppig, der er anmeldt 603 Tilfælde og 95 Dødsfald (i 1869: 561 og 93). Af Tilfældene forekom 178 med 27 Dødsfald i Drammens By.

Af **Pleurit** kjendtes 69 Angrebne og 3 Døde (Aaret forud 49 og 2).

Hjernebetændelse er opført som Dødsårsag hos 28, tuberkuløs Meningit hos 20 og Kramper i Børnealderen hos 19. Af disse tilsammen 67 Dødsfald falde 30 paa Landfysikatet, 7 paa Ringerikes, 24 paa Modums og 6 paa Sandsværs Lægedistrikt.

Af **Gigtfeber** er anmeldt 111 Tilfælde og 6 Dødsfald, (i det foregaaende Aar 86 og 5).

Kronisk Rheumatisme omtales fra flere Distrikter som meget almindelig. Af 11 Læger er opgivet 186 Tilfælde, af 180 vare 104 Mænd, 76 Kvinder; af 158 vare 1 under

og 157 over 15 Aar. I Krødsherred siges Ischias at forekomme hyppig blandt Mænd og tilskrives Tømmerkjøringen om Vinteren. (Løvig.)

Diarrhoe og **Cholera nostras** vare meget almindelige i Juli og August i Landfysikatet og paa Eker. Fra hele Amtet er anmeldt 1172 Tilfælde med 19 Dødsfald (Aaret forud 851 Angrebne og 11 Døde).

Af **Blodgang** er opgivet 14 Tilfælde med 1 Dødsfald. De 10 forekom i Krødsherred af Modums Distrikt, hvorhen Sygdommen var bragt ved en Omstreifer; ved streng Isolation lykkedes det at hindre videre Udbredelse. (Løvig.)

Syphilis. Over de paa Amtssygehuset og Drammens Bys Sygehus behandlede Tilfælde giver nedenstaaende Fortegnelse en Oversigt.

	Tilbageiggende fra forrige Aar.			Indkomne.			Af de indkomne Tilfælde vare			Udgaade.		Tilbageiggende ved Aarets Udgang.			Samlet Antal Forplejningsdage.	Middeltal af Forplejningsdage for hver Udskevæn.
	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	primær Syphilis.	sekundær	tertiær	helbredede.	Døde.	Md.	Kv.	Tils.		
Buskeruds Amtssygehus	3	8	11	14	12	26	-	25	1	31	1*)	2	3	5	2 717	84,9
Drammens kommunale Sygehus	5	1	6	24	14	38	7	31	-	37	1	6	-	6	1 718	45,2
Tilsammen	8	9	17	38	26	64	7	56	1	68	2	8	3	11	4 435	

*) Død af Lungebetændelse.

Udenfor Sygehusene opgives 122 Behandlede nemlig i Landfysikatet 116, i Modum 3, i Ringerike, Hallingdal og Sandsvær hver 1; af 47 vare 36 Mænd, 11 Kvinder; af 45 vare 2 under og 43 over 15 Aar gamle. Sygdomsformen er opgivet for 86 nemlig 26 primære og 60 konstitutionelle Tilfælde

For **Gonorrhoe** og **Urethrit** behandledes 121, hvoraf paa Amtssygehuset 7 og paa Drammens kommunale Sygehus 6; af 66 vare 51 af Mand- og 15 af Kvindekjøn, af 56 vare 1 under og 55 over 15 Aar.

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om en Del af Lægerne behandlede, væsentlig **kroniske Sygdomme**: (Se Tabellen paa næste Side.)

Fnat omtales fra Modums Distrikt som meget aftaget; paa selve Modum siges Sygdommen at være en Sjældenhed og findes kun hos Omstreifere og dem, der huse disse, paa Eker at være saa godt som ophørt og i Krødsherred

at være i betydeligt Aftagende. Fra Rollags Distrikt heder det, at Skabsygdommen er noget sjældnere end tidligere.

Skurv siges at være sjelden forekommende i Landfysikatet.

Kjertelsyge opgives at være almindelig i hele Landfysikatet, en Del af Modums og Sandsværs Distrikter, i sidstnævnte især blandt den fattige Del af Befolkningen i Kongsberg. Blandt 238 anmeldte Tilfælde indtraf 13 Dødsfald.

Af **Kræft** er anmeldt 47 Dødsfald (Aaret forud 41). I 32 Tilfælde er Sygdommens Sæde opgivet, nemlig i 17 Mavesækken, 3 Livmoderen, 7 Leveren, og 1 i hvert af følgende: Tungen, Endetarmen, Kjønndelene, Halsen og Hjernen.

Vatersot. Af de af denne Sygdom opførte 45 Dødsfald falde 25 paa Morbus Brighti.

Liste over kroniske Sygdomme.

	Hele Aaret.		Af de Be-handlede, hvis Kjø-er opgivet, vare				Antal af anmel-dende Læger.	Hele Aaret.		Fordeling paa Lægedistrikterne.												
	Behandlede.	Deraf Døde.	Md.	Kv.	Børn (under 45 Aar)			Ialt opgivne Tilfælde.	Ialt opgivne Døde.	Buskeruds Landfysikat.		Ringerike.		Modum.		Hallingdal.		Sandsvær.		Rollag.		
					Angr.	Døde.				Angr.	Døde.	Angr.	Døde.	Angr.	Døde.	Angr.	Døde.	Angr.	Døde.	Angr.	Døde.	
Fnat	198	-	69	48	52	65	10	198	-	96	-	19	-	83	-	-	-	-	-	-	-	-
Skurv	21	-	7	3	4	5	8	21	-	6	-	1	-	10	-	3	-	1	-	-	-	-
Kjertelsyge	235	10	59	86	102	55	15	238	13	161	5	27	1	41	6	-	-	7	1	2	-	-
Rachit	27	2	6	11	27	-	10	27	2	20	-	1	-	2	1	2	-	1	-	1	1	-
Svindstot	219	147	111	106	19	123	15	219	147	94	52	35	13	60	58	12	8	18	16	-	-	-
Kræft	59	47	22	26	-	40	13	59	47	12	12	10	7	26	23	1	-	10	5	-	-	-
Vatersot	84	45	35	49	11	73	16	84	45	18	18	7	7	29	14	5	-	24	6	1	-	-
Blegsot	722	-	-	331	46	261	16	722	-	572	-	49	-	60	-	3	-	38	-	-	-	-
Menstruationsuordener	60	-	-	60	-	60	14	60	-	27	-	16	-	12	-	2	-	-	-	-	3	-
Kardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi	919	-	197	190	12	280	18	924	5	530	3	97	1	147	1	17	-	131	-	2	-	-
Ormesygdomme	94	-	33	42	76	13	12	94	-	7	-	16	-	48	-	-	-	23	-	-	-	-
Drankersygdomme	11	1	10	-	-	9	8	11	1	6	-	3	-	1	-	-	-	1	1	-	-	-

Svindstot. Forholdet mellem Dødsfald af denne Sygdom og samtlige opgivne Dødsårsager i de forskellige Distrikter vil sees af følgende Tabel.

Lægedistrikt.	Opgivne Døds-fald af Svindstot.	Samtlige op-givne Døds-års.	Forhold i pCt.	Anmærkning.
Landfysikatet	52	412	12,6	deraf 47 i Drammen, af 344 opgivne Dødsårsager eller 13,7 pCt.
Ringerike	13	97	13,4	
Modum	58	297	19,5	
Hallingdal	8	26	30,8	
Sandsvær	16	110	14,5	deraf 11 i Kongsberg, af 88 opgivne Dødsårsager eller 12,7 pCt.
Rollag	-	8	-	
Buskeruds Amt	147	950	15,5	

I det foregaaende Aar opgives 160 Dødsfald af Svindstot blandt 900 Døde, for hvem Dødsårsagen kjendtes, altsaa 17,7 pCt af disse.

Blegsot betegnes som meget almindelig i Landfysikatet.

Cardialgi, kronisk Gastrit, Kolik og Dyspepsi hørte som tidligere til de hyppigst behandlede Sygdomme; af de herunder opførte 5 Dødsfald falde 4 paa kronisk Gastrit, i 1 er Colica opført som Dødsårsag. En af de ved Drammen-Randsfjordsjernbanen ansatte Læger anfører: „Cardialgierne hidrørte for det meste fra Jernbanearbejdere, især Tunnelarbejdere, som forresten ere de ordentligste og bedst lønnede Folk, disse have jevnlig klaget

over Hoste, Hovedpine og fornemmelig Cardialgi og været enstemmige i at søge Aarsagen til de 2 sidste Symptomer i den stadige Indaanding af den efter Dynamitexplosionerne tilbageblivende Damp, som uagtet Anbringelse af Ventilationspiber langsomt trækker ud, især i Sne- eller Regnveir. Formændene, som lade Minehullerne, og saaledes ere de eneste, som komme i nærmere Berørelse med den udecomponerede Dynamit, klage over stadig tilbagevendende Hovedpine derefter; jeg har ikke kunnet bringe i Erfaring, at nogen af dem ved Vane er bleven sløvet for disse skadelige Potensers Indfyldelse, hvad fra andre Kanter er paastaet.“ (J. C. Holst.)

Drankersygdomme. Af de 11 opførte Tilfælde ere de 10 opførte som Delirium tremens, hvilken ogsaa bevirkede det opgivne Dødsfald.

Et **Forgiftningstilfælde** med Nitroglycerin, der af Feiltagelse blev drukket som Øl af en Jernbanearbejder, medførte efter nogle Timer Døden.

Sindssygdomme. Af nye Tilfælde ere opgivne 30, hvoraf 6 kunne sees at være behandlede paa Gaustad, 5 paa Drammens kommunale Sygehus og 1 paa Amtssygehuset. 11 af Tilfældene ere opgivne som Melancholi, 7 som Mani, for de øvrige er Formen ikke opgivet. 7 af Melancholi lidende helbrededes, deraf de 2 paa Gaustad. Kjønnen er opgivet for 28, nemlig 16 Mænd, 12 Kvinder, Alder for 16, som vare Voxne.

For Amtskommunens Regning forpleiedes 116 Sindssyge, hvoraf 40 i Asyler. Af det samlede Antal vare 18 hjemstavnsberettigede i Landfysikatet, 21 i Ringerikes, 35 i Modums, 23 i Hallingdals, 12 i Sandsværs og 7 i Rollags Distrikt. Desuden forpleiedes for Drammens Bys

Regning 29 Sindssyge dels paa Gaustad dels i Privatforpleining. Amtskommunens Udgifter til Sindssyges Forpleining udgjorde 5910 Spd. 119 Skill. og til Medicinalvæsenet i det Hele 9170 Spd. 4 Skill.

Af **chirurgiske Operationer** udførtes: paa Amtssygehuset 1 Operation for Læbekræft, 1 Borttagelse af Ørepolyp og 1 Paracentese af Underlivet; udenfor Sygehus: 20 Exartikulationer og Amputationer af Fingre og Tæer, 5 Operationer for Læbekræft, 2 Operationer for Kræft paa Overarmen hos samme Individ, 1 Borttagelse af Sarkom paa Skulderen ved Galvanokautik (heldigt Udfald), 1 Borttagelse af Testis, 1 af Tumor i Nakken, 3 af Lipomer, 4 af Glandelsvulster, 17 af Sæksvulster, 10 Borttagelser af Polyper, hvoraf 8 i Næsen, 1 i Rectum og 1 i Livmoderen, 1 Borttagelse af fremfaldent Oment, 2 Gange Tracheotomi med dødeligt Udfald, 2 Operationer for Hæremund, 1 Nekrotomi, 1 Operation for indgroet Negl, 1 for Teleangiectasi med ferrum candens, 1 forceret Extension, 4 Gange forceret Dilatation af Sphincter ani, 1 Tenotomi, 1 Herniotomi med heldigt Udfald, 2 Operationer for Phimose, 1 for Paraphimose, 11 Gange Punktion for Vandbrok (en Gang med paafølgende Iodindsprøitning); 1 Paracentese af Brystet, 16 af Underlivet, hvoraf syv hos et og tre hos et Individ; 4 Repositioner af indeklemt Brok; 10 Repositioner af luxeret Overarm, 2 af Forarm, 2 af Radius, 1 af Ulna og 1 af Haand. Af Øienoperationer udførtes, ligeledes udenfor Sygehus, 2 Cataractoperationer med uheldigt Udfald, 2 Iridektomier ved Glaucom og 1 Strabotomi.

Følgende **obstetriciske Operationer** opgives at være udførte af Læger: 17 Tangforløsninger, hvoraf 12 vare indicerede af Vemangel eller langsom Fødsel uden Fremgang, 3 af Bækkensneverhed, 1 af Barselkrampe, i et Tilfælde er Indikationen ikke opgivet. 15 af Konerne overstode Forløsningen, 2 døde; 10 af Børnene fødtes levende, 7 vare dødfødte. 12 Vendinger, 8 Gange paa Grund af Tverleie, 2 Gange paa Grund af Blødning, i to Tilfælde er ingen Indikation opgivet, 9 af Konerne forbleve ilive, 3 døde, af Børnene kom 6 levende til Verden, 7 vare døde (et Par Tvillinger). 1 Udtrækning ved en Fodfødsel, Konen kom sig, Barnet var dødt; 1 Perforation ved Bækkenforsnevring, Konen døde 7 Timer efter Forløsningen formodentlig af Emboli (Aasen). 4 kunstige Forløsninger af Moderkagen, 2 Gange paa Grund af Atoni, 1 Gang paa Grund af Striktur og 1 Gang paa Grund af Sammenvoxning, alle 4 Koner kom sig. Desuden udtoges 1 Gang 2 Dage efter Forløsningen Rester af Placenta; Konen kom sig. Ialt 35 obstetriciske Operationer,

hvoraf i Landfysikatet 20, i Ringerikes Distrikt 2, i Modums 6, i Hallingdals 1, i Sandsværs 4 og i Rollags 2.

Antallet af **Fødte og Døde** vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	D ø d e					Død-fødte.
		i Alt.	under 1 Aar.		mellem 1—15 Aar.	paa Barsel-seng.	
			i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.			
Landfysikatet.	1 003	615	7	104	153	13	40
Ringerike	394	230	5	24	37	1	6
Modum	660	443	1	62	63	-	31
Hallingdal	343	220	9	33	38	2	9
Sandsvær	300	214	2	27	31	-	16
Rollag	122	79	3	6	7	-	8
Buskeruds Amt	2 822	1 801	27*	256	329	16	110

Omkomne paa voldsom Maade 39.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1 021 Fødte over Døde og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 63,8. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 10,0 pCt. af samtlige Fødte og 15,7 pCt. af samtlige Døde; Antallet af Døde mellem 1 og 15 Aar udgjorde 18,3 pCt. og Antallet af Døde under 15 Aar 34,0 pCt. af samtlige Døde. Lægernes Dødsfortegnelser indeholde Opgave over 16 døde Barselkvinder, Dødsarsagen opgives saaledes: Barsel-feber 11 Gange, Blødning efter Fødselen, Livmoderbristning og Emboli hver 1 Gang samt Barselkrampe 2 Gange.

Fra Lægerne haves Opgave over 950 eller 53,9 pCt. af samtlige ved Sygdom foraarsagede Dødsfald (1762). De hyppigst opgivne Dødsarsager vare: Svindsot (147), Lungebetændelse (95), Alderdomssvaghed (84), Hjernebetændelse og Kramper i Børnealderen (tilsammen 67), Skarlagensfeber (57), medfødt Svaghed (53), akut Bronchit (51), Kræft (47), Vatersot (45), Nervefeber (33) og Hjerne-slag (31).

Veirliget var i det Hele taget gunstigt, Vinteren paa flere Steder temmelig streng.

Hygiæniske Forholde. Fra Drammen klages over mindre gode Forholde paa Grund af Boligernes Overfyldning efter Ildebrande, fremdeles over Misbrug af Spirituosa blandt Arbeidsklassen, i Landfysikatet forresten ophjalden gode Høst, den efter flere paa hinanden følgende ugunstige Aaringer, trykkede økonomiske Tilstand. I Ringerikes Distrikt angives Forholdene blandt Arbeids- og Hus-

*) Ifølge Dødfødteanmeldelserne 32.

mandsklassen mislige, Boligerne smaa, mørke og overbefolkede, der hersker Fattigdom og Mangel paa Sands for Orden og Renlighed, ligesom der ofres for meget paa Kaffe, Øl og Brændevin (Schjong). Fra Hallingdal roses de hygiæniske Forholde med Undtagelse af Renligheden; Leve- maaden er god og tjenlig om end simpel og ensartet (Langberg). I Rollags Distrikt spores Fremgang, saaledes bygges Huse og Udhuse mere tidsmæssige (Aasen).

Fattigsygepleien udføres dels af Embedslægerne dels af privat engagerede Læger og antages i de fleste Distrikter at være tilfredsstillende. I Drammen behandledes af Stadslægen og en Bylæge tilsammen 1 256 fattige Syge foruden dem, der indlagdes paa Sygehuset, i Fysikatets Landdistrikt 228, hvoraf i Lier 88, i Røken 93 og i Hurum 47; i Ringerikes Distrikt 426, i Modums 442, i Hallingdals 68, i Sandsværs 240 (foruden af Sølvværkslægen 461 blandt Verkets Arbeidere) og i Rollags Distrikt 12.

Sundhedskommissioner. I Landfysikatet afholdtes 15 Møder, hvoraf elleve i Drammen, et i Lier, to i Røken og et i Hurum; i Ringerikes Distrikt 2, et i Nordrehoug og et i Hole, i Aadalen intet, da der ikke indløb nogen Anmeldelse om Kommunerepræsentantmøde; i Modum 3, et i hvert af Modums, Ekers og Sigdals Herreder; i Hallingdal 3, to i Næs og et i Gol; i Sandsværs Distrikt intet Møde og i Rollags 5, hvoraf to i Opdal, tre i Rollag. De vigtigste Forhandlingsgjenstande vare: i Drammen Gjen- nemgaaelse af de fra Lægerne indsendte epidemiske Li- ster, om Anilinforgiftning ved Brystnødder, i Anledning af hvilken der udstedtes offentlig Advarsel til Bagerne, Forholdsregler i Anledning af Nervefeber og Skarlagens- feber; i Ringerike om Sundhedstilstanden, om de spiselige Soparter; i Hallingdal om Behandlingen af Barselkoner og Spædbørn, om Brændevinsmisbrug under Barselseng; i Rollag Foredrag over Blodcirkulation m. m.

De Vaccineredes Antal udgjorde:

i Landfysikatet	625
i Ringerikes Distrikt	330
i Modums	203
i Hallingdals	286
i Sandsværs	297
i Rollags	150

tilsammen 1 891.

Af **retsmedicinske Forretninger** udførtes 4 Obduk- tionsforretninger, en over et i Elven fundet Barnelig,

tre over Spædbørn (to fødte i Dølgemaal, et ihjelliget), 2 Synsforretninger over Drukne, 10 Undersøgel- sesforretninger, nemlig en af en Pige mistænkt for Barnefødsel i Dølgemaal, fem af Læsioner, en angaaende muligens simuleret Sygdom og tre angaaende Dygtighed til at udholde Vand- og Brød-Straf. Ialt 16 retsmedicin- ske Forretninger, hvoraf i Landfysikatet 7, i Ringerike 1, i Modum 3 og i Hallingdal 5.

Inden Amtet findes 2 **Sygehuse**, Buskeruds Amtssyge- hus og Drammens kommunale Sygehus, angaaende hvis Virksomhed henvises til de i den almindelige Beretning indtagne Sygehuslister.

Badeindretninger. St. Olafs Jernbad paa Modum var besøgt af 290 Syge. I Hønefos benyttedes 2 Styrte- bade meget. I Hallingdal og Krødsherred fandtes flere private Styrtebade.

Apotheker. De i Amtet værende 4 Apotheker, nemlig 2 i Drammen, 1 i Hønefos og 1 i Kongsberg, underkaste- des den almindelige aarlige Visitation. Strømsø Apothek i Drammen undergaves ogsaa en ekstraordinær Visitation strax efter Branden den 17de Juni. Personalet bestod, foruden af Apothekerne, paa Bragernæs Apothek af 2 exa- minerede Medhjelpere; paa Strømsø Apothek, der bestyres af en Provisor, af 1 uexamineret Medhjælper; paa Hønefos Apothek af 1 uexamineret Medhjælper og paa Kongsbergs Apothek af 1 Provisor og 1 Discipel.

Medicinalpersonalet bestod af 19 Læger, 2 Tandlæ- ger, 36 Jordemødre og 22 Hjelpevaccinatører, nemlig i:

1. Buskeruds Landfysikat: 7 Læger, alle i Drammen, 2 Tandlæger i Drammen; 13 Jordemødre; 2 Hjelpevac- cinatører.
2. Ringerikes Distrikt: 3 Læger, bosatte i Hønefos, 7 Jordemødre, hvoraf de fem fast ansatte; 4 Hjelpevac- cinatører.
3. Modums Distrikt: 4 Læger, hvoraf to bosatte paa Modum, en i Krødsherred og en i Eker; 6 Jordemø- dre; 6 Hjelpevaccinatører.
4. Hallingdals Distrikt: 1 Læge, bosat i Næs; 3 Jorde- mødre (en Post ubesat); 5 Hjelpevaccinatører.
5. Sandsværs Distrikt: 3 Læger, bosatte i Kongsberg; 4 Jordemødre; 1 Hjelpevaccinatør.
6. Rollags Distrikt: 1 Læge, bosat i Nore; 3 Jordemø- dre; 4 Hjelpevaccinatører.

V. Jarlsberg og Laurvigs Amt.

Amtet, hvis Fladeindhold udgjør 17,47 norske Kvadratmil, og som ved Folketællingen den 31te December 1865 havde en Befolkning af 85 432 Indbyggere, er inddeelt i 3 Lægedistrikter, nemlig:

1. Jarlsbergs Landfysikat (7,77 n. □ M.), indbefattende:	
Kjøbstæderne Holmestrand med	2 084 Indbyggere.
Tønsberg	4 541 —
Ladestederne Svelvik	1 567 —
Horten	6 192 —
Aasgaardstrand -	446 —
Herrederne Strømmen	1 226 —
Skouger	4 166 —
Sande	3 598 —
Botne	2 142 —
Vaale	2 493 —
Borre	2 999 —
Sem	5 169 —
Andebo	2 665 —

Lateris 39 288 Indbyggere.

Transport 39 288 Indbyggere.

Stokke	5 068 —
Nøtterø	4 757 —

tilsammen 49 113 Indbyggere.

2. Hofs Lægedistrikt (4,18 n. □ M.), indbefattende:	
Herrederne Hof med	2 375 Indbyggere.
Laurdal	2 431 —
Ramnæs	3 023 —

tilsammen 7 829 Indbyggere.

3. Laurvigs Lægedistrikt (5,52 n. □ M.), indbefattende:	
Kjøbstæderne Laurvig med	6 327 Indbyggere.
Sandefjord	1 797 —
Herrederne Sandehæred	5 423 —
Tjødling	3 012 —
Hedrum	4 029 —
Brunlaugnæs	4 142 —
Fredriksværn	1 014 —
Tjømø	2 746 —

tilsammen 28 490 Indbyggere.

Sundhedstilstanden betegnes i det Hele som god. Af farlige epidemiske Sygdomme var Skarlagensfeber mest udbredt.

Dødeligheden var temmelig liden. De Dødes Antal udgjorde 1 484 eller 17,1 pro mille af den beregnede Befolkning ved Aarets Midte (86 620). I det foregaaende Aar udgjorde de Dødes Antal 1 721 eller 19,6 p. m. og i 1868: 1 710 eller ligeledes 19,6 p. m. af Middelbefolkningen i hvert af disse Aar. I Femaaret 1861—65 udgjorde det aarlige gennemsnitlige Middeltal af Døde 1 456 eller 17,5 pro mille af Middelbefolkningen i ovennævnte Tidsrum (82 387).

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** hidsættes følgende af Lægernes Opgaver sammendragne Tabel: (se Tabellen paa næste Side.)

Af **Nervefeber** anmeldtes i dette Aar 64 Tilfælde, hvoraf 7 endte dødeligt, (Aaret forud kjendtes 105 Tilfælde og 17 Dødsfald). Sygdommen optraadte epidemisk paa en enkelt Gaard i Tjødling af Laurvigs Lægedistrikt, forresten kun med spredte Tilfælde væsentlig i Amtets nordligste Herreder. Smitteoverførelse kunde paavises i enkelte Tilfælde.

Foruden 17 Tilfælde med 7 Dødsfald af **Barselfeber**

forekom 2 dødeligt endende Tilfælde af Barselkrampe, et i Landfysikatet og et i Laurvigs Distrikt. (I det foregaaende Aar anmeldtes 44 Tilfælde af Barselfeber, hvoraf 6 endte dødeligt).

Af **Børnekopper** iagttoges 9 Tilfælde, hvoraf ingen endte dødeligt, (Aaret forud 114 og 4 Dødsfald). Fra Landfysikatet, hvor 7 af Tilfældene indtraf, anføres, at den gamle Erfaring stadfæstede sig ogsaa i heromhandlede Aar, at Kopper hver Vaar indføres fra Sverige: i April kom en arbeidssøgende Svenske fra Dalsland til Holmestrand med Varioloider, han smittede Konen i Herberget samt hendes uvaccinerede Barn; i Mai kom en Arbeids-svenske fra Bohuslen til en Husmandsplads i Slagen med Varioloider, her smittedes imidlertid Ingen. I December kom til Amtssygehuset fra Porsgrund en Styrmand, som var nylig hjemkommen fra London; strax efter indlagdes ogsaa paa Amtssygehuset en Dreng, som havde skydset den Foregaaende. I December indlagdes paa Carljohans-værns Sygehus en Betlerdreng fra Eker. Isoleringen hindrede i alle Tilfælde Sygdommens videre Udbredelse. Om de 2 Tilfælde i Laurvigs Distrikt er intet oplyst angaaende Smitteforhold.

Vandkopper iagttoges hyppig i Svelvig; fra hele Amts-

I Jarlsberg og Laurvigs Amt anmeldte epidemiske Sygdomme i 1870.

	Hele Aaret.		Tiden er op- givet for.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	Ialt opg.		Fordeling paa Lægedistrikterne.					
	Behandlede.	Deraf Døde.														Tilfælde.	Dødsfald.	Landfysikatet.		Hof.		Laurvig.	
																		Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Nervefeber	64	7	57	17	6	2	5	2	2	3	2	6	4	4	4	64	7	26	5	-	-	38	2
Simpel Feber	176	-	172	24	15	17	8	18	12	14	13	14	11	13	13	176	-	144	-	-	-	32	-
Barsel-feber	14	4	14	1	1	1	3	-	2	-	-	1	2	2	-	17	7	10	6	1	-	6	1
Børnekopper	9	-	6	-	1	-	2	2	-	-	-	-	-	-	1	9	-	7	-	-	-	2	-
Vandkopper	66	-	66	3	6	11	3	7	5	5	3	2	3	5	13	66	-	49	-	-	-	17	-
Skarlagensfeber	235	26	235	28	10	13	6	5	7	3	3	14	28	55	63	256	47	190	37	19	4	47	6
Rødlinger	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	3	-	3	-	-	-	-	-
Mæslinger	4	-	4	-	-	1	-	-	-	-	3	-	-	-	-	4	-	4	-	-	-	-	-
Rosen	85	1	84	10	3	13	1	12	8	4	2	11	5	10	5	86	2	53	2	7	-	26	-
Kighoste	15	2	15	4	6	1	4	-	-	-	-	-	-	-	-	15	2	15	2	-	-	-	-
Diphtherisk Svælg- betændelse	73	3	73	5	8	13	4	6	4	1	9	6	4	6	7	80	10	35	8	-	-	45	2
Strubehoste	33	14	33	1	3	3	5	2	1	4	3	3	2	4	2	37	18	11	5	1	-	25	13
Kusma	52	-	52	16	20	8	5	-	-	2	-	1	-	-	-	52	-	52	-	-	-	-	-
Akut Bronchit	232	10	226	34	18	29	28	13	10	10	7	10	17	17	33	245	23	131	18	21	1	93	4
Andre catarrh.																							
Tilfælde	1335	-	1306	119	138	104	91	88	83	84	68	63	106	187	175	1335	-	1105	-	29	-	201	-
Lungebetændelse	315	48	311	62	53	46	26	28	23	5	6	8	14	14	26	338	71	171	39	67	18	100	14
Pleurit	34	2	34	3	3	6	1	3	5	1	1	2	2	3	4	36	4	28	2	2	2	6	-
Gigtfeber	79	1	79	12	8	11	5	6	2	3	2	3	10	9	8	80	2	44	1	9	-	27	1
Koldfeber	16	-	16	-	2	-	1	2	-	-	1	3	1	4	2	16	-	7	-	-	-	9	-
Diarrhoe (akut) og Cholera no- stras	427	3	425	30	25	13	22	27	38	61	95	43	20	25	26	435	11	320	9	18	-	97	2
Skjørbug	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	2	-	1	-	1	-	-	-
Tilsammen	3269	121	3213	369	326	292	220	221	202	204	215	190	230	361	383	3352	204	2406	134	175	25	771	45

distriktet er opgivet 66 Tilfælde; en Læge i Landfysikatet anfører, at en Mængde Tilfælde ikke kom under Behandling.

Af Skarlagensfeber kjendtes 256 Tilfælde og 47 Dødsfald, (Aaret forud 206 og 19). Epidemien fra 1869 vedblev i Begyndelsen af Aaret i den nordligste Del af Landfysikatet og var her temmelig udbredt, i den sydlige Del derimod sparsomt indtil Høsten, fra hvilken Tid den tiltog. Sygdommen var i Begyndelsen mild men blev senere mere ondartet, kompliceredes med Diphtherit, gangrænøse Halsaffektioner og Vatersot. Diphtherit og Vatersot opgives som sekundær Dødsårsag hver 1 Gang. I Svelvig forekom samtidig med Skarlagensfeber en Mængde Tilfælde af Vandkopper; nogle Børn gennemgik først Vandkopper og fik derpaa Skarlagensfeber, i 2 Tilfælde optraadte begge Sygdomme næsten samtidigt, idet Vandkopper viste sig 5te og 7de Dag efter Skarlagensfeberudslaget. I Hofs og Laurvigs Distrikter optraadte Sygdommen mere spredt.

Af Mæslinger kjendtes kun 4 Tilfælde (Aaret forud 7).

Kighoste viste sig ogsaa meget sjældent, 15 Tilfælde

og 2 Dødsfald (i det foregaaende Aar 142 Tilfælde og 9 Dødsfald).

Af Rosen anmeldtes 86 Tilfælde, hvoraf 2 endte dødeligt.

Diphtherisk Svælgbetændelse forekom som selvstændig Sygdom noget sjældnere end Aaret forud; der anmeldtes 80 Tilfælde med 10 Dødsfald (mod 149 med 23 i 1869). Derimod var denne Sygdom som ovenfor anført en hyppig Komplikation ved Skarlagensfeber.

Af Strubehoste er anmeldt 37 Tilfælde og 18 Dødsfald (i det foregaaende Aar 40 og 28).

Kusma var i Aarets Begyndelse temmelig udbredt i Tønsberg.

Catarrhalske Tilfælde forekom sjældnere end i de Par foregaaende Aar; der var anmeldt 1580 Tilfælde med 23 Dødsfald, alle de sidstnævnte af akut Bronchit, hvoraf ialt er opgivet 245 Tilfælde. (Der anmeldtes 2789 Tilfælde og 32 Dødsfald i 1869, 2779 og 20 i 1868).

Lungebetændelse var ligeledes sjældnere end i de Par sidste Aar. Der er anmeldt 338 Tilfælde og 71 Dødsfald (Aaret forud 585 og 88, og 449 samt 65 i 1868). I Sande

og Skonger Herreder optraadte i November og December usædvanlig mange Tilfælde, hvilket ogsaa samtidigt var Tilfældet i Drammens By (I. C. Holst). I enkelte Dele af Hofs Lægedistrikt var ogsaa Sygdommen temmelig hyppig, og Udbredelse ved Smitte syntes i flere Tilfælde iøinefaldende (W. Møller). Sygdommens Sæde er angivet i 52 Tilfælde, nemlig 25 i høre, 16 i venstre og 11 i begge Lunger.

Hjernebetændelse er opgivet som Dødsårsag hos 34, tuberkuløs Meningit hos 18 og Kramper i Børnealderen hos 13; af disse tilsammen 65 Dødsfald falde 43 paa Landfysikatet, 2 paa Hofs og 20 paa Laurvigs Distrikt.

Rheumatiske Sygdomme. Af 80 for Gigtfeber Behandlede døde 2. For kronisk eller afebril Rheumatisme

behandledes af 16 Læger 436 Syge, hvoraf 1 døde. Af 421, for hvem Kjønnen er opgivet, vare 236 Mænd, 185 Kvinder, af 347, for hvem Alder er opgivet, vare 13 under og 334 over 15 Aar.

Koldfeber. Af 16 anmeldte Tilfælde ere 6 opgivne at have været hos hjemkomne Sømænd.

Akut Diarrhoe og Cholera nostras var forholdsvis lidet udbredt. Der er anmeldt 435 Tilfælde og 11 Dødsfald, 6 af førstnævnte og 5 af sidstnævnte Sygdom; (det foregaaende Aar kjendtes 837 Tilfælde og 12 Dødsfald og i 1868 1540 Tilfælde, hvoraf 25 endte dødeligt).

Syphilis. Antallet og Beskaffenheden af de paa Sygehuse behandlede Tilfælde vil sees af følgende Tabel:

Syphilis.	Tilbageiggende fra forrige Aar.			Indkomne.			Af de indkomne Tilfælde vare			Udgaede helbredede.	Tilbageiggende ved Aarets Udgang.			Samlet Antal Forplejningsdage.	Middeltal af Forplejningsdage for hver Udskreven.
	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	primær Syphilis.	sekundær	tertiær		Md.	Kv.	Tils.		
Carljohansværns Sygehus . . .	-	-	-	4	-	4	-	4	-	3	1	-	1	179	59,7
Amtssygehuset	3	2	5	10	20	30	2	24	4	27	4	4	8	2277	75,9
Tilsammen	3	2	5	14	20	34	2	28	4	30	5	4	9	2456	

Desuden indlagdes i Tønsberg Bys Sygehus for Syphilis tilsammen 3, 1 Mand og 2 Kvinder, hvilke alle udgik helbredede. Nærmere Oplysninger for dette Sygehuses Vedkommende kunne ikke afgives, paa Grund af at Journaler og Arkivsager gik tabt ved ildsvaade. Udenfor Sygehusene opgives 58 Tilfælde behandlede, hvoraf 2 medførte Døden, deraf 32 i Landfysikatet og 26 i Laurvigs Distrikt, 33 Syge vare af Mand-, 25 af Kvindekjøn; 9 under og 49 over 15 Aar; 13 lede af primær, 45 af konstitutionel Syphilis. De 2 Døde var en Dreng under 1 Aar, der led af hereditær Syphilis, og en Mand mellem 60 og 70 Aar med konstitutionel Syphilis.

For **Gonorrhoe** og **Urethrit** anføres 54 behandlede, hvoraf 6 paa Sygehuse nemlig paa Carljohansværns 2 Mænd, paa Tønsberg Bys 1 Kvinde og paa Amtssygehuset 1 Mand og 2 Kvinder. Af de øvrige 48 var 43 Mænd, 5 Kvinder, alle Voxne.

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om endel af Lægerne behandlede, væsentlig **kroniske Sygdomme**: (Se Tabellen paa næste Side.)

Svindot. Forholdet mellem opgivne Dødsfald af denne Sygdom og samtlige af Lægerne opgivne ved Sygdom

foraarsagede Dødsfald i de enkelte Distrikter vil sees af følgende Tabel.

Lægedistrikt.	Opgivne Dødsfald af Svindot.	Samtlige opgivne Dødsårs.	Forhold i pCt.	Anmærkning.
Landfysikatet	62	378	16,4	deraf i Tønsberg 11 af 52 eller 21,1 pCt.
Hof	3	111	2,7	
Laurvig	15	150	10,0	
Jarlsberg-Laurvigs Amt	80	639	12,5	

Af **Kræft** er opført 27 Dødsfald. For 21 af de Døde er Sygdommens Sæde opgivet, nemlig Mavesækken hos 12, Spiserøret hos 1, Brystkjertelen hos 3, Livmoderen hos 2, Leveren hos 2 og Kjønnsorganerne hos 1.

Af de af **Vatersot** og **Brights Sygdom** foraarsagede 21 Dødsfald ere 3 opgivne at skyldes sidstnævnte. Vatersot er 1 Gang nævnt som sekundær Dødsårsag ved Skarlagensfeber.

Blegsot og **Anæmi** forekom hyppigt. Af 5 Læger er anmeldt 37 Tilfælde af Hysteri, alle hos voxne Kvinder.

Liste over kroniske Sygdomme.

	Hele Aaret.		Af de Be- handlede, hvis Kjøn er opgivet, vare		Af de Be- handlede, hvis Alder er opgivet, vare		Antal af anmel- dende Læger.	Hele Aaret.		Fordeling paa Lægedis trikkerne.					
	Behandlede.	Deraf Døde.	Mk.	Kv.	Børn (under 15 Aar).	Voxne (over 15 Aar).		Ialt opgivne Tilfælde.	Ialt opgivne Døde.	Landfysi- katet.		Hof.		Laurvig.	
										Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Fnat	115	-	37	38	35	39	12	115	-	88	-	21	-	6	-
Skurv	14	-	8	5	5	3	7	14	-	7	-	4	-	3	-
Kjertelsyge	191	1	71	116	110	39	13	193	3	110	2	10	-	73	1
Rachit	6	-	5	1	6	-	4	6	-	6	-	-	-	-	-
Svindot	149	51	87	61	12	122	18	178	80	115	62	6	3	57	15
Kræft	34	17	14	20	1	28	9	43	27	25	19	2	2	16	6
Vatersot og Morbus Brighti	71	15	39	32	10	60	13	77	21	46	11	5	2	26	8
Blegsot og Anæmi	238	-	23	215	40	186	13	238	-	206	-	15	-	17	-
Menstruationsuordener	65	-	-	65	-	65	10	65	-	52	-	-	-	13	-
Kardialgi, kronisk Ga- strit og Dyspepsi	723	3	306	389	32	600	16	726	6	560	1	60	5	106	-
Ormesygdomme	103	-	44	59	90	13	9	103	-	83	-	10	-	10	-
Drankersygdomme	8	1	8	-	-	6	5	8	1	7	1	1	-	-	-

Den af **Drankersygdom** opførte Døde havde lidt af Delirium tremens.

Sindssygdomme. Af nye Tilfælde er ialt anmeldt 44 Tilfælde; 9 af de Syge indlagdes i Asyl. Af 43 vare 24 af Mand- og 19 af Kvindekjøen; Alder er opgivet for 37, som vare Voxne. Sygdomsformen er opgivet for 24 af de i Hjemmet Behandlede, nemlig hos 13 Melancholi, 7 Mani, 2 Stupiditas, 1 Dements og 1 Paralysis generalis, den sidste hos en Kvinde, som døde. 1 af de af Melancholi Lidende begik Selvmord. For Amtskommunens Regning forpleiedes ialt 83, hvoraf 17 i Asyler, 49 vare hjemmehørende i Landfysikatet, 8 i Hofs og 26 i Laurvigs Distrikt. Paa Lægernes Dødsfortegnelser ere opførte 7 Dødsfald af Sindssygdom. Amtskommunens Udgifter til Forpleining af Sindssyge udgjorde 5 158 Spd. 60 Sk. og til Medicinalvæsenet forøvrigt 1 700 Spd.

Af **sjældnere Sygdomstilfælde** omtales fra Landfysikatet et Tilfælde af Bid af Hugorm i Ankelen hos en voxen Pige, der frembød den Mærkelighed, at der foruden Svulst i den saarede Underextremitet optraadte stærk Hævelse i hele Ansigtet navnlig Tungen og Læberne, hvilke stode som fyldte Blærer. (Lindseth.)

Af **chirurgiske Operationer** opgives udførte: 7 Amputationer eller Exartikulationer af Fingre, 4 Gange Borttagelse af Læbekræft, 4 af andre Kræftsvulster, 5 Gange af Sæksvulster, 1 af Lipom, 3 af andre Svulster, 1 Operation for indgroet Negl, 1 for sammenvoxede Fingre, 1 Paracentese af Brystet, 2 af Underlivet, 2 Punktioner ved Hygroma patellæ med Iodindsprøitning, 6 ved Hydrocele, hvoraf de 2 med Iodindsprøitning, 1 Radikaloperation for

Hydrocele, 1 for Paraphimose, 5 Gange forceret Dilatation af Sphincter ani, 1 Operation for Atresia ani (Barnet døde 8 Dage efter), 1 Operation for Necrose, 11 Repositioner af indeklemt Brok (i 2 Tilfælde paafulgte Død), 5 Repositioner af luxeret Overarm, 2 af luxerede Fingre og 2 af Luxationer hvis Art ikke er angivet. Af Øienoperationer udførtes 1 Iridektomi, 5 Operationer for Stenose i Taaerveiene og 1 for Entropium.

Følgende **obstetriciske Operationer** angives at være udførte af Læger: 28 Tangforløsninger. Indikationerne vare i 22 Tilfælde Vemangel eller Vesvækkelse, i 4 Bækkensneverhed, i 1 Barselkrampe og i 1 fremfalden Navlesnor. Af Konerne forbleve 27 ilive, 1 døde af Barselkrampe 1 Time efter Forløsningen; af Børnene fødtes 22 levende, 6 vare dødfødte. 5 Vendinger, 2 Gange ved Tverleie, 2 ved forliggende Moderkage og 1 Gang paa Grund af Ileus, der havde varet i 6 Dage; der indlededes her Partus præmaturus artificialis, gjordes Vending og Udtrækning med heldigt Udfald for Moder og Barn. (Freng.) Af Konerne forbleve 4 ilive, 1 døde af Barselkrampe; 3 af Børnene fødtes levende, 2 vare døde. 1 Exvisceration paa Grund af forsømt Tverleie, Konen døde 7 Dage efter af Barselkrampe. 1 kunstig Forløsning af Moderkagen, Indikation og Udfald uopgivet. Ialt 35 obstetriciske Operationer, hvoraf 22 i Landfysikatet, 2 i Hofs og 11 i Laurvigs Distrikt.

Antallet af Fødte og Døde vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde					Dødfødt.
		i Alt.	under 1 Aar.		mellem 1 og 15 Aar.	paa Barselseng.	
			i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.			
Landfysikatet . . .	1 347	857	10	125	212	8	57
Hof	173	151	2	18	18	1	5
Laurvig	855	476	4	66	94	7	47
Jarlsberg-Laurvigs Amt . . .	2 375	1 484	16*)	209	324	16	109

Omkomne paa voldsom Maade 69.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 891 Fødte over Døde og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 62,5. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 9,5 pCt. af samtlige Fødte og 15,2 pCt. af samtlige Døde. Antallet af Døde mellem 1—15 Aar udgjorde 21,8 pCt. og Antallet af Døde under 15 Aar 37,0 pCt. af samtlige Døde. Ifølge Lægernes Dødsfortegnelser døde 13 Kvinder paa Barselseng, nemlig 7 af Barselfeber, 3 af Blødning efter Fødselen, 2 af Barselkrampe og 1 uforløst; hos den sidste var der Bækkenforsnevring, Tang og Kephalotrib blev forgjæves forsøgt (Leegaard).

Lægernes Dødsliste indeholde ialt Opgave over 639 eller 45,2 pCt. af samtlige ved Sygdom foraarsagede Dødsfald (1 415). De hyppigst opgivne Dødsarsager vare: Svindsot (80), Lungebetændelse (71), Hjernebetændelse og Kramper i Børnealderen (tilsammen 65), Alderdomssvaghed (59), Skarlagensfeber (47), Diphtherit og Strubehoste (tilsammen 28), Kræft (27), akut Bronchit (23) og Vatersot og Brights Sygdom (tilsammen 21).

Veiriget. Vinteren var langvarig med streng Kulde og paafulget af en tør Vaar og Sommer. Afgrøden var i Kvantitet under et Middelsaar, medens Kvaliteten var meget god.

Levemaade og hygiæniske Forholde angives i Landfysikatet omtrent som tidligere, dog saa at der i det Hele spores mere Orden og Sædelighed, hvorhos Misbruget af Brændevin ikke er tiltaget. I Hofs Distrikt siges Forholdene at være ret gode og i Laurvigs Distrikt ogsaa nogenlunde tilfredsstillende.

Fattigsygepleien. I Landfysikatet er Fattiglæger ansatte i de fleste Herreder; der gjøres Rede for 473 behandlede fattige Syge, hvoraf 300 alene paa Horten, men Landfysikus antager, at Antallet af de Behandlede har

*) Ifølge Dødfødteteanmeldelserne 27.

været mindst det dobbelte. I Hofs Lægedistrikt behandles 82 fattige Syge (med Medicinudgift 27 Spd. 38 Sk.); i Laurvigs Distrikt tilsaaes af Embedslægen og 2 private Læger 160.

Af Møder i **Sundhedskommissioner** afholdtes i Landfysikatet 35, hvoraf elleve i Tønsberg, tre i Aasgaardstrand, et i Horten (foruden to i Kvarantænekommissionen der), syv i Holmestrand, to i Svelvig og i Botne, tre i Stokke og et i hvert af Skouger, Sande, Strømmen, Nøtterø, Andebo og Sems Herreder. I Borre afholdtes intet Møde. I Hofs Distrikt 5 Møder, hvoraf tre i Laurdal, et i hvert af Hof og Ramnæs Herreder. I Laurvigs Distrikt 2 Møder, et i Fredriksværn og et i Sandeherred, i Landdistrikterne forresten afholdtes ingen Møder dels paa Grund af manglende Underretning om Kommunerepræsentationsmøder dels fordi der ikke var noget i sanitær Henseende at iagttage. (Leegaard.) I Laurvigs By holdtes „flere“ Møder, Antallet ikke opgivet. Fra Stokke anføres, at den hele Kommunerepræsentation ere Medlemmer af Sundhedskommissionen. De væsentligste Forhandlingsgjenstande vare: de epidemiske og hygiæniske Forholde i flere Herreder, Foranstaltninger mod Børnekopper i Holmestrand og Sandefjord, Gjennemgaaelse af de statistiske Tabeller for det foregaaende Aar i Skouger og Sande, Skabsygdommen i Hof, Salg af arsenikholdigt Fluepapir i Tønsberg; Foredrag om Ernæringen holdtes i Sandeherred, og de forskjellige Smittestoffers Beskaffenhed omhandlede i Stokke.

De Vaccineredes Antal udgjorde:

i Landfysikatet	840
i Hofs Distrikt	179
i Laurvigs —	1 041

tilsammen 2 060.

8 **retsmedicinske Forretninger** udførtes, hvoraf 1 Obduktionsforretning over Liget af et antagelig kvalt nyfødt Barn og 7 Synsforretninger, nemlig en over en druknet Mand, en over et Barn for at oplyse Paterniteten, og fem om hvorvidt Domfældte kunde udstaa Straf.

Om **Sygehusene**, nemlig Carljohansværns militære Sygehus, Amtssygehuset i Tønsberg og Tønsbergs kommunale Sygehus henvises til de almindelige Sygehuslister.

Badeindretninger. Sandefjords Bad benyttedes af 487 faste Badende, hvoraf 414 fra Norge, 63 fra Danmark, 4 fra Sverige og 6 fra andre Lande. Badenes Antal udgjorde 19 471. Af Lægerne Ebbesen og Winsnes behandles tilsammen 419 Syge (Aaret forud 372), af hvilke 362 eller 86,4 pCt. med og 57 eller 13,6 pCt. uden gunstigt Udfald. 1 Syg, der led af Arthritis med Hjertefeil og

Brights Sygdom, døde uden at have kunnet benytte Badet. Med Hensyn til Resultaterne af Badekuren i de hyppigst behandlede Sygdomme henvises til følgende efter Badelægernes Opgaver sammendragne Tabel:

	Ialt Be- handlede.	Deraf med gunstigt Ud- fald i pCt.
Kronisk Rheumatisme	105	93,3
Nervøs Svækkelse	52	92,3
Neuralgier	48	79,2
Lamheder	43	58,1
Kjertelsygdom	20	90,0
Forstoppelse	12	100,0
Kroniske Hudsygdomme	12	100,0

Om Badeanstalterne i Holmestrand og Aasgaardstrand, hvilke ogsaa benyttes af Tilreisende, haves ikke nærmere Beretninger. Søbadehuse fandtes forøvrigt i Laurvig, Tønsberg, Horten og Fredriksværn, samt flere i Stokke, paa Nøtterø og Tjømø.

Amtets 6 **Apotheker** visiteredes og fandtes i Orden. Foruden Apothekerne bestod Personalet, i Svelvig af 2 Disciple, i Holmestrand og paa Horten af 1 examineret Medhjælper, i Tønsberg, i Sandefjord og i Laurvig af 1 examineret Medhjælper og 1 Discipel.

Medicinalpersonalet bestod af 19 Læger, 29 Jordemødre, 19 Hjelpevaccinatører, nemlig i:

1. Jarlsbergs Landfysikat: 12 Læger, hvoraf en i Svelvig, to i Holmestrand, fire paa Horten, fire i Tønsberg og en i Stokke (en i Drammen bosat Læge fungerer som Fattiglæge i Skouger og Sande Herreder); 17 Jordemødre; 10 Hjelpevaccinatører.
2. Hofs Lægedistrikt: 1 Læge, bosat i Hof; 3 Jordemødre; 3 Hjelpevaccinatører.
3. Laurvigs Lægedistrikt: 6 Læger, hvoraf to i Laurvig, to i Sandefjord, en i Fredriksværn og en paa Tjømø; 9 Jordemødre, hvoraf 8 offentlig ansatte; 6 Hjelpevaccinatører.

VI. Hedemarkens Amt.

Amtet, hvis Fladeindhold udgjør 203,70 norske Kvadratmil, og som den 31te December 1865 havde 120 442 Indbyggere, er inddelt i 6 Lægedistrikter, nemlig:

1. Solør-Odalens Distrikt (26,48 n. □ M.), indbefattende:

Kjøbstaden Kongsvinger - med	990	Indbyggere.
Herrederne Vinger	6 226	—
Eidskog	6 920	—
Søndre Odalen -	7 118	—
Nordre —	4 310	—
Brandvold.	3 946	—
Grue	6 464	—

tilsammen 35 974 Indbyggere.

2. Hedemarkens Amtsfysikat (20,38 n. □ M.), indbefattende:

Kjøbstaden Hamar med	1 868	Indbyggere.
Herrederne Vang	8 443	—
Stange	6 763	—
Romedal.	4 928	—
Løiten	4 537	—

Lateris 26 539 Indbyggere.

Transport 26 539 Indbyggere.

Næs - 4 448 —

Ringsaker - 11 366 —

tilsammen 42 353 Indbyggere.

3. Søndre Østerdalens Distrikt (23,27 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Elverum med 6 536 Indbyggere.

Vaaler - 4 119 —

Aasnæs - 4 538 —

Hof - 3 483 —

tilsammen 18 676 Indbyggere.

4. Trysils Distrikt (25,53 n. □ M.), indbefattende:

Herredet Trysil med 4 269 Indbyggere.
samt Drevsjø Kapelsogn af Rendalen.

5. Rendalens Distrikt (50,37 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Aamot med 2 841 Indbyggere.

Storelvedalen - 2 348 —

Rendalen - 3 177 —

(med Undtagelse af

Drevsjø Kapelsogn).

tilsammen 8 366 Indbyggere.

6. Tønsets Distrikt (56,17 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Lilleelvedalen . . .	med	3 216	Indbyggere.
Tønset	-	2 975	—
Tolgen	-	3 269	—
Lateris		9 460	Indbyggere.

Transport	9 460	Indbyggere.	
Kvikne (fraregnet			
Indset Annex).	790	—	
tilsammen		10 250	Indbyggere.
Indset Annex til Kvikne (1,50 n. □ M.) med 554			
Indbyggere hører til Opdals Lægedistrikt i Søndre Trond-			
hjems Amt.			

Sundhedstilstanden angives fra de fleste Distriktersom god; i Rendalens og Trysils Distrikter betegnes Sygeligheden som større end i det foregaaende Aar. Af epidemiske Sygdomme havde Skarlagensfeber og Diphtherit samt Nervefeber, Lungebetændelse og Catarrher overhovedet adskillig Udbredning.

Dødeligheden var temmelig liden. De Dødes Antal udgjorde 1 824 eller 15,2 pro mille af den beregnede Middelfolkning i Aaret (119 741). I det foregaaende Aar udgjorde de Dødes Antal 1 711 eller 14,2 p. m., i 1868 2 218 eller 18,4 p. m. I Femaaret 1861—65 udgjorde det gennemsnitlige aarlige Antal Døde 1 914 eller 16,7 pro mille af Middelfolkningen i ovennævnte Tidsrum.

Til Oplysning om de vigtigste **epidemiske Forholde** hidsættes følgende for Hedemarkens Amt af Lægerne Opgaver sammendragne Tabel:

Af **Nervefeber** er anmeldt 206 Tilfælde, hvoraf 26 endte dødeligt. (198 Tilfælde og 22 Dødsfald i 1869 og 316 og 35 i 1868). I Solør-Odalens Distrikt viste Sygdommen sig spredt over Eidskogens, Brandvolds og nordre Odalens Herreder, til hvilket sidste Sted Sygdommen kan sees at være kommen ved Smitte fra Fredrikshald. I Grue Herred i samme Distrikt udbrød i Mai Maaned paa en Husmandsplads, hvor der var stor Nød og Fattigdom og de hygiæniske Forholde vare yderlig slette, exanthematisk Typhus, der senere herfra bragtes til en anden Husmandsplads i Bygden. Ialt angrebes 17 Personer, hvoraf en ældre Mand døde. Ved streng Isolation, der støttedes ved den herskende Smittefrygt, hindredes Sygdommens videre Udbredelse (O. Bergh). I Amtsfysikatet forekom de fleste Tilfælde i Løiten og Romedal, hvor Sygdommen ogsaa i det foregaaende Aar havde haft nogen

	Hele Aaret.		Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Behand- lede.	Deraf Døde.												
Nervefeber	202	22	40	4	25	17	11	26	20	12	18	13	6	10
Simpel Feber	125	-	25	8	12	13	7	10	13	7	8	11	6	5
Barsel-feber	23	2	4	3	1	1	1	1	-	2	1	2	3	4
Børnekopper	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Vandkopper	37	-	-	1	7	6	7	4	4	2	-	3	1	2
Skarlagensfeber	454	43	32	33	49	43	46	49	49	29	24	26	28	46
Rødlinger	10	-	1	-	-	1	-	-	-	1	1	5	-	1
Mæslinger	12	-	-	-	-	-	4	3	1	-	-	3	-	1
Rosen	85	2	2	8	4	12	10	8	5	4	5	5	12	10
Kighoste	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-
Diphtherisk Svælgbetændelse	122	3	18	16	14	7	14	10	9	4	4	9	8	9
Strubehoste	7	3	2	1	1	1	-	-	-	-	-	-	1	1
Kusma	20	-	-	1	6	5	3	-	-	1	3	1	-	-
Akut Bronchit og andre catarrhalske Tilfælde	1041	7	165	122	126	93	101	70	49	32	31	79	81	92
Lungebetændelse	511	57	58	82	77	57	68	36	29	5	18	23	26	32
Pleurit	62	2	12	7	8	1	6	4	4	3	3	5	5	4
Gigtfeber	113	4	12	12	16	7	9	2	11	3	9	13	5	14
Koldfeber	3	-	-	-	-	1	1	-	1	-	-	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	469	12	28	24	29	26	28	35	63	109	55	30	21	21
Blodgang	35	3	-	3	1	7	-	-	3	4	-	15	1	1
Skjørbug	16	-	-	3	5	2	3	-	-	1	2	-	-	-
Tilsammen	3353	160	399	328	381	300	319	258	262	219	187	243	204	253

	Ialt op- givne		Fordeling paa Lægedistrikterne.											
	Tilfælde.	Dødsfald.	Solør- Odalen.		Hedemar- kensAmts- fysikat.		Søndre Østerdalen		Trysil.		Rendalen.		Tønset.	
			Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Nervefeber	206	26	64	8	68	7	32	6	2	1	36	2	4	2
Simpel Feber	125	-	14	-	63	-	16	-	-	-	32	-	-	-
Barsel-feber	23	2	6	-	9	1	2	-	-	-	6	1	-	-
Børnekopper	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	37	-	5	-	14	-	5	-	-	-	7	-	6	-
Skarlagensfeber	457	46	35	3	237	22	82	11	19	2	50	2	34	6
Rødlinger	10	-	-	-	5	-	-	-	1	-	4	-	-	-
Mæslinger	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	-	-	-
Rosen	85	2	25	-	38	2	7	-	3	-	10	-	2	-
Kighoste	5	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diphtherisk Svælgbe- tændelse	124	5	2	-	59	1	9	-	17	-	32	2	5	2
Strubehoste	7	3	-	-	4	2	2	1	-	-	1	-	-	-
Kusma	20	-	2	-	17	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Akut Bronchit og andre catarrhalske Tilfælde	1045	11 ¹	145	4	366	2	157	-	60	1	236	2	81	2
Lungebetændelse	513	59 ²	96	8	138	16	31	5	38	5	117	12 ²	93	13
Pleurit	62	2	26	1	16	1	3	-	2	-	12	-	3	-
Gigtfeber	113	4	33	-	34	2	16	2	2	-	24	-	4	-
Koldfeber	3	-	-	-	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	470	13	76	1	239	10	38	-	18	-	89	-	10	2
Blodgang	35	3	13	-	7	2	-	-	-	-	15	1	-	-
Skjørbug	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	16	-	-	-
Tilsammen	3369	176	548	25	1315	68	402	25	162	9	700	22	242	27

¹⁾ 2 døde af Laryngitis. 9 døde af Bronchitis acuta.

²⁾ 2 Pneumonia catarrhalis.

Udbredning; enkelte Tilfælde iagttoges i Næs og Vangs Herreder. I søndre Østerdalens Distrikt forekom i Vaaler Herred en ikke meget udbredt men ondartet Typhusepidemi, hvis Smitsomhed var saa fremherskende, at netop denne Omstændighed paa Grund af den hos Befolkningen herskende Frygt var en væsentlig Aarsag til Epidemien. Begrænsning; de fleste Angrebne led af den abdominale Form, hos flere indtraadte tillige Cerebralaffektion (Munthe). I Rendalens Distrikt indtraf de fleste Tilfælde i Aarets 1ste Kvartal i Aamots Herred, hvor Sygdommen i Slutningen af forrige Aar havde haft epidemisk Udbredning.

For **Barsel-feber** behandlede 23, hvoraf 2 døde. (21 og 5 i 1869.) Af Barseltilfælde forøvrigt omtales et helbredet Tilfælde af Barselmani og et dødeligt endende af Barselkrampe.

Af **Børnekopper** indtraf kun et Tilfælde i Solør-Odalens Distrikt. Smitteforholdene kunne ikke paavises; ved streng Isolation af den Syge hindredes Sygdommens videre Udbredelse (E. M. Heiberg).

Skarlagensfeber, der i det foregaaende Aar havde haft

betydelig Udbredning og var forekommen i alle Distrikter undtagen Trysil, iagttoges i dette Aar i alle Amtets Lægedistrikter. Der er anmeldt 457 Tilfælde og 46 Dødsfald. (529 og 76 i 1869.) I Solør-Odalens Distrikt forekom kun faa og spredte Tilfælde. I Amtsfysikatet var Udbredningen betydeligere, især i Løiten, Stange, Ringsaker og Næs Herreder. I Hamar By, hvor enkelte Tilfælde vare forekomne i Slutningen af det foregaaende Aar, fik Sygdommen i dette Aar epidemisk Udbredning udover Vaaren, ophørte derpaa ud paa Sommeren, optraadte paany i Oktober Maaned med et ikke ganske ringe Antal Tilfælde men var igjen ganske ophørt ved Aarets Udgang (F. Weidemann). I søndre Østerdalen vedvarede Sygdommen fra forrige Aar især i Elverum, hvor den bragtes fra Hus til Hus og inden Huset forplantede sig fra Individ til Individ (Munthe). Fra Trysil og Rendalens Distrikter angives Sygdommen som almindelig forekommende hele Aaret igjennem. I Tønsets Distrikt optraadte de der forekommende Tilfælde i Vaarmaanederne. Fra søndre Østerdalens Distrikt, Hamar og Ringsakers Herred i Amtsfysikatet nævnes diphtherisk Svælgbetændelse, Svulst og Suppuration af Halskjertlerne som hyppig Com-

plikation, hvorhos Sygdommen oftere efterfulgtes af Vattersot. (Munthe, F. Weidemann, U. Bugge.)

Mæslinger og **Kighoste** iagttoges ligesom i det foregaaende Aar meget sjelden.

Diphtherisk Svælgbetændelse viste sig temmelig hyppigt og ledsagede ofte Skarlagensfeber; 124 Tilfælde og 5 Dødsfald ere opgivne. (I det foregaaende Aar 73 og 5.) Fra Trysils Distrikt anføres at den optraadte til forskellige Tider og paa forskellige Steder, men at den forløb mildt (Schanche).

Af **Strubehoste** omtales 7 Angrebne og 3 Døde.

Catarrhalske Tilfælde anmeldtes i større Antal end i de nærmest foregaaende Aar, hvorimod de af disse Sygdomme foranledigede Dødsfald vare betydeligt færre. Udbredelsen var størst i Amtsfysikatet og Rendalens Distrikt. Ialt er opgivet 1045 Tilfælde og 11 Dødsfald (mod 761 og 34 i 1869 og 785 og 22 i 1868). Af det opgivne Antal kunne 399 Tilfælde — 163 hos Børn og 266 hos Voxne — sees at have været akut Bronchit, af hvilken Sygdom 9 Dødsfald er anmeldte, deraf 6 hos Børn under 5 Aar. 2 Personer opgives døde af Laryngit.

Lungebetændelsernes Antal er ligeledes større end i de nærmest foregaaende Aar; 513 Tilfælde, hvoraf 59 med-

førte Døden, er anmeldt for dette Aar (i det foregaaende 451 Tilfælde og 63 Dødsfald og i 1868 327 og 49). Betændelsens Sæde er angivet for 65, hvoraf hos 36 i høire Lunge, hos 19 i venstre og hos 10 i begge (E. M. Heiberg, Greve). Af de indtrufne Dødsfald angives 2 forårsagede ved catarrhalsk Lungebetændelse.

Af **Gigtfeber** er opgivet 113 Tilfælde, hvoraf 4 endte dødeligt (Aaret forud 108 Tilfælde uden Dødsfald).

For **kronisk Rheumatisme** er i de forskellige Distrikter behandlet 199 Personer; af 162 vare 82 af Mand-, 80 af Kvindekjøn, 2 under og 160 over 15 Aar. 1 Dødsfald af denne Sygdom opgives fra Amtsfysikatet.

Af **Diarrhoe** og **Cholera nostras** er anmeldt 470 Tilfælde, hvoraf 13 endte dødeligt. (I det foregaaende Aar 400 og 6.) De fleste Tilfælde iagttoges i Amtsfysikatet.

Enkelte Tilfælde af **Blodgang**, hvoraf ialt er anmeldt 35 Tilfælde og 3 Dødsfald, indtraf i Solør-Odalens og i Rendalens Distrikt, paa hvilket sidste Sted Sygdommen i Oktober Maaned begyndte temmelig alvorlig, men ved Udflytning, Isolation og Desinfektion indskrænkedes den hurtig til det først angrebne Sted (O. Paus).

Antallet af de for **Syphilis** paa Amtssygehuset Behandlede vil sees af nedenstaaende Tabel:

	Tilbageiggende fra forrige Aar.			Indkomne.			Af de Indkomne lede af:			Udgaaede.		Døde.	Tilbageiggende ved Aarets Udgang.			Det samlede Antal Forplejningsdage.	Middeltal af Forplejningsdage for hver Udskreven.
	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	primær. Syphilis.	sekundær.	tertiær.	helbredede	uhelbredede.		Tils.	Md.	Kv.		
Amtssygehuset...	6	1	5	16	8	8	3	8	5	12	1	1	8	5	3	1 853	132,3

Som behandlede udenfor Sygehusene er opgivet 24 Tilfælde, hvoraf et endte dødeligt, deraf 12 i Solør-Odalens Distrikt, 5 i Amtsfysikatet, 5 med 1 Dødsfald i søndre Østerdalen, 1 i hver af Trysils og Tønsets Distrikter. Af de Syge vare 12 af Mand-, 12 af Kvindekjøn, 2 under og 22 over 15 Aar; 4 lede af primære, 16 af konstitutionelle og 4 af tertiære Tilfælde.

For **Gonorrhoe** og **Urethrit** behandlede 48 Personer, 37 af Mand- og 11 af Kvindekjøn, alle Voxne, deraf 12 i Solør-Odalens Distrikt, 13 i Amtsfysikatet, 9 i søndre Østerdalens, 3 i Trysils og 11 i Rendalens Distrikter.

Af **Spedalske** kjendtes ifølge Overlægens Beretning ved Udgangen af forrige Aar 8, samtlige i søndre Østerdalens Distrikt; i heromhandlede Aars Løb ere 3 døde og 1 udvandret til Amerika, saa det kjendte Antal Spedalske ved Aarets Udgang er 4, 3 af Mand- og 1 af Kvindekjøn.

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om en Del af Lægerne behandlede, væsentlig **kroniske Sygdomme**: (Se Tabellen paa næste Side.)

Fnat berettes at være aftaget i Solør-Odalens Distrikt. I Amtsfysikatet og Trysil omtales den som sjældnere. I Næs Herred uddeles Medikamenter til Fnattede for Fattigvæsenets Regning selv om de ikke henhøre under Begrebet „fattige Syge“, hvorved man troede bedre at kunne træde op imod Sygdommen, som forøvrigt her ikke er særdeles udbredt (Joh. Holmboe).

Kjertelsyge omtales — ligesom forhen — som almindelig forekommende i Solør-Odalens Distrikt og i Amtsfysikatet. De hyppigst optrædende Former angives at være Øiensygdomme, Udslet og Kjertelhævelser.

Svindet er paa Lægernes Dødslistes angivet som Dødsårsag hos 54 eller 10,7 pCt. af samtlige af Lægerne opgivne ved Sygdom forårsagede Dødsfald (505). I det

Liste over kroniske Sygdomme.

	Hele Aaret.		Af de Behandlede, hvis Kjønder opgivet, vare		Af de Behandlede, hvis Alder er opgivet, vare		Antal af anmeldende Læger.	Hele Aaret.		Fordeling paa Lægedistrikterne.											
	Behandlede.	Deraf Døde.	Md.	Kv.	Børn (under 45 Aar.)	Voxne (over 45 Aar.)		Ialt opgivne Tilfælde.	Ialt opgivne Døde.	Solør-Odalen.		Amtsfysikatet.		Søndre Østerdalen.		Trysil.		Rendalen.		Tønset.	
										Angr.	Døde.	Angr.	Døde.	Angr.	Døde.	Angr.	Døde.	Angr.	Døde.	Angr.	Døde.
Fnat	159	-	71	81	94	58	11	159	-	80	-	33	-	9	-	7	-	30	-	-	-
Skurv	7	-	3	3	5	1	5	7	-	4	-	-	-	1	-	1	-	1	-	-	-
Kjertelsyge	151	2	55	86	83	58	15	151	2	57	-	51	-	10	1	10	-	14	-	9	1
Rachit	20	-	11	5	16	-	7	20	-	5	-	-	-	-	-	4	-	10	-	1	-
Svindstot	146	52	67	78	7	138	17	148	54	34	16	64	19	15	5	4	3	23	6	8	5
Kræft	65	38	31	32	1	62	14	70	43	16	8	19	14	11	8	6	4	15	8	3	1
Vatersot	73	21	35	30	11	54	14	77	25	27	9	29	9	8	5	8	-	4	1	1	1
Blegsot og anæmiske Tilstande	179	-	4	170	15	159	16	179	-	26	-	81	-	11	-	5	-	54	-	2	-
Menstruationsuordener	48	-	-	48	-	48	10	48	-	6	-	3	-	10	-	8	-	21	-	-	-
Kardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi	686	4	304	365	22	647	16	686	4	129	2	189	1	108	-	17	-	182	1	61	-
Ormesygdomme	221	-	111	110	188	33	12	221	-	92	-	32	-	14	-	-	-	83	-	-	-
Drankersygdomme	9	1	9	-	-	9	8	10	2	2	-	2	1	2	-	-	-	3	-	1	1

foregaaende Aar var Forholdet 11 pCt. nemlig 58 af 523 og i 1868 7,8 pCt. nemlig 42 af 536. Antallet af opgivne Dødsfald af Svindstot og deres Forhold til samtlige af Lægerne opgivne Dødsårsager i de forskjellige Lægedistrikter var i heromhandlede Aar følgende:

Lægedistrikt.	Opgivne Dødsfald af Svindstot.	Opgivne Dødsårsager ialt.	Forhold af Døde af Svindstot til samtlige Dødsårsager i pCt.
Solør-Odalen	16	106	15,0
Amtsfysikatet	19	196	9,7
Søndre Østerdalen	5	62	8,0
Rendalen	6	65	9,2
Trysil	3	25	12,0
Tønset	5	51	9,8
Hedemarkens Amt	54	505	10,7

Kræft. For 35 af de 43 af denne Sygdom Døde er Sygdommens Sæde angivet, nemlig i Mavesækken 19 Gange, i Leveren 3 Gange, i Ansigtet, Tungen, Brystkjertelen og Livmoderen, i hver 2 Gange, og i Øiet, Halskjertlerne, Bughinden, Underlivet, Penis, i hver 1 Gang.

Af de for Vatersot opførte 25 Dødsfald falde 8 paa Morbus Brighti.

Cardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi angives som særdeles hyppige i alle Lægedistrikter. 4 Personer opføres at være døde af kronisk Gastrit.

Ormesygdomme betegnes som meget hyppige i Solør-

Odalens og Rendalens Distrikter. Lægehjælp søges i de sjældneste Tilfælde.

Af de for **Drankersygdomme** Behandlede opgives 1 at have lidt af Delirium tremens, 1 af Alcoholismus; de 2 opførte Dødsfald foraarsagedes ved Alcoholisme.

Af **Sindssygdomme** opføres 51 behandlede Tilfælde, hvoraf 16 i Solør-Odalens Distrikt, 10 i Amtsfysikatet, 6 i søndre Østerdalens, 2 i Trysils, 13 i Rendalens og 4 i Tønsets Distrikt.

Om Antallet af Sindssyge i Amtet og deres Forpleining meddeles følgende Oplysninger efter Hedemarkens Amtsformandskabs Forhandlinger. Med Bidrag af Amtskommunen forpleiedes 157 Sindssyge, hvoraf 23 paa Asyl, 134 i Landdistrikterne, af hvilke 50 komme paa Solør-Odalens Distrikt, 49 paa Amtsfysikatet, 18 paa søndre Østerdalens, 14 paa Rendalens, 7 paa Trysils og 19 paa Tønsets Distrikt. Den samlede Udgift for de med Bidrag af Amtskommunen forpleiede Sindssyge udgjorde 6 330 Spd. 32 Skill. Amtskommunens samlede Udgifter til Medicinalvæsenet forøvrigt udgjorde i samme Tid 3 237 Spd. 95 Skill.

Af **chirurgiske Operationer** opgives at være udførte: 3 Exartikulationer af Fingre; 1 Resektion i Hofteledet ved Coxarthrocace med dødeligt Udfald; 2 Borttagelser af Brystkræft, hvoraf en hos en Mand, 3 af Læbekræft; Kræft i Øielaaget, Næsen, Endetarmen og Skeden, hver borttaget en Gang; 3 Borttagelser af Sæksvulst, 1 af Ganglion, 1 af Svulst i Urinrøret; 5 Borttagelser af Tonsillerne; 1 Operation for indgroet Negl, 1 for vansirende Ar; 1 Paracentese af Brystet, 8 af Underlivet; 3 Punktationer af

hydrops ovarii; 3 Borttagelser af Næsepolyper, 2 af Livmoderpolyper; 1 Punktion af Urinblæren; 3 Operationer for Teleangiectasi; 2 Repositioner af luxeret Overarm; 1 Tracheotomi med dødeligt Udfald; 7 Operationer for Vandbrok, hvoraf fem med paafølgende Iodindsprøitning; 3 Herniotomier, hvoraf to med heldigt Udfald; 1 Reposition af indeklemt Brok; 1 Operation for Phimosi, 1 for Atresia ani; 1 Borttagelse af nekrotisk Benstykke i Underkjæven.

Følgende **obstetriciske Operationer** kunne sees at være udførte af Læger: 15 Tangforløsninger, indicerede 7 Gange ved Vemangel eller Vesvækkelse, 3 Gange ved Bækkensneverhed, 4 Gange ved langsom Fødsel uden Fremgang — hvoraf en Gang Tang anlagdes ved samlet Bækkendeleie — 1 Gang ved fremfalden Navlesnor. Af Konerne forbleve 9 ilive; for 5 er Udfaldet ikke angivet; af Børnene fødtes 10 levende, 5 vare dødfødte. 4 Vendinger, indicerede 2 Gange ved Tverleie, 1 Gang ved Blødning fra forliggende Moderkage, 1 Gang ved Bækkensneverhed, betinget i kamformig Udvæxt fra Symphysen. Af Konerne forbleve 3 ilive, for 1 er Udfaldet ikke angivet; af Børnene vare 3 dødfødte, for 1 mangler nærmere Oplysning om Udfaldet. 3 Perforationer. I første Tilfælde havde Fødselen varet 3 Døgn, Hovedet stod i Hulheden, Veerne, der havde været meget stærke, bleve smertefulde og lidet drivende, Konens Kræfter vare medtagne, Fosteret dødt; efter forgjæves forsøgt Tangforløsning perforeredes. Konen kom sig. I det andet Tilfælde havde Fødselsarbeidet varet i 8 Dage førend Modermunden var udslettet, Konen var udmattet efter det lange Fødselsarbeide. Efter forgjæves forsøgt Vending paa Fødderne og Tanganlæggelse, hvorefter Fosterlyd var ophørt, perforeredes. Konen kom sig. I det tredje Tilfælde var Bækkensneverhed tilstede. Fødselen havde varet i 2 Døgn. Under Operationen fik Konen 2 eklamptiske Anfald, senere traadte en Lungesygd om til, og hun døde 3 Uger efter Forløsnings (I. Schanche). 1 Partus præmaturus artificialis ved forsnævret rachitisk Bækken i 34te Uge. Fosteret, der laa i Tverleie, forløstes, dødfødt, ved Vending; Konen døde af Barsel-feber (L. Müller). 2 kunstige Forløsninger af Efterbyrden, indicerede 1 Gang ved Blødning, 1 Gang ved Atoni. Begge Koner forbleve ilive. — Ialt 25 obstetriciske Operationer, hvoraf 6 i Solør-Odalen, 9 i Amtsfysikatet, 3 i søndre Østerdalen, 4 i Rendalens og 3 i Trysils Distrikt.

Antallet af Fødte og Døde vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde.					Dødfødte.
		i Alt.	under 1 Aar.		mellem 1-15 Aar.	paa Barselseng.	
		i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.				
Solør-Odalen ...	998	507	13	82	77	2	16
Amtsfysikatet ...	1 086	662	8	97	129	4	43
Søndre Østerdalen ...	547	300	3	57	49	1	17
Trysil ...	137	68	1	14	9	3	4
Rendalen ...	219	110	2	6	11	1	11
Tønset ...	240	169	1	14	30	1	5
Indset Annex ...	16	8	-	1	1	-	-
Hedemarkens Amt	3 243	1824	28	271	306	12	96

Omkomne paa voldsom Maade 26.

Overskuddet af Fødte over Døde var altsaa 1 419 og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 56,2. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 9,1 pCt. af samtlige Fødte og 16,3 pCt. af samtlige Døde. Antallet af Døde mellem 1 og 15 Aar udgjorde 16,6 pCt. og Antallet af Døde under 15 Aar 33,2 pCt. af samtlige Døde. For 6 af de paa Barselseng Døde kan Dødsarsagen sees 2 Gange at have været Barsel-feber, 1 Gang Emboli, 1 Gang Barselkrampe, 1 Gang Blødning efter Fødselen og 1 Gang Brystsygdom, hvoraf Patienten døde 3 Uger efter at Perforation var foretaget.

Ialt haves fra Lægerne Opgaver over 505 eller 28,0 pCt. af samtlige ved Sygdom forårsagede Dødsfald (1800). De hyppigste Dødsarsager vare: Lungebetændelse (57), Svindsot (54), Skarlagensfeber (46), Kræft (43), Nervefeber (26), organisk Hjertesygdom (28), Vatersot og Morbus Brighti (tilsammen 23).

Veiriget skildres som gunstigt. Sommeren var varm, Høsten god, saa Udbyttet af Korn, Poteter og Hø blev rigt. Vinteren indfandt sig tidlig med temmelig stærk Kulde, saaledes angives Temperaturen i Elverum at være gaaet ned til under \div 30° R.

Levemaade og hygieeniske Forholde. Fra de fleste Distrikter nævnes kun om faa Forandringer i de bestaaende Forhold. Fra Solør-Odalens Distrikt klages over stor Urenlighed og Mangel paa Orden samt over ulovligt Brændvinsudsalg især om Vinteren under Tømmerkjøringen (E. M. Heiberg).

Fattigsygeplejen betegnes som god. I Solør-Odalens Distrikt behandlede Distriktslægen for Brandvolds, Vingers og Eidskogs Fattigvæsener 273 fattige Syge med en

Medicinudgift af 268 Spd.; af en Privatlæge behandlede i Odalen 245 Syge med en Medikamentudgift af 337 Spd. 112 Skill.; i Grue behandlede af en Privatlæge omtrent 300 fattige Syge med Medikamentudgift af omtrent 200 Spd. I Amtsfysikatet behandlede Embedslægen 127 og en af Privatlægerne 35 Syge; i søndre Østerdalen behandlede Distriktslægen og en Privatlæge tilsammen 77 Syge; i Trysil Embedslægen 63; i Rendalen Distriktslægen og en Privatlæge tilsammen 272; i Tønset Distriktslægen 42 fattige Syge.

Om Møder i **Sundhedskommissionerne** haves følgende Opgaver: i Solør-Odalens Distrikt afholdtes 8, hvoraf i hver af Eidskogs og søndre Odals Herreder to, i Kongsvinger og hver af Vingers, Brandvolds og nordre Odals Herreder et; i Amtsfysikatet 10, hvoraf i Hamar tre, i Næs to, i hver af Vangs, Løitens, Romedals, Stange og Ringsakers Herreder et; i søndre Østerdalens Distrikt 2, et i hvert af Elverums og Vaaler Herreder; i Rendalens Distrikt 3, hvoraf to i Aamot og et i Storelvedalen. I Trysils og Tønsets Lægedistrikter blev ingen Møder afholdte. I Møderne forhandlede om Sundhedstilstanden og de forekommende epidemiske Sygdomme især Nervefeber og Skarlagenfeber. I Herrederne i Solør-Odalens Distrikt foretoges ny Rodeinddeling og oplæstes Indre-Departementets Cirkulære af 12te November 1869 om Veiledning i at kjende de ægte Kokopper; i Hamar foretoges Visitationer af Gaardsrum m. v.; i Næs holdtes Foredrag om Næringsmidlerne; i søndre Østerdalen over Fordøielsesprocessen og Diæt under Sygdom og Reconvalents; i Storelvedalen om Bygningsvæsenet og i Aamot om Sundhedsforskrifter for Herredet. Sundhedskommissionen bestaar i Romedal af 7 og i Stange af 9 valgte Medlemmer.

De Vaccineredes Antal udgjorde:

i Solør-Odalens Distrikt	843
i Amtsfysikatet	984
i søndre Østerdalens Distrikt	466
i Trysils	— 191
i Rendalens	— 230
i Tønsets	— 215

tilsammen 2929.

I en Kreds af Os Annex til Tolgens Herred foretoges ingen Vaccination, da Hjelpevaccinatøren blev sindssyg.

Af **retsmedicinske Forretninger** udførtes: 4 Obduktionsforretninger, nemlig to til Oplysning om Dødsårsagen hos nyfødte Børn, en over et i Dølgemaal født og senere dræbt Barn og en over et formentlig ihjelliget Barn, 1 Undersøgelingsforretning om en Arrestants Sindstilstand. 2 Forretninger afholdtes i Amtsfysikatet, 2 i søndre Østerdalens og 1 i Rendalens Distrikt.

Paa Amtets **Sygehus** i Stange indkom 35 Syge. Angaaende Sygdommene, Behandlingens Udfald og Varighed henvises til Sygehuslisterne.

Af **Badeindretninger** omtales 2 Damp-, Kar- og Styrtebadindretninger, en i Kongsvinger og en ved Hamar, foruden flere private Styrtebade i Solør-Odalen og Amtsfysikatet.

Amtets 4 **Apotheker**, nemlig i Kongsvinger, Hamar, Elverum og Tønset, visiteredes og fandtes i Orden. Personalet bestod, foruden Apothekerne, i Kongsvinger af 2 Disciple, i Hamar af en examineret Medhjælper og 1 Discipel, i Elverum af 1 Discipel og i Tønset af 1 examineret Medhjælper.

Medicinalpersonalet bestod af 19 Læger, 1 Tandlæge, 33 Jordemødre og 38 Hjelpevaccinatører, nemlig:

1. Solør-Odalens Distrikt: 5 Læger, hvoraf to i Kongsvinger, en i Vinger, en i Odalen, en i Grue; 7 Jordemødre, foruden en ledig Post; 7 Hjelpevaccinatører.
2. Amtsfysikatet: 6 Læger, hvoraf en i Hamar, en i Stange, en i Vang, en i Romedal, en i Næs og en i Ringsaker; 1 Tandlæge i Hamar; 10 Jordemødre; 9 Hjelpevaccinatører.
3. Søndre Østerdalens Distrikt: 3 Læger, to i Elverum, en i Aasnæs; 5 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.
4. Trysils Distrikt: 1 Læge, bosat i Trysil; 1 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.
5. Rendalens Distrikt: 3 Læger, en i Storelvedalen, to i Aamot; 4 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.
6. Tønsets Distrikt: 1 Læge i Tønset; 6 Jordemødre; 8 Hjelpevaccinatører.

VII. Christians Amt.

Amtet, der har et Fladeindhold af 196,29 norske Kvadratkilometer, og ved Folketællingen den 31te December 1865 havde 124 980 Indbyggere, er inddelt i 8 Lægedistrikter, nemlig:

1. Hadeland og Lands Distrikt (22,46 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Jevnaker . . .	med	5 930	Indbyggere.
Gran	-	10 125	—
Søndre Land	-	5 284	—
Nordre —	-	4 945	—
tilsammen 26 284 Indbyggere.			
2. Søndre Valdres Distrikt (19,12 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Søndre Aurdal	med	5 973	Indbyggere.
Nordre —	-	6 074	—
tilsammen 12 047 Indbyggere.			
3. Nordre Valdres Distrikt (22,52 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Østre Slidre . . .	med	2 551	Indbyggere.
Vestre Slidre	-	3 256	—
Vang	-	2 697	—
tilsammen 8 504 Indbyggere.			
4. Thotens Distrikt (11,10 n. □ M.), indbefattende:

Kjøbstaden Gjøvik	med	626	Indbyggere.
Herrederne Østre Thoten . . .	-	7 794	—
Vestre —	-	7 542	—
Lateris 15 962 Indbyggere.			

Sundhedstilstanden betegnes fra de fleste Distrikter som god, kun fra et Par Herreder som mindre god, navnlig i nordre Land paa Grund af en meget udbredt Skarlagensfeber-epidemi og i Ringebu Lægedistrikt som Følge af mere end almindelig hyppige Lungebetændelser. Skarlagensfeber var den mest udbredte Epidemi og akutte gastriske Affektioner overhovedet ikke sjældne.

Dødeligheden var ualmindelig liden. De Dødes Antal udgjorde 1 553 eller 13,3 pro mille af den beregnede Folkemængde ved Aarets Midte (116 698). Aaret forud udgjorde de Dødes Antal 1 648 eller 13,9 p. m. og i 1868: 1 756 eller 14,6 p. m. Det gennemsnitlige aarlige Middeltal af Døde i Femaaret 1861—65 var 2 002 eller 16,3 pro mille af Middelbefolkningen i ovennævnte Tidsrum (122 313).

	Transport	15 962	Indbyggere.
Vardal	-	4 114	—
Biri	-	5 465	—
tilsammen 25 541 Indbyggere.			
5. Faabergs Distrikt (17,61 n. □ M.), indbefattende:

Kjøbstaden Lillehammer . . .	med	1 676	Indbyggere.
Herrederne Faaberg	-	6 337	—
Gausdal	-	6 476	—
Øier	-	4 174	—
tilsammen 18 663 Indbyggere.			
 6. Ringebu Distrikt (27,50 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Ringebu	med	5 010	Indbyggere.
Solliden	-	386	—
Søndre Fron	-	3 431	—
Nordre —	-	5 262	—
tilsammen 14 089 Indbyggere.			
 7. Loms Distrikt (47,64 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Lom	med	3 299	Indbyggere.
Skiaker	-	2 691	—
Vaage (undt. Sels Annexsogn)	-	5 544	—
tilsammen 11 534 Indbyggere.			
 8. Lesje Distrikt (28,34 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Lesje	med	3 666	Indbyggere.
Dovre	-	2 537	—
samt Sels Annex af Vaage	-	2 115	—
tilsammen 8 318 Indbyggere.			

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** hidsættes følgende efter Lægernes Opgaver sammendragne Tabel: (se Tabellen paa næste Side.)

Nervefeber, hvoraf ialt kjendtes 150 Tilfælde med 13 Dødsfald, (i det foregaaende Aar 121 Angrebne og 7 Døde) forekom i Smaaepidemier, saaledes i Jevnaker, østre Thoten, Faaberg, Ringebu samt i Foldalen af Lesje Distrikt. Overalt med Undtagelse af i Ringebu kunde Smitte-tilførsel paavises. Epidemien i Foldalen, der ialt omfattede 32 Syge, er karakteriseret som Cerebraltypus, ligesaa et Par af Tilfældene i Ringebu; i Jevnaker og Faaberg som exanthematisk Typhus.

Foruden de af **Barsel-feber** opførte 3 Dødsfald døde 2 Kvinder af Barselkrampe, en i hvert af Hadeland-Lands og nordre Valdres Distrikter.

I Christians Amt anmeldte epidemiske Sygdomme.

	Hele Aaret.		Tiden er op-givet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Behand- lede.	Deraf Døde.													
Nervefeber	148	11	148	19	18	11	13	14	2	18	21	15	10	4	3
Simpel Feber	69	-	69	5	5	8	7	2	8	8	6	1	5	7	7
Barsel-feber	23	1	23	5	1	1	1	2	4	1	1	1	3	2	1
Børnekopper	1	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Vandkopper	40	-	40	5	-	3	4	3	12	3	-	3	-	5	2
Skarlagensfeber	417	23	405	38	7	7	23	13	16	60	19	29	34	85	74
Rødlinger	13	-	13	-	4	-	3	3	3	-	-	-	-	-	-
Mæslinger	4	-	4	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-
Rosen	82	1	81	3	6	3	8	7	9	10	6	6	7	9	7
Kighoste	34	-	34	10	3	1	1	-	2	1	6	5	5	-	-
Diphtherisk Svælg- betændelse	105	-	105	13	5	5	5	10	10	11	10	13	7	14	2
Strubehoste	11	6	11	-	1	2	1	-	4	1	-	-	-	2	-
Kusma	30	-	30	5	2	2	2	-	-	2	8	5	2	1	1
Akut Bronchit	224	7	223	33	20	26	24	24	11	13	12	8	8	23	21
Andre catarrhal- ske Tilfælde	485	1	473	66	47	49	45	27	32	33	36	31	26	42	39
Lungebetændelse	437	61	424	62	55	64	63	50	39	16	6	15	19	25	10
Pleurit	35	2	32	1	1	5	4	1	7	-	2	2	4	3	2
Gigtfeber	146	7	145	22	13	10	16	15	4	13	13	12	8	9	10
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	439	7	435	38	21	26	6	23	33	52	121	43	29	31	12
Blodgang	48	3	48	-	2	-	1	-	2	3	12	14	10	3	1
Skjørbug og Pur- pura hæmorrh.	22	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	2813	132	2744	325	211	223	227	194	198	250	279	203	177	265	192

	Ialt op- givne		Fordeling paa Lægedistrikterne.															
			Hadeland- Land.		Søndre Valders.		Nordre Valders.		Thoter.		Faaberg.		Rangebu.		Lom.		Lesje.	
	Tilfælde.	Dødsfald.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Nervefeber	150	13	14	1	9	-	1	1	30	4	45	4	26	1	-	-	25	2
Simpel Feber	69	-	4	-	3	-	6	-	23	-	24	-	6	-	-	-	3	-
Barsel-feber	25	3	6	2	7	-	2	-	2	-	7	1	1	-	-	-	-	-
Børnekopper	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	40	-	-	-	2	-	6	-	3	-	26	-	-	-	3	-	-	-
Skarlagensfeber	417	23	147	11	53	3	3	-	102	5	104	3	8	1	-	-	-	-
Rødlinger	13	-	-	-	6	-	1	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-
Mæslinger	4	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rosen	82	1	16	-	8	-	3	-	20	-	29	1	3	-	2	-	1	-
Kighoste	34	-	7	-	5	-	4	-	-	-	4	-	-	-	14	-	-	-
Diphtherisk Svælg- tændelse	105	-	3	-	1	-	13	-	13	-	62	-	13	-	-	-	-	-
Strubehoste	11	6	1	1	2	-	-	-	2	2	6	3	-	-	-	-	-	-
Kusma	30	-	2	-	1	-	4	-	3	-	8	-	-	-	12	-	-	-
Akut Bronchit	224	7	46	1	30	1	6	-	32	2	83	1	9	-	16	1	2	1
Andre catarrh. Tilfælde	485	1	155	-	53	-	46	-	91	-	120	1	9	-	11	-	-	-
Lungebetændelse	439	63	117	18	23	2	16	2	89	13	95	14	55	9	39	3	5	2
Pleurit	35	2	5	-	5	1	5	-	12	1	-	-	3	-	5	-	-	-
Gigtfeber	146	7	43	3	11	1	13	-	18	2	50	1	7	-	1	-	3	-
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	442	10	140	2	57	2	21	-	48	2	109	-	10	2	57	2	-	-
Blodgang	96	5	-	-	2	-	-	-	12	1	2	-	-	-	-	-	80	4
Skjørbug og Pur- pura hæmorrhagica	22	2	4	2	3	-	-	-	4	-	11	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	2870	143	710	41	285	10	150	3	505	32	791	29	150	13	160	6	119	9

Af **Børnekopper** iagttoges (ligesom i det foregaaende Aar) kun et enkelt Tilfælde, paa Thoten.

Vandkopper viste sig hist og her, fornemmelig i Lillehammer By om Vaaren.

Af **Skarlagensfeber**, hvoraf i det foregaaende Aar anmeldtes 626 Tilfælde og 60 Dødsfald, kjendtes i dette Aar 417 Angrebne og 23 Døde; men Lægerne anføre, at en Mængde Tilfælde forløb uden at blive anmeldte. Sygdommen herskede epidemisk i de fleste Lægedistrikter men var i Almindelighed let; i nordre Land, hvorhen Sygdommen indbragtes fra 2 Kanter, var den i Begyndelsen mild men blev senere mere ondartet, idet diphtherisk Svælgbetændelse, Kjertelabscesser og Nyrebetændelser vare hyppige Komplikationer; i 2 Tilfælde optraadte Konvulsioner paafulgte af Amaurose, der varede i flere Dage, men endte heldigt. Smitteimport kunde, hvor Sygdommen ikke havde holdt sig fra det foregaaende Aar, næsten overalt paavises.

Af **Mæslinger** er i dette Aar kun opført 4 Tilfælde (Aaret forud kjendtes 146 Angrebne og 4 Døde).

Rosen anmeldtes i 82 Tilfælde, hvoraf 1 endte dødeligt (69 med 4 Dødsfald i 1869).

Kighoste optraadte sporadisk, ialt opgives 34 Tilfælde, hvoraf 12 i Loms Lægedistrikt (Aaret forud behandledes 111 hvoraf 9 døde).

Diphtherisk Svælgbetændelse, hvoraf er opgivet 105 Tilfælde, optraadte i de fleste Distrikter, men i Regelen sparsomt. Sygdommen var meget mild og medførte ingen Dødsfald. (135 Tilfælde og 2 Dødsfald i 1869.) Af 11 opgivne Tilfælde af **Strubehoste** endte 6 dødeligt.

Af **catarrhalske Sygdomme** er anmeldt 709 Tilfælde med 8 Dødsfald, hvoraf de 7 skyldtes akut Bronchit og 1 simpel Svælgbetændelse. (Aaret forud 876 og 6.) Af kronisk Bronchit er af 6 Læger opgivet 135 Tilfælde, hvoraf 21 endte dødeligt.

Lungebetændelse forekom hyppigt, ialt anmeldtes 439 Tilfælde og 63 Dødsfald (i det foregaaende Aar 427 og 50). I 41 Tilfælde er Betændelsens Sæde opgivet, nemlig 29 Gange i høire, 11 i venstre og 1 Gang i begge Lunger. Af **Pleurit** kjendtes 35 Tilfælde, hvoraf 2 medførte Døden.

Af 20 anmeldte Dødsfald af **Hjernebetændelse** skyldtes 15 simpel Meningit, 4 tuberkuløs og 1 Spinalmeningit. Kramper i Børnealderen foraarsagede 16 Dødsfald. Af disse tilsammen 36 Dødsfald falde 5 paa Hadeland-Lands, 2 paa nordre Valders, 7 paa Thotens, 5 paa Faabergs, 3 paa Ringeby og 14 paa Loms Lægedistrikt.

Rheumatiske Sygdomme. Af **Gigtfeber** er opført 146 Tilfælde og 7 Dødsfald, (Aaret forud 86 og 2); for

kronisk Rheumatisme opgives behandlede 202 Personer, af hvilke 4 døde, to i hvert af nordre Valders og Loms Distrikter. Af de Syge vare 98 af Mand-, 104 af Kvindekjøn, 4 under og 198 over 15 Aar.

Diarrhoe og Cholera nostras, hvoraf er anmeldt 442 Tilfælde og 10 Dødsfald, (i det foregaaende Aar 298 og 7), forekom hele Aaret men som sædvanligt hyppigst i 3die Kvartal. I Faabergs Lægedistrikt optraadte Sygdommen epidemisk foruden om Høsten ogsaa i Aarets Begyndelse, og mange Flere angrebes end der kom under Lægebehandling.

Af **Blodgang** kjendtes 96 Tilfælde med 5 Dødsfald; af 80 Angrebne i Dovre Herred af Lesje Distrikt kom kun 32 under Lægebehandling.

Af **Skjørbug og Purpura hæmorrhagica** er opført 22 Tilfælde med 2 Dødsfald. For sidstnævnte Sygdom behandledes i nordre Land 4 Personer, hvoraf 2 Voxne, desuden omtales, at Sygdommen skulde have vist sig i let Grad hos flere Børn; de 2 Voxne, en Mand og en Kvinde, der levede under gode Forholde, døde; Symptomerne vare voldsomme Blødninger fra Næse og Tarmkanal og samtidig Svulst af Halskjertlerne. (Kolbjørnsen.)

Veneriske Sygdomme. I Christians Amts Sygehus laa tilbage fra foregaaende Aar for Syphilis 4. I Aarets Løb indkom 32, nemlig 9 Mænd og 23 Kvinder, af hvilke 25 lede af sekundære, 7 af tertiære Tilfælde. 26 udgik helbredede og 1 døde, en 39 Aar gammel Kvinde, der led af tertiær Syphilis. Det samlede Antal Forpleiningsdage var 3 651 og Middeltallet af Forpleiningsdage for hver Udskreven 135,2, eller naar der tages Hensyn alene til de sekundære Tilfælde, 134,5. Udenfor Sygehus behandles 23, hvoraf 1 døde. Af 20 af disse, for hvilke Formen er opgivet, led en af primær og 19 af konstitutionel Syphilis; af samtlige 23 vare 10 Mænd, 13 Kvinder, 4 under og 19 over 15 Aar gamle. Af de udenfor Sygehus behandlede falde 8 paa Hadeland-Lands, 4 paa søndre Valders, 5 paa Thotens og 6 paa Faabergs Distrikt. Blandt de Syge i Hadeland-Land var en Familie paa 5 Medlemmer, hvor Husfaderen var bleven smittet i Christiania. For **Gonorrhoe** og **Urethrit** behandledes 31 Personer, 26 Mænd og 5 Kvinder, alle over 15 Aar gamle, deraf 7 i Hadeland-Lands, 2 i søndre, 5 i nordre Valders, 7 i Thotens og 10 i Faabergs Distrikt. Sygdommen oplystes i et Tilfælde at være erhvervet i Christiania, i et i Trondhjem.

Antallet af **Spedalske** udgjorde ifølge Overlægens Beretning ved Udgangen af det foregaaende Aar 12, 8 Mænd og 4 Kvinder. Tilgangen i dette Aar var 1, en Mand, der var overseet ved tidligere Tællinger. Afgangen var 2,

som døde. Ved Aarets Udgang kjendtes altsaa 11 Spedalske i Amtet, 8 Mænd og 3 Kvinder, hvoraf 3 i Hadeland-Lands, 7 i Lesje og 1 i nordre Valders Distrikt.

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om endel af Lægerne behandlede, væsentlig **kroniske Sygdomme**:

	Hele Aaret.		Af de Behandlede, hvis Kjøer er opgivet, vare				Antal af anmeldende Læger.	Hele Aaret.		Fordeling paa Lægedistrikterne.															
	Behandlede.	Deraf Døde.	Mk.		Kv.			Ialt opgivne Tilfælde.	Ialt opgivne Døde.	Hadeland-Land.		Søndre Valders.		Nordre Valders.		Thoten.		Faaberg.		Ringebu.		Lom.		Lesje.	
			Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.				Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Fnat	250	-	108	128	152	84	12	250	-	42	-	5	-	12	-	36	-	61	-	-	-	94	-	-	-
Skurv	15	-	14	1	5	10	4	15	-	2	-	4	-	5	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-
Kjertelsyge	144	-	61	82	104	39	12	144	-	69	-	21	-	4	-	21	-	17	-	2	-	10	-	-	-
Rachit	27	1	15	12	27	-	6	28	2	5	-	8	-	5	-	-	-	9	1	-	-	1	1	-	-
Svindst	98	45	47	48	9	86	14	103	50	16	10	12	6	6	2	16	12	30	7	3	3	20	10	-	-
Kræft	63	30	26	29	-	55	13	68	35	19	15	12	7	6	2	3	1	22	6	1	1	3	2	2	1
Vatersot og Brights Sygdom	88	28	41	47	10	78	12	92	32	31	9	15	3	7	2	10	5	18	7	5	1	5	4	1	1
Blegsot og Anæmi	279	-	-	277	21	152	14	279	-	57	-	9	-	4	-	35	-	158	-	2	-	9	-	5	-
Menstruationsuordener	97	-	-	97	-	97	10	97	-	3	-	18	-	9	-	34	-	29	-	-	-	-	-	4	-
Kardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi	762	5	324	437	29	732	15	762	5	169	3	198	-	54	2	97	-	161	-	26	-	19	-	38	-
Ormesygdomme	118	-	55	63	100	18	11	118	-	20	-	14	-	8	-	28	-	37	-	2	-	9	-	-	-
Drankersygdomme	11	4	11	-	-	11	6	12	5	2	1	3	1	-	-	1	1	4	-	-	-	2	2	-	-

Fnat siges at være lidet udbredt i Hadeland-Lands Distrikt og at aftage i Faabergs Distrikt, hvorimod Sygdommen i Valders og Loms Lægedistrikter skal være almindelig udbredt. Fra Vaage anføres, at flere Koner der ypperlig forstaa den Kunst at spidde Skabmidderne paa en Naal, hvorfor de budsendes for at gjøre Jagt paa dem især hos Smaabørn, hvor Gangene i den fine Hud fremtræde tydeligt; hos disse kaldes Sygdommen „Klaamak“; hvor der har dannet sig Vesikler, Pustler og Skorper kaldes den „Klaae“, ansees da for noget helt andet og behandles almindelig med Svovl indvendigt (C. A. Randers).

Kjertelsyge nævnes som almindelig i Hadeland-Lands og Lesje Distrikter. Struma omtales som ikke ualmindelig i Faabergs Lægedistrikt, en Læge behandlede 6 Tilfælde (Torkildsen).

Forholdet mellem de opgivne Dødsfald af **Svindst** og samtlige opgivne Dødsårsager var i heromhandlede Aar i de enkelte Lægedistrikter følgende:

Lægedistrikt.	Opgivne Dødsfald af Svindst.	Opgivne Dødsårsager ialt.	Forhold i pCt.
Hadeland-Land	10	121	8,3
Søndre Valders	6	54	11,1
Nordre	2	24	8,3
Thoten	12	93	19,9
Faaberg	7	104	6,7
Ringebu	3	25	12,0
Lom	10	111	9,0
Lesje	-	21	-
Christians Amt	50	553	9,0

I det foregaaende Aar udgjorde Antallet af Døde af **Svindst** 11,0 pCt. af samtlige af Lægerne opgivne ved Sygdom forårsagede Dødsfald (444). I 1868 var Forholdet 41 af 393 eller 10,4 pCt. og i 1867 44 af 427 eller 10,3 pCt.

Af **Kræft** kjendtes 68 Tilfælde og 35 Dødsfald (Aaret forud 60 og 28). For 23 af de Døde er Sygdommens Sæde anført, nemlig hos 12 Mavesækken, hos 5 Ansigtet, i Brystkjertelen og Livmoderen af hver hos 2 og i Endetarmen og Leveren af hver hos 1.

Vatersot og Brights Sygdom forårsagede efter Lægerens Anmeldelser 32 Dødsfald, af hvilke 5 kunne sees at skyldes sidstnævnte Sygdom.

Blegsot og anæmiske Tilstande kom meget hyppig under Behandling. For Hysteri behandlede af 7 Læger 78 Kvinder.

Cardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi hørte ligesom før til de hyppigst forekommende Sygdomme.

Ormesygdomme vare hyppige i Hadeland-Lands og Faabergs Distrikter, fra Lesje anføres, at man der sjelden hører Tale om dem.

Af **Drankersygdomme** kjendtes 12 Tilfælde med 5 Dødsfald, af disse skyldtes 2 Delirium tremens.

Sindssygdomme. 32 nye Tilfælde anmeldtes, af hvilke Kjøer og Alder er opgivet for 31, nemlig 15 Mænd og 16 Kvinder, alle over 15 Aar, Formen for 18, nemlig Melancholi i 11, Mani i 6, Dements i 1; 4 helbrededes, 1 døde, og i alt kjendtes 4 Dødsfald af Sindssygdom. Af de Syge

falde 13 paa Hadeland-Lands, 1 paa nordre Valders, 5 paa Thotens, 12 paa Faabergs og 1 paa Ringebu Distrikt.

Antallet af Sindssyge, der i 1870 forpleiedes med Bidrag af Amtskommunekassen, udgjorde 189, hvoraf 42 i Asyler. Af det hele Antal vare 38 hjemmehørende i Hadeland-Lands, 21 i søndre Valders, 11 i nordre Valders, 30 i Thotens, 31 i Faabergs, 20 i Ringebu, 28 i Loms og 10 i Lesje Distrikt. Amtskommunens Udgifter til de Sindssyge beløb sig i 1870 til 8017 Spd., Udgifterne til Medicinalvæsenet i det Hele udgjorde 11872 Spd.

Øiensygdomme. Af 3 Læger er anmeldt 151 Tilfælde af forskellige Øiensygdomme. Kjøen og Alder er opgivet for 33 Syge, hvoraf 19 Mænd og 14 Kvinder, 1 under og 32 over 15 Aar.

Chirurgiske Sygdomme. Fra Hadeland-Lands Distrikt omtales Broktilfælde som meget hyppige, især blandt Husmandsklassen; af 1 Læge behandledes i dette Aar 16 saadanne. Fra Ringebu berettes om et af Østruslarver fremkaldt Sygdomstilfælde.

Af **chirurgiske Operationer** udførtes 3 Amputationer, to af Læggen, en af Forarmen, alle med heldigt Udfald, 6 Exartikulationer af Fingre og Tæer, 7 Operationer for Læbekræft, 1 Borttagelse af et Epitheliom, 1 af et Sarcom, 1 Amputation af Brystskjertelen, 2 Operationer for Hæremund, 2 Borttagelser af fibrøs Polyp i Skeden, 1 af en Teleangiektasi, 5 Udriivninger af Næsepolyp, 5 Tonsilotomier, 7 Paracenteser af Underlivet, 5 af Brysthulheden, deraf 4 hos samme Individ, 1 Radikaloperation for Vandbrok, 4 Punktioner for samme Sygdom, hvoraf 2 med paafølgende Iodinsprøitning, 3 Borttagelser af serøse Cyster, 5 Punktioner af saadanne, hvoraf 2 med paafølgende Iodinsprøitning, 1 Operation for Paraphimosis; 31 Repositioner af luxerede Led, nemlig 19 af Skulderleddet, 5 af Albuleddet, 3 af Haandleddet, 1 af Hoftleddet og 1 af en Finger; 3 Repositioner af indeklemt Brok. Af Øienoperationer udførtes 1 Iridektomi og 1 Operation for Skjelen.

Følgende **obstetriciske Operationer** opgives at være udførte af Læger: 22 Tangforløsninger, hvoraf 17 paa Grund af Vemangel eller Vesvækkelse, 1 formedelst Bækkensneverhed, 1 ved forliggende Moderkage og 1 fordi der var Fare for Fosterets Liv, i 2 Tilfælde er Indikationen ikke opgivet, samtlige Koner kom sig, 17 af Børnene fødtes levende, 5 vare dødfødte. 7 Vendinger, nemlig 4 ved Tverleie, 1 ved Ansigtsleie og en paa Grund af manglende Veer, for 2 er ingen Indikation opgivet; Konerne forbleve alle ilive, Børnene vare paa 1 nær dødfødte. 2 Perforationer, den ene hos en Førstefødende, hvor Hovedet med Panden fortil stod i det forsnevrede Bækken, efterat Tang først forgjæves var bleven forsøgt (Kol-

bjørnsen), den anden ved hydrocephalisk Foster (Raabe); begge Koner overstode Barselsengen. 2 kunstige Forløsninger af Moderkagen paa Grund af Blødning og Atoni; begge Koner forbleve ilive. Ialt 33 obstetriciske Forretninger, fordelte paa de enkelte Lægedistrikter saaledes: Hadeland-Land 9, søndre Valders 2, nordre Valders 1, Thoten 12, Faaberg 4, Ringebu 3 og Lom 2.

Antallet af **Fødte og Døde** vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde					Dødfødte.
		i Alt.	under 1 Aar.		mellem 1 og 15 Aar.	paa Barselseng.	
			i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.			
Hadeland-Land	594	309	4	44	37	2	20
Søndre Valders	280	127	3	9	15	3	4
Nordre —	207	94	2	15	16	3	7
Thoten	597	335	3	35	66	1	17
Faaberg	411	232	4	26	22	2	11
Ringebu	370	187	6	29	15	2	8
Lom	276	169	2	21	20	1	6
Lesje	194	100	3	7	15	-	-
Christians Amt	2929	1553	27*)	186	206	14	73

Omkomne paa voldsom Maade 34.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1376 Fødte over Døde, og Forholdet mellem hine og disse bliver = 100 : 53. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 7,3 pCt. af samtlige Fødte og 13,2 pCt. af samtlige Døde. Antallet af Døde mellem 1—15 Aar udgjorde 13,3 pCt. og Antallet af Døde under 15 Aar 27,0 pCt. af samtlige Døde. Ifølge Presternes Opgaver døde 14 Kvinder paa Barselseng, hvoraf 2 uforløste. Lægerne opgave Dødsårsagen for 9, nemlig 2 Gange Barselkrampe, 3 Gange Barselfeber og 4 Gange Blødning.

Lægernes Beretninger indeholde Opgave over 553 eller 36,4 pCt. af samtlige ved Sygdom foraarsagede Dødsfald. De hyppigste Dødsårsager vare: Alderdomssvaghed og Lungebetændelse (hver 63), Svindsot (49), Hjernebetændelse og Kramper i Børnealderen (tilsammen 36), Kræft (35), Vatersot og Brights Sygdom (32), organisk Hjertesygdom (24), Skarlagensfeber (23), Hjerneslag (22) og kronisk Bronchit (21).

Veiriget var i det Hele gunstigt og Udhyttet af Jordbruget i Regelen usædvanlig tilfredsstillende.

Levemaade og hygieniske Forholde omtales som for det meste temmelig uforandrede; i Hadeland-Lands og søndre Valders Distrikter siges Fremgang dog at være

*) Ifølge Dødfødteanmeldelserne 18.

mærkelig, om end Overbevisning om Renligheds Værd ikke er bleven meget levende; den vidtdrevne Udstykning af Eiendommene angives i Hadeland som en Hemsko paa Fremgangen (Th. Buchholz). Fra nordre Valdars omtales, at Tilberedningen af Næringsmidlerne er mindre hensigtsmæssig. I Faabergs Distrikt siges Misbrug af Øl og Brændevin at være i Aftagende.

Fattigsygepleien besørgeres dels af Embedslægerne, dels af private Læger. Antallet af behandlede fattige Syge opgives

i Hadeland-Lands Distrikt til	393
i søndre Valdars	102
i nordre	23
i Thotens	192
i Faabergs	308
i Ringebu	116
i Loms	165
i Lesjes	21

tilsammen 1 320.

Af Møder i **Sundhedskommissionerne** afholdtes i Hadeland-Lands Distrikt 6, to i Jevnaker, tre i Gran, et i nordre Land; i søndre Valdars 5, tre i søndre, to i nordre Aurdal; i nordre Valdars 8, fire i vestre Slidre, to i østre og to i Vang; i Thotens 7, to i hvert af Vardals og Biris Herreder og et i hvert af østre og vestre Thotens og i Gjøvik; i Faabergs Distrikt 3, et i Lillehammer og et i hvert af Faabergs og Øiers Herreder, (i Gausdal afholdtes intet Møde paa Grund af at Ordføreren var forhindret); for Ringebu Lægedistrikt er Mødernes Antal ikke opgivet; i Loms Distrikt holdtes 3 Møder, et i hvert Herred; i Lesje 3, to i Dovre og et i Lesje. I nordre Valdars og Land-distrikterne i Faabergs Lægedistrikt var den hele Kommunalbestyrelse indtraadt i Sundhedskommissionen. De vigtigste Forhandlingsgjenstande vare: de herskende epidemiske Sygdomme i samtlige Lægedistrikter; de Sindsyges Behandling og Pleie og de veneriske Sygdomme — paa Hadeland; Jordemødres Nytte og den gjængse uhenigtsmæssige Behandling af Barselkoner — i nordre Valdars; Behandlingen af Lungebetændelse og af Øienlæsioner — paa Thoten; de sikreste Dødstegn — i Faabergs Distrikt; i søndre Valdars og Loms Lægedistrikter holdtes Foredrag over Fordøielse og Ernæringen samt over de af uhenigtsmæssige Fødemidler bevirkede Digestionsforstyrrelser.

De Vaccineredes Antal udgjorde:

i Hadeland-Lands Distrikt	650
i søndre Valdars	163
i nordre	147
i Thotens	604

Lateris 1 564.

Transport	1 564.
i Faabergs Distrikt	339
i Ringebu	293
i Loms	339
i Lesje	228
tilsammen	2 763.

I en Kreds af Øiers Herred foretoges ingen Vaccination, da Hjelpevaccinatricen i den for Vaccination beleiligste Tid som Jordemoder maatte bistaa saa mange Barselkoner, at hun ikke kunde overkomme Vaccinationen.

Af **retsmedicinske Forretninger** udførtes: 3 Obduktionsforretninger, en af en Pige og en af hendes nyfødte Barn, begge døde af Forgiftning ved Spanskgrønt, samt en af et pludselig dødt Barn; 7 Undersøgelserforretninger af Levende, hvoraf en angik en Pige, der havde aborteret, tre den mentale Tilstand og deraf følgende Tilregnelighed hos Forbrydere, en i Slagsmaal tilføiet Beskadigelse og to hvorvidt Domfældte kunde udholde Straf. Af de 10 Forretninger udførtes 5 i Hadeland-Lands, 2 i hvert af nordre Valdars og Faabergs og 1 i Loms Lægedistrikt.

Om **Amtssygehuset** paa Lillehammer, det eneste Sygehus inden Amtet, henvises med Hensyn til de indkomne Sygdomstilfælde, Behandlingens Udfald, Behandlingsdagenses Antal o. s. v. til de almindelige Sygehuslister. Sygehusets samtlige Udgifter udgjorde 2 010 Spd., hvoraf 200 Spd.s Løn til Lægen. Udgiften pr. Sygedag beløb sig til 47,3 Skill., hvoraf 20,9 Skill. for Bespisningen.

Badeindretninger. Flere private Styrtebadindretninger omtales fra Hadeland-Lands, søndre og nordre Valdars, Faaberg og Lesjes Distrikter, og der indrettes flere og flere for hvert Aar.

Amtets 2 **Apotheker** i Lillehammer og Gjøvik visiteredes og fandtes i Orden. Personalet bestod foruden af Apothekerne af en examineret Medhjælper og en Discipel paa hvert Apotek. Paa Lillehammer Apotek afholdtes en Medhjælperprøve.

Medicinalpersonalet bestod af 17 Læger, 40 Jordemødre og 37 Hjelpevaccinatører, nemlig i:

1. Hadeland-Lands Distrikt: 3 Læger, to i Gran, en i søndre Land; 5 Jordemødre; 3 Hjelpevaccinatører.
2. Søndre Valdars Distrikt: 2 Læger, begge i nordre Aurdal; 6 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.
3. Nordre Valdars Distrikt: 1 Læge, boende i vestre Slidre; 4 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.
4. Thotens Distrikt: 3 Læger, to i østre Thoten, en i Gjøvik; 7 Jordemødre; 7 Hjelpevaccinatører.

5. Faabergs Distrikt: 4 Læger, tre i Lillehammer, en i Gausdal; 6 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.
6. Ringebu Distrikt: 1 Læge, bosat i Fron; 4 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.
7. Loms Distrikt: 2 Læger, en i Lom, en i Vaage; 4 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.
8. Lesje Distrikt: 1 Læge, boende i Lesje; 4 Jordemødre og 1 Post ubesat; 4 Hjelpevaccinatører.

VIII. Bratsbergs Amt.

Amtet, hvis Fladeindhold udgjør 115,88 norske Kvadratkilometer, og som ved Folketællingen den 31te December 1865 havde en Befolkning af 82 037 Indbyggere, er inddeelt i følgende 7 Lægedistrikter, nemlig:

1. Landfysikatet (8,25 n. □ M.), indbefattende:

Kjøbstæderne Skien . . .	med	4 776	Indbyggere.
Porsgrund . . .	-	2 774	—
Brevik . . .	-	2 162	—
og Herrederne Eidanger . . .	-	2 729	—
Solum . . .	-	4 867	—
Gjerpen . . .	-	4 772	—
Slemdal . . .	-	1 088	—
tilsammen		23 168	Indbyggere.
2. Kragerø Lægedistrikt (12,85 n. □ M.), indbefattende:

Kjøbstaden Kragerø . . .	med	4 089	Indbyggere.
Ladestederne Langesund . . .	-	916	—
Stathelle . . .	-	501	—
og Herrederne Bamle . . .	-	4 383	—
Sandøkedal . . .	-	5 260	—
Drangedal . . .	-	3 191	—
tilsammen		18 340	Indbyggere.
3. Holdens Lægedistrikt (8,18 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Holden . . .	med	3 300	Indbyggere.
Lunde . . .	-	2 257	—
Bø . . .	-	2 633	—
Saude . . .	-	3 939	—
tilsammen		12 129	Indbyggere.

4. Saulands Lægedistrikt (15,54 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Hiterdal . . .	med	3 126	Indbyggere.
Hjærtal . . .	-	2 869	—
Gransherred (Hovinds Sogn undtaget) . . .	-	1 398	—
tilsammen		7 393	Indbyggere.
5. Hvideseids Lægedistrikt (17,57 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Silegjord . . .	med	3 855	Indbyggere.
Hvideseid . . .	-	3 421	—
Nissedal . . .	-	1 801	—
tilsammen		9 077	Indbyggere.
6. Laurdals Lægedistrikt (36,22 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Laurdal . . .	med	1 464	Indbyggere.
Moland . . .	-	2 120	—
Mo . . .	-	1 903	—
Vinje . . .	-	1 888	—
Rauland (Mjøsstrandens Sogn undtaget) . . .	-	906	—
tilsammen		8 281	Indbyggere.
7. Tins Lægedistrikt (17,22 n. □ M.), indbefattende:

Herredet Tin . . .	med	2 632	Indbyggere.
samt Hovinds Sogn (af Gransherred) . . .	-	846	—
og Mjøsstrandens Sogn (af Rauland) . . .	-	171	—
tilsammen		3 649	Indbyggere.

Sundhedstilstanden var i det Hele god, ingen epidemiske Sygdomme havde usædvanlig Udbredning.

Dødeligheden var ringe; de Dødes Antal udgjorde 1 233 eller 15,4 pro mille af Aarets beregnede Middelfolkemængde (79 975). Aaret forud udgjorde de Dødes Antal

1 367 eller 17,0 p. m. og i 1868 1 676 eller 20,8 p. m. Det gennemsnitlige Antal Døde i Femaaret 1861—65 udgjorde 1 519 eller 18,8 pro mille af den beregnede Middelfolkemængde i ovennævnte Tidsrum (80 664).

Til Oplysning om de epidemiske Forholde hidsettes følgende for Bratsbergs Amt af Lægernes Opgaver sammendragne Tabel:

	Hele Aaret.			Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Behand- lede.	Deraf Døde.	Tiden her op- givet for.												
Nervefeber	121	17	120	12	18	4	-	5	5	4	9	18	20	11	14
Simpel Feber	89	-	89	10	7	13	13	5	8	7	2	4	4	8	8
Barsel-feber	24	7	24	1	3	4	3	-	4	1	-	2	2	1	5
Børnekopper	11	-	11	4	2	-	-	-	-	-	-	2	2	-	1
Vandkopper	53	-	53	7	6	6	2	2	3	2	1	2	4	11	7
Skarlagensfeber	95	10	95	5	10	30	6	7	-	2	2	2	5	14	12
Rødlinger	78	-	78	-	-	11	40	8	3	2	-	1	-	10	3
Mæslinger	1	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Rosen	81	-	81	8	8	9	5	4	5	11	9	5	7	8	2
Kighoste	4	-	4	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diphtherisk Svælgbetændelse	39	5	39	8	2	6	3	-	2	-	-	2	6	3	7
Strubehoste	23	6	23	2	2	1	1	-	-	4	2	4	3	2	2
Kusma	30	-	30	2	4	-	-	-	3	1	4	-	6	2	8
Akut Bronchit	406	9	405	70	46	37	30	20	32	11	9	7	22	42	79
Andre catarrhalske Tilfælde	823	-	823	146	87	64	58	77	53	39	18	57	58	75	91
Lungebetændelse	187	34	186	26	38	48	19	12	7	4	4	3	5	9	11
Pleurit	57	-	54	4	3	7	10	9	9	4	1	1	1	1	4
Gigtfeber	58	3	57	5	7	8	4	4	3	4	6	2	3	2	9
Koldfeber	9	-	8	-	-	-	1	1	-	2	3	-	-	1	-
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	663	12	663	27	23	34	30	33	58	116	203	46	42	34	17
Blodgang	3	-	3	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-
Skjørbug	8	-	4	-	1	1	-	-	-	1	1	-	-	-	-
Tilsammen	2863	103	2851	340	268	283	225	187	195	219	274	156	190	234	280

	Ialt op- givne		Fordeling paa Lægedistrikterne.													
	Tilfælde.	Dødsfald.	Landfy- sikatet.		Kragersø.		Holden.		Sauland.		Hvitesøid.		Laurdal.		Tin.	
			Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Nervefeber	121	17	46	5	47	7	15	3	-	-	-	-	-	-	13	2
Simpel Feber	89	-	26	-	55	-	-	-	-	4	-	-	-	-	4	-
Barsel-feber	24	7	1	1	11	3	-	-	2	-	3	1	7	2	-	-
Børnekopper	11	-	6	-	4	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	53	-	26	-	22	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	95	10	10	-	85	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rødlinger	78	-	14	-	64	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mæslinger	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rosen	81	-	27	-	45	-	3	-	2	-	4	-	-	-	-	-
Kighoste	4	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diphtherisk Svælgbetændelse	39	5	24	2	14	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Strubehoste	27	10	2	2	20	3	1	1	-	-	3	3	-	1	1	-
Kusma	30	-	1	-	16	-	5	-	5	-	-	-	-	3	-	-
Akut Bronchit	413	16	234	6	125	8	11	1	15	1	8	-	15	5	-	-
Andre catarrh. Tilfælde	827	4	158	-	457	3	170	-	1	-	18	-	8	1	15	-
Lungebetændelse	211	58	47	16	58	10	13	4	21	8	29	12	17	4	26	4
Pleurit	57	-	29	-	22	-	-	-	-	-	3	-	3	-	-	-
Gigtfeber	59	4	12	2	23	-	3	-	9	1	6	-	6	1	-	-
Koldfeber	9	-	4	-	4	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	669	18	159	7	347	8	112	-	7	1	25	2	8	-	11	-
Blodgang	3	-	-	-	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Skjørbug	8	-	1	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	2909	149	827	41	1433	54	340	10	64	11	103	18	64	8	78	7

Nervefeber, hvoraf er anmeldt 121 Tilfælde og 17 Dødsfald, (Aaret forud 139 og 13), optraadte i Kragerø, Holdens og Tins Lægedistrikter i smaa Epidemier, i Landfysikatet med en Del temmelig spredte Tilfælde. Til Kragerø bragtes Sygdommen i Begyndelsen af Aaret ved en Sømand, hvorefter iagttoges 22 Tilfælde, alle i 1ste Kvartal. I September optraadte Sygdommen atter omtrent paa samme Sted af Byen, uden at nogen ny Smitteimport kunde paavises. I Saude Herred af Holdens Lægedistrikt, hvor Nervefeber har holdt sig i flere Aar paa et Sted, angrebes i dette Aar 15 Personer, hvoraf 3 døde. Til Tins Distrikt bragtes Sygdommen i Mai ved en Handelskarl, der kom syg hjem fra Mandal, og atter i December ved Handelskarle, der mente at være blevne smittede paa Kongsberg.

Af **Barselfeber** er anmeldt 24 Tilfælde og 7 Dødsfald, (i det foregaaende Aar 28 og 10).

Ingen af de 11 af **Børnekopper** Angrebne døde, (i 1869 forekom 21 Tilfælde og 1 Dødsfald). 5 af Tilfældene optraadte paa en Gaard i Solums Herred efter Smitte fra et Hus i Skien, hvor Sygdommen herskede i December 1869. 4 Syge vare Matroser, der kom syge hjem fra udenlandske koppesmittede Havne; videre Udbredelse hindredes ved deres Indlæggelse paa Lazaret.

Vandkopper, hvoraf er opført 53 Tilfælde, vare i Høstmaanederne almindelige i Landfysikatet.

Af **Skarlagensfeber** kjendtes 95 Tilfælde og 10 Dødsfald, (Aaret forud 49 og 7). Sygdommen var omtrent indskrænket til Kragerø By og Drangedals Herred, hvor den forekom hele Aaret igjennem, ihvorvel mest i 1ste og 4de Kvartal; diphtherisk Halsbetændelse var en ikke sjelden Komplikation. I et Tilfælde kunde Incubationstiden med Sikkerhed paavises: en Matros hjemkom den 20de November fra en 2 Aars Reise, besøgte samme Dag en Slægtning der var i Desquamationsstadiet af Skarlagensfeber og opholdt sig hos den Syge et Par Timers Tid; den 25de s. M. optraadte Angina og Feber og den 28de viste sig tydeligt Scarlatinaexanthem (Homann). Smitteoverførelse ved Friske iagttoges flere Gange.

Rødlinger forekom i Maanederne Marts og April som Epidemi i en Del af Landfysikatet og især i Kragerø By; en Mængde Tilfælde kom ikke under Lægernes Behandling, da Sygdommen var let.

Mæslinger iagttoges kun hos 1 Person, der kom syg fra Trondhjem. (I 1869 anmeldtes 6 Tilfælde.)

Blandt de 81 opførte Tilfælde af **Rosen** ere medregnede 10 af Erythema nodosum.

Kighoste var ogsaa i dette Aar næsten ukjendt; 4 Tilfælde kjendtes (Aaret forud 19).

Diphtherisk Svælgbetændelse, hvoraf er anmeldt 39 Tilfælde og 5 Dødsfald, forekom næsten udelukkende i Landfysikatet og Kragerø Distrikt (i 1869 iagttoges 32 Tilfælde og 8 Dødsfald).

Af **Strubehoste** opgives 27 Angrebne og 10 Døde (det foregaaende Aar 16 og 7).

Catarrhalske Sygdomme vare noget hyppigere end almindeligt; af akut Bronchit iagttoges 413 Tilfælde med 16 Dødsfald og af andre catarrhalske Sygdomme, Forkjølesesfeber, simpel Svælgbetændelse og Laryngit, 827 Tilfælde med 4 Dødsfald, alle af sidstnævnte Sygdom (Aaret forud vare af 1042 catarrhalske Tilfælde de 400 opførte som akut Bronchit. For kronisk Bronchit behandlede 2 Læger 29 Syge, hvoraf 4 døde.

Lungebetændelse iagttoges i det Hele noget sjeldnere (211 Tilfælde og 58 Dødsfald imod 338 og 87 Aaret forud). I Hvideseids og Tins Distrikter var Sygdommen dog hyppig i 1ste Halvaar.

Hjernebetændelse. Paa Lægernes Dødslistes findes opført 34 Dødsfald af Hjernebetændelse, 3 af tuberkuløs Meningit og 20 af Kramper i Børnealderen; af disse tilsammen 57 Dødsfald forefaldt 34 i Landfysikatet, 17 i Kragerø, 2 i Laurdals, og 1 i hvert af Holdens, Saulands, Hvideseids og Tins Lægedistrikter.

Af **Gigtfeber** kjendtes 59 Tilfælde og 4 Dødsfald, (Aaret forud 71 og 6). For kronisk Rheumatisme behandles omtrent det samme Antal Personer i dette Aar som i det foregaaende; af de 194 Syge vare 111 af Mand-, 83 af Kvindekjøn, af 170 vare 5 under, Resten over 15 Aar.

Af **Diarrhoe** og **Cholera nostras** er anmeldt 669 Tilfælde og 18 Dødsfald, (i det foregaaende Aar 373 og 4). De fleste Tilfælde indtraf i Sommer- og Høstmaanederne; i Tins Distrikt vare Udtømmelserne ikke sjelden blodige.

Syphilis. Paa Amtssygehuset laa tilbage fra foregaaende Aar 4, nemlig 3 Mænd og 1 Kvinde. I Aarets Løb indkom 10, 3 Mænd og 7 Kvinder; af disse led 1 af primær, 7 af sekundær og 2 af tertiær Syphilis, 10 udskreves helbredede, 4, to af hvert Kjøn, laa tilbage ved Aarets Udgang. Forpleiningsdagens Antal udgjorde i det Hele 1121 eller 112 for hver Udskreven; de af sekundær Syphilis Lidende behandlede tilsammen i 826 Dage eller 207 for hver Udskreven. Udenfor Sygehuset behandlede 39 Syphilitiske, 28 i Landfysikatet og 11 i Kragerø Distrikt, af hvilke 29 vare Mænd, 10 Kvinder, 4 Børn og 35 Voxne. For 29 er Sygdomsformen opgivet, nemlig hos 11 primære og hos 18 konstitutionelle Tilfælde.

For **Gonorrhoe** og **Urethrit** behandlede 35, 34 Mænd og 1 Kvinde, alle Voxne.

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om endel af Lægerne behandlede, væsentlig kroniske Sygdomme:

	Hele Aaret.		Af de Behandlede, hvis Kjøen er opgivet, vare		Af de Behandlede, hvis Alder er opgivet, vare		Antal af anmeldende Læger.	Hele Aaret.		Fordeling paa Lægedistrikterne.													
	Behandlede.	Deraf Døde.	Mk.	Kv.	Børn (under 15 Aar.)	Voxne (over 15 Aar.)		Ialt opgivne Tilfælde.	Ialt opgivne Døde.	Landfysikatet.		Kragerø.		Holden.		Sauland.		Hvideseid.		Laurdal.		Tin.	
										Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Fnat	70	-	33	37	40	29	8	70	-	29	-	23	-	-	-	18	-	-	-	-	-	-	-
Skurv	21	-	11	10	11	5	5	21	-	7	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	10	-
Kjertelsyge	138	6	56	82	103	35	12	146	14	38	5	82	9	-	3	-	9	-	-	11	-	3	-
Rachit	17	1	8	3	11	-	5	17	1	4	-	12	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-
Svindst	152	50	78	74	5	147	12	195	93	92	45	58	24	1	12	3	15	9	11	8	6	3	3
Kræft	36	15	17	19	-	33	10	45	24	18	9	13	9	3	2	-	6	2	4	1	1	1	1
Vatersot	68	17	36	32	11	55	11	89	38	23	13	36	7	4	4	4	3	8	4	8	3	6	4
Blegsot	182	-	-	182	13	169	10	183	1	78	1	92	-	-	-	-	-	8	-	3	-	2	-
Menstruationsuordener	128	-	-	128	-	128	11	128	-	46	-	41	-	-	5	-	18	-	12	-	6	-	-
Kardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi	687	4	276	411	47	640	11	687	4	208	-	289	2	-	43	2	81	-	30	-	36	-	-
Ormesygdomme	73	-	31	42	59	14	8	73	-	30	-	14	-	-	12	-	15	-	-	-	2	-	-
Drankersygdomme	8	1	8	-	-	8	6	8	1	3	-	5	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Om **Fnat** heder det fra Kragerø og Holdens Distrikter, at Sygdommen paa Grund af større Renlighed er aftaget, hvorimod den i Hvideseids, Laurdals og Tins Lægedistrikter fremdeles skal være meget udbredt. For Amtskommunens Regning uddeltes i dette Aar Skabsalve i Hvideseid til 80, i Laurdal til 41 Familier.

For **Skurv** behandlede 21 Personer, deraf 10 i Tins Lægedistrikt. Kuren blev dog ikke gennemført for mere end et Par af de sidstes Vedkommende, da den fornødne Interesse fra Forældrenes og Patienternes Side manglede (N. A. Nyquist).

Kjertelsyge skal i Landfysikatet ikke være almindelig, anføres derimod fra Holdens Lægedistrikt som meget udbredt og i Tiltagende.

Svindst. Forholdet mellem de af Lægerne opgivne Dødsfald af Svindst og samtlige af dem opgivne Dødsårsager sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Opgivne Dødsfald af Svindst.	Opgivne Dødsårsager ialt.	Forhold i pCt.
Landfysikatet	45	304	14,8
Kragerø	24	201	11,9
Holden	1	30	3,3
Sauland	3	28	10,7
Hvideseid	9	66	13,6
Laurdal	8	45	17,7
Tin	3	20	15,0
Bratsbergs Amt	93	694	13,4

I 1869 opgaves 162 Personer af 832 eller 19,5 pCt. og i 1868 147 af 803 eller 18,3 pCt. døde af Svindst.

Kræft. For 14 af de af denne Sygdom opgivne 24 Døde er Sygdommens Sæde angivet, nemlig Mavesækken 8 Gange, Brystkjertelen 2 Gange, Livmoderen, Leveren, Nakken og Ingvinalkjertlerne hver 1 Gang.

Blegsot og **Menstruationsuordener** forekom i flere Distrikter hyppigt, i Tins Distrikt sjelden og i Landfysikatet sjældnere end før. 1 Læge behandlede 29 Tilfælde af Hysteri.

Cardialgi, Dyspepsi og **kronisk Gastrit** vare af de hyppigst forekommende Sygdomme, af sidstnævnte døde 4.

Ormesygdomme omtales som meget hyppige i Landfysikatet, Kragerø og Hvideseids Lægedistrikter.

Af **Øiesygdomme** behandlede af 5 Læger 147 forskellige Tilfælde.

Af **Sindssygdomme** omtales 27 nye Tilfælde, 8 fra Landfysikatet, 6 fra Kragerø, 1 fra Saulands, 7 fra Hvideseids, 3 fra Laurdals og 2 fra Tins Lægedistrikt. Kjøen og Alder er opgivet for 24, nemlig 9 Mænd, 15 Kvinder, alle Voxne, Sygdomsformen for 21, nemlig 16 Melancholier, 4 Manier og 1 Dements. 7 indlagdes paa Gaustad Asyl, 9 helbrededes i Hjemmet, 1 døde. Med Bidrag af Amtskommunekassen forpleiedes i Regnskabsaaret fra 1ste Juli 1869 til 31te Mai 1870 168 Sindssyge, hvoraf 21 paa Sindssygeasyl. 37 tilhørte Landfysikatet, 31 Kragerø, 30 Holdens, 15 Saulands, 31 Hvideseids, 20 Laurdals og 4 Tins Distrikt. Den samlede Udgift til Sindssyges Forpleining udgjorde 7266 Spd. 72 Skill., til Medicinalvæsenet i det Hele 12904 Spd.

Følgende **kirurgiske Operationer** opgives at være ud-

førte paa Amtssygehuset: 2 Amputationer af Læggen paa Grund af Kræftskaar, 3 Operationer for Læbekræft, 1 for Kræft i Kjønorganerne, 1 Underbinding af Arteria cruralis ved Aneurisma, alle med heldigt Udfald; af Lægerne forøvrigt: 1 Amputation af Læggen, 6 Amputationer og Exartikulationer af Fingre og Tær, 4 Operationer for Læbekræft, 5 for andre Kræftsvulster, (Stedet ikke nærmere opgivet), 7 Gange Borttagelse af andre Svulster, 1 Udrivelse af Næsepolyp, 2 Operationer for Hæremund, 1 for Fistula ani, 5 Punktioner for Vandbrøk, hvoraf de 2 med Iodindsprøitning, 1 Paracentese af Underlivet, 1 Lithotripsi med heldigt Udfald, 8 Repositioner af luxerede Led. Af Øienoperationer udførtes 1 Iridektomi ved Glaucom, 2 Gange Discision ved Cataract, 2 Operationer for Pterygium.

Følgende **obstetriciske Operationer** angives at være udførte af Læger: 27 Tangforløsninger, hvoraf vare indicerede af Vemangel eller Vesvækkelse 16, af Bækken-sneverhed 4, af forliggende Moderkage, Barselkrampe, Ansigtspædsel og Fare for Fosterets Liv hver 1; 3 Gange er Indikationen ikke opgivet; 25 Koner forbleve ilive, 2 døde, 18 Børn fødtes levende, 9 vare dødfødte. 10 Vendinger, hvoraf 8 paa Grund af Tverleie og 1 af forliggende Moderkage, 1 Gang er Indikationen ikke opgivet; af 9 Koner, for hvem Udfaldet er opgivet, overstode 7 Barselsengen, 2 døde, af Børnene forbleve 3 ilive, 4 vare dødfødte, for 3 er Udfaldet ikke angivet. 1 Udtrækning af det tilbageblevne Hoved hos en Kvinde med forsnævret Bækken, Fosterkroppen var afrevet før Lægens Ankomst; Konen kom sig. 6 kunstige Forløsninger af Efterbyrden, 1 Gang paa Grund af Timeglassammentrækning, for de øvrige er ingen Indikation anført, Konerne forbleve ilive. Ialt 44 obstetriciske Forretninger, hvoraf 17 i Landfysikatet, 11 i Kragerø, 1 i Holdens, 4 i Hvideseids, 7 i Laurdals og 4 i Tins Lægedistrikt.

Antallet af Fødte og Døde vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde					Dødfødte.
		i Alt.	under 1 Aar.		mellem 1 og 15 Aar.	paa Barselseng.	
			i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.			
Landfysikatet	686	386	6	67	63	5	26
Kragerø	582	293	4	40	70	3	25
Holden	279	164	-	26	18	-	19
Sauland	185	109	1	6	12	1	6
Hvideseid	256	118	3	22	12	3	16
Laurdal	217	108	2	18	15	2	9
Tin	90	55	1	4	9	-	2
Bratsbergs Amt	2 295	1 233	17*)	183	199	14	103

*) Ifølge Dødfødteanmeldelserne 26.

Omkomne paa voldsom Maade 48.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1 062 Fødte over Døde, og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 53,7. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 8,7 pCt. af samtlige Fødte og 16,2 pCt af samtlige Døde. Antallet af Døde mellem 1—15 Aar udgjorde 16,1 pCt. og Antallet af Døde under 15 Aar 32,4 pCt. af samtlige Døde. Paa Prestelisterne findes opførte 14 Døde paa Barselseng, for 9 af disse er Dødsarsagen opgivet af Læger, nemlig 7 Gange Barselseber og 2 Gange Livmoderblødning ved forliggende Moderkage; i disse sidste Tilfælde skede Forløsningen en Gang ved Tang og en Gang ved Vending. 1 Kone døde efter Prestelisterne uforløst.

Ialt haves fra Lægerne Opgave over 694 eller 58,6 pCt. af samtlige ved Sygdom foraarsagede Dødsfald (1 185). De hyppigste Dødsarsager vare: Alderdomssvaghed (121), Svindsot (93), Lungebetændelse (58), Hjernebetændelse og Kramper i Børnealderen tilsammen (57), Vater-sot og Brights Sygdom tilsammen (38), kronisk Bronchit (32), medfødt Svaghed (31), Kræft (24), Nervefeber (17) og Hjerneslag (16).

Veiriget. Begyndelsen af Aaret var kold og stormfuld, Vaaren nogenlunde, Sommeren, især den sidste Del, meget varm, Høsten regnfuld og Vinteren kold. Jordens Afkastning var over et godt Middelsaar.

De **hygiæniske Forholde** betegnes fra Landfysikatet som upaaklagelige, i Hvideseids og Laurdals Distrikter spores Fremgang, baade hvad Renlighed og Levemaaden angaar. Distriktslægen i Tins Lægedistrikt anfører, at der vistnok i dette Distrikt er adskilligt tilbage at ønske, men tages tilbørligt Hensyn til den økonomiske Tilstand i Distriktet, kan Fordringerne ikke stilles synderlig høiere. Der maa en vidtdreven Sparsommelighed og Paapasselighed til for at kunne klare sig heroppe, hvor Agerbruget, der maa ansees for det Væsentligste, er forbundet med saa mange Besværligheder. Fædriften drives vel ogsaa men ikke i saa stor Maalestok, som den naturligen burde, ligesom ogsaa Sultefodringsen gjør, at den ikke kan lønne sig synderligt. Tømmertrafikken, der hidindtil har været den, hvorfra man især har hentet sine Penge til de væsentligste Udgifter, aftager mere og mere, og kun de færreste Skove ere Selveiendom; i Vinter har der næsten ikke været nogen Skovtrafik, saa Folk have været i ualmindelig Knibe for at klare sig, skjønt Aaret var et godt Middelsaar med Hensyn til Afgrøden. Folkene ere noget

træge og have ikke lært at benytte Tiden ordentlig — ialfald om Vinteren. Husfiden staar meget tilbage og spores næsten ikke, naar undtages Ljaatilvirkningen, der drives af mange og visselig med ikke saa liden Fordel. Alligevel er Fattigvæsenets Udgifter forholdsvis smaa, og det er sjelden at høre, at nogen ved Tvangsauktion maa gaa fra sin Gaard, saa Folk maa siges i Regelen at staa sig godt. Paa Mjøsstranden føres naturligvis et eget Liv, da der Agerbruget neppe er Omtale værd, men derimod Fædrift, Rypefangst, Rensdyrskytteri og Fiskeri ere Hovedindtægterne; her er Folk i Regelen i smaa Kaar, Boligerne ere meget daarlige, da der ikke findes Skov, og Transporten af Træmaterialier er meget besværlig.“ (N. A. Nyquist.)

Fattigsygepleien. Over Antallet af Syge, forpleiede for Kommunernes Regning, haves følgende Opgaver:

i Skien ved Landfysikus og en Privatlæge	112
i tilgrændsende Landdistrikt ved Do. Do.	56
i Porsgrund ved Privatlæggen dersteds	93
i Brevik, Langesund og omliggende Landdistrikt ved 2 Privatlæger	97
i Saulands Distrikt	148
i Hvideseids —	89
i Laurdals —	46
i Tins —	56

tilsammen 697.

Sundhedskommissioner. I Landfysikatets Byer, Skien, Porsgrund og Brevik, afholdtes 9 Møder, tre i hver, i Landdistriktet 3, et i hvert af Herrederne Gjerpen, Solum og Eidanger; i Kragerø Distrikt 12 Møder, hvoraf et i Kragerø By, fem i Stathelle, fire i Langesund, et i Sandøkedal og et i Bamle; i Holdens Distrikt 3 Møder, et i hvert af Herrederne Saude, Bø og Lunde; i Saulands Distrikt 1 Møde i Hiterdal; i Hvideseids Distrikt 7 Møder, hvoraf i Hvideseid tre, i Silegjord og Nissedal hver to; i Tins Distrikt 1 Møde i Tins Herred. Fra Laurdals Distrikt anføres, at der holdtes færre Møder end sædvanligt paa Grund af Ordførerens Sygelighed, Antallet eller Stedet, hvor de holdtes, er ikke opgivet. I Landfysikatets Landdistrikter samt Holdens og Saulands Lægedistrikter sees hele Kommunerepræsentationen at være indtraadt i Sundhedskommissionen. De væsentligste Forhandlingsgjenstande vare i Byerne om hygiæniske Foranstaltninger, Forholdsregler mod Skarlagensfebers og Nervefebers Udbredelse; i Landdistrikterne Forføininger i Anledning af Børnekopperne i Landfysikatet og Kragerø Distrikt, her og i Hvideseids Distrikt Gjennemgaaelse af Dødslisterne for at komme efter Dødsaarsagerne; i Sauland om de gjængse gastriske Sygdomme. I Hvideseids og Laurdals

Lægedistrikter afholdtes Foredrag over Livsfunktionerne, Børnepleien, Renlighedsforholdene samt om Skabsyggdommen.

De Vaccineredes Antal udgjorde:

i Landfysikatet	550
i Kragerø Distrikt	436
i Holdens —	227
i Saulands —	191
i Hvideseids —	265
i Laurdals —	178

tilsammen 1847.

I Tins Lægedistrikt kom ingen Vaccination igang, da den erholdte Vaccinematerie ikke slog an, og Flytningen til Fjelds senere hindrede dens Iværksættelse.

Af **retsmedicinske Forretninger** udførtes: 1 Obduktionsforretning paa et i Dølgemaal født og dræbt Foster og 1 Undersøgelse af en Del Ben af et dræbt Foster; Undersøgelsesforretninger af Levende, nemlig en over Moderen til det førstnævnte Foster, en af en Pige, der var anmeldt for Barnefødsel i Dølgemaal, en i Anledning af et Overfald, tre angaaende Arrestanters mentale Tilstand samt to Erklæringer angaaende Svangerskabs Varighed, hvor de udlagte Fædre antages urigtigen opgivne; ialt 10 retsmedicinske Forretninger, hvoraf 1 i Landfysikatet, 5 i Kragerø, 1 i Holdens, 2 i Hvideseids og 1 i Tins Lægedistrikt.

Om **Amtssygehuset** ved Skien henvises med Hensyn til de der behandlede Sygdomme, Behandlings Ud-fald, Behandlingsdagens Antal m. m. til Sygehuslisterne. Sygehusets Udgifter i Regnskabsaaet 1869—70 udgjorde 4857 Spd. 56 Skill., hvoraf 905 Spd. 85 Skill. til Lønninger. Udgifterne til Økonomien udgjorde 3088 Spd. 19 Skill. eller 25 Skill. for hver Syg pr. Døgn. I Kragerø By benyttedes et midlertidigt Lazaret for Nervefebersyge og Børnekopper; der behandlede i Aarets Løb 6 Patienter med Nervefeber og 2 med Børnekopper.

Badeindretninger. Foruden Amtssygehusets Damp- og Karbadindretning havdes i Skien 2 private mindre saadanne, i Brevik 1 Indretning for varme Bade, 2 Styrtebade og 3 Strømbade; i og omkring Kragerø flere Strømbadehuse.

Amtets 4 **Apotheker**, i Skien, Porsgrund, Brevik og Kragerø, visiteredes og fandtes i Orden. Personalet bestod, foruden Apothekerne, i Skien af en examineret Medhjælper og 2 Disciple, i Porsgrund af 2 Disciple, i Brevik af 1 Discipel og i Kragerø af 1 Provisor og 1 Discipel.

Medicinalpersonalet bestod af 16 Læger, 34 Jordemødre og 35 Hjelpevaccinatører, nemlig i:

1. Bratsbergs Landfysikat: 8 Læger, hvoraf fire i Skien,

- to i Porsgrund og to i Brevik; 12 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinatører.
2. Kragerø Distrikt: 3 Læger, boende i Kragerø; 6 Jordemødre, hvoraf fem ansatte; 5 Hjelpevaccinatører.
 3. Holdens Distrikt: 1 Læge, boende i Holden; 4 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.
 4. Saulands Distrikt: 1 Læge, boende i Hjørtald; 3 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.
 5. Hvidescids Distrikt: 1 Læge, boende i Silgjord; 3 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinatører.
 6. Laurdals Distrikt: 1 Læge, boende i Laurdal; 4 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.
 7. Tins Distrikt: 1 Læge, boende i Tin; 2 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.

IX. Nedenæs Amt.

Amtet, der har et Fladeindhold af 78,24 norske Kvadratmil og ved Folketællingen den 31te December 1865 havde 68 081 Indbyggere, er inddelt i følgende 6 Lægedistrikter:

1. Østre Nedenæs Lægedistrikt (6,80 n. □ M.), indbefattende:

Kjøbstaden Østerrisør . . .	med	2 335	Indbyggere.
Ladestedet Tvedestrand . . .	-	1 069	—
Herrederne Gjerestad . . .	-	2 650	—
Søndeled . . .	-	3 474	—
Dybvaag . . .	-	3 902	—
Holt . . .	-	4 177	—
Østre Moland . . .	-	8 033	—

tilsammen 25 640 Indbyggere.

2. Arendals Stadsfysikat, bestaaende af

Kjøbstaden Arendal . . .	med	3 452	Indbyggere.
--------------------------	-----	-------	-------------

3. Vestre Nedenæs Lægedistrikt (8,50 n. □ M.), indbefattende:

Kjøbstaden Grimstad . . .	med	1 501	Indbyggere.
Ladestedet Lillesand . . .	-	1 231	—
Herrederne Froland . . .	-	2 008	—
Øiestad . . .	-	6 163	—
Fjære . . .	-	4 108	—

Lateris 15 011 Indbyggere.

Transport	15 011	Indbyggere.	
Landvik . . .	med	2 230	—
Eide . . .	-	736	—
Vestre Moland . . .	-	2 167	—
Birkenæs . . .	-	1 666	—
Høivaag . . .	-	2 069	—

tilsammen 23 879 Indbyggere.

4. Aamlids Lægedistrikt (15,27 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Aamlid . . .	med	2 725	Indbyggere.
Vegarsheien . . .	-	1 842	—
Heigrefos . . .	-	553	—

tilsammen 5 120 Indbyggere.

5. Evjes Lægedistrikt (15,46 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Evje og Vegusdal med	1 676	Indbyggere.
Hordnæs og Iveland -	2 257	—
Aaseral . . .	1 392	—

tilsammen 5 325 Indbyggere.

6. Sætersdalens Lægedistrikt (32,21 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Bygland . . .	med	2 227	Indbyggere.
Valle . . .	-	2 438	—

tilsammen 4 665 Indbyggere.

Sundhedstilstanden betegnes fra de fleste Distrikter som god. I østre Nedenæs og Arendal herskede Skarlagensfeber i Aarets sidste Halvdél, ligesom Nervefeber havde nogen Udbredning inden vestre Nedenæs Distrikt.

Af epidemiske Sygdomme forøvrigt vare de catarrhalske Sygdomme almindeligt udbredte.

Dødeligheden var ikke stor. De Dødes Antal udgjorde 1 234 eller 17,4 pro mille af den beregnede Befolkning

ved Aarets Midte (70 669). I det foregaaende Aar udgjorde de Dødes Antal 1360 eller 19,4 p. m., i 1868 henholdsvis 1679 og 24,1 p. m.; i Femaaret 1861—65 udgjorde de Dødes Antal i Gjennemsnit 1336 eller 20,2

pro mille af den beregnede Middelbefolkning (65 817).

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** hidsættes følgende for Nedenæs Amt efter Lægernes Opgaver sammendragne Tabel:

	Hele Aaret.		Tiden er opgivet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Behandlede.	Deraf Døde.													
Nervefeber	211	16	190	10	7	13	21	5	14	27	20	18	17	22	16
Simpel Feber	176	-	176	20	20	23	17	11	5	9	16	9	17	16	13
Barsel-feber	28	8	28	2	1	5	2	3	3	5	1	1	2	-	3
Børnekopper	11	4	11	-	-	-	-	-	-	-	5	6	-	-	-
Vandkopper	28	-	28	3	-	-	4	11	-	-	2	2	2	3	1
Skarlagensfeber	386	75	386	8	5	11	12	6	17	30	30	47	79	80	61
Rødlinger	73	-	73	2	6	3	21	10	15	10	5	-	-	1	-
Mæslinger	4	-	4	-	-	-	1	-	-	-	-	-	2	1	-
Rosen	139	3	139	10	9	14	16	9	12	7	15	8	12	11	16
Kighoste	3	-	3	-	1	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Diphtherisk Svælgbetændelse	35	3	35	6	8	2	4	-	4	2	1	4	3	-	1
Strubehoste	9	4	9	-	1	-	-	1	1	2	-	-	1	2	1
Kusma	6	-	6	3	1	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-
Akut Bronchit og andre catarrhal-ske Tilfælde	1746	20	1746	202	231	174	121	105	94	58	65	158	155	200	183
Lungebetændelse	273	37	273	49	41	35	30	21	6	12	4	13	13	25	24
Pleurit	78	1	78	11	7	8	6	11	11	2	3	6	2	9	2
Gigtfeber	105	3	105	11	8	5	10	5	10	11	6	9	5	11	14
Koldfeber	27	-	27	1	2	2	-	3	1	2	3	3	5	2	3
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	465	7	465	29	39	36	28	25	36	56	86	40	32	33	25
Blodgang	2	1	2	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Skjørbug	3	-	3	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	3808	182	3787	369	388	333	295	226	229	233	262	324	349	416	363

	Ialt op-givne		Fordeling paa Lægedistrikterne.													
	Tilfælde.	Dødsfald.	Østre Nedenæs.		Arendal (med Omegn).		Vestre Nedenæs.		Aamlid.		Evje.		Sæters-dalen.			
			Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.		
Nervefeber	211	16	29	8	58	5	116	3	-	-	-	-	-	8	-	
Simpel Feber	176	-	36	-	73	-	67	-	-	-	-	-	-	-	-	
Barsel-feber	28	8	14	6	4	2	9	-	-	-	1	-	-	-	-	
Børnekopper	11	4	10	4	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
Vandkopper	28	-	1	-	12	-	15	-	-	-	-	-	-	-	-	
Skarlagensfeber	386	75	251	51	108	18	27	6	-	-	-	-	-	-	-	
Rødlinger	73	-	7	-	18	-	45	-	3	-	-	-	-	-	-	
Mæslinger	4	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Rosen	139	3	47	2	40	-	50	1	-	-	2	-	-	-	-	
Kighoste	3	-	-	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	
Diphtherisk Svælgbetændelse	35	3	13	3	-	-	22	-	-	-	-	-	-	-	-	
Strubehoste	9	4	2	2	5	1	1	-	-	-	1	1	-	-	-	
Kusma	6	-	-	-	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	
Akut Bronchit og andre catarrh. Tilfælde	1746	20	440	10	464	-	813	9	8	-	12	1	9	-	-	
Lungebetændelse	273	42	105	19	42	3	100	13	5	2	7	1	19	4	-	
Pleurit	78	1	38	-	15	1	23	-	-	-	1	-	1	-	-	
Gigtfeber	105	3	20	1	52	-	29	1	-	-	2	-	2	1	-	
Koldfeber	27	-	5	-	6	-	16	-	-	-	-	-	-	-	-	
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	465	7	104	1	155	4	197	1	3	-	-	-	6	1	-	
Blodgang	2	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Skjørbug	3	-	-	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	
Tilsammen	3813	187	1123	108	1062	34	1538	34	19	2	26	3	45	6	-	

Af **Nervefeber** er opgivet 211 Tilfælde, hvoraf 16 endte dødeligt, omtrent samme Antal Tilfælde som det foregaaende Aar, da 198 Tilfælde og 27 Dødsfald opgaves (i 1868 kjendtes 227 og 40). I østre Nedenæs forekom Sygdommen spredt og enkeltvis i de forskjellige Herreder; enkelte Tilfælde angives i dette Distrikt og i Arendal at være indbragte fra Udlandet ved hjemkomne syge Matroser. I vestre Nedenæs viste sig ligeledes spredte Tilfælde i Aarets første Halvdel; fra Juni Maaned optraadte Sygdommen derimod epidemisk i Birkenæs Herred og udbredte sig senere til Lillesand samt vestre Molands og Høivaags Herreder. I Sætersdalen optraadte Sygdommen i April Maaned paa en enkelt Gaard i Valle, hvor de hygieeniske Forholde vare ugunstige; hovedsagelig Børn bleve angrebne, og Sygdommen udbredte sig ikke videre herfra.

Barselfeber. Foruden de 28 behandlede Tilfælde, hvoraf 8 endte dødeligt (Aaret forud 21 og 7), omtales 3 heldigt forløbende Tilfælde af Phlegmasia alba dolens. I et dødeligt endende Tilfælde af Barselfeber var Konen forløst med Tang. I et Tilfælde angives Sygdommen at være opstaaet ved Smitte, idet en Kone, efterat være kommen op af Barselsengen paa 6te Døgn, gjorde Besøg til en syg Barselkone, hvorpaa hun selv fik Barselfeber og døde. I denne Anledning lod Sundhedskommissionen tilraade: 1) At man i Huse, hvor Nedkomst forventedes, anskaffede Chlorvand, hvormed man skulde paase, at vedkommende Fødselshjelperske vadskede sine Hænder inden hun tilstededes Adgang til Barselkone. 2) At man helst burde benytte en Fødselshjelperske, om hvem man med Sikkerhed vidste, at hun ikke nylig havde været hos nogen Kvinde, der var bleven syg efter Forløsningen. 3) At Samkvem mellem Huse, hvori fandtes Barselkvinde, ophørte. (P. Blich.)

Af **Børnekopper** forekom ialt 11 Tilfælde, hvoraf 4 endte dødeligt (Aaret forud 3 Tilfælde). Til Risør og Tromø Sogn i østre Nedenæs Distrikt bragtes Sygdommen i September Maaned ved fra Havre hjemkomne syge Matroser, der smittede sine Omgivelser. Ved Indlæggelse i Risør Bys Isolationslokale og ved streng Isolation af de Syge i Tromø Sogn hindredes Sygdommens Udbredelse. (Pihl, P. Blich.)

Af **Skarlagensfeber** er ialt anmeldt 386 Tilfælde og 75 Dødsfald (69 og 16 i 1869). I østre Nedenæs begyndte Sygdommen i Februar Maaned i Ladestedet Tvedestrand, hvor den efterhaanden fik epidemisk Udbredning i Ladestedet og nærmeste Omegn, og senere forplantede sig ved Midtsommertid videre til østre Molands Herred, paa hvilke Steder Sygdommen endnu vedvarede ved Aarets Udgang.

I Arendal begyndte Sygdommen i September og vedvarede sammesteds endnu ved Aarets Udgang. De i vestre Nedenæs indtrufne Tilfælde angives at være forekomne i Arendals Nærhed og i Øiestads Herred. — Epidemien omtales fra Tvedestrand som dels temmelig mild, dels meget stræng, medens middels alvorlige Tilfælde vare sjældnere. Dødsarsagen var enten selve Feberen uden videre Lokalisation eller svære endog gangrænerende Parotidesvulster eller endelig paafølgende Albuminuri og Vatersot, hvilke vare temmelig almindelige Eftersygdomme. (F. Vogt.) I østre Molands Herred angives Sygdommen oftere at have været kompliceret dels med diphtherisk Svælgbetændelse, der ofte viste sig voldsom og meget haardnakket, dels med Nyrebetændelse, der var meget almindelig. I Huse, hvor Skarlagensfeber herskede, traf det sig hyppigt, at de yngre Børn fik Sygdommen, medens de ældre Børn og Voxne fik en — ialfald tilsyneladende simpel — Angina. (P. Blich.) Isolation, saavidt muligt udførbar, sees overalt at have været bragt i Anvendelse, ligesom Børn fra smittede Huse nægtedes Adgang til Skolerne.

Af **Mæslinger, Kighoste og diphtherisk Svælgbetændelse** forekom kun faa og spredte Tilfælde i heromhandlede Aar ligesom disse Sygdomme heller ikke i det foregaaende Aar havde videre Udbredelse inden Amtet.

Catarrhalske Tilfælde angives at have været almindeligt forekommende. 1746 Tilfælde og 20 Dødsfald er ialt opførte. (I det foregaaende Aar anmeldtes 1555 Tilfælde og 26 Dødsfald.) Af de opgivne Tilfælde kunne 531, 335 hos Børn og 196 hos Voxne, sees at have været akut Bronchit, af hvilken Sygdom 18 Personer, hvoraf 13 Børn under 5 Aar, sees at være døde. 2, et Barn og en Voxen, opgives at være døde af Laryngit.

Af **Lungebetændelse** er ialt anmeldt 278 Tilfælde og 42 Dødsfald. (I det foregaaende Aar 301 Tilfælde og 52 Dødsfald.)

Pleurit er behandlet hos 78, hvoraf 1 døde.

Gigtfeber er behandlet hos 105, af hvilke 3 døde. For **kronisk Rheumatisme** behandlede 13 Læger 240 Syge, 130 af Mand-, 110 af Kvindekjøn, 9 under og 231 over 15 Aar.

Hjernebetændelse. Paa Lægernes Dødslistes sees Hjernebetændelse at være opført som Dødsarsag hos 24, tuberkuløs Meningit hos 23 og Kramper i Børnealderen hos 9, af hvilke tilsammen 56 Dødsfald 28 komme paa østre Nedenæs, 6 paa Arendal, 19 paa vestre Nedenæs, 2 paa Aamlids og 1 paa Sæterdalens Distrikt.

Blandt de 27 for **Koldfeber** Behandlede angives for flere Sygdommen at være erhvervet i Udlandet.

Diarrhoe og Cholera nostras er opgivet behandlet hos

465 Personer, af hvilke 7 døde. (I det foregaaende Aar opførtes 434 Angrebne og 6 Døde). Det dødeligt endende Tilfælde af Blodgang indtraf paa et fra Holland kommet Skib.

Veneriske Sygdomme. For Syphilis vare 3, 1 Mand og 2 Kvinder, tilbageliggende paa Arendals Sygehus. I Aarets Løb indkom 10 Personer, 5 af hvert Kjøen. 13 udgik helbredede; Ingen laa tilbage ved Aarets Udgang. Det samlede Antal Forpleiningsdage udgjorde 1045 og Forpleiningsdagene i Middeltal for hver Udskreven var 80,4.

Udenfor Sygehusene kom 112 Tilfælde under Behandling, 31 i østre Nedenæs, 40 i Arendal med Omegn, 41 i vestre Nedenæs. Af 111, for hvem Kjøen og Alder er opgivet, vare 74 af Mand-, 37 af Kvindekjøen, 9 under og 102 over 15 Aar. Af 90, for hvem Sygdommens Form er

opgivet, lede 29 af primære, 61 af konstitutionelle Tilfælde. Paa Dødslisterne opgives fra vestre Nedenæs 2 Dødsfald hos Børn under 1 Aar.

For **Gonorrhoe** og **Urethrit** behandlede 70, 63 af Mand- og 7 af Kvindekjøen, alle Voxne, deraf 17 i østre og 12 i vestre Nedenæs og 41 i Arendal med Omegn.

Veneriske Sygdomme ere overhovedet blandt den hjemmæværende Befolkning i østre Nedenæs ikke hyppige. Maaden, hvorpaa den opstaar blandt denne, er hovedsagelig ved hjemkommende Søfolk og for en stor Del ved Omstreifere (Scheen). Fra Arendal bemærkes, at Smitten i Almindelighed ved Søfolk indføres til Familierne og udbredes ved løsagtige Kvinder, der vare lokkede til Stedet af den store Arbejdsstok, som under Byens Gjenopførelse efter Ildebranden der havde samlet sig (A. Kittel).

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om endel af Lægerne behandlede, væsentlig **kroniske Sygdomme**:

	Hele Aaret.		Af de Behandlede, hvis Kjøen er opgivet, vare		Af de Behandlede, hvis Alder er opgivet, vare		Antal af anmeldende Læger.	Hele Aaret.		Fordeling paa Lægedistrikterne.											
	Behandlede.	Deraf Døde.	Mk.	Kv.	Børn (under 15 Aar).	Voxne (over 15 Aar).		Ialt opgivne Tilfælde.	Ialt opgivne Døde.	Østre Nedenæs.		Arendal med Omegn.		Vestre Nedenæs.		Aamlid.		Evje.		Sætersdalen.	
										Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Fnat.....	85	-	37	48	46	39	11	85	-	35	-	13	-	37	-	-	-	-	-	-	-
Skurv.....	11	-	8	3	9	2	4	11	-	3	-	4	-	4	-	-	-	-	-	-	-
Kjertelsyge.....	280	6	118	147	224	56	13	280	6	80	1	50	-	130	5	5	-	-	-	-	15
Rachit.....	34	-	19	15	34	-	8	34	-	6	-	7	-	18	-	-	-	-	-	-	3
Svindstot.....	256	108	110	146	18	238	15	275	127	128	60	39	6	90	50	5	5	5	2	8	4
Kræft.....	28	14	12	16	2	26	12	31	17	16	12	5	1	7	3	-	-	1	-	2	1
Vatersot og Morbus Brighti.....	90	26	38	52	16	74	15	94	30	35	17	31	6	15	2	3	2	2	1	8	2
Blegsot og anæmiske Tilstande.....	606	-	9	597	71	535	14	606	-	219	-	162	-	216	-	-	-	-	-	-	9
Menstruationsuordener	146	-	-	146	-	146	14	146	-	36	-	43	-	64	-	-	-	-	-	-	3
Kardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi..	947	6	331	616	53	872	16	947	6	321	3	178	-	412	2	2	-	2	-	32	1
Ormesygdomme.....	243	-	101	142	197	46	10	243	-	33	-	111	-	99	-	-	-	-	-	-	-
Drankersygdomme...	19	-	15	4	-	19	7	21	2	4	-	10	-	5	-	-	-	-	-	2	2

Kjertelsyge angives fra østre Nedenæs at indtage en betydelig Plads blandt de dersteds forherskende Sygdomme og ytrer sig væsentlig som Abdominalscrophulose, scrophulose Øien-, Hud- og Øresygdomme. (Scheen.) Ogsaa fra Evje og Sætersdalens Distrikter omtales Kjertelsyge som almindeligt forekommende.

Af **Svindstot** opføres ialt 127 Dødsfald eller 22,7 pCt. af samtlige af Lægerne opgivne ved Sygdom forårsagede Dødsfald (558). I det foregaaende Aar var Forholdet 153 af 580 opgivne Dødsårsager eller 26,4 pCt. og i 1868 145 af 701 eller 20,7 pCt. I de enkelte Distrikter var Forholdet mellem opgivne Dødsfald og samtlige opgivne Dødsårsager i heromhandlede Aar følgende:

Lægedistrikt.	Opgivne Dødsfald af Svindstot.	Opgivne Dødsårsager ialt.	Forhold i pCt.
Østre Nedenæs.....	60	295	20,4
Arendal.....	6	56	10,7
Vestre Nedenæs.....	50	166	30,1
Aamlid.....	5	15	33,3
Evje.....	2	9	22,2
Sætersdalen.....	4	17	23,5
Nedenæs Amt	127	558	22,7

Kræft. For 8 af de af Kræft Døde er Sygdommens Sæde opgivet, nemlig hos 3 i Mavesækken og i hver af følgende: Ansigtet, Øiet, Spiserøret, Leveren og Endetarmen, 1 Gang.

Af **Vatersot** og Brights Sygdom er anmeldt 30 Dødsfald, nemlig 20 af førstnævnte, 10 af sidstnævnte Sygdom.

Sindssygdomme. Udenfor Asylterne behandledes 45 nye Tilfælde af Sindssygdom nemlig: 20 i østre Nedenæs, 10 i Arendal, 13 i vestre Nedenæs og 2 i Aamlids Distrikt. For de Behandlede, hvoraf 22 vare af Mand-, 23 af Kvindekjøn, alle Voxne, er Sygdomsformen opgivet for 25, nemlig: Mani hos 3 og Melancholi hos 22. Til Asylter kan 9 Personer sees at være indsendte. Af de i Hjemmet behandlede Syge kan 16 sees at være helbredede og 3 bedrede. For Amtskommunens og Fattigvæsenernes fælles Regning forpleiedes 81 — 20 paa Asylter og 61 i privat Forpleining i Distrikterne —, hvoraf 22 hørte hjemme i østre, 38 i vestre Nedenæs, 3 i Aamlid, 13 i Evje og 5 i Sætersdalens Distrikt.

Amtskommunens Udgifter til de Sindssyges Forpleining udgjorde 4937 Spd. og dens samlede Udgift til Medicinalvæsenet i det Hele 6577 Spd. For Byernes Vedkommende haves kun Opgave fra Arendal, hvor 10 Sindssyge forpleiedes for Kommunens Regning nemlig 5 i Asylter — hvoraf 4 paa Gaustad, 1 i Bergen — og 5 udsatte i privat Forpleinig.

Af **sjældnere Tilfælde** omtales et dødeligt endende Tilfælde af Miltbrand hos en Mand, der havde flaaet en Ko, som var død af Miltbrand, uden at han kjendte Dødsarsagen. Sygdommen begyndte med en Pustel paa Halsen, hvor der, saavidt det kunde sees, tidligere havde været en Excoriation af Huden. (F. Thaulow.)

Af **chirurgiske Operationer** udførtes udenfor Sygehusene af Lægerne: 1 Amputation af Laaret ved Brud af Laarbenet med Vulneration af Bløddelene og Arterien, med heldigt Udfald; 1 Borttagelse af Kræft i Brystkjertelen; 1 af Læbekræft; 2 af indgroede Negle; 6 af Sæksvulster; 2 Paracenteser af Brystet, 32 — alle hos samme Individ — af Underlivet; 5 Operationer for Hygroma patellæ, 1 for Teleangiectasi; 3 Repositioner af Luxationer; 1 Operation for Haremund; 1 for Vandbrok ved Punktion; 1 Herniotomi med dødeligt Udfald; 7 Repositioner af indeklemmt Brok; 3 Operationer for Phimosis; 1 for Atresia ani med dødeligt Udfald. 3 Iridektomier, 1 Operation for Ectropium, 2 for Epiphora, 9 for Blennorrhoea sacci lacrymalis.

Følgende **obstetriciske Operationer** opgives at være udførte af Læger: 39 Tangforløsninger, hvoraf 2 ved en Tvillingfødsel. Indikationerne angives i 32 Tilfælde at

have været dels Vemangel eller Vesvækkelse, dels langsom Fødsel uden Fremgang, dels smertefulde uvirksomme Veer; i 3 Tilfælde Bækkensneverhed, i 2 Ansigtisleie, i 1 Barselkrampe og i 1 skjævt Isseleie i Forbindelse med stærke smertefulde Veer. Af Konerne kan 20 sees at være forblevne ilive, 1 angives død af Barselfeber og for 17 er Udfaldet ikke angivet. Af Børnene fødtes 30 levende, 7 vare dødfødte, 2 Tvillinger døde 3 og 11 Dage efter Fødselen. 5 Vendinger, indicerede 4 Gange ved Tverleie, 1 Gang ved 2 Døgns Fødselsarbeide, hvorefter Hovedet endnu stod bevægeligt over øverste Aabning, 2 Koner forbleve ilive, for 3 mangler nærmere Meddelelse; af Børnene forblev 1 ilive, 4 vare dødfødte. 2 Perforationer, 1 Gang ved Hydrocephalus, hvorved udtømtes flere Potter Vand; Konen, der led af Tæring, døde 1 Maaned efter Forløsningen (Scheen), 1 Gang ved Bækkensneverhed og Ansigtisleie efter forgjæves forsøgt Vending og Tangforløsning. Konen forblev ilive (Tandberg). 1 Extraction ved Fodleie med fremfalden Navlesnor. Fosteret dødfødt; Udfaldet for Konen ikke angivet. 1 Extraction af et dødfødt Misfoster, et sammenvoxet Dobbeltfoster med 2 udviklede Overkroppe, 2 Hoveder, 4 Arme men kun 2 Ben. Sammenvoxningen udgik fra Siden af Underlivet, Konen lever. (E. Kaurin.). 3 kunstige Forløsninger af Efterbyrden, 12 og 7 Timer efter Forløsningen; Konerne forbleve ilive.

Ialt 51 obstetriciske Operationer, hvoraf 29 i østre og 8 i vestre Nedenæs Distrikt, 5 i Arendal, 4 i Aamlids, 2 i Evje og 3 i Sætersdalens Distrikt.

Antallet af **Fødte** og **Døde** vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde				Dødfødte.	
		i Alt.	under 1 Aar.	mellem 1 og 15 Aar.	paa Barselseng.		
		i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.				
Østre Nedenæs.	780	448	7	50	115	3	33
Arendal	133	88	-	15	32	2	12
Vestre Nedenæs	735	416	4	55	79	2	18
Aamlid	148	98	-	15	16	-	8
Evje	153	91	1	18	14	1	3
Sætersdaalen . . .	141	93	2	19	17	1	4
Nedenæs Amt	2 090	1 234	14 *)	172	273	9	78

Omkomne paa voldsom Maade 60.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 856 Fødte over Døde, og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 59,0. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 8,7 pCt. af de Fødte og 14,8 pCt. af samtlige Døde. Antallet af Børn, døde mellem 1—15 Aar, udgjorde

*) Ifølge Dødfødteanmeldelserne 20.

20,5 pCt. og Antallet af Børn, døde under 15 Aar 36,9 pCt. af samtlige Døde. Paa Prestelisterne findes opførte 9 døde Barselkoner. Lægerne meddele Oplysninger om Dødsarsagen hos 11 paa Barselseng Døde, nemlig: 8 døde af Barselfeber, 1 af Skarlagensfeber og 2 af Tæring.

Lægernes Dødslisters indeholde Opgave over 558 eller 47,5 pCt. af samtlige ved Sygdom forårsagede Dødsfald (1 174). De hyppigste Dødsarsager vare: Tæring (127), Skarlagensfeber (75), Hjernebetændelse, tuberkuløs Meningit og Kramper i Børnealderen (tilsammen 56), Lungebetændelse (44), Vatersot og Morbus Brighti (tilsammen 30), akut Bronchit (18), Alderdomssvaghed (18), Kræft (17), Nervefeber (16).

Veirliget. Fra østre Nedenæs Distrikt omtales Vintermaanederne som kolde medens Vaaren kom tidlig med kjølig men tør Luft, der vedvarede til Midtsommertid, hvorefter noget Regn, derpaa varm tør Eftersommer, saa Indhøstningen af Hø, Korn og Poteter lykkedes fortræffeligt. Aarsudbyttet angives over Middelsaars. Fra Evje og Sætersdalen anføres, at Aarsudbyttet, begunstiget af heldigt Veirli, var meget godt.

De **hygiæniske Forholde** i Risør By skildres som meget gode. Stedet har en sund Beliggenhed; Brønd-, Kloak- og Latrinevæsen holdes i god Orden. Latrinerne tømmes jævnligen af de omboende Bønder for Gjødselens Skyld, saa der aldrig kan blive Tale om Ansamlinger af det Slags, der ved sine Uddunstninger kunne virke skadeligt i hygiæniske Henseende. Boligerne i Byen ere sunde og bekvemme. (Scheen.) Fra Sætersdalen klages over Urenlighed i Husene og med Hensyn til Person, og Grunden hertil synes at maatte tillægges især Kvinderne, der lade til at staa langt tilbage for Mændene i Oplysning og Lyst til Fremskridt; dog spores i den senere Tid noget Tegn til Bedring især i Byglands Prestegjeld, hvor Sæbe mere og mere kommer i Brug i flere Huse. (E. Kaurin.)

Af fattige Syge forpleiedes

i østre Nedenæs	258
i Arendal	170 med en Medicinaludgift 182 Spd. 25 Sk.
i vestre Nedenæs	285
i Aamlid	6
i Evje	24
i Sætersdalen	22

tilsammen 765 Syge.

Af Møder i **Sundhedskommissionerne** afholdtes i østre Nedenæs 10, nemlig i Risør to, i Gjerestad tre, i Holt

to, i Søndeled, Dybvaag og østre Moland, i hvert et; i vestre Nedenæs 7, hvoraf i Høivaag, Birkenæs og vestre Moland, i hvert to, i Lillesand et — foruden Møder i Grimstads, Fjære, Øiestads og Eide Sundhedskommissioner uden nærmere Opgave over Antallet af samme; i Aamlid 6, to i hvert Herred; i Evje 3, to i Hordnæs-Iveland, et i Evje; i Sætersdalen 3, et i Valle, to i Bygland. I Arendal afholdtes intet Møde.

De epidemisk forekommende Sygdomme, Nervefeber og Skarlagensfeber, gjordes til Gjenstand for Forhandlingerne i vestre Nedenæs Distrikt, Valle og østre Moland. Sanitære Misligheder og Klager toges under Behandling i Grimstad og Risør. Af Foredrag nævnes om Fødemidlerne i østre Nedenæs Distrikts Herreder; om Miltbrand i Fjære, Øiestad og Evje Distrikts Herreder; om Brug af Hestekjød og Soparternes Benyttelse i Evje Distrikt; om Børnepleie i Høivaag, og om Renlighed i Bygland, Heigrefos, Birkenæs og vestre Moland; om Aareladningernes Skadelighed i Heigrefos; om Anlæggelse af ny Kirkegaard forhandlede i Fjære.

De Vaccineredes Antal udgjorde:

i østre Nedenæs	729, hvorhos 24 opgives at være revaccinerede.
i Arendal	88
i vestre Nedenæs	550
i Aamlid	143
i Evje	114
i Sætersdalen	137
tilsammen	1 761.

I Risør vaccinerer Distriktslægen, i Arendal Stadsfysikus, i Holt, Tvedestrand og Tromø private Læger.

Af **retsmedicinske Forretninger** udførtes: 4 Syns- og Undersøgelserforretninger, hvoraf 3 om tiltalte Personers Sinds- og Helbredstilstand og 1 i Anledning tilføjet Legemsbeskadigelse, af disse udførtes 1 i vestre Nedenæs og 3 i Evje Distrikt.

Foruden **Sygehusene** i Arendal og Risør By findes paa begge Steder særskilt dertil indrettede Epidemilokaler. Om de paa de førstnævnte Sygehuse indkomne Tilfælde, Behandlingens Udfald m. v. henvises til Sygehuslisterne.

Af **Badeindretninger** findes Søbadeanstalter i Byerne Østerrisør, Arendal og Grimstad; i Østerrisør og Arendal er der ligeledes Anledning til at erholde varme Bade.

Amtet har 5 **Apotheker**, der samtlige ved Visitationen fandtes i Orden. Personalet bestod, foruden Apothekerne, i Østerrisør af en Discipel, i Tvedestrand af en Medhjælper, i Arendal af en examineret og en uexamineret Medhjælper, i Grimstad af to Disciple, i Lillesand af en examineret Medhjælper. 1 Medhjælperprøve afholdtes i Østerrisør.

Medicinalpersonalet bestod af 15 Læger, 1 Tandlæge, 19 Jordemødre og 24 Hjelpevaccinatører, nemlig i:

1. Østre Nedenæs Distrikt: 3 Læger, to bosatte i Østerisør, en i Tvedestrand, desuden boede Distriktslægen i Aamlid inden dette Distrikt; 7 Jordemødre; 8 Hjelpevaccinatører.
2. Arendals Stadsfysikat: 4 Læger, alle bosatte i Arendal; 1 Tandlæge; 3 Jordemødre.
3. Vestre Nedenæs Distrikt: 5 Læger, hvoraf to i Grim-

stad og to i Lillesand, en i Øiestad boende praktiserer ikke; 5 Jordemødre; 8 Hjelpevaccinatører.

4. Aamlids Distrikt: 1 Læge, boende paa Næs Jernværk i Holt, (en ledig Jordemoderpost); 2 Hjelpevaccinatører.
5. Evje Distrikt: 1 Læge, boende i Evje; 2 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.
6. Sætersdalens Distrikt: 1 Læge, boende i Bygland; 2 Jordemødre; 2 Hjelpevaccinatører.

X. Lister-Mandals Amt.

Amtet, hvis Fladeindhold udgjør 49,17 norske Kvadratmil og som ved Folketællingen den 31te December 1865 havde en Befolkning af 73 785 Indbyggere, er inddelt i følgende Lægedistrikter:

1. Christiansands Stadsfysikat (0,13 n. □ M.), indbefattende:

Kjøbstaden Christiansand . . .	med	10 876	Indbyggere.
--------------------------------	-----	--------	-------------
2. Oddernæs Lægedistrikt (8,97 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Oddernæs . . .	med	3 473	Indbyggere.
Tveit	-	1 471	—
Vennesland	-	1 103	—
Øvrebø og Hæg-			
land	-	1 829	—
Søgne	-	3 386	—
Holme	-	1 561	—
Halsaa og Hart-			
mark	-	3 015	—
samt Ladestedet			
Mandal	-	3 842	—
tilsammen 19 680 Indbyggere.			
3. Undals Lægedistrikt (8,41 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Søndre Undal	med	4 672	Indbyggere.
Nordre —	-	2 072	—
Lateris 6 744 Indbyggere.			

Transport	6 744	Indbyggere.
Øslebø og Løvdal	2 074	—
Finsland	888	—
Bjelland og Grin-		
dem	1 961	—

tilsammen 11 667 Indbyggere.

4. Lyngdals Lægedistrikt (8,51 n. □ M.), indbefattende:

Ladestedet Farsund	med	1 416	Indbyggere.
Herrederne Vanse	-	5 754	—
Herod	-	2 437	—
Lyngdal	-	5 046	—
Hægebostad	-	2 107	—
tilsammen 16 760 Indbyggere.			
5. Flekkefjords Lægedistrikt (12,06 n. □ M.), indbefattende:

Kjøbstaden Flekkefjord	med	1 622	Indbyggere.
Herrederne Næs og Hiterø	-	3 799	—
Kvinesdal	-	3 927	—
Fjotland	-	1 079	—
Bakke	-	2 561	—
tilsammen 12 988 Indbyggere.			

Siredalens Herred, (11,09 n. □ M.), med 1 814 Indbyggere, er midlertidigen henlagt til Soggendals Lægedistrikt i Stavanger Amt.

Sundhedstilstanden omtales fra alle Distrikter som meget god. De fleste epidemiske Sygdomme angives at have været lidet udbredte.

Dødeligheden var mindre end de nærmest foregaaende

Aar. Ialt døde 1 353 eller 18,9 pro mille af den beregnede Befolkning ved Aarets Midte (75 584). I 1869 var de Dødes Antal 1 556 eller 20,7 p. m. og i 1868 1 580 eller 21,2 p. m. I Femaaret 1861—65 udgjorde det gjen-

nemsnitlige aarlige Antal Døde 1 405 eller 19,5 pro mille af den beregnede Folkemængde ved Femaarets Midte (72 181).

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** hidsættes følgende for Lister-Mandals Amt af Lægernes Op-gaver sammendragne Tabel:

	Hele Aaret.		Tiden er op-givet for.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	Ialt opg.		Fordeling paa Lægedistrikterne.										
	Behandlede.	Deraf Døde.														Tilfælde.	Dødsfald.	Christian-sands Stadsfy-sikat.		Oddernæs.		Undal.		Lyngdal.		Flekkefjord.		
																		Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	
Nervfeber	155	22	155	21	14	13	16	8	7	8	10	10	20	10	18	158	25	31	1	39	5	2	-	41	10	45	9	
Simpel Feber	234	-	234	14	16	40	16	22	15	14	17	19	16	23	22	234	-	140	-	33	-	6	-	23	-	32	-	
Barsel-feber	26	7	25	2	-	5	2	2	-	1	-	2	3	3	5	26	7	6	1	11	2	3	1	4	3	2	-	
Børnekopper	3	-	3	-	-	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Vandkopper	55	-	55	14	5	8	7	1	2	3	5	1	6	2	1	55	-	43	-	4	-	-	-	5	-	3	-	
Skarlagensfeber	16	1	16	-	8	-	2	-	-	-	-	-	4	1	1	16	1	3	-	4	-	-	-	1	1	8	-	
Rødlinger	13	-	13	-	-	-	-	-	2	-	1	2	3	4	1	13	-	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Mæslinger	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	2	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Rosen	75	2	75	5	2	10	10	7	4	2	5	10	4	13	3	75	2	43	1	7	-	3	-	17	1	5	-	
Kighoste	92	11	92	4	1	3	-	-	1	10	16	12	19	19	7	92	11	6	-	81	11	2	-	3	-	-	-	
Diphtherisk Svælgbetændelse	19	1	19	2	1	1	2	3	-	3	2	3	-	1	1	19	1	12	-	5	1	-	-	2	-	-	-	
Strubehoste	20	6	20	1	6	1	1	-	1	-	1	4	-	1	4	20	6	5	2	5	1	-	-	9	3	1	-	
Kusma	10	-	10	1	2	2	2	-	-	-	-	2	-	1	-	10	-	3	-	2	-	-	-	3	-	2	-	
Akut Bronchit og andre catarrh.																												
Tilfælde	1322	21	1322	156	99	114	123	70	78	70	65	72	141	199	135	1322	21	773	10	367	7	35	1	99	-	48	3	
Lungebetændelse	224	29	214	30	29	31	23	22	4	10	9	9	21	14	12	228	33	74	14	98	11	14	1	22	3	20	4	
Pleurit	50	3	50	10	6	6	6	4	3	2	3	2	4	2	2	50	3	10	-	15	-	3	-	6	-	16	3	
Gigtfeber	120	4	120	16	8	13	7	9	11	8	7	8	9	11	13	120	4	61	1	31	1	4	1	1	1	23	-	
Koldfeber	9	-	9	1	-	1	2	2	-	1	-	1	-	1	-	9	-	2	-	1	-	-	-	6	-	-	-	
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	478	11	478	29	33	28	31	36	23	40	135	42	24	23	34	479	12	344	8	54	1	18	-	26	2	37	1	
Blodgang	3	-	3	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	1	3	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	
Skjærbug	3	-	3	-	-	-	1	-	-	1	1	-	-	-	-	3	-	1	-	-	-	-	-	2	-	-	-	
Tilsammen	2930	118	2919	306	230	276	251	187	154	173	278	199	275	328	262	2938	126	1578	38	758	40	90	4	270	24	242	20	

Nervfeber, hvoraf for det hele Amt er anmeldt 158 Tilfælde og 25 Dødsfald (i det foregaaende Aar 222 Tilfælde og 25 Dødsfald), forekom i Christiansand som Aaret forud med 31 Tilfælde, af hvilke 15 behandlede paa Sygehus. I Oddernæs Distrikt indtraf de fleste Tilfælde i Aarets sidste Kvartal i Mandal. I Lyngdals Distrikt viste Sygdommen sig i Aarets første Halvdel epidemisk paa enkelte Gaarde i Spind og Vanse Herreder. Den fremherskende Form angives paa disse Steder at have været den abdominelle, ligesom dens Smitsomhed angives at have været temmelig betydelig udtalt. (Buch.) I Flekkefjords Distrikt, hvor der Aaret forud var forekommet flere spredte Smaaepidemier, vedblev Sygdommen paa lignende Maade i heromhandlede Aar mest i Fjotland og Kvinesdals Herreder. Af simpel Feber er anmeldt 234 Tilfælde (Aaret forud 164).

Barsel-feber er behandlet hos 26 Koner, af hvilke 7 døde. Fra Christiansand omtales et Tilfælde af Barselmani, der helbrededes.

De af **Børnekopper** anmeldte 3 Tilfælde indtraf i Christiansand. Den første Syge kom fra Arendal. Han isoleredes paa Koppelazaretet, hvor 2 Pleiersker, som efter hinanden passede den Syge, smittedes.

De fleste Tilfælde af **Vandkopper** ere anmeldte fra Christiansand.

Skarlagensfeber, **Rødlinger** og **Mæslinger** iagttoges i heromhandlede Aar ligesom i det foregaaende kun enkeltvis og spredt.

Af **Kighoste** er anmeldt det samme Antal behandlede Tilfælde som Aaret forud, nemlig 92, hvoraf 11 endte dødeligt. Sygdommen optraadte ved Midtsommertid epidemisk i Mandal og Omegn og vedvarede endnu ved Aarets Slutning. Af de antagelig 2--300 Angrebne kom kun faa under Lægebehandling. (Gundersen.)

De **catarrhalske Tilfældes** Antal er mindre end Aaret forud. 1322 Tilfælde og 21 Dødsfald er ialt opgivet (Aaret forud 1455 Tilfælde og 23 Dødsfald). 533 Tilfælde, hvoraf 254 hos Børn og 279 hos Voxne, kan sees at have

været akut Bronchit, af hvilken Sygdom de opgivne 21 Dødsfald er foraarsaget. 18 af de Døde vare Børn under 5 Aar.

Lungebetændelse forekom heller ikke meget hyppigt. Der er anmeldt 228 Tilfælde, hvoraf 33 endte dødeligt. (I det foregaaende Aar opgaves 480 Tilfælde og 59 Dødsfald.) Hepatisationens Sæde er i 27 Tilfælde angivet 11 Gange at have været i høire og 16 Gange i venstre Lunge. Pleurit anføtes behandlet hos 50 Personer, af hvilke 3 døde.

Af **Gigtfeber** er opgivet 120 Tilfælde hvoraf 4 endte dødeligt. Kronisk Rheumatisme omtales fra alle Di-

strikter som meget almindelig. 356 Personer, 190 af Mand-, 166 af Kvindekjøn, hvoraf 17 Børn under 15 Aar og 339 Voxne, opgives at være behandlede.

De for **Koldfeber** behandlede 9 Syge vare alle Sø-mænd, der havde erhvervet Sygdommen i Udlandet.

Diarrhoe og **Cholera nostras** iagttoges især i August. For hele Aaret er anmeldt 479 Tilfælde og 12 Dødsfald, de sidste hos Børn under 5 Aar. (Aaret forud opgaves 354 Tilfælde og 7 Dødsfald.)

Veneriske Sygdomme. Følgende Tabel angiver Antallet af de paa Sygehusene behandlede Tilfælde af Syphilis:

	Tilbageiggende fra forrige Aar.			Indkomne.			Af de indkomne Tilfælde vare			Udgaede helbredede.	Tilbageiggende ved Aarets Ud-gang.			Det samlede Antal Forplejningsdage.	Det gjennemsnitlige Antal Forplejningsdage for hver Udskreven.
	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	primær Syphilis.	sekundær	tertiær		Md.	Kv.	Tils.		
Christiansands Bys Sygehus	5	6	11	25	53	78*)	22	-	-	77	3	9	12	2 770	35,9
— Garnisons Sygehus	-	-	-	1	-	1**)	-	-	-	1	-	-	-	15	15
Amtssygehuset i Flekkefjord	1	2	3	4	3	7	1	5	1	6	2	2	4	1 269	211,5
Tilsammen	6	8	14	30	56	86	23	5	1	84	5	11	16	4 054	

*) 56 opgivet som lidende af konstitutionel Syphilis.

***) Formen uopgivet.

Udenfor Sygehusene behandlede 108 Tilfælde af Syphilis. Af 100 vare 68 af Mand-, 32 af Kvindekjøn, 9 Børn, 91 Voxne. Formen er opgivet for 96, hvoraf 37 vare primære, 59 konstitutionelle Tilfælde. 52 sees at være komne under Behandling i Christiansand, 19 i Oddernæs, 6 i Undals, 12 i Lyngdals og 19 i Flekkefjords Distrikt. Fra Christiansand opgives 4 Døde af Syphilis, hvoraf 3 Børn under 1 Aar og 1 Kvinde mellem 20—30 Aar. For Gonorrhoe og Urethrit er 94 Tilfælde opførte; af de Syge vare 76 af Mand-, 18 af Kvindekjøn, alle Voxne. 58 behandlede i Christiansand, 17 i Oddernæs, 12 i Lyngdals og 7 i Flekkefjords Distrikt.

Stadsfysikus i Christiansand oplyser, at han i Aarets første 5 Maaneder hver Maaned foretog Visitation af de offentlige Fruentimmer, i hvilket Tidsrum foretoges 75 Undersøgelser, hvorved opdagedes 12 Tilfælde af Syphilis; fra Juni Maaned er ugentlig Visitation kommen istand, og i Aarets 7 sidste Maaneder er der udført 354 Undersøgelser, ved hvilke er opdaget 33 Tilfælde af Syphilis.

Antallet af Prostituerede var i Aarets Løb 27 og ved de særskilte Undersøgelser vexlede Antallet af de Fremmødende mellem 16 og 5. De af Urethrit lidende prostituerede Fruentimmer beordredes, til Undgaelse af de med saadanne Syges Forpleining og Afsondring paa Sygehus forbundne Udgifter, til efter Undersøgelsen at fremmøde paa Sygehuset, hvor de underkastes Lokalbehandling og hjemsendes.

Spedalske. Ifølge Overlægens Beretning kjendtes ved Udgangen af 1869 i Amtet 3 Spedalske. I Aarets Løb tilkom 1 ved tidligere Tællinger overseet Kvinde og afgik 1 Mand, der indlagdes i Stiftelse. Ved Aarets Udgang kjendtes saaledes 3 Spedalske, 1 Mand og 2 Kvinder.

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om en Del af Lægerne behandlede, væsentlig **kroniske Sygdomme**: (Se Tabellen paa næste Side.)

Liste over kroniske Sygdomme.

	Hele Aaret.		Af de Be- handlede, hvis Kjø- er opgivet, vare		Af de Be- handlede, hvis Alder er opgivet, vare		Hele Aaret.		Fordeling paa Lægedistrikterne.									
	Behandlede.	Deraf Døde.	Md.	Kv.	Børn (under 45 Aar).	Voxne (over 45 Aar).	Ialt opgivne Tilfælde.	Ialt opgivne Døde.	Christiansand		Oddernæs.		Undal.		Lyngdal.		Flekkefjord.	
									Tilf.	Døde.	Tilf.	Døde.	Tilf.	Døde.	Tilf.	Døde.	Tilf.	Døde.
Fnat	130	-	57	36	56	37	130	-	35	-	23	-	37	-	25	-	10	-
Skurv	21	-	9	12	14	7	21	-	8	-	2	-	7	-	-	-	4	-
Kjertelsyge	303	10	163	135	248	55	303	10	150	6	74	1	24	2	37	1	18	-
Rachit	21	-	10	10	21	-	21	-	2	-	1	-	7	-	3	-	8	-
Svindstot	309	107	149	160	24	285	314	112	120	49	87	23	31	12	45	12	31	16
Kræft	46	23	28	18	-	46	46	23	11	7	12	7	5	4	10	1	8	4
Vatersot og Morbus Brighti	58	10	22	36	5	53	61	13	19	4	15	4	5	1	12	4	10	-
Blegsot	221	-	-	221	9	212	221	-	89	-	56	-	8	-	24	-	44	-
Menstruationsuordener Kardialgi, kronisk Ga- strit og Dyspepsi	75	-	-	-	-	-	75	-	41	-	6	-	4	-	5	-	19	-
Ormesygdomme	787	2	264	523	42	745	787	2	338	-	215	-	57	-	103	2	74	-
Drankersygdomme	108	-	57	51	99	9	108	-	36	-	29	-	12	-	10	-	21	-
	20	1	20	-	-	20	20	1	10	-	7	-	-	-	1	-	2	1

Forholdet mellem opgivne Dødsfald af **Svindstot** og samtlige opgivne Dødsårsager var i dette Aar for de enkelte Lægedistrikter følgende:

Lægedistrikt.	Opgivne Dødsfald af Svindstot.	Opgivne Dødsårsager ialt.	Forhold i pCt.
Christiansand	49	238	20,6
Oddernæs	23	111	20,9
Undal	12	32	37,5
Lyngdal	12	62	19,3
Flekkefjord	16	58	27,6
Lister-Mandals Amt	112	501	22,3

Stadsfysikus i Christiansand bemærker med Hensyn til kroniske Brystsygdomme (kronisk Bronchit og Svindstot), at det overveiende Antal af Syge er Kvinder, men at Dødeligheden er størst blandt Mændene. Af Mænd angrebes af disse Sygdomme i 1870 66, døde 24 eller 36,5 pCt. og af Kvinder 91, døde 29 eller 31,8 pCt. Som Middeltal for disse Sygdomme for Aarene 1868 og 1869 opgives 68 Mænd, hvoraf 22 døde eller 32,8 pCt. og 123 Kvinder, hvoraf 32 døde eller 26,0 pCt. Fra Oddernæs Distrikt omtales Svindstot som den almindeligste Dødsårsag.

For 20 af de af **Kræft** opgivne 23 Dødsfald er Sygdommens Sæde angivet at have været 12 Gange i Mavesæk-

ken, 4 i Leveren samt i Ansigtet, Brystkjertelen, Spiserøret og Haanden, 1 Gang for hver.

Af de opgivne 13 Dødsfald af **Vatersot** og **Brights Sygdom** foraarsagedes 8 ved sidstnævnte.

Drankersygdomme. Blandt de opgivne 20 Syge er Formen anført for 8, hvoraf 4 lede af kronisk Alkoholisme og 4 af Delirium tremens, ved hvilken Sygdom det indtrufne Dødsfald foraarsagedes.

Af **Sindssygdomme** opføres 46 nye Tilfælde, 27 hos Mænd og 19 hos Kvinder; 2 vare Børn, 44 Voxne, Formerne ikke opgivne. Af Tilfældene opgives 12 fra Christiansand, 20 fra Oddernæs, 2 fra Undal, 3 fra Lyngdal og 9 fra Flekkefjords Distrikt.

I Christiansand forpleiedes for Fattigvæsenets Regning ved Udgangen af 1869 44 Personer; i heromhandlede Aars Løb tilkom 10, afgik 9, ved sammes Udlob forpleiedes saaledes 45 Personer. 14 Sindssyge forpleiedes i Asyler, de øvrige dels i Sindssygekolonierne i Byen, dels enkeltvis hos private Folk. I Tidsrummet fra 30te April 1870 til 1ste Mai 1871 har 130 Sindssyge været forpleiet for Amtskommunens og Fattigvæsenets fælles Regning med en Udgift for Amtskommunens Kasse af 3 649 Spd. 108 Skill. Amtskommunens Udgifter til Medicinalvæsenet i det Hele beløb sig til 4 874 Spd. 108 Skill.

Af **chirurgiske Operationer** udførtes paa Amtssygehuset: 1 Radikaloperation for Vandbrok og 1 Borttagelse af Øieæblet. Udenfor Sygehusene udførtes: 1 Amputation af

Forarmen ved Skudsaar, 1 Amputation af Laaret ved Skudsaar. Patienten døde af sekundær Hæmorrhagi; 1 Borttagelse af Brystkjertelen ved Kræft; 5 af Læbekræft, 1 af Sarcom i Testikelen, 2 af Sæksvulst, 2 af Fedtsvulst, 1 af Osteosteatom, 1 af Tonsillerne, 2 af indgroede Negle; 3 Punktioner hos samme Individ for Hydrops ovarii; 2 Borttagelser af Ørepolyper, 5 af Næsepolyper; 1 Underbinden af Arteria cruralis ved Hugsaar i Laaret med dødeligt Udfald; 3 Operationer for Teleangiectasi; 5 Repositioner af Luxationer — 3 Gange af Overarmen, 2 Gange af Haanden —; 8 Operationer for Vandbrok, hvoraf to Gange Radikaloperation, en Gang med paafølgende Iodindsprøjtning; 1 Operation for Phimose; 1 for Paraphimosis. Af Øienoperationer udførtes 3 for Skjelen.

Af **obstetriciske Operationer** opgives at være udførte af Læger: 14 Tangforløsninger, 8 indicerede ved Vemangel eller Vesvækkelse, 3 ved smertefulde Veer og ueftergivelige Bløddele, 2 ved Bækkensneverhed og 1 ved langsom Fødsel uden Fremgang. Af Konerne forbleve 13 ilive, for 1 er Udfaldet uopgivet; af Børnene fødtes 13 levende, for 1 mangler nærmere Meddelelse. 4 Vendinger, 3 indicerede ved Tverleie, 1 ved Blødning fra forliggende Moderkage. Af Konerne døde 2, den ene af Blødning, den anden paa Barselsengens 12te Dag; Vendingen udførtes her efterat Fødselsarbejdet havde vedvaret 5 Døgn. Børnene vare alle dødfødte. 1 Perforation af hydrocephalisk Fosterhoved med gunstigt Udfald for Konen. (I. A. Kraft.) 2 Udtrækninger ved Sædeleie; Konerne forbleve ilive, 1 Barn fødtes levende, 1 var dødfødt. 1 Udtagelse af et i Livmoderen tilbageholdt hydrocephalisk Hoved, der af Hjelpekonen var afrevet fra Kroppen. Udfaldet for Konen uopgivet. 2 kunstige Forløsninger af Efterbyrden, 24 og 36 Timer efter Fødselen. Af Barseltilfælde forøvrigt omtales en voldsom Blødning fra Vagina hos en i 7de Syngerskabsmaaned gravid Kvinde, hvor den indlagte Tampon fremkaldte en partus præmaturus med heldigt Udfald for Konen (H. J. Koren), og en Abort i 6te Maaned hos en Kone, der døde af eclamptiske Anfald, og hos hvem der var en 16½ Pund stor Ovarialsvulst. (L. Irgens.) Ialt 24 obstetriciske Operationer, hvoraf 3 i Christiansand, 8 i Oddernæs, 3 i Undals, 1 i Lyngdals og 9 i Flekkefjords Distrikt.

Antallet af **Fødte og Døde** vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde.				Død-fødte.	
		i Alt.	under 1 Aar. i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.	mellem 1-15 Aar.		paa Barselseng.
Christiansands							
Stadsfysikat . . .	340	244	2	64	36	2	14
Oddernæs	580	389	5	61	80	4	21
Undal	328	186	3	17	23	3	6
Lyngdal	496	279	3	43	41	9	15
Flekkelfjord	419	217	7	40	32	4	21
Siredalens Herred af Sog-gendals Læge-distrikt	71	38	3	8	5	1	-
Lister - Mandals Amt	2 234	1353	23	233	217	23	77

Omkomne paa voldsom Maade 49.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 881 Fødte over Døde og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 60,5. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 11,4 pCt. af samtlige Fødte og 18,9 pCt. af samtlige Døde. Antallet af Børn, døde mellem 1 og 15 Aar, udgjorde 16,0 pCt. og Antallet af Børn døde under 15 Aar 20,1 pCt. af samtlige Døde. Af de ifølge Presternes Opgaver paa Barselseng døde 23 Barselkvinder er af Lægerne Dødsarsagen opgivet i 7 Tilfælde at have været Barselfeber, i 1 Blødning.

Lægernes Dødslistes indeholder Opgaver over 501 eller 38,3 pCt. af samtlige ved Sygdom foraarsagede Dødsfald (1304). De hyppigste Dødsarsager vare: Lungesvindot (112), Hjernebetændelse, tuberkuløs Meningit og Kramper i Børnealderen (tilsammen 56), Lungebetændelse (33), Alderdomssvaghed (29), Nervefeber (25), Kræft (23), akut Bronchit (21).

Veirliget. Vaaren omtales som kold, hvorimod Eftersommeren var varm; Aarsudbyttet blev godt, over Middelsaars. Fiskerierne gavedaarligt Udbytte, idet saavel Vaarsild- som Makrelfisket næsten ganske mislykkedes.

De **hygiæniske Forholde** angives som upaaklagelige i Farsund og nærliggende Egne, hvorimod de egentlige Fjeldbygder af Lyngdals Lægedistrikt heri endnu staa meget tilbage. Fra Flekkelfjords Distrikt bemærkes, at Renligheden i Byen og de Byen nærliggende Herreder er god, men at Fjeldbygderne efterlade meget at ønske i saa Henseende. Brugen af Kaffe omtales som stadig tiltagende, hvorimod Brændevin bruges mindre; Drikfældighed er dog ikke ualmindelig blandt Arbejdsklassen i Farsund.

Fattigsygepleien. I Christiansand behandlede udenfor Sygehus af den ansatte Fattiglæge 505 fattige Syge; i Oddernæs 58 og i Lyngdal 80; fra Undals og Flekkefjords Distrikter er ingen Opgave meddelt; fra sidstnævnte Sted bemærkes, at der sørges godt og tilbørligt for Lægehjelp til fattige Syge i Byen og de samme tilgrændsende Sogne, hvorimod Lægen kun undtagelsesvis hentes til de fattige Syge i de fjernere Egne; almindeligt er det dog at den fattige Syge bringes til Lægen og tilstaaes Medicin af Fattiggassen. (I. A. Kraft.)

I **Sundhedskommissionerne** afholdtes i Christiansand 17 Møder, hvoraf fem i Kvarantænevæsenets Anliggender; i Oddernæs Distrikt 5, to i Mandal, et i hvert af Venneslands, Øvrebø og Søgne Herreder; i Undals Distrikt 9, to i hvert af søndre og nordre Undals, Finlands og Bjellands Herreder samt et i Øslebø; i Lyngdals Distrikt 4, to i Farsund og et i hvert af Lyngdals og Hægebostads Herreder; i Flekkefjords Distrikt 5, hvoraf to i hvert af Kvinesdals og Bakke og et i Næs-Hiterø Herred. I Siredalen afholdtes 1 Møde. I Mandal bleve 3 og i Flekkefjord 2 Skibe kwarantænemæssigt undersøgte. Som de væsentligste Forhandlingsgjenstande nævnes i Christiansand de epidemisk forekommende Sygdomme og Sundhedsforskrifternes Gjennemførelse; i Mandal Sundhedsforholdene i og Overfyldning af Almskolerne, i Oddernæs Distrikt forøvrigt de hygiæniske Forhold i Almindelighed; i Lyngdals Distrikt Fødemidlerne og deres Behandling; i Undals og Flekkefjords Distrikter Sindssygdом og Indre-Departementets Cirkulære derom af 12te April 1870. I Lyngdals og Undals Distrikter er hele Kommunerepræsentationen indtraadt i Sundhedskommissionerne.

De Vaccineredes Antal udgjorde:

i Christiansand	46
i Oddernæs Distrikt	280
i Undals —	225
i Lyngdals —	335
i Flekkefjords —	274
i Siredalens Herred	7
tilsammen	1 167.

Af Stadsfysikus i Christiansand forsendtes efter 32 fra Læger og Hjelpevaccinatører indløbne Rekvisitioner 106 Rør med Vaccinelmfe.

Af **retsmedicinske Forretninger** udførtes: 2 Obduktionsforretninger, en over en druknet Mand og en over et i Dølgmaal født Barn, og 2 Undersøgelser og Erklæringer, en om tilstedeværende Svangerskab

og en om en sindssyg Pige var besvangret under sin Sindssygdом. 1 Forretning udførtes i Christiansand, 2 i Oddernæs og 1 i Lyngdals Distrikt.

Inden Amtet findes foruden et Sindssygeasyl i Christiansand 3 **Sygehuse**, nemlig Christiansands kommunale Sygehus, Christiansands Garnisonssygehus og Amtssygehuset i Flekkefjord. Angaaende de paa disse Sygehuse indkomne Sygdomstilfælde, Behandlingens Udfald m. m. henvises til Sygehuslisterne.

I Sygestuerne i Christiansands Tugthus, hvor Sundhedstilstanden — naar undtages en hurtig overgaaende godartet Epidem i af Cholera nostras i Juli Maaned — har været god, behandlede 110 af Mand- og 13 af Kvindeskjøn i tilsammen 3 002 Sygedage eller gennemsnitlig 24,4 Dag for hver; det daglige Middelbelæg var 8,2. Medicamentudgiften beløb sig til omtrent 141 Spd.

Af **Badeindretninger** nævnes i Christiansand en Damp- og Karbadindretning ved det militære og en Karbadindretning ved det kommunale Sygehus, et offentligt og flere private Strømbadehuse; i Mandal, Farsund og Flekkefjord Strømbade, hvorhos paa sidstnævnte Sted foruden Amtssygehusets Karbadindretning tillige findes en privat Karbadindretning for varme og kolde Søbade.

De inden Amtet værende 5 **Apotheker**, nemlig to i Christiansand og et i hver af Byerne Mandal, Farsund og Flekkefjord, visiteredes og fandtes i Orden. Personalet bestod, foruden Apothekerne, ved Løveapotheket i Christiansand af 1 examineret Medhjælper og 1 Discipel, ved Elephantapotheket sammesteds af 1 Medhjælper og 1 Discipel og ved hvert af de øvrige, af hvilke Flekkefjords Apothek bestyres af Provisor, af 1 Discipel.

Medicinalpersonalet bestod af 16 Læger; 1 Tandlæge; 13 Jordemødre; 27 Hjelpevaccinatører, nemlig i:

1. Christiansands Stadsfysikat: 6 Læger, foruden Distriktslægen i Oddernæs Distrikt; 1 Tandlæge; 5 Jordemødre.
 2. Oddernæs Distrikt: 4 Læger, hvoraf Distriktslægen bosat i Christiansand, de tre øvrige i Mandal; 4 Jordemødre; 9 Hjelpevaccinatører.
 3. Undals Distrikt: 1 Læge, bosat i nordre Undal; 1 privat praktiserende Jordemoder; 5 Hjelpevaccinatører.
 4. Lyngdals Distrikt: 3 Læger, alle i Farsund; 2 Jordemødre; 8 Hjelpevaccinatører.
 5. Flekkefjords Distrikt: 2 Læger, begge i Flekkefjord; 1 Jordemoder; 4 Hjelpevaccinatører.
- I Siredalens Herred 1 Hjelpevaccinatør.

XI. Stavanger Amt.

Amtet, hvis Fladeindhold udgjør 69,44 norske Kva-
dratmil, og som ved Folketællingen den 31te December
1865 havde en Befolkning af 104 868 Indbyggere, er ind-
delt i følgende 8 Lægedistrikter, nemlig:

1. Soggendals Distrikt (6,1 n. □ M.), indbefattende:		
Ladestedet Soggendal . . .	med	507 Indbyggere.
Herrederne Soggendal . . .	-	2 936 —
Lunde . . .	-	1 472 —
Heskestad . . .	-	1 037 —
tilsammen		5 952 Indbyggere.

Til dette Distrikt er derhos midlertidig henlagt Her-
redet Siredalen (11,09 n. □ M. med 1 814 Indbyggere) af
Lister-Mandals Amt, hvor Forholdene i Herredet er om-
handlet.

2. Ekersunds Distrikt (9,87 n. □ M.), indbefattende:		
Ladestedet Ekersund . . .	med	2 145 Indbyggere.
Herrederne Ekersund . . .	-	2 500 —
Ougne . . .	-	954 —
Helleland . . .	-	1 364 —
Birkrem . . .	-	1 991 —
Haa . . .	-	3 006 —
tilsammen		11 960 Indbyggere.

3. Sandnæs Distrikt (14,80 n. □ M.), indbefattende:		
Ladestedet Sandnæs . . .	med	1 000 Indbyggere.
Herrederne Høiland . . .	-	3 215 —
Klep . . .	-	2 205 —
Time . . .	-	2 376 —
Gjæsdal . . .	-	997 —
Høle . . .	-	3 203 —
tilsammen		12 996 Indbyggere.

4. Stavangers Distrikt (1,87 n. □ M.), indbefattende:		
Kjøbstaden Stavanger . . .	med	16 647 Indbyggere.
Herrederne Hetland . . .	-	5 076 —
Haaland . . .	-	2 822 —
Hvittingsø Sogn af		
Rennisø Herred . . .	-	462 —
tilsammen		25 007 Indbyggere.

Sundhedstilstanden skildres fra alle Distrikter som
god, kun fra Finnø Distrikt angives noget større Sygelig-
hed i Aarets første Halvdel. Nervefeber havde epidemisk
Udbredning i maadelig Grad og catarrhalske Tilfælde,
Lungebetændelse samt Diarrhoe forekom nogenlunde
hyppigt.

Dødeligheden var liden, de Dødes Antal udgjorde
1,605 eller 14,5 pro mille af den beregnede Befolkning

5. Finnø Distrikt (11,68 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Rennisø med		
Undtagelse af		
Hvittingsø Sogn . . .	med	1 990 Indbyggere.
Finnø . . .	-	1 715 —
Strand . . .	-	2 228 —
Aardal . . .	-	1 315 —
Hjelmeland og		
Fister . . .	-	3 084 —
Nærstrand . . .	-	2 602 —
tilsammen		12 934 Indbyggere.

6. Sands Distrikt (18,92 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Jælse		
med 2 606 Indbyggere.		
Sand	-	1 600 —
Suledal	-	2 125 —
Søvde	-	1 899 —
Vikedal	-	2 702 —
tilsammen		10 932 Indbyggere.

7. Karmøens Distrikt (3,38 n. □ M.), indbefattende:

Ladestedet Skudesnæshavn		
med 1 209 Indbyggere.		
og Kopervik	-	737 —
Herrederne Skudesnæs . . .	-	4 757 —
Avaldsnæs	-	4 735 —
Bukn	-	1 062 —
Tysvær	-	2 168 —
tilsammen		14 668 Indbyggere.

8. Haugesunds Distrikt (3,02 n. □ M.), indbefattende:

Kjøbstaden Haugesund . . .		
med 3 221 Indbyggere.		
Herrederne Torvestad . . .	-	3 674 —
Skjold	-	3 524 —
tilsammen		10 419 Indbyggere.

Til Haugesunds Lægedistrikt henhører derhos Sve-
dens Herred (1,84 n. □ M. med 3 289 Indbyggere) af
søndre Bergenhus Amt, hvor dets Sygdomsforhold m. v.
findes afhandlet.

ved Aarets Midte (109 846). I det foregaaende Aar døde
1 833 eller 16,7 p. m. og i 1868 1 731 eller 16,0 p. m. I
Femaaret 1861—65 udgjorde det gjennemsnitlige aarlige
Antal Døde 1 694 eller 16,7 pro mille af den beregnede
Befolkning ved Femaarets Midte (101 535).

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** hidsættes
følgende for Stavanger Amt af Lægernes Opgaver sam-
mendragne Tabel:

I Stavanger Amt anmeldte epidemiske Sygdomme.

	Hele Aaret.		Tiden er op- givet for.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Behand- lete.	Deraf Døde.													
Nervefeber	422	56	418	52	63	38	44	22	18	24	34	24	32	19	48
Simpel Feber	482	-	480	56	44	47	31	44	42	34	30	37	38	29	48
Barsel-feber	43	5	41	7	4	6	2	3	5	3	2	3	2	2	2
Børnekopper	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	55	1	55	3	1	4	6	2	10	5	1	1	4	12	6
Skarlagensfeber	39	4	39	1	-	-	-	-	-	2	-	1	5	10	20
Rødlinger	3	-	3	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Mæslinger	3	-	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rosen	64	3	59	5	8	8	9	5	3	6	2	1	4	3	5
Kighoste	14	-	14	-	6	2	5	-	1	-	-	-	-	-	-
Diphtherisk Svælgbetændelse	45	4	45	-	2	2	1	2	-	1	-	2	5	18	12
Strubehoste	14	7	14	2	1	-	-	-	-	1	-	1	5	3	1
Kusma	41	-	41	-	2	-	2	-	3	6	4	9	1	10	4
Akut Bronchit og andre catarrh- alske Tilfælde	2676	24	2661	214	289	298	214	190	138	136	157	123	302	348	252
Lungebetændelse	523	61	518	23	61	67	71	47	28	23	16	14	66	56	46
Pleurit	32	1	30	8	2	4	3	1	-	5	2	1	1	2	1
Gigtfeber	152	7	149	20	3	16	21	12	16	18	3	11	9	14	6
Koldfeber	9	-	7	2	1	-	1	1	1	-	-	1	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera no- stras	982	22	974	61	60	61	64	75	73	73	218	106	50	55	78
Blodgang	20	-	20	-	-	15	-	-	-	-	-	2	2	-	1
Skjørbug	7	1	7	1	1	2	-	-	-	1	-	-	1	-	1
Tilsammen	5627	196	5578	460	548	570	474	404	338	339	469	337	527	581	531

	Ialt op- givne		Fordeling paa Lægedistrikterne.																	
			Sogndal.		Ekersund.		Sandnes.		Stavanger.		Finns.		Sand.		Karmøen.		Haugesund.		Under Vaarsilf- sket inden Amet Be- handlede.	
	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Nervefeber	427	61	1	1	66	6	48	5	38	9	80	14	15	2	96	15	40	5	43	4
Simpel Feber	482	-	-	-	54	-	40	-	300	-	20	-	-	-	11	-	55	-	2	-
Barsel-feber	43	5	-	-	7	1	6	-	17	1	4	1	2	1	1	-	6	1	-	-
Børnekopper	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	55	1	-	-	4	-	-	-	26	-	4	-	-	-	1	-	20	1	-	-
Skarlagensfeber	43	8	-	-	-	-	-	-	25	3	2	1	-	-	5	3	11	1	-	-
Rødlinger	3	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Mæslinger	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-
Rosen	64	3	-	-	4	-	-	-	39	2	4	1	-	-	2	-	12	-	3	-
Kighoste	14	-	-	-	2	-	-	-	8	-	2	-	-	-	-	-	2	-	-	-
Diphtherisk Svælgbe- tændelse	45	4	-	-	-	-	-	-	40	4	-	-	-	-	1	-	4	-	-	-
Strubehoste	18	11	-	-	-	-	-	-	8	4	-	-	-	-	5	5	5	2	-	-
Kusma	41	-	-	-	2	-	-	-	8	-	4	-	-	-	-	-	26	-	1	-
Akut Bronchit og andre catarrh. Tilfælde	2678	26	12	-	199	4	93	4	1412	12	56	2	20	2	168	-	565	2	153	-
Lungebetændelse	523	61	1	-	36	5	64	6	223	24	32	3	22	1	23	3	105	18	17	1
Pleurit	32	1	2	1	1	-	-	-	17	-	6	-	2	-	-	-	4	-	-	-
Gigtfeber	152	7	-	-	9	-	50	4	42	2	4	1	3	-	1	-	42	-	1	-
Koldfeber	9	-	-	-	-	-	-	-	7	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	983	23	7	1	38	2	-	-	569	12	11	-	12	2	82	2	225	4	39	-
Blodgang	21	1	2	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	3	1	14	-	-	-
Skjørbug	7	1	-	-	1	-	-	-	5	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-
Tilsammen	5644	213	25	3	423	18	301	19	2789	73	229	23	76	8	400	30	1139	34	262	5

Nervefeber forekom mindre hyppigt end i de nærmest foregaaende Aar. Der er anmeldt 427 Tilfælde, hvoraf 61 endte dødeligt. (I 1869: 569 Tilfælde og 81 Dødsfald, i 1868: 744 og 65.) Af det opgivne Antal er 36 Personer, hvoraf 4 døde, behandlede paa Amtssygehuset og 43, hvoraf 4 døde, paa Fiskefondets Sygehus i Haugesund. Inden Ekersunds, Sandnæs og Sands Distrikter optraadte Sygdommen saavel med enkeltstaaende spredte Tilfælde som i mindre Lokal-Epidemier. I mange Tilfælde angives den opstaaet ved Smitte tildels ved syge fra Vaarsildfisket hjemkomne Fiskere. I Ladestedet Ekersund forekom ialt 33 Tilfælde, fordelte over hele Aaret, hvoraf 3 endte dødeligt. I Finnø Distrikt havde Sygdommen betydelig Udbredning paa Fognø af Finnø Herred, hvor af 45 Angrebne 8 døde. Epidemien naaede sammesteds sin Høide i August Maaned, aftog derpaa, men vedvarede endnu ved Aarets Udgang. Sygdommen, der antoges kommen ved Smitte fra Stavanger, viste sig meget smitsom. Lignende, men mindre udbredte Epidemier forekom fra Marts til September paa Ombø af Hjelmelands Herred og paa Rennisø, til hvilket sidste Sted Nervefeber var kommen ved en fra Vaarsildfisket hjemkommen syg Fisker. (I. R. Lossius.) I Karmøens Distrikt vedblev Sygdommen fra 1869 og holdt sig væsentlig paa Vignæs Kobberværk, hvor i dette Aar 41 Personer indsygnede. De fleste Syge sendtes til Amtssygehuset, da det ved Kobberværket oprettede Sygehus endnu ikke var færdigt. Fra Ekersunds og Karmøens Distrikter opgives Formen som Abdominaltyphus. Af simpel Feber er ialt behandlet 482 Tilfælde, i det foregaaende Aar 538.

Barselfeber er behandlet hos 43 Koner, af hvilke 5 døde (Aaret forud 126 og 6). Et dødeligt endende Tilfælde sees at være indtruffet efter Tangforløsning. Af Barselsygdomme forøvrigt omtales 3 Tilfælde af Phlegmone pelvis fra Stavanger og 3 heldigt forløbende Tilfælde af Barselmani, et fra hvert af Finnø, Sands og Haugesunds Distrikter.

Børnekopper kom til Stavanger med en Matros, der strax indlagdes paa et i Byens Udkant beliggende Isolationslokale, hvorved Sygdommens videre Udbredning hindredes (Aaret forud 8 Tilfælde).

Af **Vandkopper** er anmeldt 55 Tilfælde, hvoraf 1 efter 2 Døgns Forløb endte dødeligt hos et aarsgammelt Barn, hvis Sødskende havde haft Vandkopper strax forud, og som ved Lægens Besøg fremviste et rigeligt Varicelleudslag især over Ansigt og Ryg, blandet med i det Hele 7 bønnestore, sorte, gangrænerende Pletter, efter Moderens Udsagn, opstaaede efter foregaaende Pustler; Huden i Omkredsen var stærkt rød og betændt. Barnet, der før

havde været særdeles triveligt, var afkræftet i høi Grad, kunde paa Grund af Hævelse i Svælget ikke svælge, havde Diarrhoe samt temmelig stærk Bronchit. (Bodom.)

Skarlagensfeber, hvoraf er opgivet 43 Tilfælde og 8 Dødsfald, berettes at have haft nogen Udbredning i Aarets sidste Maaneder i Haugesunds og Karmøens Distrikter. I sidstnævnte Distrikt var Sygdommen oftere forbunden med alvorlig diphtherisk Svælgbetændelse (Hirsch). I December Maaned viste sig enkelte Tilfælde i Finnø Distrikt. (8 Tilfælde opgaves i 1869.)

Kighoste vedvarede i Aarets første Maaneder i Ekersunds Distrikt, hvor Sygdommen havde haft epidemisk Udbredning lige siden Aaret 1868 og „i denne Tid gennemvandret hele Lægedistriktet og været næsten paa hver eneste Gaard, ligesom den i Ladestedet gik fra Hus til Hus.“ (Iversen.) I Strands Herred af Finnø Distrikt havde Sygdommen nogen Udbredning i Aarets første Maaneder. Kun faa Tilfælde behandlede.

Af **diphtherisk Svælgbetændelse** er ialt omtalt 45 Tilfælde, hvoraf 4 endte med Døden (i 1869: 35 og 6); af **Strubehoste** anmeldtes 18 Tilfælde og ialt 11 Dødsfald.

Catarrhalske Tilfælde forekom hyppigt i heromhandlede Aar. 2 678 Tilfælde og 26 Dødsfald er anmeldt. (I 1869 2131 Tilfælde og 19 Dødsfald; i 1868: 1 489 og 10.) 872 Tilfælde kunne sees at have været akut Bronchit, ligesom de opgivne Dødsfald ere foraarsagede ved denne Sygdom.

Af **Lungebetændelse** forekom omtrent samme Antal Tilfælde som i det foregaaende Aar. 523 Tilfælde, hvoraf 61 endte dødeligt, er opgivet. (I 1869: 520 og 82 og i 1868: 350 og 36.) Sygdommens Sæde omtales 45 Gange at have været i højre, 40 Gange i venstre og 11 Gange i begge Lunger (Johannesen og I. R. Lossius).

Af **Hjernebetændelse** er paa Lægernes Dødslisters opgivet 18 Dødsfald, af tuberkuløs Meningit 27, af Meningitis cerebro-spinalis 1 og af Kramper i Børnealderen 5 Dødsfald, af hvilke tilsammen 51 Dødsfald 8 fald paa Ekersunds, 28 paa Stavangers, 2 paa Sands, 5 paa Karmøens og 8 paa Haugesunds Distrikt.

Af **Gigtfeber** kjendtes 152 Tilfælde og 7 Dødsfald. (I 1869: 205 og 6.) Af 14 Læger behandlede 378 Personer for kronisk Rheumatisme. 236 vare af Mand-, 142 af Kvindekjøn, 10 under og 368 over 15 Aar. 1 Dødsfald af kronisk Rheumatisme opgives fra Karmøens Distrikt.

Koldfeber er behandlet hos 9 Personer, 8 af Mandkjøn, 1 af Kvindekjøn. En i Haugesunds Distrikt behandlet Syg havde erhvervet Sygdommen i Udlandet.

Diarrhoe og Cholera nostras, hvoraf der er opgivet 983 Tilfælde, af hvilke 23 medførte Døden (564 og 8 i 1869),

var i Sommermaanederne meget almindelig i Stavanger og blandt Grubearbejderne paa Vignæs Kobberværk paa Karmøen; fra sidstnævnte Sted angives, at Udtømmelserne ofte vare blodblandede. (Bodom.)

Af **Blodgang** indsygnede paa en Gaard i Torvestad 14 Personer, efterat en Fisker var hjemkommen did fra

Røvær, hvor han havde lidt af blodig Diarrhoe. Ved streng Isolation og Desinfection hindredes Sygdommens videre Udbredning. (Eye.)

Syphilis. Over de paa Sygehusene behandlede Tilfælde giver nedenstaaende Tabel en Oversigt:

	Tilbageiggende fra forrige Aar.			Indkomne.			Af de indkomne Tilfælde vare			Udgaaede helbredede.	Døde.	Tilbageiggende ved Aarets Udgang.			Samlet Antal Forplejningsdage.	Middeltal af Forplejningsdage for hver Udskreven.
	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	primære.	sekundære.	tertiære.			Md.	Kv.	Tils.		
Stavangers Amtssygehus	2	4	6	2	10	12	1	11	-	10	1*)	1	6	7	1 683	153
Stavanger Bys Sygehus	1	1	2	7	12	19	-	16	3	18	-	-	3	3	1 369	76
Tilsammen	3	5	8	9	22	31	1	27	3	28	1	1	9	10	3 052	105

*) 1 Kvinde, 44 Aar, død af akut Bronchit.

Udenfor Sygehusene opgives at være behandlet 75 Personer, hvoraf 5, alle Børn under 5 Aar, døde. 50 vare af Mand-, 25 af Kvindekjøn, 25 under og 50 over 15 Aar. Formen er opgivet 16 Gange som primær Syphilis, 59 som konstitutionel Syphilis, og af disse sidste er den 4 Gange betegnet som hereditær Syphilis. Af de Behandlede hørte 1 hjemme i Soggendals, 2 i Ekersunds, 58 i Stavangers, 8 i Karmøens og 6 i Haugesunds Distrikt. For Gonorrhoe og Urethrit behandledes paa Stavanger Bys Sygehus 10 Personer, 3 Mænd, 7 Kvinder. Udenfor Sygehusene er behandlet 83, 73 af Mand-, 10 af Kvindekjøn, 2 under, 76 over 15 Aar.

149 **Spedalske** kjendtes ifølge Overlægens Beretning ved Udgangen af Aaret 1869; i heromhandlede Aar tilkom 5, hvoraf 3 overseede ved tidligere Tællinger, 2 vare nye Tilfælde. De Afgaaedes Antal var 10, hvoraf 9 vare døde og 1 feilagtig opført. Det kjendte Antal Spedalske ved Udgangen af Aaret 1870 var altsaa 144, 75 af Mand og 69 af Kvindekjøn, fordelte paa de forskjellige Lægedistrikter saaledes:

Soggendal... 3	Finnø..... 25
Ekersund... 7	Sand..... 18
Sandnæs.... 5	Karmøen... 37
Stavanger... 31	Haugesund 16

For 2 var Opholdsstedet ubekjendt.

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om en Del af Lægerne behandlede, væsentlig **kroniske Sygdomme**: (Se Tabellen paa næste Side.)

Fnat angives at findes hist og her i Sandnæs Distrikt; fra Finnø og Sands Distrikt omtales, at den nu findes sjelden, da Almuen anser det for en Skam at lide af Sygdommen. (I. R. Lossius.)

Svindstot er paa Lægernes Dødslistes opgivet som Dødsarsag for 98 eller 18,2 pCt. af samtlige 536 af Lægerne opgivne ved Sygdom foraarsagede Dødsfald. I det foregaaende Aar var Forholdet 68 af 499 Tilfælde eller 13,6 pCt. og i 1868: 76 af 465 eller 16,3 pCt. I de enkelte Lægedistrikter var Forholdet i heromhandlede Aar følgende:

Lægedistrikt.	Opgivne Dødsfald af Svindstot.	Opgivne Dødsarsager ialt.	Forhold i pCt.
Soggendal	2	11	18,1
Ekersund	14	51	27,4
Sandnæs	-	19	-
Stavanger	44	206	21,3
Finnø	12	64	18,7
Sand	3	18	16,6
Karmøen	8	79	10,1
Haugesund	15	88	17,0
Stavanger Amt	98	536	18,2

Kræft. Sygdommens Sæde er for 13 af de Døde opgivet at have været: i Mavesækken hos 6, i Tungen, Læ-

Liste over kroniske Sygdomme.

	Hele Aaret.		Afdøde.		Afdøde.		Afdøde.		Afdøde.		Afdøde.		Afdøde.		Afdøde.		Afdøde.		Afdøde.		Afdøde.		
	Behandlede.	Deraf Døde.	Afdøde.		Afdøde.		Afdøde.		Afdøde.		Afdøde.		Afdøde.		Afdøde.		Afdøde.		Afdøde.		Afdøde.		
			Tilfælde.	Døde.	Tilfælde.	Døde.	Tilfælde.	Døde.	Tilfælde.	Døde.	Tilfælde.	Døde.	Tilfælde.	Døde.	Tilfælde.	Døde.	Tilfælde.	Døde.	Tilfælde.	Døde.	Tilfælde.	Døde.	
Ennat.....	47	-	21	26	27	15	9	47	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Skurv.....	12	-	8	4	9	3	12	8	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Kjertelsyge.....	221	3	106	115	185	36	14	221	3	15	-	134	2	6	-	12	-	12	-	1	-	-	
Rachit.....	12	-	8	4	12	-	6	12	1	1	-	7	-	2	-	2	-	2	-	1	-	-	
Svindrot.....	231	86	119	112	22	209	15	243	98	2	38	14	121	44	16	12	4	3	21	8	40	15	
Kræft.....	45	19	19	26	-	45	12	45	19	3	1	-	20	7	4	2	-	10	6	8	3	3	
Vatersot.....	70	15	27	43	12	58	14	70	15	2	-	29	8	6	2	-	6	2	10	6	2	2	
Blegsot.....	163	-	1	162	12	151	15	163	-	23	-	96	-	6	-	-	1	6	-	6	-	-	
Menstruationsuordener.....	127	-	-	127	-	127	13	127	-	10	-	68	-	3	-	-	1	2	-	2	-	-	
Kardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi.....	1241	2	642	599	83	1158	16	1243	2	4	-	430	-	40	-	1	65	101	-	1468	-	35	
Ormesygdomme.....	112	-	48	64	89	23	10	112	-	36	-	50	-	-	-	-	-	7	-	18	-	-	
Drankersygdomme.....	9	1	9	-	-	-	4	9	1	1	-	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

ben og Underlivet, paa hvert Sted hos 2, i Antrum Highmori hos 1.

*) Fra Sandnæs Distrikt er bestemte Talopgaver over disse Sygdomme ikke afgivne.

Af Vatersot og Brights Sygdom opgives 15 Dødsfald, hvoraf 14 af førstnævnte, 1 af sidstnævnte Sygdom.

Blegsot, Menstruationsuordener og de gastriske Sygdomme angives som sædvanlig at forekomme meget almindelig i de fleste Distrikter. Almuens Levesæt, daarlig Beklædning og det raa og fugtige Klima angives som medvirkende Aarsager til disse Sygdommes Udvikling.

Af Drankersygdomme er anmeldt 9 Tilfælde og 1 Dødsfald.

Sindssygdomme. Af Lægerne er opgivet 28 nye Tilfælde af Sindssygdom, hvorhos 8 Tilfælde have foranlediget Indlæggelse paa Sindssygeasyl. Formen er opgivet for 21, hvoraf 6 lede af Mani, 15 af Melancholi. Af 27 vare 15 Mænd, 12 Kvinder, alle over 15 Aar. Af de i Hjemmet behandlede Syge kunne 15 sees at være helbredede og 1 død. Af Tilfældene forekom 1 i Ekersunds, 5 i Stavangers, 6 i Finnø, 3 i Karmøens og 13 i Haugeunds Distrikt.

For Amtskommunens Regning forpleiedes i Tidsrummet fra April 1870 til Udgangen af April Maaned 1871 i Asyler 22, i Hjemmet 43 med en samlet Udgift 4 412 Spd. 112 Skill, hvoraf Amtskommunen bar 3 522 Spd. 47 Skill. Amtskommunens samtlige Udgifter til Medicinalvæsenet udgjorde i dette Aar 5 440 Spd. 110½ Skill.

Af de for Amtskommunens Regning forpleiede Sindssyge vare hjemstavnberettigede:

i Soggendals Lægedistrikt	1	i Finnø Lægedistrikt	15
i Ekersunds	8	i Sands	13
i Sandnæs	8	i Karmøens	8
i Stavangers	6	i Haugeunds	6

Af chirurgiske Operationer udførtes: 1 Amputation af Laaret ved Gonarthrocace med heldigt Udfald (Tilheling fra primam); 3 Exartikulationer af Fingre; 2 Borttagelser af overtallige Tæer; 5 Borttagelser af Læbekræft; 12 af Sæksvulster; 2 af Fedtsvulster; 3 af Tonsillerne, 3 af indgroet Negl, 2 af Polyper (en i Næsen og en i Livmoderen); 5 Paracenteser af Underlivet, hvoraf 3 Gange hos samme Individ; 1 Tracheotomi med dødeligt Udfald, 1 Punktion med paafølgende Iodindsprøitning ved Vandbrok, 1 Acupunktur af Vandbrok, 2 Herniotomier med heldigt Udfald. 1 Borttagelse af Øieæblet ved Kræft, 1 Extractio linearis cataractæ, 4 Operationer for Blennorrhoea sacci lacrymalis, 2 Spaltninger af Ductus lacrymalis.

Følgende obstetriciske Operationer berettes udførte af Læger: 30 Tangforløsninger, indicerede 18 Gange dels ved Vemangel eller Vesvækkelse, dels ved langsom Fødsel uden Fremgang, 2 ved Bækkensneverhed, 3 ved Blødning, 3 ved Barselkrampe, 1 ved Fosterets formodede Død samt stor Debilitet hos Konen og 1 ved Fare for Foste-

rets Liv efter Benyttelse af Secale, for 2 er Indikationen uopgivet. Af Konerne forbleve 27 ilive, 2 døde, en af Barselfeber, en 3 Timer efter Fødselen, for 1 er Udfaldet ikke opgivet. Af Børnene fødtes 24 levende, 6 vare dødfødte. 7 Vendinger, indicerede ved Tverleie; af Konerne forbleve 6 ilive, 1 døde; af Børnene bleve 3 levende, 4 vare dødfødte. 2 Udtrækninger ved Bækkenendefødsler, det ene Tilfælde paa Grund af fremfalden Navlesnor, hvor Barnets Liv bevaredes, i det andet Tilfælde var Fosteret dødt. Den ene Kone forblev ilive, for den anden er Udfaldet ikke angivet. 3 kunstige Forløsninger af Moderkagen, 36 og 12 Timer efter Fødselen og 1 Gang ved Blødning strax efter Fødselen. 1 Kone forblev ilive, for de 2 øvrige mangler Opgave om Udfaldet.

Ialt 42 obstetriciske Operationer, hvoraf 2 i Soggendals, 2 i Ekersunds, 5 i Sandnæs, 20 i Stavangers, 3 i Finnø, 2 i Sands, 3 i Karmøens og 5 i Haugesunds Distrikt.

Antallet af Fødte og Døde vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde					Dødfødte.
		i Alt.	under 1 Aar.		mellem 1 og 15 Aar.	paa Barselseng.	
			i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.			
Soggendal . . .	200	86	1	15	8	1	11
Ekersund	407	210	2	28	34	3	19
Sandnæs	449	207	6	43	21	2	11
Stavanger	961	437	10	76	112	3	22
Finnø	374	172	1	29	26	2	10
Sand	324	160	5	27	23	3	15
Karmøen	468	173	2	41	23	1	11
Haugesund	372	160	6	30	16	1	14
Stavanger Amt	3 555	1 605	33	289	263	16	113

Omkomne paa voldsom Maade 51.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1 950 Fødte over Døde, og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 54,8. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 9,0 pCt. af samtlige Fødte og 20,0 pCt. af samtlige Døde. Antallet af Børn, døde mellem 1—15 Aar, udgjorde 16,4 pCt. og Antallet af Børn, døde under 15 Aar, udgjorde 36,4 pCt. af samtlige Døde. Ifølge Presterens Opgaver døde 16 Koner paa Barselseng. Lægernes Dødslistes opgave Dødsarsagen for 7, hvoraf 5 døde af Barselfeber, 1 nogle Timer efter at være forløst med Tang og en døde uforløst paa Grund af Blødning ved forliggende Moderkage. 1 Kvinde opgives derhos død af Blødning efter Abort.

De fra Lægerne indsendte Dødslistes indeholde Opgave over 536 eller 34,5 pCt. af samtlige ved Sygdom foraarsagede Dødsfald (1554). De hyppigste Dødsarsager vare: Tæring (98), Nervefeber (61), Lungebetæn-

delse (61), Hjernebetændelse, tuberkuløs Meningit og Kramper i Børnealderen (tilsammen 50), akut Bronchit (26), Hjerne slag (21), Diarrhoe og Cholera nostras (tilsammen 21), Kræft (19), Vatersot og Morbus Brighti (tilsammen 15).

Veirliget. Vaaren og Forsommeren skildres som kolde, hvorimod Sommeren og Høsten vare varme, hvorved Aarsudbyttet i Kvalitet blev godt, mens Kvantitet var som i Middelsaar. Vaarsildfisket mislykkedes næsten ganske.

Levemaade og hygiæniske Forholde berettes at bedres noget. I Stavanger er i de sidste Aar ved Byens Udkanter bygget en hel Del Huse for den arbejdende Klasse, hvorved den tidligere Mangel paa Beboelsesrum for en Del er afhjulpen. Fra Sands Distrikt klages over at Øl- og Frugtvindrikken er tiltaget. Almuens Stel under Vaarsildfisket angives for hvert Aar at bedres især hvad Logisfartøier angaar, mens Kosten derimod ikke er hensigtsmæssig, da den især bestaar af stærkt saltet Kjød og Flesk, raastegte Havrekager og Kaffe uden Fløde og Sukker. (Bodom.)

Fattigsygepleien. For Fattigvæsenets Regning behandledes:

i Soggendals Lægedistrikt	7
i Ekersunds	— 162, deraf i Ladestedet 25.
i Sandnæs	— 46
i Finnø	— 35
i Sands	— 28
i Karmøens	— 62
i Haugesunds	— 116.

I Stavanger By besørgeres Fattigsygepleien af 3 By- og Fattiglæger.

Under Vaarsildfisket behandledes af 2 Fiskelæger tilsammen 1 111 Syge, hvoraf 103 i Fiskesygehusene i Haugesund og Espevær (Aaret forud kom 1 137 syge Fiskere under Behandling). De hyppigst forekommende Sygdomme var Forkjølelsesygdomme, Diarrhoe, Nervefeber (43), Lungebetændelse (33), endvidere Rheumatisme og udvendige Beskadigelser.

Af Møder i **Sundhedskommissionerne** afholdtes: i Soggendals Distrikt 3, et i Ladestedet og et i hver af Soggendals og Hæskestads Herreder; i Ekersunds Distrikt 18, deraf ti i Ladestedet, to i hvert af Helland, Ougne og Haa, et i Ekersunds og et i Birkrems Herred; i Sandnæs 6, uopgivet hvor; i Stavanger By afholdtes 11 og i Hvitingsø 1 Møde; i Finnø Distrikt 6, et i hvert Herred; i Sands Distrikt 9, deraf i Suledal fire, i Søvde tre, i Vikedal og Jælse, i hvert et; i Karmøens Distrikt 11, deraf i

Avaldsnæs tre, i Skudesnæshavn, Skudesnæs og Tysvær, i hvert to, i Bukn og Kopervik, i hvert et; i Haugeunds Distrikt et Møde i Skjold, foruden flere i Haugeunds By. De vigtigste Forhandlingsgjenstande vare: Sundhedstilstanden og de epidemiske Sygdomme samt Ordningen af Jordemodervæsenet i Sandnæs Distrikt og i Hellelands og Haa Herreder; ny Kredsinddeling i de fleste Herreder i Ekersunds Distrikt; Rettelse af sanitære Ulemper i Byerne og Ladestederne, Skolelokalerne i Soggendals og Hellelands Herreder; af Foredrag er nævnt om Renlighed og ren Lufts Indflydelse paa Helbreden, om Børns Behandling og Forpleining under Tandudbruddet, om Menstruationsforholdene i abnorm og normal Tilstand, om Rachit og Ormesygdomme, om Behandling af Læsioner. Fra Soggendals, Sands og Karmøens Distrikter er opgivet, at hele Herredsstyrelsen er Medlemmer af Sundhedskommissionen.

De Vaccineredes Antal udgjorde:

i Soggendals Distrikt	122
i Ekersunds	— 270
i Sandnæs	— 424
i Stavangers	— 449
i Finnø	— 350
i Sands	— 296
i Karmøens	— 596
i Haugesunds	— 459

tilsammen 2 966.

I enkelte Kredse af Lunde og i Hæskestad foretoges ingen Vaccination. I Ougne foretoges heller ikke Vaccination, da Distriktslægen var optaget af andre Forretninger.

11 retsmedicinske Forretninger udførtes, deraf 1 i Ekersunds, 1 i Sandnæs, 3 i Stavangers, 2 i Sands, 3 i Karmøens og 1 i Haugesunds Distrikt. 6 vare Obduktionsforretninger, nemlig to over Børn, fundne døde i Sengen hos Moderen, en over et i Dølgemaal født og ombragt Foster, en over et i en Udmark fundet Fosterlig, en over en af Kuldamp død Mand; om en Forretning mangler nærmere Meddelelse. 2 vare Undersøgelsesforretninger af Levende, nemlig en af en Kvinde, der havde født i Dølgemaal, en af en Tiltalt til Bedømmelse af hans mentale Tilstand. De 3 øvrige angik en Fødselshjælperes Forhold under en Tvillingfødsel, en Forgiftning med

Fyrstikker, og en i en Æske indeholdt Substans, der viste sig at være Blodcoagula.

Sygehuse. Foruden Sindssygeasylet i Stavanger findes i Amtet 3 Sygehuse, nemlig Amtssygehuset i Stavanger, Stavangers Bys Sygehus og Vaarsildfiske-Afgiftsfondets Sygehus i Haugesund. Om de paa disse Sygehuse behandlede Sygdomme, Behandlingens Udfald m. v. henvises til de almindelige Sygehuslister.

Badeindretninger. Foruden ved Sygehusene findes 1 Badeindretning i Stavanger og et Søbadehus i Ekersund.

Apothekernes Antal i Amtet er 5, hvoraf 2 i Stavanger, 1 i Ekersund, 1 i Haugesund samt en Filialafdeling af sidstnævnte Apothek i Ladestedet Kopervik. Personalet bestod, foruden Apothekerne, i Ekersund, hvor Apotheket bestyres af en Provisor, af en Medhjælper, paa Svaheapotheke i Stavanger af en examineret Medhjælper og 2 Disciple, paa Apotheket Hygæa sammesteds af 2 examinerede Medhjælpere og 1 Discipel, i Haugesund af 1 Medhjælper og 2 Disciple og paa Filialapotheket i Kopervik af en examineret Medhjælper, der bestyrer samme, og 1 Discipel.

Medicinalpersonalet bestod af 17 Læger, 1 Tandlæge, 24 Jordemødre og 36 Hjelpevaccinatører, nemlig i:

1. Soggendals Distrikt: 1 Læge, bosat i Ladestedet Soggendal; 1 Jordemoder; 3 Hjelpevaccinatører.
2. Ekersunds Distrikt: 2 Læger, bosatte i Ekersund; 2 Jordemødre; 2 Hjelpevaccinatører.
3. Sandnæs Distrikt: 1 Læge, bosat i Sandnæs; 2 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinatører.
4. Stavangers Distrikt: 6 Læger, alle bosatte i Stavanger; 1 Tandlæge; 6 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.
5. Finnø Distrikt: 1 Læge, bosat i Finnø; 3 Jordemødre (2 Poster ledige); 6 Hjelpevaccinatører.
6. Sands Distrikt: 1 Læge, bosat i Sand; 2 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.
7. Karmøens Distrikt: 3 Læger, bosatte en i Kopervik, en i Skudesnæshavn og en ved Vignæs Kobberverk; *) 3 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.
8. Haugesunds Distrikt: 2 Læger, bosatte i Haugesund; 5 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinatører.

*) De Vignæs Kobberverk tilhørende Syge, som før henførtes under Haugesunds Lægedistrikt, hvor Verkets Læge havde Boplig, ere fra dette Aars Høst henførte til Karmøens Lægedistrikt, hvor Verket er beliggende, og paa hvilket dets Læge siden den Tid bor.

XII. Søndre Bergenhus Amt

Amtet, hvis Fladeindhold udgjør 118,82 norske Kvadratkilometer og som ved Folketællingen den 31te December 1865 havde en Befolkning af 113 403 Indbyggere, er inddelt i følgende Lægedistrikter:

1. Indre Søndhordlands Distrikt (8,45 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Skonevig . . .	med	3 255	Indbyggere.
Etne	-	2 614	—
Fjelberg	-	3 992	—

tilsammen 9 861 Indbyggere.

2. Ytre Søndhordlands Distrikt (6,44 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Stordøen . . .	med	1 734	Indbyggere.
Valestrand	-	900	—
Findaas	-	4 580	—
Fitje	-	2 313	—
Tysnæs	-	4 275	—

tilsammen 13 802 Indbyggere.

3. Indre Hardangers Distrikt (42,24 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Kinservik . . .	med	5 778	Indbyggere.
Ulvik	-	3 891	—
Røldal	-	928	—

tilsammen 10 597 Indbyggere.

4. Ytre Hardangers Distrikt (12,39 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Kvindherred . .	med	4 543	Indbyggere.
Strandebarm og			
Varaldsø	-	2 200	—
Jondalen	-	1 663	—
Vikør	-	2 853	—

tilsammen 11 259 Indbyggere.

5. Vos Distrikt (15,87 n. □ M.), indbefattende:

Herredet Vos med 9 629 Indbyggere.

6. Søndre Midthordlands Distrikt (7,29 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Os	med	3 750	Indbyggere.
Fuse	-	3 173	—
Sund	-	4 209	—

tilsammen 11 132 Indbyggere.

7. Nordre Midthordlands Distrikt (3,65 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Fane	med	3 635	Indbyggere.
Fjeld	-	2 557	—
Askøen	-	3 966	—
Aarstad	-	1 398	—
Bergens Dom- og			
Korskirkesognes			
Landdistrikt	-	2 699	—

tilsammen 14 255 Indbyggere.

8. Indre Nordhordlands Distrikt (12,67 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Haus	med	6 291	Indbyggere.
Hammer	-	5 246	—
Hosanger	-	4 092	—

tilsammen 15 629 Indbyggere.

9. Ytre Nordhordlands Distrikt (7,98 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Manger	med	6 848	Indbyggere.
Lindaas	-	7 102	—

tilsammen 13 950 Indbyggere.

Svedens Herred (1,84 n. □ M. med 3 289 Indbyggere) udgjør en Del af det iøvrigt i Stavanger Amt beliggende Haugesunds Lægedistrikt.

Sundhedstilstanden angives som god undtagen i ytre Søndhordland og indre Nordhordland, i førstnævnte Distrikt paa Grund af Epidemier af Mæslinger og Kighoste, i sidstnævnte paa Grund af Nervefeber. Af andre epidemiske Sygdomme havde Skarlagensfeber og Diarrhoe endel Udbredning.

Dødeligheden var temmelig liden. De Dødes Antal var 1 673 eller 14,3 pro mille af den beregnede Befolkning ved Aarets Midte (116 660). I Aarene 1869 og 1868

var de Dødes Antal henholdsvis 1 717 eller 14,9 p. m. og 1 671 eller 14,6 p. m. af Middelbefolkningen i hvert af disse Aar. I Femaaret 1861—65 udgjorde det gennemsnitlige aarlige Antal Døde 1 868 eller 16,8 p. m. af den beregnede Befolkning ved Femaarets Midte (111 243).

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** hidsættes følgende for Søndre Bergenhus Amt efter Lægernes Opgaver sammendragne Tabel:

I søndre Bergenhus Amt anmeldte epidemiske Sygdomme.

	Hele Aaret.		Tiden er op- givet for.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Behand- lete.	Deraf Døde.													
Nervefeber	363	28	352	42	17	30	23	48	25	17	24	27	37	35	27
Simpel Feber	84	-	81	4	19	2	3	9	7	5	6	6	9	6	5
Barsel-feber	20	6	16	2	3	-	1	-	-	-	2	3	3	1	1
Vandkopper	9	-	7	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	3
Skarlagensfeber	125	16	111	-	-	13	12	4	-	12	8	9	1	21	31
Rødlinger	1	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mæslinger	22	5	18	10	5	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Rosen	23	-	22	2	1	2	4	2	2	4	2	-	1	1	1
Kighoste	105	3	105	38	31	20	5	-	-	-	-	6	-	4	1
Diphtherisk Svælgbetændelse	49	1	49	3	1	5	6	4	5	2	1	4	7	5	6
Strubehoste	10	6	10	1	2	-	2	-	-	-	-	-	2	3	-
Kusma	4	-	4	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	2	-
Akut Bronchit og andre catarrh- alske Tilfælde	357	4	347	32	107	39	38	25	16	8	8	23	21	15	15
Lungebetændelse	185	20	185	16	17	24	25	30	11	8	6	5	5	15	23
Pleurit	32	2	29	1	3	6	3	4	3	2	1	2	3	-	1
Gigtfeber	51	2	51	4	5	4	7	8	2	-	2	3	6	3	7
Koldfeber	1	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera no- stras	433	10	405	10	78	50	24	18	23	21	80	41	32	16	12
Blodgang	10	-	10	-	-	1	-	5	-	-	-	2	1	1	-
Tilsammen	1884	103	1804	167	289	200	154	157	95	79	140	131	129	130	133

	Ialt op- givne		Fordeling paa Lægedistrikterne.																						
	Tilfælde.	Dødsfald.	Indre Søndhord- land.		Ytre Søndhord- land.		Indre Hardanger		Ytre Hardanger		Vos.		Søndre Midthord- land.		Nordre Midthord- land.		Indre Nordhord- land.		Ytre Nordhord- land.		Svedens Herred.		Blandt Fi- skealmnen paa Vaar- sidsfisket.		
			Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.
Nervefeber	364	29	9	-	48	6	2	-	11	2	4	-	82	5	98	9	53	4	52	3	5	-	-	-	-
Simpel Feber	84	-	16	-	-	-	4	-	2	-	12	-	-	-	37	-	-	-	-	-	-	-	-	13	-
Barsel-feber	22	8	1	-	5	2	-	-	3	1	4	-	4	2	2	-	1	1	2	2	-	-	-	-	-
Vandkopper	9	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	126	17	3	1	2	-	-	-	-	-	-	-	1	-	93	14	21	2	6	-	-	-	-	-	-
Rødlinger	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mæslinger	22	5	-	-	-	-	-	-	-	-	18	5	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rosen	23	-	3	-	-	-	-	-	2	-	-	4	-	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kighoste	114	12	-	-	7	-	7	7	24	1	10	2	-	4	-	62	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Diphtherisk Svælgbe- tændelse	50	2	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	13	1	34	-	1	1	-	-	-	-	-	-
Strubehoste	10	6	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	5	3	-	-	4	2	-	-	-	-	-	-
Kusma	4	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Akut Bronchit og andre catarrh. Tilfælde	360	7	33	1	78	-	10	-	14	1	3	3	22	-	59	2	30	-	14	-	-	-	-	97	-
Lungebetændelse	194	29	24	3	49	3	13	3	11	1	21	2	15	1	7	4	17	1	21	5	-	-	-	16	2
Pleurit	33	3	12	-	2	-	2	-	3	-	-	-	4	-	6	1	-	-	4	2	-	-	-	-	-
Gigtfeber	52	3	11	-	3	-	4	2	5	-	9	-	3	-	4	-	11	1	2	-	-	-	-	-	-
Koldfeber	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	437	14	17	1	69	1	14	1	7	-	1	1	29	5	83	5	111	-	15	-	-	-	-	91	-
Blodgang	10	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	1916	135	134	6	263	16	56	13	84	7	83	13	166	13	438	39	341	11	129	15	5	-	-	217	2

Af **Nervefeber** er opgivet 364 Tilfælde, hvoraf 29 medførte Døden (410 og 39 i 1869). I indre Søndhordland optraadte Sygdommen spredt indtil den i December Maaned antog epidemisk Udbredning i Etne Herred, hvor Sygdommen endnu vedvarede ved Aarets Udgang. De fleste af de i ytre Søndhordlands Distrikt anmeldte 35 Tilfælde forekom i Findaas Herred. I ytre Hardangers, Vos, Midthordlands og Nordhordlands Distrikter var Sygdommen dels en Fortsættelse af Epidemier fra det foregaaende Aar, dels opstod den ved ny Smitte, indført ved syge fra Vaarsildfisket hjemvendte Fiskere, hvorved mere og mindre udbredte lokale Epidemier optraadte i de forskellige Herreder. Fra søndre Midthordland opgives Alderen for 82 behandlede Nervefebersyge, hvoraf 2 lede af Ileotyphus, de øvrige af den exanthematisk Form, at have været for 2 under 5 Aar, for 9 mellem 5-10 Aar, for 29 mellem 15-20 Aar, for 23 mellem 20-30 Aar, for 12 mellem 30-40 Aar, for 4 mellem 40-50, for 3 over 50 Aar. For 53 i indre Nordhordlands Distrikt for Abdominaltyphus behandlede Syge angives Alderen at have været for 6 under 5 Aar, for 3 mellem 5-10 Aar, for 10 mellem 10-15 Aar, for 7 mellem 15-20 Aar, for 10 mellem 20-30 Aar, for 5 mellem 30-40 Aar, for 6 mellem 40-50 Aar, for 4 mellem 50-60 Aar og for 2 over 60 Aar. Fra ytre Hardangers Distrikt bemærkes, at ved den i Distriktet sædvanlige og nøiagtige Isolation og Desinfektion hindres Sygdommens Udbredning (Sparre).

Af **Barselfeber** opgives 22 Tilfælde, hvoraf 8 endte dødeligt. (I det foregaaende Aar 14 og 9.) I et Tilfælde døde Konen af Barselfeber efter forudgaaet Vending ved Tverleie.

Skarlagensfeber, hvoraf ialt er opgivet 126 Angrebne og 17 Døde, forekom hele Aaret men mest udbredt i Aarets 2 sidste Maaneder i Bergens nærmeste Omegn — Sandvigen, Korskirken og Domkirken Landsogne i nordre Midthordlands Distrikt — hvor de hygiæniske Forhold med Hensyn til Renlighed og Desinfektion vare ugunstigt stillede. (Herman G. Jebe). Til indre Nordhordlands Distrikt kom Sygdommen to Gange ved Smitte fra Bergen, første Gang i April til Hammers Herred, anden Gang i Oktober Maaned til Arne Fabrik i Haus Herred. (I 1869 kjendtes 27 Tilfælde med 3 Dødsfald.)

Mæslinger, der havde haft epidemisk Udbredning i flere Distrikter i det foregaaende Aar, omtales at have været almindelig i Vos Distrikt som en Fortsættelse af Epidemien i det foregaaende Aar. Som sekundær Dødsarsag angives 1 Gang Noma og 1 Gang Hjernebetændelse.

Kighoste, hvoraf er anmeldt 114 Tilfælde og ialt 12 Dødsfald, fortsatte som Epidemi fra det foregaaende Aar

i indre Nordhordlands og indre Hardangers Distrikter, hvor Sygdommen udover Vaaren ophørte. I ytre Hardangers Distrikt optraadte 3 særskilte Epidemier samtidig i Varaldsø og Jondals Annexer til Strandebarms Prestegjeld i Aarets første 3 Maaneder og i Østensø Annex til Vikørs Prestegjeld i Aarets 3 sidste Maaneder. I Vos Distrikt angives, at Kighoste og Mæslinger oftere fulgte paa hinanden hos samme Patient.

Af **diphtherisk Svælgbetændelse** er opgivet 50 Tilfælde, hvoraf 2 endte dødeligt. Foruden som Complikation ved Skarlagensfeber angives den at være forekommet med spredte Tilfælde hele Aaret i nordre Midthordland. I indre Nordhordlands Distrikt optraadte Sygdommen i dette Aar omtrent paa de samme Steder, som næsten aarligaars tæller angrebne Personer af denne Sygdom. De klimatiske Forhold paa disse Steder antages at være Aarsag til de stadig her optrædende Tilfælde, medens Smitten synes at udøve mindre Indflydelse (Krohn).

De **catarrhalske Tilfælde** vare hyppigere end i det foregaaende Aar. Af de opgivne 360 Tilfælde kunne 95 sees at have været akut Bronchit, af hvilken Sygdom de opførte 7 Dødsfald er foraarsaget.

Lungebetændelsernes Antal var omtrent det samme som i det foregaaende Aar men Dødeligheden mindre. 194 Tilfælde og 29 Dødsfald er dette Aar opgivet mod 192 Tilfælde og 42 Dødsfald i det foregaaende. Lungebetændelsernes Sæde er angivet for 11, deraf 5 i venstre, 4 i høire og 2 i begge Lunger. (I. A. Heiberg.)

Af **Gigtfeber** er anmeldt 52 Tilfælde og 3 Dødsfald. Kronisk Rheumatisme angives fra flere Distrikter som almindelig forekommende. Mod Sygdommen anvender Almuen i indre Nordhordland Jordolieindgnidninger og Tran til indvendig Brug. (Krohn) For kronisk Rheumatisme er af Lægerne opgivet behandlet 102 Personer, 53 af Mand-, 49 af Kvindekjøn, 1 under og 101 over 15 Aar.

Hjernebetændelse er paa Lægernes Dødslisters angivet som Dødsarsag hos 11, tuberkuløs Meningit hos 13, Cerebrospinalmeningit hos 2 og Kramper i Børnealderen hos 1, af hvilke tilsammen 27 Dødsfald 2 falde paa indre Søndhordlands, 1 paa ytre Søndhordlands, 3 paa indre Hardangers, 3 paa ytre Hardangers, 6 paa Vos, 6 paa søndre Midthordlands, 3 paa indre Nordhordlands, 2 paa ytre Nordhordlands Distrikt og 1 Tilfælde af Cerebrospinalmeningit behandlede paa Vaarsildfiskefondets Sygehus i Espevær.

Af **Diarrhoe og Cholera nostras** er opgivet 437 Tilfælde, hvoraf 14 endte dødeligt, to ved Cholera nostras, ti ved Diarrhoe, (180 Tilfælde og 8 Dødsfald i det foregaaende Aar). Af Fiskelægerne under Vaarsildfisket, i ytre Nord-

hordlands og ytre Søndhordlands Distrikter angives Sygdommen ofte at være ledsaget af blodige Udtømmelser og i sidstnævnte Distrikt tillige ikke sjelden forbunden med Kramper.

Veneriske Sygdomme. Nedenstaaende Tabel giver en Oversigt over de paa Lungegaardshospitalet behandlede Tilfælde, hvoraf de fleste antagelig ere indlagte fra nordre Bergenhus Amt:

Tilbageliggende fra forrige Aar.			Indkomne.			Af de indkomne Tilfælde vare			Udgaade helbredede.	Tilbageliggende ved Aarets Udgang.			Samlet Antal Forpleiningsdage.	Middeltal af Forpleiningsdage for hver Udskreven.
Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	primære.	sekundære.	tertiære.		Md.	Kv.	Tils.		
-	1	1	7	8	15	5	8	2	11	3	2	5	1513	137,5

Forpleiningsdagens Antal for de indkomne primære Tilfælde var tilsammen 297 Dage, for de sekundære lige saa 628 Dage og for de tertiære Tilfælde 588 Dage. Fra ytre Søndhordland angives 1 Kvinde indsendt til Bergens Sygehus. I Hjemmet behandledes 9 Personer for Syphilis, 4 Mænd, 5 Kvinder, alle over 15 Aar; 3 lede af primære, 6 af sekundære Tilfælde; 5 vare hjemmehørende i nordre, 3 i søndre Midthordlands og 1 i ytre Hardangers Distrikt. For Gonorrhoe behandledes ialt 13 Personer, alle voxne Mænd. 7 vare hjemmehørende i nordre Midthordlands, 3 i indre og 1 i ytre Hardangers Distrikt.

Af **Spedalske** kjendtes ifølge Overlægens Beretning ved Udgangen af det foregaaende Aar udenfor Stiftelserne 248, 126 af Mand-, 122 af Kvindekjøn. Tilgangen i heromhandlede Aar var 33, hvoraf 15 overseede ved tidligere Tællinger, 6 hjemkomne fra Stiftelser, 12 nye tilkomne Tilfælde. Afgangen var 36, hvoraf 15 døde og 21 indlagte i Stiftelser. Antallet ved Aarets Udgang var altsaa 245, 118 af Mand-, 127 af Kvindekjøn. For 1 er Opholdsstedet ukjendt, de øvrige vare saaledes fordelte paa de forskjellige Lægedistrikter:

Svedens Herred af Hauge-		
sunds Lægedistrikt	11	Søndre Midthordland 26
Indre Søndhordland	23	Nordre — 26
Ytre —	49	Indre Nordhordland 18
Indre Hardanger	21	Ytre — 39
Ytre —	15	Vos 16

Paa Pleiestiftelsen for Spedalske No. 1 var ved Udgangen af 1869 Belægget 271, 128 af Mand- og 143 af Kvindekjøn. I 1870 indkom i Stiftelsen 37 Spedalske, 16 af Mand- og 21 af Kvindekjøn, og fødtes af en ved Indlæggelsen frugtssommelig Kone Tvillinger, 1 af hvert Kjøn. Tilsammen forpleiedes altsaa 310, 145 af Mand- og 165 af Kvindekjøn. Heraf udskreves i 1870: Døde 41, hvortil er medregnet de ovenfor omtalte Tvillinger, der døde af Atelectasis pulmonum, 20 af Mand-, 21 af Kvindekjøn.

Udgaade 14, 10 af Mand-, 4 af Kvindekjøn; af disse forlode 10 Stiftelsen uden Tilladelse, 3 udskreves efter eget Forlangende og 1 udvistes for slet Opførsel. Belægget ved Aarets Udgang var 255, nemlig 115 af Mand- og 140 af Kvindekjøn.

Paa Lungegaardshospitalets Helbredelsesanstalt vare 45, 19 af Mand-, 26 af Kvindekjøn, tilbageliggende fra forrige Aar, 6 indkom, 1 af Mand-, 5 af Kvindekjøn; af disse vare 2, en Mand og en Kvinde, indlagte til Observation og udgik, da de vist sig ikke at lide af Spedalskhed. I Aarets Løb udgik tilsammen 15, deraf 1 Kvinde helbredet (efter henved 1½ Aars Ophold i Hospitalet), foruden de 2 nævnte til Observation indlagte ikke Spedalske, 2 Mænd i Bedring, 5 uhelbredede, 4 af Mand-, 1 af Kvindekjøn, og 5 døde, 2 af Mand-, 3 af Kvindekjøn. 36 vare tilbageliggende ved Aarets Udgang, 11 af Mand-, 25 af Kvindekjøn. I Hospitalets Lemmeafdeling vare 43, 23 af Mand-, 20 af Kvindekjøn, tilbageliggende fra forrige Aar, 1 Mand indkom, 2 døde, 1 Mand og 1 Kvinde, og 42 laa tilbage ved Aarets Udgang, deraf 23 af Mand-, 19 af Kvindekjøn. Lungegaardshospitalets samlede Belæg ved Aarets Udgang udgjorde saaledes 78, nemlig 34 af Mand-, 44 af Kvindekjøn. Det samlede Antal af de i Aarets Løb i ovennævnte Stiftelser døde Spedalske udgjør saaledes 46. Som nærmere Dødsarsag opgives Marasmus som Følge af Spedalskhed hos 31, Tuberculosis pulmonum hos 7, Pneumonia, Diarrhoe og Hydrops, hver 2, Peritonitis og Hæmoptysis, hver hos 1.

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om en Del af Lægerne behandlede, væsentlig **kroniske Sygdomme**: (Se Tabellen paa næste Side.)

Fnat angives at forekomme mindre hyppig i ytre Nordhordlands Distrikt, efterat Fnatsalve i de sidste Aar har været uddelt for Kommunens Regning (Collett), hvorimod Sygdommen i ytre Søndhordlands samt søndre Midthordlands Distrikt og i de indre Bygder af indre Nordhord-

Liste over kroniske Sygdomme.

	Hele Aaret.		Af de Be- handlede, hvis Kjø- n er op- givet, vare				Af de Be- handlede, hvis Alder er op- givet, vare		Antal af anmel- dende Læger.		Ialt op- givne Tilfælde.		Ialt op- givne Døde.		Fordeling paa Lægedistrikterne.												
	Behandlede.	Deraf Døde.	Mk.	Kv.	Bern (under 45 Aar).		Vorne (over 45 Aar).		4	2	Ialt op- givne Tilfælde.	Ialt op- givne Døde.	Ytre Søndhord- land.	Ytre Søndhord- land.	Ytre Nordhord- land.	Ytre Nordhord- land.	Ytre Nordhord- land.	Ytre Nordhord- land.	Ytre Nordhord- land.	Ytre Nordhord- land.	Ytre Nordhord- land.	Ytre Nordhord- land.	Ytre Nordhord- land.	Ytre Nordhord- land.	Ytre Nordhord- land.		
					Mk.	Kv.	Bern (under 45 Aar).	Vorne (over 45 Aar).																			
Fnat.....	36	-	10	12	22	14	4	36	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skurv.....	4	-	1	3	3	1	2	4	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kjertelsyge.....	91	1	39	52	79	12	8	91	1	23	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rachit.....	7	-	5	2	7	-	3	7	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Svindstot.....	47	13	26	16	-	42	7	76	42	15	1	8	6	3	2	8	4	7	5	9	9	16	8	7	3	3	3
Kræft.....	21	11	15	6	-	21	6	28	18	5	1	1	1	2	3	2	2	7	5	3	3	3	3	3	1	1	-
Vatersot og Morbus Brighti.....	27	10	13	14	1	26	7	31	14	5	2	4	1	-	-	-	-	6	5	6	3	6	3	2	3	1	-
Blegsot.....	41	-	-	41	2	39	6	41	-	16	-	5	-	-	-	-	-	13	-	3	-	6	2	2	-	-	-
Menstruationsordenen Kardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi.....	45	-	-	45	-	45	5	45	-	24	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ormesygdomme.....	163	6	71	92	3	160	6	165	8	44	4	1	1	19	2	1	42	34	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Drankersygdomme.....	16	-	11	5	13	3	5	16	1	5	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	1	-	1	-	-	1	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-

lands Distrikt angives at forekomme almindelig udbredt. I ytre Hardanger undervises Almuen i at lave Fnatsalve og ethvert Paalæg om at befri sig for Sygdommen efterkommes gjerne. (Sparre.)

Kjertelsyge angives som hyppigt forekommende i indre Nordhordland og indre Søndhordland. Rachit omtales som almindelig paa Vos.

Lungesvindstot. Paa Lægernes Dødslistere ere ialt opførte 42 Dødsfald af Svindstot eller 10,9 pCt. af samtlige 382 ved Sygdom foraarsagede, af Lægerne opgivne Dødsfald. (I det foregaaende Aar opførtes ialt 29 Dødsfald eller 7,6 pCt. af samtlige opgivne Dødsaaarsager.) Fra regnes de paa Lungegaardshospitalet og Pleiestiftelsen No. 1 døde 46 Spedalske, (af hvilke paa ovenstaaende Liste 7 ere anførte som døde af Svindstot og opførte under nordre Midthordlands Distrikt) hvilke for en stor Del vare hjemmehørende i andre Amter, bliver Forholdet i dette Aar 10,4 pCt. For de enkelte Lægedistrikter var Forholdet mellem de opgivne Dødsfald af Svindstot og samtlige opgivne Dødsaaarsager følgende:

Lægedistrikt.	Opgivne Dødsfald af Svindstot.	Opgivne Dødsaaarsager ialt.	Forhold i pCt.
Indre Søndhordland ..	1	31	3,2
Ytre ..	6	38	16,8
Indre Hardanger	3	38	7,9
Ytre ..	2	28	7,1
Vos	4	44	9,0
Søndre Midthordland ..	5	46	10,7
Nordre ..	2	46	4,3
Indre Nordhordland ..	8	34	23,5
Ytre ..	4	29	13,7
(Lungegaardshospitalet og Pleiestiftelsen No. 1)	7	48	14,6
Søndre Bergenhus Amt	42	382	10,9

For 12 af de af Kræft Døde er Sygdommens Sæde opgivet, nemlig: i Mavesækken hos 8, i Brystkjertelen, Ansigtet, Underlæben og Underlivsbedækningerne, i hver hos 1.

Af de for Vatersot opførte 12 Dødsfald ere 10 foraarsagede ved Hydrops, 2 ved Morbus Brighti.

Cardialgi og kronisk Gastrit nævnes som hyppig forekommende Sygdomme fra alle Distrikter.

Den for Drankersygdom behandlede Patient led af Delirium tremens og det for samme Sygdom opførte Dødsfald foraarsagedes ved kronisk Alkoholisme.

Af Sindssygdom omtales ialt 9 nye Tilfælde, 3 af Mand-, 6 af Kvindekjøn. 6 indlagdes i Asyl, 3 angives helbredede i Hjemmet. Sygdomsformen er angivet for 6, 2 lede af Mani, 4 af Melancholi. 3 havde hjemme i indre

Snødhordland, 2 i ytre Hardanger, 2 i søndre Midthordland, 1 i indre Hardanger og 1 i indre Nordhordland. Fra sidste Sted nævnes 1 Tilfælde af Sindsexcitation med Søvnløshed, der helbrededes. For Amtskommunens Regning forpleiedes ifølge Beretning for Regnskabsaaret 1869—70 i Asyler 26 Sindssyge, i Hjemmet 96, med en Udgift af 4745 Spd. 18½ Skill. Amtskommunens samlede Udgifter til Medicinalvæsenet udgjorde 7924 Spd. 65 Skill. Af de for Amtskommunens Regning forpleiede Syge hørte hjemme:

i indre Søndhordland	11	i søndre Midthordland	3
i ytre Søndhordland	10	i nordre —	11
i indre Hardanger	11	i indre Nordhordland	8
i ytre —	16	i ytre —	11
i Vos	12	i Svedens Herred	3.

Af Lægernes Beretninger kan desuden 9 Sindssyge sees at være forpleiede som almindelige Fattige.

Af **Forgiftningstilfælde** omtales 1 med Sæbelud og 1 med Saltpetersyredampe, begge med heldigt Udfald.

Følgende **chirurgiske Operationer** opgives udførte: 1 Amputation af Laaret ved Gonarthrocace, 1 Amputation af Læggen paa Grund af Kræftskaar, begge med heldigt Udfald, 3 Amputationer af Fingre; 1 Borttagelse af Brystkjertelen ved Kræft, 4 af Læbekræft, 1 af Fedtsvulst, 1 af Sæksvulst, 1 af stiklet Svulst paa Overlæben; 1 Aabning af Antrum Highmori ved serøs Ansamling i samme; 2 Underbindinger af Arteria radialis; 3 Operationer for Vandbrok, deraf en Gang Radikaloperation, to Gange ved Punktion; 1 Operation for Fistula ani; 1 Dilatation af Stricture urethræ; 1 Reposition af Paraphimose; 1 Borttagelse af fremmed Legeme i Næsen og 2 Udskrællinger af nekrotiske Benstykker.

Af **obstetriciske Operationer** udførtes af Læger: 18 Tangforløsninger, hvoraf 12 indicerede ved Vemangel eller Vesvækkelse, 1 ved smertefulde Veer, 2 ved feilagtigt Leie; for 3 er Indikationen ikke angivet. Af Konerne forbleve 12 ilive, for 6 er Udfaldet ikke opgivet. Af Børnene forbleve 11 ilive, 3 vare dødfødte, for 4 mangler Opgave om Udfaldet. 1 Perforation ved forsnevret Bækken efter 4 Døgns Fødselsarbeide. Konen forblev ilive (T. Collett). 1 Embryotomi ved forsømt Tverleie efter forgjæves forsøgt Vending. Konen forblev ilive (T. Collett). 5 Vendinger, 2 Gange indiceret ved Tverleie, 1 Gang ved Vemangel efter Bristning af Urinblæren (Konen forblev i dette Tilfælde ilive og Fistelen lukkedes efter Operation paa Bergens Sygehus; i 2 Tilfælde er Indikationen ikke angivet. 4 af Konerne forbleve ilive, 1 døde af Barsel-feber. 3 af Børnene vare dødfødte, for 2 mangler Oplysning om Udfaldet. 1 Extraktion ved Bækkenendeleie. Konen forblev ilive; Barnet var dødfødt. 3

kunstige Forløsninger af Moderkagen, hvoraf en et Døgn efter Fødselen. Konerne forbleve ilive. Ialt 29 obstetriciske Operationer, nemlig i indre Søndhordland 5, i ytre Søndhordland 3, i indre Hardanger 4, i ytre Hardanger 1, i Vos 5, i søndre Midthordland 1, i nordre Midthordland 5 og i ytre Nordhordland 5.

Antallet af **Fødte** og **Døde** vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde.					Dødfødte.
		i Alt.	under 1 Aar.		mellem 1-15 Aar.	paa Barselseng.	
			i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.			
Svedens Herred	90	47	2	12	11	-	-
Indre Søndhordl.	311	93	6	16	6	3	15
Ytre —	418	224	6	44	17	5	19
Indre Hardanger	266	122	6	21	8	2	70
Ytre —	342	144	4	25	18	1	15
Vos	265	134	4	37	14	1	6
SøndreMidthordl.	331	178	5	25	12	5	9
Nordre —	550	296	7	72	42	2	23
Indre Nordhordl.	566	232	9	44	27	2	9
Ytre —	444	203	8	48	20	3	41
Søndre Bergenhus Amt	3 583	1673	57*)	344	175	24	144

Omkomne paa voldsom Maade 87.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1910 Fødte over Døde og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 46,7. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 11,1 pCt. af samtlige Fødte og 23,9 af samtlige Døde. Antallet af Børn, døde mellem 1 og 15 Aar, udgjorde 10,4 pCt. og Antallet af Børn, døde under 15 Aar 34,4 pCt. af samtlige Døde.

For de Døde paa Barselseng kan Dødsarsagen af Lægernes Beretninger sees 8 Gange at have været Barsel-feber og 3 Gange Blødning, hvoraf to efter Fødselen, en Gang ved forliggende Moderkage. En Kone døde uforløst. I dette Tilfælde havde Fødselen varet 1 Døgn, tildels under Blødninger af forliggende Moderkage; Fosteret brød sig frem i Skulderleie. Exvisceration paabegyndtes, da Konen pludselig collaberede og døde (Sparre).

Lægernes Dødsfortegnelser indeholde, Stiftelserne for Spedalske medregnede, Opgaver over 382 eller 24,0 pCt. af samtlige 1586 ved Sygdom foraarsagede Dødsfald. De hyppigste Dødsarsager vare: Tæring (42), Spedalsk-hed (40), Lungebetændelse (29), Nervefeber (29), Hjernebetændelse, tuberkuløs Meningit og Kramper i Børnealderen (tilsammen 25), Kræft (18), Skarlagensfeber (17), Vatersot og Morbus Brighti (tilsammen 14), Kighoste (12).

*) Ifølge Dødfødteanmeldelserne 43.

Veirliget. Vaaren og Forsommeren vare ualmindelig kjølige med fugtigt Veir. Fra Juli Maanedes Begyndelse indtraadte varmt drivende Sommerveir, hvorved Vegetationen tog rask Fremvæxt, saa Aarsudbyttet paa Hø, Korn og Poteter blev som i Middelsaar. Frugtavlen slog derimod næsten ganske feil.

Levemaade og hygiëniske Forholde. Fra Sønd- og Nordhordland omtales noget Fremskridt i Almuens Levesæt og Stel, om end de uheldige økonomiske Vilkaar, som Følge af flere efter hinanden fulgte mislykkede Fiskeaar, lægge Hindringer i Veien for raskere Fremgang. Fra nordre Midthordlands Distrikt, der dels er Sø- dels Landdistrikt, skildres Forholdene saaledes: „Alle have i Regelen meget daarlige, slet byggede Huse, ikke engang til Nødtørft forsynet med Indbo og Husgeraad, dog er Mangelen herpaa størst i Sødistriktet, ikke paa Grund af Fattigdom, thi Søstrilerne ere gjerne velstaaende, men af Mangel paa Sands for enhver Slags Hygge og Comfort. Fødemidlerne ere tarvelige og slet tillavede samt ensformige, Kjødspiser haves næsten aldrig — men bestandig Fiskespiser af salt Fisk, dertil tynd Kaffe, daarligt bagt Fladbrød og lidet kogt Grød. Skidenfærdighed er stor baade med Hensyn til Person og Bolig som hele Stel. Jordbruget og det hele Landstel er overdraget Fruentimmerne, da Mændene kun befatte sig med sin Baad og sit Fiskeri, og ved denne Bedrift lider baade den mandlige og kvindelige Befolkning meget ondt.“ (Hermann G. Jebe.) Ogsaa i søndre Midthordland angives Renlighedsstellet at staa paa lav Fod, selv hos de mere Velstaaende. Boligerne her ere dels mørke, trange og trækfulde, ældre Lemmestuer, dels noget lysere og rummeligere nye Bygninger, men da der kun haves et Beboelsesrum, hvor Arbeidet udføres, hvor Maden koges og Levningerne efter Maaltiderne opbevares, og samme Rum om Natten tjener til fælles Soverum for Alle, vil det let forstaaes, at Luften her er i høi Grad fordærvet. Klæderne ere i Almindelighed af uldne Stoffe og i det Hele taaleligt hensigtsmæssige. Fødderne beskyttes ganske godt mod Fugtighed og Kulde ved almindeligt brugte Træsko. Brugen af Kaffe synes ikke overdreven, derimod nydes Brændevin ikke sjelden i Overmaal og meget almindelig tilsat med Kamfer. (Jac. A. Heiberg.)

Fattigsygepleien. For Fattigvæsenets Regning behandledes:

i indre Søndhordland	22
i ytre	— 24, med en Medicinaludgift af 13 Spd. 65 Skill.
i indre Hardanger	... 27, Do. Do. af 23 Spd. 84 Skill.
Lateris	73

Transport	73
i ytre Hardanger	... 34,
i søndre Midthordland	... 29, med en Medicinaludgift af 50 Spd. 33½ Skill.
i Vos	... 66
i indre Nordhordland	... 7, Do. Do. 4 Spd. 53 Skill.
i ytre	— ... 51, Do. Do. 39 Spd.
tilsammen	260.

For nordre Midthordland er Opgave ikke meddelt.

Af Møder i **Sundhedskommissionerne** afholdtes: i Svedens Herred 1; i indre Søndhordland 6, deraf i Etne tre, Skonevig to, i Fjelberg et; i ytre Søndhordland 7, deraf i Valestrand og Findaas, i hvert to, i Stordøen, Fitje og Tysnæs, i hvert et; i indre Hardanger 3, et i hvert Herred; i ytre Hardanger 4, deraf i Kvindherred to, i Vikør og Jondal, i hvert et; i søndre Midthordland 3, et i hvert Herred; i nordre Midthordland 5, et i hvert Herred; i Vos 3; i indre Nordhordland 4, deraf i Hammer to, i Haus og Hosanger, i hvert et; i ytre Nordhordland 1 Møde i Manger. Af Forhandlingsgjenstande nævnes: De herskende epidemiske Sygdomme, disses Behandlingsmaade og Forebyggelse, Gjennemgaaelse af Listerne over de Spedalske i de fleste Distrikter; Opnævnelse af Tilsynsmænd og ny Rodeinddeling i indre Hardanger og indre Nordhordlands Distrikter; om Maaden at betjene Fødende paa, naar Jordemoder ikke er tilstede, i indre Nordhordlands Distrikt; om spæde Børns Pleie i Ulvik; om Drikkevandet i indre Søndhordlands og ytre Nordhordlands Distrikt; om Bevilling til Jordemoderløn i Kvindherreds og Røldals Herreder; om det menneskelige Legemes Bygning i Os.

De Vaccineredes Antal udgjorde:

i Svedens Herred	... 158
i indre Søndhordlands Distrikt	... 384
i ytre	— — ... 399
i indre Hardangers	— ... 228
i ytre	— — ... 347
i Vos	— — ... 239
i søndre Midthordlands	— ... 258
i nordre	— — ... 492
i indre Nordhordlands	— ... 457
i ytre	— — ... 489
tilsammen	3 451.

I Kors- og Domkirkens Landsogne, Aarstads Herred og en Del af Askøen af nordre Midthordlands Distrikt, i Lindaas af ytre Nordhordland og Kinservik af indre Hardangers Distrikt vaccineredes af Embedslægerne. I 2 Kredse i indre Nordhordlands Distrikt og i Sunds og Samnangers Sogne af søndre Midthordlands Distrikt blev dette Aar ingen Vaccination foretagen.

5 **retsmedicinske Forretninger** udførtes, hvoraf 2 i indre Søndhordland, 1 i ytre Søndhordland, 1 i indre Hardanger og 1 i nordre Midthordland; nemlig: 2 Obduktionsforretninger, en over en ved Vaadeskud dræbt Mand og en over en druknet Mand, 3 Undersøgelser af Levende, hvoraf to om Mishandling af en sindssyg Pige og en om en besvangret sindssyg Pige.

Af **Badeindretninger** nævnes en Dampbadindretning i indre Hardanger, hvori toges 177 Dampbade, 1 Badeindretning ved Arne Fabrik samt flere private Badehuse i indre Nordhordland og nordre Midthordland.

Af **Sygehuse** findes i Aarstad Herred ved Bergen: Møllendals (private) Sindssygeasyl, Lungegaardshospitalet og Pleiestiftelsen for Spedalske No. 1. Om Sindssygeasylets Belæg henvises til Sygehuslisten, de to sidste ere ovenfor omhandlede. I Vaarsildfiskefondets Sygehus paa Espevær behandlede ialt 5 Syge, hvoraf 2 døde, 2 helbrededes og 1 overflyttedes til Haugesunds Sygehus.

Medicinalpersonalet bestod af 11 Læger; 26 Jordemødre; 53 Hjelpevaccinatører, nemlig i:

1. Svedens Herred, 1 Jordemoder; 2 Hjelpevaccinatører. Distriktslægen bor i Haugesund.

2. Indre Søndhordlands Distrikt: 1 Læge, boende i Fjellberg; 2 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.
3. Ytre Søndhordlands Distrikt: 1 Læge, bosat paa Stordøen; 3 Jordemødre (4 Poster ere ledige); 8 Hjelpevaccinatører.
4. Indre Hardangers Distrikt: 1 Læge, bosat i Kinservik; 5 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinatører.
5. Ytre Hardangers Distrikt: 2 Læger, hvoraf Distriktslægen bosat i Strandebarm, en privat Læge i Kvindherred; 4 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.
6. Vos Distrikt: 1 Læge, boende paa Vossevangen; 2 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.
7. Søndre Midthordlands Distrikt: 1 Læge, bosat i Os; 3 Jordemødre; 7 Hjelpevaccinatører.
8. Nordre Midthordlands Distrikt: 2 Læger, nemlig Distriktslægen, der er bosat i Bergen, og Underlægen ved Lungegaardshospitalet; 3 Jordemødre; 3 Hjelpevaccinatører.
9. Indre Nordhordlands Distrikt: 1 Læge, bosat i Haus; 2 Jordemødre; 7 Hjelpevaccinatører.
10. Ytre Nordhordlands Distrikt: 1 Læge, boende i Lindaa; 1 Jordemoder; 7 Hjelpevaccinatører.

XIII. Bergens By.

Byen, der har et Fladeindhold af 0,01 Kvadratmil, og hvis Folkemængde den 31te December 1865 var 27 703, udgjør et Lægedistrikt, Bergens Stadsfysikat.

Sundhedstilstanden ansees for at have været temmelig god. Nervefeber og Skarlagensfeber samt catarrhalske og gastriske Sygdomme vare de mere fremherskende akute Sygdomme.

Dødeligheden var ikke liden. De Dødes Antal var 651 eller 21,7 pro mille af den beregnede Befolkning ved Aarets Midte (29 950). I det foregaaende Aar døde 641

eller 21,8 p. m. og i 1867 609 eller 21,1 p. m. af Folkemængden. I Femaaret 1861—65 udgjorde det gennemsnitlige aarlige Antal Døde 676 eller 25,1 pro mille af den beregnede Befolkning ved Femaarets Midte (26 905).

Fordelingen af de Døde paa de forskellige Aldersklasser sees af nedenstaaende Liste, der er affattet efter Lægernes indsendte Dødsanmeldelser:

Ialt.	Under 1 Aar.	mellem 1—3 Aar.	mellem 3—5 Aar.	mellem 5—10 Aar.	mellem 10—20 Aar.	mellem 20—30 Aar.	mellem 30—40 Aar.	mellem 40—50 Aar.	mellem 50—60 Aar.	mellem 60—70 Aar.	mellem 70—80 Aar.	Over 80 Aar.
631 *)	131	68	31	40	20	50	60	54	43	54	49	30

*) For 1 Mand er Alder ikke opgivet.

Af ovenstaaende Antal Dødsfal indtraf i Maanederne:

Januar	53	Mai	45
Februar	61	Juni	51
Marts	62	Juli	51
April	36	August	63

September . 45

November . 48

Oktober . . 53

December . 63.

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** hidsættes følgende for Bergens By af Lægernes Opgaver sammendragne Tabel:

	Hele Aaret.		Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Ialt opgivne Tilfælde	Ialt Døde.												
Nervefeber	160	12	18	13	11	6	8	8	11	19	22	25	11	8
Simpel Feber	588	-	61	45	61	32	38	39	40	50	54	51	52	65
Barsel-feber	11	5	3	2	1	-	-	-	2	-	-	-	1	2
Børnekopper	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1
Vandkopper	69	-	7	7	11	5	4	7	3	7	4	4	8	2
Skarlagensfeber	289	43	5	4	13	3	11	13	20	22	38	31	62	67
Mæslinger	12	-	-	-	1	-	-	-	7	1	3	-	-	-
Rosen	73	2	12	11	11	3	6	3	4	4	9	2	4	4
Kighoste	13	-	7	1	1	-	-	-	4	-	-	-	-	-
Diphtherisk Svælgbetændelse	51	8	5	2	3	-	-	5	9	9	4	8	2	4
Strubehoste	5	3	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-	2
Akut Bronchit	585	29	98	92	78	46	46	27	23	14	34	34	43	50
Andre catarrhalske Tilfælde	908	1	136	126	122	75	73	41	36	26	48	68	74	83
Lungebetændelse	226	44	32	27	28	26	19	12	11	9	13	20	11	18
Pleurit	7	2	1	2	-	-	-	-	-	3	-	-	1	-
Gigtfeber	81	6	7	21	9	3	8	5	3	6	4	5	6	4
Koldfeber	4	-	1	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Diarrhoe (akut)	845	37	70	69	64	46	72	61	75	90	105	79	64	50
Cholera nostras	214	12	10	7	5	1	8	10	35	63	29	22	12	12
Blodgang	6	-	3	1	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-
Tilsammen	4149	204	476	431	420	246	293	233	284	325	368	350	351	372

Nervefeber, der i de Par sidste Aar havde hersket epidemisk i Byen, forekom dette Aar igjen sjældnere end i det foregaaende. Der anmeldtes 160 Tilfælde, hvoraf 12 endte dødeligt. (I 1869 behandlede 292 Tilfælde med 29 Dødsfald og i 1868 167 Tilfælde med 17 Dødsfald.) Paa Byens Sygehus indlagdes 45, 9 laa tilbage fra foregaaende Aar; af 49 derfra Udskrevne vare 4 Døde, 2 af Mand- og 2 af Kvindekjøn. Af de for simpel Feber behandlede 588 Tilfælde vare 15 indlagte paa Byens Sygehus.

Af **Barsel-feber** anmeldtes 11 Tilfælde, hvoraf 5 endte dødeligt (Aaret forud 27 og 4). I 2 af de dødeligt endende Tilfælde kan Tangforløsning sees at være foretaget. Af Barselsygdomme forøvrigt opgives 2 dødeligt endende Tilfælde af Barselkrampe.

Af **Børnekopper** forekom 2 Tilfælde.

Skarlagensfeber vedblev gennem det hele Aar med stigende Udbredning i det andet Halvaar. Ialt anmeldtes 289 Tilfælde, hvoraf 43 endte dødeligt. (I 1869 opgaves 48 Tilfælde med 3 Dødsfald og i 1868: 147 med 10.) Af de Angrebne vare 276 under, 13 over 15 Aar.

Af **Mæslinger**, der havde haft epidemisk Udbredning

i de to nærmest foregaaende Aar, iagttoges enkelte spredte Tilfælde, tilsammen 12, i Maanederne Marts, Juli, August og September. (I 1869 anmeldtes 214 Tilfælde, hvoraf 2 endte dødeligt, og i 1868: 751 med 23.)

Kighoste, der havde haft epidemisk Udbredning i de 3 foregaaende Aar (i 1867 anmeldtes 394 Tilfælde med 20 Dødsfald, i 1868: 278 med 18 og i 1869: 224 med 24) forekom i heromhandlede Aar kun ganske enkeltvis. 13 Tilfælde anmeldtes.

Af **diphtherisk Svælgbetændelse** anmeldtes 51 Tilfælde, hvoraf 8 endte dødeligt (Aaret forud 60 og 9). Af de 5 for **Strubehoste** Behandlede døde 3.

Catarrhalske Sygdomme forekom stadigt gjennem det hele Aar, hyppigst i det første Halvaar. Af akut Bronchit er anmeldt 585 Tilfælde, hvoraf 29 endte dødeligt; af Forkjølelsesfeber, Laryngit og almindelig Svælgbetændelse 908 Tilfælde med 1 Dødsfald af Forkjølelsesfeber, tilsammen altsaa 1 493 Tilfælde med 30 Dødsfald. (I det foregaaende Aar 2 258 Tilfælde med 18 Dødsfald.)

Af **Lungebetændelse** anmeldtes 226 Tilfælde, hvoraf 44 endte dødeligt (Aaret forud 339 Behandlede med 50 Døds-

fald). Af 25 paa Byens Sygehus behandlede Tilfælde endte 3 dødeligt.

Hjernebetændelse er opført som Dødsarsag hos 35, tuberkuløs Meningit hos 16, Kramper i Børnealderen hos 20, tilsammen 71.

Rheumatiske Sygdomme. Som lidende af Gigtfeber er opgivet 81 Personer, hvoraf 6 døde. Kronisk Rheumatisme er af 4 Læger behandlet hos 87 Personer. For 62 af disse er Kjøen og Alder angivet, 31 vare af Mand-, 31 af Kvindekjøen, 6 under og 56 over 15 Aar.

De **gastriske Sygdomme** angives at have havt omtrent-

lig samme Udbredning men større Dødelighed end det foregaaende Aar. Af akut Diarrhoe er anmeldt 845 Tilfælde, hvoraf 37 endte dødeligt (i det foregaaende Aar 854, hvoraf 27 døde); af Cholera nostras 214 Tilfælde med 12 Dødsfald (mod 224 Tilfælde med 7 Dødsfald i det foregaaende Aar).

De af **Koldfeber** anmeldte 4 Tilfælde antoges alle at være importerede.

Veneriske Sygdomme. Over de paa Byens Sygehus behandlede Tilfælde af Syphilis giver nedenstaaende Tabel en Oversigt:

	Tilbageiggende fra forrige Aar.			Indkomne.			Af de indkomne Tilfælde vare			Udgaaede.			Døde.	Tilbageiggende ved Aarets Udgang.			Samlet Antal Forplejningsdage.	Det gennemsnitlige Antal Forplejningsdage for hver Udskreven.
	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	primære.	sekundære.	tertiære.	helbredede.	i Bedring.	uhelbredede.		Md.	Kv.	Tils.		
Bergens Sygehus	2	4	6	31	30	61	13	40	8	56	1	3	1	2	4	6	3 451	56,6

41 for sekundær Syphilis Udskrevne behandlede i 2 409 Dage eller 58,7 Dag for hver. Ifølge de af Byens Læger til Sundhedskommissionen indsendte Lister udgjorde Antallet af de for Syphilis Behandlede (de paa Sygehuset Indlagte iberegnete) 90, deraf 20 for primær og 70 for konstitutionel Syphilis; 54 vare af Mand-, 36 af Kvindekjøen. Alderen er ikke opgivet.

For **Gonorrhoe** og **Urethrit** opgives 101 Behandlede, hvoraf 70 paa Byens Sygehus, 31 i Hjemmet. 44 vare af Mand-, 57 af Kvindekjøen. Alderen er ikke opgivet. Visitationen af de offentlige Fruentimmer udførtes 2 Gange ugentlig af 2 Bylæger.

Af **Spedalske** forpleiedes ved Udgangen af 1869 paa St. Jørgens Hospital 64, hvoraf 26 Mænd, 38 Kvinder, 9 indkom i heromhandlede Aar, 10 døde og 1 hjemsendtes. Belægget ved Aarets Udgang var 62, deraf 26 af Mand-, 36 af Kvindekjøen. I Bergens By kjendtes udenfor St. Jørgens Hospital ved Udgangen af Aaret 1869 14 Spedalske, 9 af Mand-, 5 af Kvindekjøen. I Aarets Løb tilkom 3, der vare hjemsendte fra Stiftelser, døde 1 og indlagdes i Stiftelse 1, Antallet ved Aarets Udgang var saaledes 15, 10 af Mand-, 5 af Kvindekjøen.

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om en Del af Lægerne og paa Sygehuset behandlede, væsentlig **kroniske Sygdomme**: (Se Tabellen.)

Af de af **Kræft** anmeldte 14 Dødsfald vides 5 forarsaget ved Kræft i Mavesækken, 2 i Leveren, 2 i Brystkjertelen, 1 i Underkjoeven, 1 i Underlivet og 1 i Bughinden, for 2 er Sædet ikke opgivet.

Liste over kroniske Sygdomme.

Sygdomme	Hele Aaret.		Af de Behandlede, hvis Alder er opgivet, vare		Af de Behandlede, hvis Alder er opgivet, vare		Antal af anmeldte		Hele Aaret.	
	Behandlede.	Deraf Døde.	Md.	Kv.	Børn (under 15 Aar)	Væv (over 15 Aar)	Antal af anmeldte	Antal af anmeldte	Talt opgivne Tilfælde.	Talt opgivne Døde.
Fnat	75	-	30	16	23	52	1	75	-	-
Skurv	1	-	1	-	-	-	-	1	-	-
Kjertelsyge	116	-	48	38	73	12	6	116	-	-
Rachit	9	-	4	2	6	-	3	10	-	-
Svindot	100	37	43	41	5	53	6	154	88	-
Kræft	10	1	6	4	-	6	6	23	14	-
Vatersot	35	3	15	12	4	12	7	48	17	-
Blegot og anæmiske Tilstande	132	-	2	111	8	103	6	132	-	-
Menstruationsurodener	35	-	-	35	-	35	5	35	-	-
Kardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi	193	-	59	78	10	114	6	194	1	-
Ormesygdomme	33	-	17	15	25	7	4	33	-	-
Drankersygdomme	7	1	4	-	-	4	4	8	2	-

Af de 75 af **Fnat** anmeldte Tilfælde behandlede 46 paa Byens Sygehus, 30 Mænd og 16 Kvinder. Af **Skurv** er et Tilfælde behandlet paa Sygehuset.

De anmeldte Dødsfald af **Svindot** udgjør 88 eller

14,7 pCt. af samtlige af Lægerne opgivne ved Sygdom for-
aarsagede Dødsfald (596). I 1869 kjendtes 69 Dødsfald af
Svindstot eller 12,0 pCt. og i 1868 65 Dødsfald eller 11,5 pCt.

Af de opgivne 19 Dødsfald af **Vatersot** forarsagedes
Døden 8 Gange af Brights Sygdom.

Drankersygdomme. De to opførte Dødsfald forarsa-
gedes ved Alcoholisme.

Flere **Forgiftningstilfælde**, dog uden farlige Følger, ere
indtrufne efter Nydelsen af Gammelost. En Læge beretter
om lettere Forgiftningstilfælde hos 3 Personer paa Grund
af Brugen af Kulstrygejern.

Sindssygdom. Af nye Tilfælde opgives 8, hvoraf 7
indtraf hos Mænd, af hvilke en helbrededes og en døde
af Paralysis generalis, og 1 hos en Kvinde. 2 Kvinder
kunne desuden sees at være indsendte til Asyl.

I Bergens kommunale Sindssygeasyl vare 44 Sinds-
syge, 23 Mænd og 21 Kvinder, indlagte for Kommunens
Regning, i Rosenbergs Sindssygeasyl ligeledes 17 Sinds-
syge, 9 Mænd og 8 Kvinder, og i Møllendals Asyl 7 Syge,
1 Mand og 6 Kvinder.

Over udførte **chirurgiske Operationer** giver følgende
Tabel en Oversigt:

	Paa Sygehuset.	Udenfor Sygehuset.
Amputation af Laaret	1	-
Resektion af nedre Ende af Laarbenet efter Brud af samme	1	-
Do. af Do. af Lægbenet efter Brud af samme	1	-
Exartikulation af 2 Fingre og 1 Taa .	-	3
Borttagelse af Læbekræft	1	4
— - Lipom	3	2
— - Svulst i Tungen	1	-
— - varicøs Svulst ved Anus	-	1
— - Cyste	-	2
— - Tonsillerne	-	2
— - Polyper, hvoraf 2 i Liv- moderen, 1 i Næsen	-	3
Tenotomi af Muscl sterno-cleido-mas- toideus	-	1
Paracentese af Underlivet	2	2
Operation for Hareskaar	2	-
— - Ganglion ved Punktion	-	2
— - fistula vesico-vaginalis	1	-
— - Vandbrok ved Punktion	1	1
Radikaloperation for Vandbrok	-	1
Punktion af Blæren	1	-
Amputation af Penis	1	-
Operation for Phimosi	1	2

	Paa Sygehuset.	Udenfor Sygehuset.
Operation for Paraphimosis	-	2
Reposition af Paraphimosis	-	2
— - luxeret Overarm	1	-
Drillinger af venstre Laarben ved ikke forenet Brud	2	-
Øienoperationer:		
Borttagelse af Øieæblet	1	-
Extractio cataractæ	3	-
Iridektomi	2	-
Dilatation af punctum lacrymale inferius	-	4

Af **obstetriciske Operationer** sees følgende at være
udførte af Læger: Paa Fødselsstiftelsen 4 Tangforløs-
ninger formedelst Vemangel, samtlige Koner og Børn
forbleve ilive. 1 kunstig Forløsning af Efter-
byrden, der var fastsiddende. Af Lægerne i Byen
41 Tangforløsninger, 34 Gange paa Grund af
Vemangel, Vesvækkelse eller langsom Fødsel uden
Fremgang, 4 Gange indiceret ved Bækkensneverhed, 1
Gang ved Barselkrampe, 2 Gange ved fremfalden Nav-
lesnor. Af Konerne forbleve 39 ilive, 2 døde, den ene
af akut Peritoneitis, forarsaget ved Bristning i Perito-
nealhulheden af en fra Ovariet udgaaende Dermoidcyste,
den anden af Icterus. Af Børnene fødtes 37 levende, 4
vare dødfødte. 3 Vendinger, 1 indiceret ved Tverleie,
1 ved Barselkrampe, for 1 mangler Opgave. 2 af Konerne
forblev ilive, 1 døde af Barselkrampe, 16½ Time efter den-
nes Indtræden. 1 Barn fødtes levende, 2 vare dødfødte.
Ialt 49 obstetriciske Operationer, udførte af 9 Læger.
Paa Fødselsstiftelsen fødte i 1870 77 Kvinder. Der ind-
traf 1 Dødsfald af Lungebetændelse i Barselsengens 7de
Døgn; 4 Børn vare dødfødte og 3 døde respektive 1 Time,
4 Døgn og 13 Dage gamle.

Antallet af **Fødte og Døde** vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde					Død- fødte.
		i Alt.	under 1 Aar.		mellem 1—15 Aar.	paa Barsel- seng.	
			i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.			
Bergens Stads- fysikat	921	651	5	142	141	8	42

Omkomne paa voldsom Maade 21.

Overskuddet af Fødte over Døde bliver saaledes 270
og Forholdet mellem begge = 100 : 70,6. Antallet af
Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 15,9 pCt. af samtlige
Fødte og 22,5 af samtlige Døde. Antallet af Børn, døde

De Vaccineredes Antal udgjorde 581, hvoraf 462 vaccineredes af den offentlige Vaccinator, Stadsfysikus, 119 af de privat praktiserende Læger (i 1869 vaccineredes 291 og i 1868 1 623). Eleverne ved Jordemoderskolen bleve underviste i at vaccinere og opsamle Vaccinelymfe. Til Læger og Hjelpevaccinatører forsendtes 442 Rør med Vaccinelymfe.

3 retslige Obduktionsforretninger afholdtes, en over et nyfødt Barn, født uden Nærværelse af Jordemoder eller Fødselshjelperske, en over en i en Baad funden død Mand og en over en efter kortvarigt Sygeleie død Kone, hos hvem Døden antoges foraarsaget ved organisk Hjertefeil.

Af Sygehuse fandtes, foruden Fødselsstiftelsen, Kommunens almindelige Sygehus og dens Sindssygeasyl, Rosenbergs private Sindssygeasyl samt St. Jørgens Hospital for Spedalske. Angaaende disses Virksomhed henvises til de i den almindelige Beretning indtagne Sygehuslister.

Paa Tugthusets Sygestuer behandlede ialt 55 syge Fanger, hvoraf 5 laa tilbage fra det foregaaende Aar, af 54 Udskrevne vare 3 døde, 1 laa tilbage ved

Aarets Udgang. Forpleiningsdagens Antal udgjorde 1 161 eller 21,5 for hver Udskreven. Medikamentudgiften 63 Spd. 2 Skill. Af de paa Arbeidsanstaltens Sygestuer ialt behandlede 107 Patienter vare 63 tilbageiggende fra forrige Aar og 54 igjeniggende ved dette Aars Udgang.

Badeindretninger. Ved Byen findes 1 Søbadeindretning og paa Sygehuset 1 Damp- og Karbadindretning, paa hvilken sidste af de Syge toges 6 200 Bad og af Folk fra Byen 6 969.

Byens 3 Apotheker fandtes ved Visitationen i Orden. Personalet bestod, foruden Apothekerne, ved Løveapotheket af 1 examineret Medhjælper og 2 Disciple, ved Svaneapotheket af 2 examinerede Medhjælpere og 2 Disciple og ved Elephantapotheket af 2 examinerede Medhjælpere. 2 Medhjælperprøver afholdtes i Aarets Løb af Stadsfysikus.

Medicinalpersonalet bestod af 20 Læger, af hvilke 1 ikke praktiserer (desuden var Distriktslægen i nordre Midthordland bosat i Bergen), 2 Tandlæger, 1 Dyrlæge og 15 Jordemødre, hvoraf 1 ikke praktiserer.

XIV. Nordre Bergenhus Amt.

Amtet, hvis Fladeindhold udgjør 142,93 norske Kvadratmil og som ved Folketællingen den 31te December 1865 havde en Befolkning af 86 803 Indbyggere, er inddelt i følgende Lægedistrikter:

1. LærdalsDistrikt (28,96 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Lærdal og Borgund

med 3 740 Indbyggere.

Aardal . . .	-	1 791	—
Aurland . . .	-	2 497	—
og en Del af Fresvik Annex til Lekanger . . .	-	47	—

tilsammen 8 075 Indbyggere.

2. Indre Sogns Distrikt (21,48 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Lyster . . . med 4 057 Indbyggere.

Justedal . . .	-	885	—
Hafslo . . .	-	3 265	—
Sogndal . . .	-	3 872	—

tilsammen 12 079 Indbyggere.

3. Midtre Sogns Distrikt (14,84 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Lekanger (med Undtagelse af en Del af

Fresvik) . . .	med	2 360	Indbyggere.
Balestrand . . .	-	2 204	—
Vik	-	3 217	—

tilsammen 7 781 Indbyggere.

4. Ytre Sogns Distrikt (12,56 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Evindvik . . . med 3 018 Indbyggere.

Utvær . . .	-	1 384	—
Ladvik og Brække . . .	-	2 042	—
Klævold . . .	-	1 555	—
Bø Annex til Hyllestad . . .	-	594	—

tilsammen 8 593 Indbyggere.

5. Ytre Søndfjords Distrikt (6,12 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Hyllestad (Bø Annex undtaget)

med 1 881 Indbyggere.

Transport	1 881	Indbyggere.
Askevold . . . med	3 065	—
Ytre Holmedal . . .	3 779	—
tilsammen 8 725 Indbyggere.		
6. Indre Søndfjords Distrikt (18,66 n. □ M.), indbefattende:		
Herrederne Indre Holmedal med	3 450	Indbyggere.
Jølster	2 580	—
Førde	5 477	—
tilsammen 11 507 Indbyggere.		
7. Kins Distrikt (7,42 n. □ M.), indbefattende:		
Ladestedet Florøen . . . med	346	Indbyggere.
Herrederne Kin	4 679	—
Bremanger	1 852	—
Vefring	1 407	—
tilsammen 8 284 Indbyggere.		
8. Ytre Nordfjords Distrikt (4,71 n. □ M.), indbefattende:		

Herredet Selø med	4 018	Indbyggere.
Rugsunds Annex af Daviken -	1 575	—
tilsammen 5 593 Indbyggere.		
9. Nordfjordeidets Distrikt (5,29 n. □ M.), indbefattende:		
Herrederne Eid med	2 918	Indbyggere.
Daviken (med		
Undtagelse af		
Rugsunds Annex) -	1 481	—
tilsammen 4 399 Indbyggere.		
10. Indre Nordfjords Distrikt (22,89 n. □ M.), indbefattende:		
Herrederne Horningdalen . med	1 612	Indbyggere.
Gloppen	4 705	—
Indviken	3 017	—
Stryn	2 433	—
tilsammen 11 767 Indbyggere.		

Sundhedstilstanden var god i alle Lægedistrikter;*) i indre Sogn angives Lungebetændelse og Bronchit, i ytre Søndfjord Skarlagensfeber og i Nordfjordeidets Distrikt Mæslinger at have indvirket noget paa Sygeligheden.

Dødeligheden var liden. De i Amtet Dødes Antal udgjorde 1 174 eller 13,5 pro mille af den beregnede Befolkning ved Aarets Midte (86 647). I det foregaaende Aar døde 1 356 eller 15,7 p. m. og i 1868: 1 242 eller 14,4 p. m. I Femaaret 1861—65 udgjorde det gennemsnitlige aarlige Antal Døde 1 394 eller 16,3 p. m. af den beregnede Befolkning ved Femaarets Midte (85 476).

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** hid sættes følgende for Nordre Bergenhus Amt efter Lægernes Opgaver sammendragne Tabel: (se næste Side).

Nervefeber forekom mindre hyppigt end de nærmest foregaaende Aar. Der haves Opgave over 70 Tilfælde, hvoraf 4 endte dødeligt (150 Tilfælde og 20 Dødsfald i 1869 og 173 og 21 i 1868). I de fleste Distrikter optraadte Sygdommen med spredte isolerede Tilfælde, kun fra Bremanger Herred og Nordfjordeidets Distrikt omtales begrænsede mindre Epidemier. Fra flere Distrikter angives Smitte fra de fra Fiskerierne hjemkomne syge Fi-

skere som Aarsag til Sygdommens Opstaaen og Udbredning. Fra Nordfjordeidet omtales den der forekomne Form som Cerebraltypus.

Af **Barselfeber** opgives 11 Tilfælde og 5 Dødsfald (Aaret forud 14 og 5). I et dødeligt endende Tilfælde var kunstig Forløsning ved Perforation foretaget. Et Dødsfald af Barselkrampe omtales fra ytre Sogn.

Af **Skarlagensfeber** er anmeldt 35 Tilfælde og 1 Dødsfald. (Aaret forud 17 Tilfælde.) De fleste Tilfælde iagttoges i Askevolds Herred, nogle indtraf i Ladestedet Florø.

Af **Mæslinger** opføres 11 Tilfælde og 1 Dødsfald (Aaret forud 35 og 1). Fra Nordfjordeidets Distrikt berettes, at Sygdommen fortsatte som en udbredt Epidemi fra det foregaaende Aar, men var meget mild, saa yderst faa Tilfælde kom under Lægebehandling.

Af **Kighoste** er opgivet 40 Tilfælde og 1 Dødsfald (Aaret forud 267 og 17). Sygdommen, der i det foregaaende Aar herskede mere og mindre i næsten samtlige Lægedistrikter, vedvarede i den første Halvdel af dette Aar i indre og ytre Sogns og indre Nordfjords Distrikter.

Af **catarrhalske Tilfælde** er anmeldt 194, hvoraf 2 endte dødeligt. Af de opgivne Tilfælde kunne 113 sees at have været akut Bronchit, der foraarsagede de 2 Dødsfald. Nogle enkelte Tilfælde af Influenza omtales fra Ladviks Herred i ytre Sogn.

Af **Lungebetændelse** er anmeldt 83 Tilfælde og 17 Dødsfald (Aaret forud 87 og 14). Fra indre Sogn an-

*) Fra Distriktslægen i ytre Nordfjords Lægedistrikt er ingen Medicinalberetning indkommet for heromhandlede Aar. Da der saaledes ikke kan meddeles nogen Opgave over de i dette Distrikt iagttagne Sygdomstilfælde, stiller det for dette Aar opgivne Antal Angrebne sig for de fleste Sygdomme noget for gunstigt i Forhold til tidligere Aar.

I nordre Bergenhus Amt anmeldte epidemiske Sygdomme.

	Hele Aaret.		Tiden er op-givet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Behand- lede.	Deraf Døde.													
Nervefeber	70	4	70	5	4	19	10	15	2	6	-	1	4	4	-
Simpel Feber	27	-	27	2	-	3	4	6	3	1	1	-	2	3	2
Barsel-feber	10	4	10	3	2	1	2	-	-	-	1	1	-	-	-
Vandkopper	3	-	3	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	35	1	35	6	2	-	8	10	2	-	-	-	5	-	2
Mæslinger	11	1	11	-	1	5	2	2	-	-	1	-	-	-	-
Rosen	11	-	11	-	1	1	-	-	5	-	-	1	-	2	1
Kighoste	40	1	40	8	13	1	9	3	6	-	-	-	-	-	-
Strubehoste	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Kusma	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-
Akut Bronchit og andre catarrhal-ske Tilfælde	194	2	194	12	14	45	21	11	8	9	10	7	7	21	29
Lungebetændelse	80	14	80	6	6	14	9	11	4	4	5	1	1	7	12
Pleurit	9	2	9	1	-	1	2	-	1	-	2	1	-	1	-
Gigtfeber	17	-	17	3	4	1	-	-	2	-	3	2	-	2	-
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	117	2	117	10	6	20	7	10	7	5	13	8	6	15	10
Blodgang	10	1	10	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	6	2
Skjørbug	4	-	4	1	-	-	-	1	-	-	1	-	1	-	-
Tilsammen	641	32	641	57	53	112	75	69	41	25	38	22	26	63	60

	Ialt op-givne		Fordeling paa Lægedistrikterne.																		
	Tilfælde.	Dødsfald.	Lærdal.		Indre Sogn.		Midtre Sogn.		Ytre Sogn.		Ytre Sandfjord.		Indre Sandfjord.		Kin.		Nordfjord- eidet.		Indre Nordfjord.		
			Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.
Nervefeber	70	4	1	1	3	1	-	-	5	1	5	-	4	-	21	-	26	1	5	-	-
Simpel Feber	27	-	-	-	2	-	6	-	4	-	4	-	5	-	-	-	5	-	1	-	-
Barsel-feber	11	5	-	-	1	-	1	-	2	2	1	1	-	-	4	1	-	-	2	-	1
Vandkopper	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	2	-	-	-	-
Skarlagensfeber	35	1	6	-	3	-	-	-	-	-	19	1	-	-	5	-	2	-	-	-	-
Mæslinger	11	1	-	-	3	-	-	-	-	-	-	1	1	2	-	3	-	2	-	-	-
Rosen	12	1	-	-	2	-	-	-	1	1	-	1	-	2	-	4	-	2	-	-	-
Kighoste	40	1	-	-	14	-	-	-	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15	1	-
Strubehoste	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Kusma	2	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut Bronchit og andre catarrh. Tilfælde	194	2	7	-	20	2	26	-	20	-	-	-	7	-	23	-	20	-	71	-	-
Lungebetændelse	83	17	6	1	20	4	13	5	7	1	7	2	2	-	15	1	6	1	7	2	-
Pleurit	9	2	-	-	-	1	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	3	-	4	1	-
Gigtfeber	17	-	-	-	7	-	-	-	2	-	-	-	2	-	-	-	1	-	5	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	120	5	6	1	19	-	8	1	11	2	-	-	3	1	23	-	36	-	14	-	-
Blodgang	10	1	-	-	-	-	-	-	1	-	4	1	-	-	-	-	5	-	-	-	-
Skjørbug	4	-	1	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	649	40	27	3	97	7	55	7	66	7	41	5	25	2	96	2	114	2	128	5	-

mærkes, at Lungebetændelse og akut Bronchit i Aarets første Halvdel havde epidemisk Udbredning i og omkring Sogndalsfjæren.

Hjernebetændelse er paa Lægernes Dødslistes opført som Dødsarsag hos 11, tuberkuløs Meningit hos 3, af hvilke tilsammen 14 Dødsfald 3 falde paa hver af Lær-

dals og ytre Sogns, 2 paa hver af indre og midtre Sogns samt indre Søndfjords og 1 paa hver af Nordfjordeidets og indre Nordfjords Distrikter.

Kronisk Rheumatisme er af 7 Læger behandlet hos 78 Personer, 39 af Mand-, 39 af Kvindekjøn, 1 under og 77 over 15 Aar. En Læge opgiver at have behandlet 43 Tilfælde af forskellige Neuralgier, hvoraf 21 hos Mænd, 22 hos Kvinder, 1 hos et Barn og 42 hos Voxne.

Af **Diarrhoe** og **Cholera nostras** er anmeldt 120 Tilfælde, hvoraf 5 medførte Døden (Aaret forud 198 og 9).

Syphilis. Fra indre Sogns Distrikt opgives 2 Tilfælde af Syphilis, et hos en Mand, et hos en Kvinde, begge Voxne. Fra indre Søndfjord angives 5 Personer, 2 Mænd og 3 Kvinder at være indsendte til Bergens Sygehus. For Gonorrhoe opgives 2 Mænd behandlede.

Antallet af **Spedalske** udgjorde ifølge Overlægens Beretning ved Udgangen af det foregaaende Aar 298. I 1870 var Tilgangen 54, hvoraf 21 vare overseede ved tidligere Tællinger, 16 hjemkomne fra Stiftelser, 17 nye tilkomne Tilfælde, Afgangen var 56, hvoraf 15 døde, 2 udflyttede, 38 indlagte i Stiftelser og 1 feilagtig opført. Det kjendte Antal Spedalske ved Aarets Udgang var saaledes 296, 159 af Mand-, 137 af Kvindekjøn, fordelte paa de forskellige Lægedistrikter saaledes:

Lærdals Distrikt	19	Indre Søndfjords Distrikt	59
Indre Sogns Distrikt	30	Kins	— 50
Midtre — — — — —	24	Ytre Nordfjords	— 17
Ytre — — — — —	29	Nordfjordeidets	— 18
— Søndfjords — — — — —	30	Indre Nordfjords	— 20

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om endel af Lægerne behandlede, væsentlig **kroniske Sygdomme**: (se Tabellen paa den anden Spalte.)

Svindstot. Forholdet mellem opgivne Dødsfald af Svindstot og samtlige opgivne Dødsaaarsager i de enkelte Distrikter var i heromhandlede Aar følgende:

Lægedistrikt.	Opgivne Dødsfald af Svindstot.	Opgivne Dødsaaarsager ialt.	Forhold i pCt.
Lærdal	3	19	15,5
Indre Sogn	3	30	10,0
Midtre — — — — —	—	18	—
Ytre — — — — —	8	51	15,8
— Søndfjord	2	20	10,0
Indre — — — — —	2	16	12,5
Kin	8	24	33,3
Nordfjordeidet	6	19	31,5
Indre Nordfjord	4	23	17,4
Nordre Bergenhus Amt	36	220	16,3

Liste over kroniske Sygdomme.

Sygdom.	Lærdal.		Indre Sogn.		Midtre Sogn.		Ytre Sogn.		Ytre Søndfjord.		Indre Søndfjord.		Kin.		Nordfjordeidet.		Indre Nordfjord.	
	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Fnat	7	—	10	—	—	—	32	—	10	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Skurv	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kjertelsyge	1	—	22	—	2	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Rachit	—	—	—	—	—	—	3	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Svindstot	3	—	13	—	5	—	13	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kræft	1	—	4	—	1	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vatersot og Morbus Brighti	1	—	1	—	5	—	2	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Blegstot og anæmiske Tilstande	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Menstruationsuordener Kardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ornesygdomme	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Drankersygdomme	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hele Aaret.	62	—	6	—	6	—	62	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hele Aaret.	62	—	6	—	6	—	62	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hele Aaret.	62	—	6	—	6	—	62	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—

I det foregaaende Aar var Forholdet for det hele Amt 9,5 og i 1868: 9,1 pCt.

Fnat angives at forekomme meget almindelig i Lærdals og indre Søndfjords Distrikter, hvorimod Sygdommen er forsvindende i indre Nordfjord.

For 12 af de af **Kræft Døde** er Sygdommens Sæde opgivet, nemlig i Mavesækken hos 6, i Spiserøret hos 2 og i Ansigtet, Brystkjertelen, Endetarmen og Testikelen paa hvert Sted hos 1.

Vatersot. Af de opgivne 11 Dødsfald skyldes et Brights Sygdom.

De under **Cardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi** opførte Dødsfald forårsagedes ved kronisk Gastrit.

De anmeldte Tilfælde af **Drankersygdomme** opføres som Delirium tremens.

Sindssygdomme. Af nye Tilfælde nævnes 13; af 12 Syge vare 2 Mænd, 10 Kvinder, alle Voxne. Sygdomsformen er opgivet for 2, en Mani, der helbrededes, og en Melancholi. Af de Syge hørte 6 hjemme i ytre Søndfjord, 4 i Nordfjordeidet og 1 i hver af indre Søndfjords, Kins og indre Nordfjords Distrikter.

For Amtskommunens Regning forpleiedes ved Udgangen af 1870 i Asyler i Bergen 30 Sindssyge og i Hjemmet 87, af hvilke sidste hørte hjemme

i Lærdals Distrikt... 8	i indre Sogns Distrikt... 10
i midtre Sogns — ... 7	i ytre — — ... 4
i Kins — — ... 3	i ytre Søndfjords — ... 9
i indre Søndfj. — ... 21	i ytre Nordfjords — ... 2
i Nordfjordeidets — ... 1	i indre Nordfjords — ... 22

Amtskommunens Udgifter til de udenfor Asylerne Forpleiede udgjorde 2 607 Spd. 108 Skill. og til Medicinalvæsenet i det Hele 8 594 Spd. 57½ Skill.

Af **chirurgiske Operationer** opgives udførte: 4 Exartikulationer af Fingre; 1 Borttagelse af Læbekræft, 1 af Fedtsvulst, 1 af Sæksvulst, 1 Operation for indgroet Negl, 1 for hygroma patellæ; 1 Borttagelse af Livmoderpolyp, 1 af Polyp paa Ganen; 1 Operation for Teleangiectasi; 2 Repositioner af luxeret Overarm; 2 Operationer for Haremund; 3 Punktioner ved Vandbrok; 1 Lithotripsi med heldigt Udfald; 3 Herniotomier, hvoraf 2 med heldigt, 1 med dødeligt Udfald; 1 Operation for Phimosis, 3 Repositioner af Paraphimosis; 2 Gange Bortskjæren af nekrotiske Benstykker.

Følgende **obstetriciske Operationer** angives udførte af Læger: 8 Tangforløsninger, indicerede 3 ved Vemangel eller Vesvækkelse, 3 ved langsom Fødsel uden Fremgang, 1 ved skjævt Hovedleie og 1 ved Barselkrampe. Af Konerne forbleve 7 ilive, 1 døde af Barselkrampe; af Børnene fødtes 6 levende, 2 vare dødfødte. 1 Perforation ved Bækkensneverhed. Konen døde 3 Uger efter Forløsningen af Barselfeber (Landmark). Ialt 9 obstetriciske Operationer, hvoraf 1 i hver af Lærdals, indre Sogns, ytre og indre Søndfjords og Nordfjordeidets Distrikter, 2 i hver af ytre Sogns og Kins Distrikter.

Antallet af Fødte og Døde vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde.					Dødfødte.
		i Alt.	under 1 Aar.	over 1 Døgn gamle.	mellem 1-15 Aar.	paa Barselseng.	
Lærdal.....	213	102	1	10	13	1	5
Indre Sogn....	347	131	6	25	16	1	16
Midtre —.....	276	112	3	21	18	-	9
Ytre —.....	229	122	1	24	6	4	12
— Søndfjord..	266	133	2	16	15	3	10
Indre —.....	290	154	4	26	13	2	4
Kin.....	255	121	-	12	15	3	13
Ytre Nordfjord..	152	77	2	19	7	3	10
Nordfjordeidet..	135	64	3	13	6	1	-
Indre Nordfjord.	335	158	4	32	20	-	10
Nordre Bergenhus Amt.....	2 498	1174	26	198	129	18	89

Omkomne paa voldsom Maade 51.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1 324 Fødte over Døde, og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 53,8. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 8,9 pCt. af samtlige Fødte og 19,0 pCt af samtlige Døde. Antallet af Døde mellem 1—15 Aar udgjorde 10,9 pCt. og Antallet af Døde under 15 Aar 30,0 pCt. af samtlige Døde. For 10 paa Barselseng døde Kvinder kjendes Dødsårsagen, nemlig Barselfeber hos 5, Lungebetændelse, Barselkrampe og Tetanus, hver hos 1; Livmoderbristning hos 2, der døde uforløste. I det ene af disse Tilfælde var der forsømt Tverleie med begyndt Selvudvikling (Landmark), i det andet døde Konen før Lægens Ankomst (Thorsen).

Lægernes Dødslisters indeholde Opgave over 220 eller 19,6 pCt. af samtlige ved Sygdom forårsagede Dødsfald (1 123). De hyppigste Dødsårsager vare: Svindsot (36), Lungebetændelse (17), Kræft (15), Hjernebetændelse og tuberkuløs Meningit (tilsammen 14), Vatersot og Morbus Brighti (tilsammen 11), Alderdomssvaghed (8), Spedalskhed (8).

Veiriget angives koldt og fugtigt indtil Midtsommer-tid, hvorefter det blev godt og stadigt, saa Aarsudbyttet baade af Hø og Korn blev rigt og vel bjerget, hvorimod Frugtavlens mislykkedes. Fra Lærdal og indre Sogn omtales Vandmangel i den tørre Høst.

Levemaade og hygiæniske Forholde. Fra Lærdal og midtre Sogn bemærkes, at Renlighedssandsen endnu er lidet udviklet, medens Forholdene forøvrigt synes at gaa fremad. Fra Nordfjordeidet anføres, at der snarere synes at være Tilbagegang paa Grund af de gennem længere

Tid indtrufne uheldige Aaringer og Fiskerier; at spare er Dagens Løsen i saavel det offentlige som private Liv (Aug. Koren).

Fattigsygepleien. For Fattigkommunernes Regning opgives at være behandlede:

i Lærdals Distrikt	120	i indre Søndfjords Distrikt	90
i midtre Sogns	89	i Kins	96
i ytre	134	i indre Nordfjords	79
i — Søndfjords	53		

Beretningerne fra indre Sogns og Nordfjordeidets Distrikter indeholde ingen Opgaver i denne Henseende.

Sundhedstilstanden i nordre Vaarsildfiske-Distrikt opgives at have været god; af epidemiske Sygdomme forekom kun 2 Tilfælde af Nervefeber, der indlagdes paa Florø Sygehus. Af 4 Fiskelæger behandlede for Fiskefondets Regning 203 Syge og ialt 490 Syge. 17 Syge behandlede paa Florø Sygehus, af disse døde 1 Mand af Svindsot.

I **Sundhedskommissionerne** afholdtes: i Lærdals Distrikt 4 Møder, et i hvert Herred; i indre Sogns 1 Møde i Justedal; i midtre Sogns 2 Møder uden nærmere Angivelse af Herredet; i ytre Sogns 3, et i hvert af Herredene Klævold, Utvær og Ladvik; i ytre Søndfjord 6, tre i ytre Holmedal, to i Askevold og et i Hyllestad; i indre Søndfjord 2, et i hvert af Førde og indre Holmedals Herreder; i Kins Distrikt 2, i Bremanger Herred; i Nordfjordeidets flere Møder uden Angivelse af Antal; i indre Nordfjord afholdtes intet Møde. De vigtigste Forhandlingsgjenstande vare: Gjennemgaaelsen af Listerne over de Spedalske i ytre og indre Søndfjords samt Kins Distrikter; Foranstaltninger mod Nervefeber i Klævold, om Fnat i indre Sogns og indre Søndfjords Distrikter; Foredrag holdtes om Blødning fra Saar og om Benbrud i Lærdals Distrikt, om Blodcirkulationen og Aareladninger i midtre Sogn, hvorhos de hygieeniske Forhold i Almindelighed omhandlede i flere Distrikter. I et Sundhedskommissionsmøde i Nordfjordeidets Distrikt blev nævnt Exempler paa at enkelte af de Fiskestuer, Stedets Almue har paa Fiskeværerne i Kalvaag og Vaagen, i et Snes Aar og mere aldrig vare blevne rengjorte, et Forhold der fortjener ikke liden Opmærksomhed med Hensyn til de epidemiske Sygdommes Forekomst og Opstaaen (Aug. Koren).

De **Vaccineredes** Antal udgjorde:

i Lærdals Distrikt	142
i indre Sogns	302
i midtre	186
i ytre	153
Lateris	783

Transport	783
i ytre Søndfjords Distrikt	194
i indre	201
i Kins	218
i Nordfjordeidets	117
i indre Nordfjords	195

tilsammen 1 708.

Retsmedicinske Forretninger. Der afholdtes 2 Obduktionsforretninger over nyfødte døde Børn, en i hvert af Lærdals og Kins Distrikter, og afgaves 2 Erklæringer i Anledning af Tiltaltes Sundhedstilstand, en i hvert af indre Sogns og indre Nordfjords Distrikter, samt paa sidstnævnte Sted tillige en Undersøgelse af nogle Medikamenter „om de kunne virke til Fordrivelse af Foster.“

Paa **Vaarsilde-Afgiftsfondets Sygehus** i Florø indlagdes 17 Syge, 16 Mænd og 1 Kvinde, der behandlede i 430 Forpleiningsdage eller 24,3 for hver Syg. Sygehuset havde i heromhandlede Aar det mindste Belæg siden dets Oprettelse. (I 1867 forpleiedes 48, i 1868: 44, 1869: 71.)

Af **Badeindretninger** findes et Par for varme Bade i Lærdal og midtre Sogn foruden flere Styrtebade i Sogn, indre Søndfjord og Nordfjordeidet. Ved Florø Sygehus haves en Kar- og Dampbadindretning.

Amtet har 1 **Apothek** i Lærdalsøren. Personalet bestaar, foruden af Apothekeren, af en Medhjælper.

Medicinalpersonalet bestod af 10 Læger, 30 Jordemødre og 43 Hjelpevaccinatører, nemlig i:

1. Lærdals Distrikt: 1 Læge, bosat i Lærdal; 3 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.
2. Indre Sogns Distrikt: 1 Læge, bosat i Sogndal; 4 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinatører.
3. Midtre Sogns Distrikt: 1 Læge, bosat i Vik; 3 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinatører.
4. Ytre Sogns Distrikt: 1 Læge, bosat i Brække Sogn af Ladvik; 3 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.
5. Ytre Søndfjords Distrikt: 1 Læge, bosat i ytre Holmedal; 2 Jordemødre; 3 Hjelpevaccinatører.
6. Indre Søndfjords Distrikt: 1 Læge, bosat i Førde; 4 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinatører.
7. Kins Distrikt: 1 Læge, bosat i Florø; 2 Jordemødre; 3 Hjelpevaccinatører.
8. Ytre Nordfjords Distrikt: 1 Læge, bosat i Selø; 2 Jordemødre; 3 Hjelpevaccinatører.
9. Nordfjordeidets Distrikt: 1 Læge, bosat paa Nordfjordeidet; 3 Jordemødre, hvoraf 1 privatpraktiserende; 2 Hjelpevaccinatører.
10. Indre Nordfjords Distrikt: 1 Læge, bosat i Indviken; 4 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinatører.

XV. Romsdals Amt.

Amtet, hvis Fladeindhold udgjør 114,56 norske Kvadratkilometer, og som ved Folketællingen den 31te December 1865 havde en Befolkning af 104 362 Indbyggere, er inddeelt i følgende Lægedistrikter:

1. Vestre Søndmøres Lægedistrikt (6,71 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Vanelven . . .	med	2 336	Indbyggere.
Hørø	-	1 999	—
Sandø	-	2 493	—
Ulfsten	-	2 528	—
tilsammen			93 56 Indbyggere.

2. Indre Søndmøres Lægedistrikt (9,52 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Volden	med	4 762	Indbyggere.
Hjørendfjord	-	1 634	—
tilsammen			6 396 Indbyggere.

3. Østre Søndmøres Lægedistrikt (21,56 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Skodje og Vatne	med	2 511	Indbyggere.
Ørskoug	-	3 389	—
Stranden	-	2 106	—
Norddalen	-	2 089	—
Sunelven	-	1 589	—
tilsammen			11 684 Indbyggere.

4. Nordre Søndmøres Lægedistrikt (2,18 n. □ M.), indbefattende:

Kjøbstaden Aalesund . . .	med	3 658	Indbyggere.
Herrederne Borgund	-	5 897	—
Harham	-	2 454	—
tilsammen			12 009 Indbyggere.

5. Ytre Romsdals Lægedistrikt (9,05 n. □ M.), indbefattende:

Kjøbstaden Molde	med	1 691	Indbyggere.
Herrederne Bolsø	-	3 444	—
Bod	-	1 715	—
Akerø	-	2 627	—
Frænen	-	2 254	—
Vestnæs	-	3 011	—
tilsammen			14 742 Indbyggere.

6. Indre Romsdals Lægedistrikt (17,83 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Gryfen	med	2 921	Indbyggere.
Eid og Vold	-	1 743	—
Veø	-	2 425	—
Næsset	-	3 413	—
tilsammen			10 502 Indbyggere.

7. Søndre Nordmøres Lægedistrikt (5,71 n. □ M.), indbefattende:

Kjøbstaden Christiansund .	med	5 709	Indbyggere.
Herrederne Kvernæs	-	5 589	—
Fredø	-	1 180	—
Grip	-	208	—
Øre	-	2 303	—
Strømsnæsset	-	1 222	—
tilsammen			16 211 Indbyggere.

8. Sundals Lægedistrikt (13,5 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Øxendalen . . .	med	1 281	Indbyggere.
Sundal	-	2 244	—
tilsammen			3 525 Indbyggere.

9. Surendals Lægedistrikt (20,05 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Thingvold . . .	med	2 541	Indbyggere.
Stangvik og Todal	-	2 619	—
Surendal	-	3 105	—
Rindal	-	2 684	—
samt Bøfjordens og Torjulsvaags Bygdelaag af Halse Herred	-	503	—
tilsammen			11 452 Indbyggere.

10. Nordre Nordmøres Lægedistrikt (8,45 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Edø	med	3 545	Indbyggere.
Aure	-	3 614	—
Halse (undtagen Bøfjordens og Torjulsvaags Bygdelaag)	-	1 326	—
tilsammen			8 485 Indbyggere.

Sundhedstilstanden betegnes fra de fleste Distrikter som god. Af epidemiske Sygdomme havde Nervefeber, Skarlagensfeber og Mæslinger adskillig Udbredning i Surendalens og søndre Nordmøres Distrikter, hvor Sundhedstilstanden angives at have været noget mindre tilfredsstillende.

Dødeligheden var temmelig liden. De Dødes Antal udgjorde 1565 eller 14,1 pro mille af den beregnede Befolkning ved Aarets Midte (110 903). I det foregaaende Aar døde 1690 eller 15,4 p. m. og i 1868: 1456 eller 13,5 p. m. I Femaaret 1861—65 udgjorde det gennemsnitlige aarlige Antal Døde 1925 eller 19,0 af den beregnede Befolkning ved Femaarets Midte (100 835).

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** hid sættes følgende for Romsdals Amt af Lægernes Opgaver sammendragne Tabel: (se Tabellen paa næste Side.)

Nervefeber forekom mere udbredt end i de nærmest foregaaende Aar. Der kjendtes i dette Aar 431 Angrebne og 48 Døde (i 1869: 366 og 34, i 1868: 397 og 35 og i 1867: 402 og 27). I vestre Søndmøre optraadte Sygdommen under Fisket ved Smitte fra syge Fiskere, der kom fra Stavangerkanten. Af de 8 Angrebne behandledes 4, hvoraf 2 døde, paa Sandshavns Sygehus af Fiskelægen. I østre Søndmøre antages Smitten for 2 Behandlede at skrive sig fra Nedrivelsen af et gammelt Hus, hvori der for et Par Aar siden havde ligget Typhussyge (A. Lund). Af de 51 i nordre Søndmøre iagttagne Tilfælde indtraf 25, fordelte over de første 11 Maaneder af Aaret, i Aalesund, hvortil Smitten maa antages bragt ved syge Fiskere fra svenske Bankfiskefartøier. De øvrige Tilfælde forekom spredt i Landdistriktet med det største Antal Tilfælde i Juli Maaned paa Vigerø i Harham. I ytre Romsdal viste Sygdommen sig i Januar og Februar i Vestnæs og i Juni, Oktober, November og December paa flere Gaarde i Bolsø. I indre Romsdals Distrikt forekom Sygdommen i November og December Maaned paa Brevikstranden i Gryten. I søndre Nordmøre forefaldt sporadiske Tilfælde hele Aaret igjennem. I Surendalens Distrikt havde Sygdommen sin største Udbredning i Stangviks Herred, samt paa enkelte Gaarde i Thingvolds og Surendals Herreder. Fra nordre Nordmøre opgives, at Sygdommen hele Aaret igjennem viste sig i Aure og Edø Herreder.

Fra søndre Nordmøre omtales enkelte Tilfælde af den exanthematiske Form.

Af **Barsel-feber** er opgivet 45 Angrebne og 11 Døde. (I 1869: 22 og 6). I 3 dødeligt endende Tilfælde kan kunstig Forløsning sees at være foretagen. Af Barsel-sygdomme forøvrigt omtales et Dødsfald efter Abort og 5 dødeligt endende Tilfælde af Barselkrampe, af disse døde

2 uforløste, en i søndre Nordmøre og en i Surendals Distrikt. En af de af Barselkrampe døde Kvinder var forløst med Trillinger, hvoraf 2 forbleve ilive, mens den 3die var dødfødt.

Af **Skarlagensfeber** er anmeldt 289 Tilfælde, af hvilke 29 endte dødeligt. (I 1869: 264 og 32.) I vestre Søndmøre antog Sygdommen epidemisk Udbredning i Juli Maaned i Vanelvens Herred og vedvarede sammesteds endnu ved Aarets Udgang. I nordre Søndmøre begyndte Epidemien i Mai Maaned i Aalesund, naaede sin Høide sammesteds i Juli Maaned men ophørte inden Aarets Udgang. I Surendalens Distrikt vedblev Sygdommen fra det foregaaende Aar, udbredte sig over hele Distriktet i heromhandlede Aar og viste sig paa enkelte Steder meget ondartet. Til Forebyggelse af Sygdommens Udbredning iværksattes Isolation og Forbud mod Skolegang i vestre Søndmøre. Som sekundær Dødsarsag er opgivet: Hjerneaffektion og Vatersot, hver hos 2, Lungebetændelse og diphtherisk Svælgbetændelse, hver hos 1.

Af **Mæslinger** er opført 376 Angrebne, hvoraf 3 døde. (I 1869: 206 og 2.) Sygdommen, der i det foregaaende Aar havde haft epidemisk Udbredning paa Søndmøre og i ytre Romsdals Distrikt, vedblev paa sidstnævnte Sted i Aarets første Kvartal, kom i Juli Maaned ved Smitte fra Trondhjem til Christiansund og Omegn, hvor den i Aarets 4 sidste Maaneder naaede betydelig Udbredning. Sygdommen angives at have været godartet, hvorvel den i Epidemien Begyndelse oftere var kompliceret med blodig Diarrhoe, stærke Bronchiter og Lungebetændelse. Som Eftersygdomme nævnes skrofuløse Exantherer, langvarige Conjunktiviter, kronisk Bronchit og Lungebetændelse (Brodtkorb, L. Selmer). I Sundals og Surendals Distrikter angives Sygdommen at have haft nogen Udbredning mod Aarets Slutning men kun faa Tilfælde kom under Behandling paa Grund af Sygdommens Mildhed og Godartethed.

Af **Kighoste** er anmeldt 73 Tilfælde, hvoraf 11 endte dødeligt. (I 1869: 535 og 35). I de fleste Distrikter var Sygdommen optraadt epidemisk i det foregaaende Aar; den vedblev i dette Aar at herske i vestre Søndmøres, indre Romsdals, Surendals, søndre og nordre Nordmøres Distrikter. Sygdommen angives som mild og let forløbende, hvorfor Lægehjelp kun søgtes i faa Tilfælde.

Diphtherisk Svælgbetændelse iagttoges i 144 Tilfælde, hvoraf 12 endte dødeligt. (I 1869: 172 og 5.) I ytre Romsdal havde Sygdommen i Aarets første Halvdel epidemisk Karakter i Molde og Bolsø Herred, i Sundals Distrikt forekom flere Tilfælde især i Sommermaanederne og i Surendals Distrikt fandtes Sygdommen hele Aaret

	Hele Aaret.			Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Behandlede.	Deraf Døde.	Tiden er op-givet for.												
Nervefeber	427	44	421	48	45	67	36	28	46	15	22	23	19	39	33
Simpel Feber	159	-	159	13	14	8	16	10	14	11	6	17	19	11	20
Barsel-feber	44	10	41	3	6	8	3	1	4	-	3	1	3	6	3
Vandkopper	29	-	29	1	-	-	2	3	-	3	3	10	1	3	3
Skarlagensfeber	286	26	286	26	18	17	31	19	22	33	32	16	27	19	26
Mæslinger	373	-	364	10	3	2	1	-	3	22	11	27	68	122	95
Rosen	44	3	44	4	4	5	5	7	4	4	3	1	3	2	2
Kighoste	66	4	66	24	5	3	8	3	14	4	-	3	1	1	-
Diphtherisk Svælgbetændelse	143	11	143	28	8	10	6	14	10	8	11	10	12	19	7
Strubehoste	15	3	15	-	1	-	2	-	1	-	-	1	-	7	3
Kusma	7	-	7	1	-	2	-	-	3	-	1	-	-	-	-
Akut Bronchit og andre catarrh. Tilfælde	701	9	700	80	66	84	41	46	25	26	21	32	38	79	162
Lungebetændelse	298	34	298	24	41	28	29	41	21	18	12	5	14	28	37
Pleurit	73	3	73	5	8	5	6	8	8	4	8	5	7	7	2
Gigtfeber	74	3	73	10	5	7	7	10	4	3	3	8	7	7	2
Koldfeber	4	-	4	-	-	-	1	-	2	-	-	-	-	-	1
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	381	10	381	19	21	18	13	17	26	38	79	48	40	35	27
Blodgang	55	3	52	2	4	4	1	-	3	4	10	9	9	-	6
Skjørbug	3	-	3	-	1	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	3182	163	3159	298	250	268	208	208	211	193	225	216	268	385	429

	Ialt opg.		Fordeling paa Lægedistrikterne.																			
	Tilfælde.	Dødsfald.	Vestre Søndmøre.		Indre Søndmøre.		Østre Søndmøre.		Nordre Søndmøre.		Ytre Romsdal.		Indre Romsdal.		Søndre Nordmøre.		Sundal.		Surendal.		Nordre Nordmøre.	
			Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Nervefeber	431	48	8	3	-	-	6	-	51	2	48	6	24	1	65	6	6	-	134	21	89	9
Simpel Feber	159	-	2	-	1	-	3	-	57	-	7	-	-	-	70	-	-	-	19	-	-	-
Barsel-feber	45	11	1	-	1	1	3	1	8	2	5	1	2	2	22	3	2	1	1	-	-	-
Vandkopper	29	-	-	-	1	-	-	-	10	-	13	-	1	-	4	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	289	29	60	6	-	-	-	-	61	9	4	-	25	3	14	2	-	-	125	9	-	-
Mæslinger	376	3	1	-	-	-	-	-	17	-	-	-	-	-	321	3	7	-	26	-	4	-
Rosen	44	3	4	-	4	-	-	-	9	-	3	-	1	-	12	3	2	-	9	-	-	-
Kighoste	73	11	8	5	2	-	-	2	-	1	-	2	-	29	4	7	1	18	1	4	-	
Diphtherisk Svælgbetændelse	144	12	-	-	-	-	1	-	21	2	25	-	2	-	40	2	19	7	36	1	-	-
Strubehoste	20	8	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	12	4	-	-	6	4	-	-	
Kusma	7	-	2	-	-	-	1	-	-	-	3	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut Bronchit og andre catarrh. Tilfælde	702	10	50	-	10	1	12	1	201	2	85	2	22	-	249	2	14	-	50	2	9	-
Lungebetændelse	303	39	39	6	15	-	17	4	60	3	20	2	21	3	65	8	15	3	23	8	28	2
Pleurit	74	4	21	1	2	-	4	-	24	-	3	-	2	1	12	-	5	2	1	-	-	-
Gigtfeber	74	3	3	-	1	-	4	1	9	1	30	-	3	-	9	1	2	-	5	-	8	-
Koldfeber	4	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	383	12	43	-	14	-	12	-	70	1	27	3	1	-	136	6	2	-	68	1	10	1
Blodgang	55	3	1	1	2	-	-	-	1	-	30	1	1	1	14	-	-	-	6	-	-	-
Skjørbug	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-
Tilsammen	3215	196	245	22	54	2	64	7	585	22	321	15	107	11	1077	44	82	14	528	47	152	12

uden at opnaa nogen betydeligere Udbredning. Af **Strubehoste** kjendtes ialt 20 Tilfælde, hvoraf 8 medførte Døden.

Af **catarrhalske Tilfælde** er opgivet 702, hvoraf 10 endte dødeligt. (I 1869: 784 og 8.) 406 Tilfælde af de opgivne Dødsfald kan sees at have været akut Bronchit. Fra nordre Søndmøre omtales en mild Influenzaepidemi i December (M. Randers).

Lungebetændelse var mindre hyppig end i det foregaaende Aar. Ialt er anmeldt 303 Tilfælde og 39 Dødsfald. (I 1869: 404 og 66 og i 1868: 217 og 42.) Af 32 Tilfælde er Hepatisationens Sæde angivet 14 Gange i høire, 12 Gange i venstre og 6 Gange i begge Lunger. (S. Høegh.) I nordre Nordmøre opgives Alderen for 28 Behandlede saaledes: 5 mellem 1—5 Aar, 1 mellem 5—10 Aar, 4 mellem 10—20 Aar, af disse døde 1, 4 mellem 20—30 Aar, 6 mellem 30—40 Aar, 3 mellem 40—50 Aar, 1 mellem 50—60 Aar, der døde, 4 mellem 60—70 Aar.

Hjernebetændelse er opført som Dødsårsag hos 16, tuberkuløs Meningit hos 5, epidemisk Cerebrospinalmeningit hos 1, Kramper i Børnealderen hos 21, af hvilke tilsammen 43 Dødsfald 4 falde paa vestre, 1 paa østre Søndmøres, 1 paa ytre Romsdals, 25 paa søndre Nordmøres, 1

paa Sundals, 7 paa Surendals og 1 paa nordre Nordmøres Distrikt.

Rheumatiske Sygdomme. Af Gigtfeber er opgivet 74 Tilfælde, hvoraf 3 endte dødeligt. (I 1869 68 uden Døde.) For kronisk Rheumatisme er behandlet 144; af 143 vare 63 af Mand-, 80 af Kvindekjøn; af 127 vare 7 under og 120 over 15 Aar. Fra Surendals Distrikt omtales 2 Døde af kronisk Rheumatisme.

De for **Koldfeber** behandlede Syge angives at have faaet Sygdommen i Udlandet.

Af **Diarrhoe og Cholera nostras** er anmeldt 383 Tilfælde, hvoraf 12 endte dødeligt. (I 1869: 326 og 7.) Fra søndre Nordmøre omtales disse Sygdomme i de varme Sommermaaneder at have haft epidemisk Udbredning baade i Christiansund og i Landdistriktet. Fra Surendals Distrikt berettes om lignende epidemisk Udbredning i Mo Sogn af Surendals Herred og paa enkelte Gaarde i Rindalen. Fra de øvrige Distrikter bemærkes, at Tilfælde af disse Sygdomme forekom spredt hele Aaret igjennem.

Af **Blodgang** er nævnt 55 Tilfælde og 3 Dødsfald. (I det foregaaende Aar 133 Angrebne og 7 Dødsfald.)

Over de paa Sygehusene i Amtet behandlede Tilfælde af **Syphilis** giver nedenstaaende Tabel en Oversigt:

	Tilbageiggende fra forrige Aar.			Indkomne.			Af de indkomne Tilfælde vare:		Udgaaede helbredede.	Tilbageiggende ved Aarets Udgang.			Det samlede Antal Forplejningsdage.	Antal Forplejningsdage for hver Udskreven.
	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	sekundære.	tertiære.		Md.	Kv.	Tils.		
Aalesunds Sygehus	-	-	-	-	1	1	1	-	1	-	-	-	37	37,0
Romsdals Amts Sygehus	4	4	8	10	18	28	19	9	29	-	7	7	3 141	108,3
Tilsammen	4	4	8	10	19	29	20	9	30	-	7	7	3 178	

Udenfor Sygehusene opgives behandlede 48 Tilfælde af Syphilis med 2 Dødsfald; 31 vare af Mand-, 17 af Kvindekjøn, 12 vare under, 36 over 15 Aar; 16 lede af primær, 31 af sekundær og 1 af hereditær Syphilis. Af de Syge hørte hjemme i østre Søndmøre 1, i ytre Romsdal 8, i søndre Nordmøre 28, i Sundalen 1, i Surendalen 6, i nordre Nordmøre 4. For Gonorrhoe og Urethrit behandlede tilsammen 76, deraf 2 i Sygehus. 71 vare af Mand-, 5 af Kvindekjøn, alle over 15 Aar. Af Tilfældene indtraf 1 i indre og 13 i nordre Søndmøres, 9 i ytre og 1 i indre Romsdals, 40 i søndre Nordmøres, 1 i Sundals, 3 i Surendals og 6 i nordre Nordmøres Distrikt.

Af **Spedalske** kjendtes ifølge Overlægens Beretning ved Udgangen af 1869 udenfor Pleiestiftelserne 183 nemlig

107 Mænd og 76 Kvinder. Tilgangen var 52, hvoraf 30 overseede ved tidligere Tællinger, 6 hjemkomne fra Stiftelser og 16 nye tilkomne Tilfælde. Afgangen var 61, hvoraf 24 døde, 1 udflyttet, 35 indlagte i Stiftelser og 1 feilagtigt opført. Det kjendte Antal Spedalske udenfor Stiftelserne udgjorde altsaa ved Aarets Udgang 174, nemlig 104 Mænd og 70 Kvinder; fordelte paa de forskjellige Lægedistrikter saaledes:

Vestre Søndmøre	10	Indre Romsdal	18
Indre	5	Søndre Nordmøre	38
Østre	7	Sundal	3
Nordre	11	Surendal	16
Ytre Romsdal	35	Nordre Nordmøre	31.

Belægget paa Reknæs Pleiestiftelse for Spedalske ud-

Svindstot. For de enkelte Distrikter var i 1870 Forholdet mellem opgivne Dødsfald af Svindstot og samtlige opgivne Dødsårsager følgende:

Lægedistrikt.	Opgivne Dødsfald af Svindstot.	Opgivne Dødsårsager ialt.	Forhold i pCt.
Vestre Søndmøre	6	66	9,0
Indre —	3	12	25,0
Østre —	1	18	5,5
Nordre —	3	43	6,9
Ytre Romsdal	2	31	6,4
Indre —	3	20	15,0
Søndre Nordmøre	24	137	17,5
Sundal	-	20	-
Surendal	12	115	10,4
Nordre Nordmøre	1	25	4,0
Romsdals Amt	55	487	11,7

Cardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi omtales som de hyppigst og almindeligst forekommende Sygdomme. „Næsten enhver Voxen, der kommer under Behandling, lider i mere eller mindre Grad af dyspeptiske Tilstande“ (H. S. F. A. Conradi).

Det af **Drankersygdøm** indtrufne Dødsfald forårsagedes ved Delirium tremens. Kronisk Alcoholisme er forresten ikke ualmindelig (S. Høegh).

Sindssygdøm*. For Amtskommunens Regning kunne af Lægernes Beretninger 126 Sindssyge, hvoraf 36 paa Asyler, sees at være forpleiede i 1870; 29 opgives forpleiede for Fattigkommunernes Regning og 41 privat. Ialt kjendes saaledes 196 Sindssyge, hvoraf 38 hørte hjemme i vestre, 26 i østre, 19 i indre Søndmøre, 26 i ytre og 21 i indre Romsdal, 16 i søndre Nordmøre, 6 i Sundal, 31 i Surendal og 13 i nordre Nordmøres Distrikt. 26 nye Tilfælde kunne sees at være komne under Behandling, 11 af Mand-, 15 af Kvindekjøn, alle over 15 Aar. Sygdomsformen er opgivet for 12, af hvilke 7 lede af Melancholi, 5 af Mani; 3 Syge kunne sees at være indsendte til Asyler. Af de i Hjemmet Behandlede opgives 5 at være helbredede. Som Døde af Sindssygdømme opgives 3, 2 af Mand- og 1 af Kvindekjøn.

Af **chirurgiske Tilfælde** omtales et Tilfælde af Luxation af Tommelfingerens første Falanx fortil (se Norsk Magazin f. Lægev. III Række 1 Bind Pag. 629).

*) Fra nordre Søndmøres Distrikt mangler Oplysning om de Sindssyge.

Af **chirurgiske Operationer** opgives udførte: 4 Operationer for Kræft, 2 paa Læben, 1 paa Næsen, 1 i Knæhasen; 3 Borttagelser af Fedtsvulst, 2 af Sæksvulst, 1 af atheromatøs Svulst, 1 af Svulst i Axillen; 1 Paracentese af Brystet; 2 Punktioner for Hygroma patellæ med Iodindsprøitning; 5 Borttagelser af Næsepolyper; 3 Operationer for Teleangiectasi; 12 Gange Punktion af Vandbrok, hvoraf fem Gange med paafølgende Iodindsprøitning; 1 Borttagelse af Testikelen; 1 Herniotomi med dødeligt Udfald; 8 Repositioner af indeklemt Brok; 7 Borttagelser af nekrotiske Benstykker; 4 Repositioner af Luxationer, hvoraf 2 Gange af Overarmen, 1 Gang Underarmen, 1 Gang Tommelfingeren; 4 Extractio cataractæ, 2 Iridektomier, 1 Operation for Ptosis.

Følgende **obstetriciske Operationer** angives udførte af Læger: 37 Tangforløsninger, indicerede 21 Gange ved Vemangel eller Vesvækkelse, 7 Gange ved langsom Fødsel uden Fremgang, 5 Gange ved Bækkensneverhed, 2 Gange ved Ansigtisleie og 2 Gange ved skjævt Hovedleie. Af Konerne forbleve 22 ilive, 3 døde, for 12 er Udfaldet ikke angivet. Af Børnene forbleve 18 ilive, 8 vare dødfødte, for 11 er ikke Oplysning om Udfaldet meddelt. 3 Vendinger, indicerede ved Tverleie. Af Konerne forbleve 2 ilive, 1 døde; 2 af Børnene vare dødfødte, 1 forblev ilive. 2 Gange Extraction ved Sædeleie, i et Tilfælde med Anlæggelse af Tang paa sidstkommende Hoved. Af Konerne døde 1, den anden forblev ilive; begge Børn vare dødfødte. 3 Perforationer, en Gang ved Bækkensneverhed og fremfalden Navlesnor. Udfaldet ikke angivet (C. C. Kahrs); en Gang ved Bækkensneverhed og eclamptiske Anfald, Konen døde (Graarud); en Gang ved skjævt Isseleie, noget trange Fødselsveie og stort Foster efter forgjæves forsøgt Tangforløsning (S. Høegh); angaaende det sidste Tilfælde se Norsk Magazin f. Lægevidenskab XXIV Bind Pag. 315-318. 2 Exviscerationer ved forsømt Tverleie. Begge Koner døde (A. Lund, S. I. Hanssen). 1 kunstig Forløsning af Efterbyrden. Af det samlede Antal 48 forefaldt 6 i vestre, 3 i østre, 7 i nordre Søndmøre; 8 i ytre, 5 i indre Romsdal; 15 i søndre Nordmøre, 1 i Surendals og 3 i nordre Nordmøres Distrikt.

Antallet af **Fødte og Døde** vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde					Død- fødte.
		i Alt.	under 1 Aar.		mellem 1 og 15 Aar.	paa Barsel- seng.	
			i 1ste Døgn. ¹⁾	over 1 Døgn gamle.			
Vestre Søndmøre	317	149	1	22	21	-	14
Indre —	226	100	4	13	10	2	4
Østre —	355	134	-	17	11	2	15
Nordre —	460	175	5	23	28	3	12
Ytre Romsdal	456	243	6	25	26	4	18
Indre —	301	129	7	18	13	3	6
SøndreNordmøre	512	286	2	48	51	5	22
Sundalen	97	39	-	6	11	1	2
Surendalen	324	158	2	10	26	2	15
NordreNordmøre	249	152	1	19	17	3	13
Romsdals Amt	3 297	1565	28	201	214	25	121

Omkomne paa voldsom Maade 102.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1 732 Fødte over Døde og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 47,5. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 6,9 pCt. af de Fødte og 14,6 pCt. af samtlige Døde. Antallet af Børn, døde mellem 1—15 Aar, udgjorde 13,7 pCt. af samtlige Døde, og Antallet af Børn, døde under 15 Aar, 28,2 pCt. af samtlige Døde. For de 25 paa Barselseng Døde er Dødsårsagen opgivet hos 18, hvoraf 11 af Barsel-feber, 5 af Barselkrampe, (derat 2 uforløste), 1 af Livmoderblødning og 1 efter Abort. 8 Gange indtraadte Døden efter kunstig Forløsning, nemlig 3 Gange efter Tangforløsning, 2 Gange efter Exviscera-tion, og efter Vending, Perforation og Extraction, 1 Gang for hver.

De af Lægerne indsendte Dødslister indeholde Op-gave over 487 eller 33,3 pCt. af samtlige 1 463 ved Syg-dom forårsagede Dødsfald. De hyppigste Dødsårsager vare: Tæring (55), Nervefeber (48), Hjernebetæn-delse, tuberkuløs Meningit og Kramper i Børnealderen (tilsammen 42), Lungebetændelse (39), Skarlagensfeber (29), Hjerneslag (20).

Veiriget angives at have været koldt langt udover Vaaren; i Juli Maaned indtraadte varmt, drivende Som-merveir, hvorved Afgrøden blev rig og god, ligesom den indhøstedes under gunstige Veirforholde. Kun fra nordre Nordmøre angives Høstens Udbytte som misligt paa Grund af slet Sædekorn.

Levemaade og hygiæniske Forholde skildres fra de søndmørske Distrikter som kun ubetydeligt forbedrede,

¹⁾ Ifølge Dødfødtænmeldelserne 13.

idet flere uheldige Aar med mislykkede Fiskerier have frembragt økonomisk Tryk, Nød og Fattigdom. Fra indre Romsdals Distrikt bemærkes, at Folket er boende paa de smale Strande mellem en i Landet dybt indtrængende Fjord og de vide Fjeldhøider, samt i kortere Dalstrækninger, som aabne sig i hin. Deraf følger en blandet Næringsvirksomhed navnlig paa en Gang ved Jordbrug, Fædrift og Fiskeri, hvorfor Folket i Almindelighed forstaar hverken det ene eller det andet ret tilgavn. Jordbrugs- og Kvægstellet, og hvad dermed har Sammenhæng, staar saaledes paa et isinefaldende lavere Trin end i Landets egentlige Flad- og Fjeldbygder, medens paa den anden Side et saadant Fjordfolk, hvad Søbruget angaar, hverken i Driftighed, Duelighed, Kvikhed eller Udholdenhed kan maale sig med den Del af Kystfolket, der mere udelukkende er henvist til Havet forat søge sit Ophold. Og idet Fjordboerne hverken som Fjeldfolket behøver at købe deres Fisk m. m. eller som Havboerne deres Grøn, Kjød, Smør o. s. v. langveis fra, men har disse Ting samlet paa egne Hænder, drives de følgelig ikke i disse Henseender til den Anspændelse som disse. Deraf ialmindelighed en vis sorgløs Slaphed og træg Vedhængen ved gammel Vane og Leven i Øieblikket, som overhovedet staar i Modstandsforhold til enhver Ytring af en dristigere Foretagsomhed, Fremsynthed eller Udviklingsstræben i hvilkensomhelst Retning. Imidlertid hersker der naturligvis mange Trinforskjelligheder og Undtagelser, medens heller ikke Folket overhovedet er uden naturlig Begavelse. Og ligesom til Modvægt mod de nævnte Indflydelser et bedre Samfærseis- og Skolevæsen i det sidste Decennium allerede kjendelig har bidraget til at vække en tidsmæssig Stræben, saa er det ogsaa at haabe, at denne fremdeles vil voxé og det med stigende Hurtighed. Dette er da ogsaa af saameget større Vigtighed, som det er aabenbart, at den Fattigdom og Nød, som der nu er saamegen Klage over, for en ikke ringe Del mere har sin Grund i en vis Hjælpeløshed med Hensyn til Benyttelsen af de Midler, som de naturlige Forholde tilbyder os, og i Mangel paa en rigtigere Tidsanvendelse, end i Mangler paa saadanne Midler selv. I nøie Sammenhæng hermed staar jo ogsaa Sædeligheds- og Sundhedstilstanden, idet den overhovedet svarer til det stedfindende Bevidstheds- og Virksomhedstrin (S. J. Hanssen). Distriktslægen i Surendal klager over, at Bonden, ved flere i den senere Tid udkomne Skrifter om hans Stel er bleven bestyrket i sin Tro paa at det ikke har synderligt at betyde med Sundhedskommissionernes eller rettere Lægernes og Andres velmente Bestræbelser for at indføre Forbedringer i Almuens Stel især i hygiæniske Henseende, og over at Bon-

dekoryfæernes Selvgodhed er bleven støttet i betydelig Grad ved disse Skrifter. (C. C. Kahrs.)

Fattigsygepleien besørgetes i Byerne af dertil antagne private Læger, forøvrigt af vedkommende Embedslæger. Over Antallet af de for Fattigkommunernes Regning behandlede Syge havs følgende Opgaver:

I vestre Søndmøres Distrikt	29	Syge med en Medicinal- udgift af 25 Spd. 85 Sk.
i indre — —	24	
i østre — —	25	
i nordre — —	250	hvoraf 220 i Aalesund.
i Molde By	58	
i indre Romsdals Distrikt	39	
i Christiansunds By	250	
i Sundals Distrikt	23	
i Surendals —	180	
i nordre Nordmøres Distrikt	35	

I **Sundhedskommissionerne** holdtes i vestre Søndmøre 5 Møder, nemlig i Herø og Vanelven, i hvert Herred to, i Sandø et; i indre Søndmøre 3, i Volden to, i Hjørendfjord et; i østre Søndmøre 6, i Ørskoug to, i Skodje, Stranden, Norddalen og Sunelven, i hvert Herred et; i nordre Søndmøre flere Møder uden nærmere Angivelse af Antallet; i ytre Romsdal 12, to i hvert Herred; i indre Romsdal 8, to i hvert Herred; i søndre Nordmøre 11, tre i hvert af Kvernæs, Fredø og Strømsnæsset, to i Øre Herred; i Sundal 2, et i Sundalen og et i Øxendalen; i Surendal 5, i Rindal to, i hvert af de øvrige Herreder et; i nordre Nordmøre 4, i Aure to, i Edø og Halse, i hvert et. Fra vestre og indre Søndmøre, indre Romsdal samt nordre og søndre Nordmøre er anmærket at hele Herredsstyrelsen er indtraadt som Medlemmer af Sundhedskommissionen ligesom at ogsaa Andre end Medlemmerne overvære Forhandlingerne. De almindeligste Forhandlingsgjenstande vare: Gjennemgaaelse af Listerne over de Spedalske, de epidemisk forekommende Sygdomme og de Sindssyge. I Stranden, Sunelven og Norddalen af østre Søndmøre Distrikt handledes om Jordemoderposter for Herrederne; i ytre Romsdals Distrikt om Næringsmidlerne, Hudens Bygning og Benyttelsen af Bad; i indre Romsdals Distrikt om Blod-, Nerve-, Hud- og Slimhindesystemet samt hermed i Forbindelse staaende Sygdomme; i Kvernæs og Strømsnæsset om Dannelsen af Foreninger til Adskillelse om Natten af Tjenere og voxne Børn af forskjelligt Kjønn og om Ægteskab mellem Beslægtede; i nordre Nordmøre om Forbrugsforeninger og om det Dahlerske Kogeapparat; i Edø om Sundhedsforskrifter for Herredet.

De Vaccineredes Antal udgjorde:

i vestre Søndmøres Lægedistrikt	395
i indre — — — —	184
i østre — — — —	535
i nordre — — — —	306
i ytre Romsdals — — — —	424
i indre — — — —	349
i søndre Nordmøre — — — —	774
i Sundals — — — —	107
i Surendals — — — —	420
i nordre Nordmøres — — — —	312

tilsammen 3 806.

Af **retsmedicinske Forretninger** udførtes 3 Syns- og Obduktionsforretninger over i Dølgemaal fødte og ombragte Børn og afgaves en Erklæring om en Piges Sindstilstand. 2 Forretninger forefaldt i nordre, 1 i søndre Nordmøre og 1 i Surendals Distrikt.

Sygehuse. Foruden Reknæs Pleiestiftelse for Spedalske havs Amtssygehuset ved Molde, Aalesunds Bys Sygehus samt Sildeafgiftsfondets Sygehus i Sandshavn i vestre Søndmøre. Sidstnævnte var i Virksomhed fra 7de Februar til 13de Marts, i hvilken Tid i 75 Forpleiningsdage behandledes 5 Syge, nemlig 4 for Nervefeber, af hvilke 2 døde, og 1 for Lungebetændelse. Udgiften til Medikamenter var 4 Spd. 11 Skill. Angaaende de paa de to øvrige Sygehuse indkomne Syge, Sygdommens Art og Behandlingens Udfald m. v. henvises til de i den almindelige Beretning indtagne Sygehuslister.

Badeindretninger baade til varme og Søbade findes i Reknæs Pleiestiftelse for Spedalske og i Amtssygehuset i Molde.

Amtets 3 **Apotheker** i Aalesund, Molde og Christiansund visiteredes og fandtes i Orden. Personalet bestod, foruden Apothekerne, i Aalesund af 1 examineret Medhjælper og 1 Discipel, i Molde af en Medhjælper og 1 Discipel, i Christiansund af 1 examineret Medhjælper og 1 Discipel. I Molde og Christiansund afholdtes paa hvert Sted 1 Medhjælperprøve.

Medicinalpersonalet bestod af 15 Læger, 53 Jordemødre og 48 Hjelpevaccinatører, nemlig i:

1. Vestre Søndmøres Distrikt: 1 Læge, boende i Herø; 7 Jordemødre (1 Post ledig); 6 Hjelpevaccinatører.
2. Indre Søndmøres Distrikt: 1 Læge, boende i Volden; 2 Jordemødre; 3 Hjelpevaccinatører.
3. Østre Søndmøres Distrikt: 1 Læge, boende i Ørskoug; 5 Jordemødre (3 Poster ledige); 4 Hjelpevaccinatører.
4. Nordre Søndmøres Distrikt: 2 Læger, boende i Aalesund; 7 Jordemødre; 3 Hjelpevaccinatører.

5. Ytre Romsdals Distrikt: 2 Læger, boende i Molde; 9 Jordemødre; 8 Hjelpevaccinatører.
6. Indre Romsdals Distrikt: 1 Læge, boende i Vø; 4 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.
7. Søndre Nordmøres Distrikt: 4 Læger, alle boende i Christiansund; 9 Jordemødre (2 Poster ledige); 7 Hjelpevaccinatører.
8. Sundals Distrikt: 1 Læge, boende i Sundalen; 3 Jordemødre; 3 Hjelpevaccinatører.
9. Surendals Distrikt: 1 Læge, boende i Surendalen; 5 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.
10. Nordre Nordmøres Distrikt: 1 Læge, boende i Aure; 2 Jordemødre (1 Post ledig); 5 Hjelpevaccinatører.

XVI. Søndre Trondhjems Amt.

Amtet, hvis Fladeindhold udgjør 143,84 norske Kvadratmil og som ved Folketællingen den 31te December 1865 havde en Befolkning af 109 123 Indbyggere, er inddelt i følgende Lægedistrikter:

1. Trondhjems Stadsfysikat (0,26 n. □ M.), indbefattende:

Kjøbstaden Trondhjem . . .	med	19 287	Indbyggere.
----------------------------	-----	--------	-------------
2. Strindes Lægedistrikt (5,84 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Strinde . . .	med	6 494	Indbyggere.
Klæbo	-	1 677	—
Bynæsset	-	2 109	—
Leinstranden	-	1 161	—
Budviken	-	841	—
tilsammen 12 282 Indbyggere.			
3. Selbos Lægedistrikt (19,64 n. □ M.), indbefattende:

Herredet Selbo	med	5 886	Indbyggere.
--------------------------	-----	-------	-------------
4. Røros Lægedistrikt (17,88 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Røros (med Bergstadeu Røros)	med	3 515	Indbyggere.
og Aalen	-	1 487	—
tilsammen 5 002 Indbyggere.			
5. Guldals Lægedistrikt (23,42 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Melhus	med	2 686	Indbyggere.
Høilandet	-	1 818	—
Horg	-	2 677	—
Støren	-	2 668	—
Soknedalen	-	2 052	—
Singsaas	-	1 505	—
Holtaalen	-	809	—
tilsammen 14 215 Indbyggere.			
6. Opdals Lægedistrikt (22,2 n. □ M.), indbefattende:

Herredet Opdal	med	4 500	Indbyggere.
endel af Rennebu	-	795	—
samt Indsets Annex til			
Kvikne i Hedem. Amt	-	554	—
tilsammen 5 849 Indbyggere.			

7. Ørkedals Lægedistrikt (14,5 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Børsen	med	3 789	Indbyggere.
Ørkedal	-	6 219	—
Meldal	-	3 510	—
Rennebu (med Undtagelse af den til Opdals Distrikt hørende Del)	-	1 887	—
tilsammen 15 405 Indbyggere.			
8. Søndre Fosens Lægedistrikt (16,29 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Hiteren	med	7 121	Indbyggere.
Hevne	-	4 729	—
tilsammen 11 850 Indbyggere.			
9. Midtre Fosens Lægedistrikt (11,12 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Stadsbygden	med	1 828	Indbyggere.
Ritsen	-	3 733	—
Ørlandet	-	3 934	—
Bjugn	-	3 676	—
tilsammen 13 171 Indbyggere.			
10. Nordre Fosens Lægedistrikt (14,25 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Aafjorden	med	3 115	Indbyggere.
Bjørnør	-	3 615	—
tilsammen 6 730 Indbyggere.			

Sundhedstilstanden angives fra Trondhjems Stadsfysikat som mindre god, idet Nervefeber, Mæslinger, Lungebetændelser samt catarrhalske og gastriske Sygdomme vare meget udbredte. Et lignende Forhold omtales fra Røros Distrikt, hvor Skarlagensfeber, diphtherisk Svælgbetændelse, Lungebetændelse og catarrhalske Sygdomme vare fremherskende. Naar undtages nogen Udbredning af Diarrhoe i Ørkedals Distrikt, betegnes Sundhedstilstanden saavel fra dette som Amtets øvrige Lægedistrikter som meget god.

Dødeligheden var ubetydelig større end sædvanlig. De Dødes Antal udgjorde 1962 eller 17,5 pro mille af den beregnede Befolkning ved Aarets Midte (111 870). I det foregaaende Aar døde 1791 eller 16,1 p. m. og i 1868: 1985 eller 17,3 p. m. I Femaaret 1861—65 døde gjennemsnitlig 1878 eller 17,3 p. m. af den beregnede Middelbefolkning (105 928).

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** hid sættes følgende for søndre Trondhjems Amt af Lægernes Opgaver sammendragne Tabel: (se Tabellen paa næste Side.)

Følgende Tabel viser Tiden for de i Trondhjems By af de der praktiserende Læger anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme (se Tabellen Side 105).

Nervefeber forekom især i Trondhjem og i Selbo. Der er anmeldt 216 Tilfælde, hvoraf 27 havde dødelig Udgang. (Aaret forud 92 og 12). I Trondhjem, hvor 70 angrebes og 15 døde, viste Tilfældene sig hele Aaret igjennem med stærkest Udbredning i Høstmaanederne. I Selbo indtraf Tilfældene i Aarets 4 første og 5 sidste Maaneder paa forskjellige Gaarde i Distriktet. I Amtets øvrige Lægedistrikter forekom kun spredte enkeltstaaende Tilfælde til forskjellige Tider i Aaret. Fra Røros Distrikt omtales Sygdomsformen som Abdominaltyphus.

For **Barselfeber** behandledes 27 Koner, hvoraf 3 døde (Aaret forud 27 og 7).

Af **Skarlagensfeber** er anmeldt 302 Tilfælde og 58 Dødsfald. (I det foregaaende Aar 490 Tilfælde og 35 Dødsfald.) I Trondhjem, hvor Sygdommen var begyndt som Epidem i 1868 og havde vedvaret hele det foregaaende Aar, forekom i dette kun spredte isolerede Tilfælde, der ogsaa viste sig i midtre og nordre Fosens Distrikter. I Røros Distrikt, hvor Sygdommen ligeledes i det foregaaende Aar havde haft epidemisk Udbredning men været godartet, var Epidemien i heromhandlede Aars første Halvdel meget ondartet. Værst optraadte Sygdommen i Bergstadens nedre Del, hvor Grunden er fugtig og usund, og i Landdistriktet paa fugtigt beliggende Gaarde. Den antog hos en stor Del putrid Karakter, idet hos mange

Svælgbetændelsen blev gangrænøs, ligesom gangrænøse Saar ikke sjelden opstod paa Legemet; undertiden iagttoges stinkende Udflod samt Blødninger fra Næsen, Øreflod og Glandelhævelser, der gik over i Suppuration og enkeltvis i Koldbrand. Under Rekonvalescensen, der hos de haardt Angrebne var meget langvarig, forefandtes oftere hydropiske Ansamlinger (H. Heyerdahl).

Mæslinger, der forrige Aar saagodtsom ikke forekom i dette Amt og hvoraf dette Aar er opgivet 1 432 Tilfælde og 46 Dødsfald, optraadte i Mai Maaned i Trondhjem, hvor Sygdommen hurtig antog epidemisk Udbredning, — saaledes anmeldtes sammesteds i Juni 597 og i Juli 598 Tilfælde, — hvorpaa den igjen aftog hurtig og var ophørt med September Maanedes Udgang. Fra Opdals, søndre og midtre Fosens Distrikter, angives Sygdommen at have været noget udbredt, men da Tilfældene viste sig milde og godartede kom de færreste under Behandling. Til midtre Fosens Distrikt anføres Sygdommen at være kommen ved Smitte baade fra Trondhjem og fra Hiteren i søndre Fosen.

Kighoste er iagttaget i 267 Tilfælde, hvoraf 24 endte dødeligt. (I det foregaaende Aar 240 Tilfælde og 11 Dødsfald.) I Trondhjem, hvor Sygdommen uafbrudt havde været tilstede siden 1868, viste den sig ogsaa i heromhandlede Aar hele Aaret igjennem. I Selbo Distrikt, hvor enkelte Tilfælde omtales som meget haarde med tildels farlige Blødninger, iagttoges Sygdommen i Aarets sidste 9 Maaneder. I Opdals Distrikt, hvor Sygdommen betegnes at have været mild, angives den at have været meget udbredt i April og Mai Maaneder. I Ørkedals Distrikt indtraf de fleste Tilfælde i Vaarmaanederne paa Ørkedalsøren.

Af **diphtherisk Svælgbetændelse** er anmeldt 92 Tilfælde og 2 Dødsfald (123 Tilfælde og 13 Dødsfald i 1869). I Trondhjem forekom Tilfældene hele Aaret igjennem. Fra Røros Distrikt omtales 3 Tilfælde, hvor de Syge havde været haardt angrebne, i hvilke der bagefter optraadte Paralyser, der dog snart helbrededes (H. Heyerdahl).

Af **Strubehoste** er opgivet 36 Tilfælde og 16 Dødsfald. (Aaret forud 24 og 14.)

Af **catarrhalske Tilfælde** er ialt opgivet 2 167, hvoraf 24 endte dødeligt. 23 Dødsfald, af hvilke 16 indtraf hos Børn under 5 Aar, forarsagedes af akut Bronchit, 1 af simpel Svælgbetændelse. (I det foregaaende Aar opførtes 2 036 Tilfælde og 33 Dødsfald).

Lungebetændelse iagttoges især i Trondhjem hyppigere end i de nærmest foregaaende Aar. 550 Tilfælde og 80 Dødsfald ere ialt anmeldte. (I 1869 opførtes 366 Tilfælde og 58 Dødsfald og i 1868: 304 og 45). Af 10 Tilfælde

	Hele Aaret.			Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Behandlede.	Deraf Døde.	Tiden er op-givet for.												
Nervefeber	215	26	214	14	12	15	14	22	7	10	30	20	28	22	20
Simpel Feber	210	-	210	14	24	18	25	19	8	9	14	23	14	20	22
Barsel-feber	27	3	27	3	2	3	3	2	4	5	1	-	2	1	1
Vandkopper	97	-	97	17	1	5	2	7	8	2	3	-	6	7	39
Skarlagensfeber	299	55	299	61	41	81	39	31	17	8	3	4	4	1	9
Mæslinger	1430	44	1430	-	-	-	-	26	598	609	76	28	51	26	16
Rosen	90	1	90	4	5	3	9	6	5	4	8	10	23	3	10
Kighoste	267	24	267	17	12	23	25	43	34	28	48	6	15	5	11
Diphtherisk Svælgbetændelse	92	2	92	13	8	8	10	17	2	4	4	6	5	6	9
Strubehoste	31	11	31	2	4	4	1	-	1	1	2	4	5	2	5
Kusma	10	-	10	1	1	1	1	1	3	-	-	-	-	1	1
Akut Bronchit og andre catarrh. Tilfælde	2167	24	2166	282	271	245	164	197	75	43	58	112	382	178	159
Lungebetændelse	541	71	541	31	58	56	52	59	63	17	18	12	58	58	59
Pleurit	42	3	42	3	3	4	11	5	3	3	1	2	2	3	2
Gigtfeber	87	9	87	9	1	11	14	12	5	1	-	9	3	7	15
Koldfeber	2	-	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	1724	65	1724	73	44	68	65	48	39	92	856	238	88	56	57
Blodgang	70	12	70	5	2	1	-	10	11	2	29	9	-	-	1
Skjørbug	14	1	14	1	3	3	1	3	1	-	1	1	-	-	-
Tilsammen	7415	351	7413	550	492	551	436	508	884	838	1152	484	686	396	436

	Ialt opg.		Fordeling paa Lægedistrikterne.																			
	Tilfælde.	Dødsfald.	Trondhjems Stadsfysikat.	Strinde.		Selbo.		Røros.		Guldal.		Opdal.		Ørkedal.		Søndre Fosen.		Midre Fosen.		Nordre Fosen.		
				Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.
Nervefeber	216	27	70	15	13	1	62	6	10	-	10	2	-	-	22	1	15	-	12	2	2	-
Simpel Feber	210	-	159	-	-	-	2	-	26	-	1	-	-	-	8	-	3	-	11	-	-	-
Barsel-feber	27	3	6	-	-	-	-	-	1	-	5	2	1	-	6	1	-	-	3	-	5	-
Vandkopper	97	-	91	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	4	-	-	-	
Skarlagensfeber	302	58	30	6	-	-	-	-	246	43	2	-	-	-	1	-	-	-	5	5	18	4
Mæslinger	1432	46	1281	41	-	-	6	-	-	-	8	-	-	3	1	64	-	31	2	36	2	
Rosen	90	1	37	-	37	-	1	1	2	-	-	-	1	-	5	-	-	-	6	-	1	-
Kighoste	267	24	83	15	-	-	117	2	2	2	-	-	14	2	51	3	-	-	-	-	-	-
Diphtherisk Svælgbetændelse	92	2	46	-	-	-	5	-	36	2	1	-	-	-	3	-	-	-	1	-	-	-
Strubehoste	36	16	16	5	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	6	2	6	3	6	6	-	-
Kusma	10	-	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut Bronchit og andre catarrh. Tilfælde	2167	24	1708	19	141	-	2	-	113	-	36	1	6	-	106	1	14	3	29	-	12	-
Lungebetændelse	550	80	314	38	43	11	4	1	50	6	27	4	12	-	46	10	16	2	31	7	7	1
Pleurit	44	5	2	2	10	-	-	-	14	-	-	-	-	-	13	3	-	-	5	-	-	-
Gigtfeber	87	9	56	4	-	-	-	-	10	1	1	-	-	-	16	4	-	-	1	-	3	-
Koldfeber	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	1724	65	1178	46	157	11	32	-	41	1	49	1	-	-	218	3	33	3	14	-	2	-
Blodgang	70	12	38	8	4	1	-	-	18	-	-	-	-	-	10	3	-	-	-	-	-	-
Skjørbug	14	1	7	1	5	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Tilsammen	7437	373	5132	200	410	24	231	10	570	55	142	10	37	3	579	31	118	13	165	22	53	5

De i Trondhjem anmeldte epidemiske Sygdommes Fordeling over Maanederne.	Hele Aaret.		Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Ialt opgivne Tilfælde	Deraf døde.												
Nervfeber	70	15	2	4	1	4	8	4	4	8	9	8	11	7
Simpel Feber	159	-	9	11	14	16	11	6	8	12	20	11	20	21
Barsel-feber	6	-	2	-	1	1	1	-	-	-	-	1	-	-
Vandkopper	91	-	17	1	5	-	7	8	2	3	-	6	7	35
Skarlagensfeber	30	6	1	7	5	3	-	-	-	-	2	2	1	9
Mæslinger	1281	41	-	-	-	-	21	597	598	54	10	-	-	1
Rosen	37	-	2	2	2	5	5	2	6	4	4	1	2	4
Kighoste	83	15	17	11	9	8	7	2	5	11	3	3	1	6
Diphtherisk Svælgbetændelse	46	-	3	6	4	4	3	2	3	2	6	4	4	5
Strubehoste	16	5	1	4	-	-	-	1	1	-	4	4	-	1
Kusma	8	-	1	1	1	-	1	2	-	-	-	-	1	1
Akut Bronchit og andre catarrhalske Tilfælde	1708	19	212	166	186	129	162	56	25	36	98	351	154	133
Lungebetændelse	314	38	19	33	23	28	32	46	8	16	8	43	22	36
Gigtfeber	56	4	7	-	7	8	7	4	1	-	7	-	3	12
Koldfeber	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	1178	46	51	27	53	46	35	19	56	634	130	52	38	37
Blodgang	38	8	1	2	1	-	2	1	2	25	4	-	-	-
Skjørbug	7	1	-	3	2	-	1	-	-	1	-	-	-	-

angives Hepatisationens Sæde 7 Gange at have været i højre og 3 Gange i venstre Lunge.

Paa Lægernes Dødslist er **Hjernebetændelse** opgivet som Dødsarsag hos 24, tuberkuløs Meningit hos 19 og Kramper i Børnealderen hos 14, af disse tilsammen 57 Dødsfald falde 39 paa Trondhjem, 2 paa Strindes, 1 paa Røros, 3 paa Guldals, 8 paa Ørkedals og 4 paa midtre Fosens Distrikter.

Gigtfeber opgives behandlet hos 87 Personer, af hvilke 9 døde. (Aaret forud 108 og 3).

For **kronisk Rheumatisme** behandlede 11 Læger 132 Syge, 63 af Mand-, 69 af Kvindekjøn; 8 vare Børn, 124 Voxne. Paa Lægernes Dødslist opføres 5 Dødsfald af denne Sygdom.

Diarrhoe og Cholera nostras, hvoraf ialt er anmeldt 1724 Tilfælde og 65 Dødsfald (mod 736 og 28 i 1869), optraadte i August og September epidemisk paa flere Steder inden Amtet, saaledes i Trondhjem, Selbo, Guldalen og Ørkedalen. Fra de 2 sistnævnte Egne omtales Tilfældene tildels at have været forbundne med Brækning, Tenesmer og blodige Udtømmelser. Af de opgivne Dødsfald forarsagedes 50 ved Diarrhoe, 15 ved Cholera nostras, og indtraf 37 hos Børn under 5 Aar.

Af **Blodgang** er anmeldt 70 Tilfælde og 12 Dødsfald (Aaret forud 167 og 3).

Veneriske Sygdomme. Over de paa Trondhjems Sygehus behandlede Tilfælde af Syphilis giver følgende Tabel en Oversigt.

	Tilbageiggende fra forrige Aar.			Indkomne.			Af de Indkomne Tilfælde vare:				Udgaade.			Døde.	Tilbageiggende ved Aarets Udgang.			Det samlede Antal Forplejningsdage.	Middeltal af Forplejningsdage for hver Udsakreven.
	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	primær Syphilis.	sekundær.	tertiær.	mistenkte.	helbredede	i Bedring.	uhelbredede.		Md.	Kv.	Tils.		
Trondhjems Sygehus	12	16	28	51	85	136	15	64	49	8	120	2	1	4	13	24	37	8 801	69,3

For 1 af de paa Sygehuset Døde er som nærmeste Dødsarsag opgivet Peritonæit, og 3 vare nogle Uger gamle Børn. Udenfor Sygehus behandlede 39 Tilfælde af Syphilis, hvoraf 25 i Trondhjem, 4 i Ørkedal og 10 i søndre Fosen. 2 Tilfælde endte dødeligt, et i Ørkedalen og et i søndre Fosen. Af de Behandlede vare 22 af Mand-,

17 af Kvindekjøn, af 31, for hvem Alder er opgivet, vare 4 Børn og 27 Voxne. Af 37 lede 6 af primære, 21 af sekundære og 10 af tertiære Tilfælde. Fra Selbo indsendtes 25, fra Opdal 5 og fra midtre Fosen 1 til Trondhjems Sygehus.

For Gonorrhoe og Leukorrhoe behandlede 35,

9 Mænd og 26 Kvinder, alle Voxne, paa Trondhjems Sygehus, udenfor Sygehus behandledes 58 Mænd for Gonorrhoe.

Spedalske. Ifølge Overlægens Beretning kjendtes ved Udgangen af 1869 i Amtet et Antal af 106 Spedalske, nemlig 65 Mænd og 41 Kvinder, Lemmerne paa Reitgjerdets Pleiestiftelse ikke medtagne. I 1870 var Tilgangen 31, hvoraf 18 vare overseede ved tidligere Tællinger, 3 hjemkomne fra Stiftelse og 10 nye Tilkomne; Afgangen var 38, hvoraf 9 vare døde, 4 udflyttede, 24 indlagte i Stiftelser og 1 feilagtigt opført. Ved Aarets Udgang var altsaa Antallet af kjendte Spedalske udenfor Reitgjerdets Pleiestiftelse 99, 59 af Mand-, 40 af Kvindekjøn, saaledes fordelte paa de forskjellige Lægedistrikter: Trondhjems Stadsfysikat 2 søndre Fosens Distrikt 41 Strindes Distrikt..... 4 Midtre — — 18 Opdals — 1 Nordre — — 27 Ørkedals — 5

For 1 er Opholdsstedet ikke angivet.

Reitgjerdets Pleiestiftelse for Spedalske havde ved Udgangen af 1869 et Belæg af 229; i Aaret 1870 indkom 54, døde 41, udgik 16, hvoraf 13 forlod Stiftelsen uden Tilladelse, 2 hjemsendtes og 1 blev inddømt i Strafanstalten i Trondhjem, Belægget ved Udgangen af 1870 var saaledes 226, 132 af Mand-, 94 af Kvindekjøn. For de 41 Døde er som nærmeste Dødsårsag angivet: Marasmus som Følge af Spedalskhed og Diarrhoe, hver hos 10, Laryngit og Kvælningstilfælde hos 4, Meningitis cerebrospinalis og Albuminuri, hver hos 3, Tæring hos 2, Carbunculus, Cholera, Debilitas senilis, Dysenteria, Gastritis, Hydrops, Peritonæitis, Pneumonia og Ulcus ventriculi, hver hos 1.

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om endel af Lægerne behandlede, væsentlig **kroniske Sygdomme**: (se Tabellen paa den anden Spalte.)

Fnat angives fra Strindes og nordre Fosens Distrikter at være ikke ualmindelig.

Kjertelsyge. Fra Røros Distrikt betegnes Glandelaffektioner og Øienlidelser som de hyppigste Former af Sygdommen. I Opdals Distrikt angives Sygdommen at blive sjældnere.

For 23 af de af **Kræft** døde 28 Syge er Sygdommens Sæde opgivet at have været i Mavesækken hos 12, Livmoderen hos 5, Brystkjertelen hos 3 og i Leveren, Endetarmen og Laaret, hver hos 1.

Af de 25 opgivne Dødsfald af **Vatersot** og **Brights Sygdom** sees 13 at være foranledigede ved sidstnævnte Sygdom.

Liste over kroniske Sygdomme.

Sygdom	Hele Aaret.		Af de Behandlede, hvis Kjønn er opgivet, vare		Af de Behandlede, hvis Alder er opgivet, vare		Antal af anmeldte		Hele Aaret.		Fordeling paa Lægedistrikterne.												
	Behandlede.	Deraf Døde.	Mk.	Kv.	Børn (under 15 år)	Voxne (over 15 år)	Andede	Læger.	Tilfælde.	Døde.	Tilf.	Dødf.	Trondhjem.	Strinde.	Selbo.	Røros.	Guldal.	Opdal.	Ørkedal.	Søndre Fosens.	Midtre Fosens.	Nordre Fosens.	
Fnat.....	199	-	89	106	107	76	12	199	-	66	-	Trondhjem.	4	-	-	4	2	-	24	85	-	-	-
Skurv.....	9	-	5	4	8	1	6	9	-	5	-	Trondhjem.	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-
Kjertelsyge.....	181	3	90	91	157	9	16	181	3	99	1	Trondhjem.	5	-	-	9	6	-	46	-	-	-	-
Rachit.....	17	2	14	3	17	-	6	17	2	8	1	Trondhjem.	-	-	-	3	1	-	5	-	-	-	-
Svindot.....	165	45	70	95	10	117	18	214	94	132	58	Trondhjem.	10	3	1	13	9	6	37	2	1	12	8
Kræft.....	54	18	14	40	-	50	14	62	28	30	11	Trondhjem.	3	1	-	5	3	5	14	1	1	3	3
Vatersot og Brights.....	57	14	30	22	3	44	14	68	25	24	9	Trondhjem.	7	6	-	2	1	1	27	4	2	1	3
Blegsot og anæmiske Tilstande.....	139	-	4	135	16	103	15	139	-	71	-	Trondhjem.	4	-	1	7	2	-	36	4	4	11	3
Menstruationsordenen Kardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi.....	76	-	-	76	-	76	11	76	-	32	-	Trondhjem.	-	-	-	11	3	-	12	6	-	12	-
Ormesygdomme.....	460	11	165	265	19	363	17	460	11	190	2	Trondhjem.	30	-	-	-	36	-	144	20	1	28	2
Drankersygdomme.....	91	-	41	50	76	10	11	91	-	48	-	Trondhjem.	1	-	-	29	-	3	1	6	1	10	-
	11	-	9	2	-	11	4	13	2	9	-	Trondhjem.	1	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-

Svindot. Forholdet mellem opgivne Dødsfald af Svindot og samtlige opgivne Dødsårsager stiller sig for de enkelte Lægedistrikter paa følgende Maade:

Lægedistrikt.	Opgivne Dødsfald af Svindsot.	Opgivne Dødsårsager ialt.	Forhold i pCt.
Trondhjems Stadsfy- sikat	58	455	12,7
Strinde (de paa Reit- gjerdets Pleiestiftelse Døde fraregnede) ..	1	27	3,7
Selbo	1	12	8,3
Røros	9	87	10,3
Guldal	3	31	9,6
Opdal	1	8	12,5
Ørkedal	10	91	10,9
Søndre Fosen	1	29	3,4
Midtre —	8	48	16,6
Nordre —	-	7	-
SøndreTrondhjemsAmt	92	795	11,5

Medregnes de Døde paa Reitgjerdets Pleiestiftelse for Spedalske kjendes 94 Dødsfald af Svindsot blandt 836 eller 11,2 pCt. Det tilsvarende Procenttal Aaret forud var 18,5 pCt.

Sindssygdomme. Af nye Tilfælde indkom paa Trondhjems Sygehus, 11, 5 Mænd, 6 Kvinder; 3 lede af Mani, 7 af Melancholi, 1 af Dements, 2 udskreves helbredede, 1 i Bedring, 6 overflyttedes til Asyler og 2 døde. Udenfor Sygehusene behandledes i Trondhjem 8 Sindssyge, 1 Mand, 7 Kvinder, af hvilke 1 led af Mani, 7 af Melancholi. I Landdistrikterne kunne 12 nye Tilfælde sees at være komne under Behandling, hvoraf 7 i Røros, 2 i Ørkedals og 1 i hvert af søndre, midtre og nordre Fosens Distrikter. Af de Syge vare 7 Mænd, 5 Kvinder, 1 under og 11 over 15 Aar. Formen er angivet for 3, hvoraf 1 led af Mani og 2 af Melancholi; fra Guldals Distrikt bleve 2, fra Ørkedals 3 og fra søndre Fosens 1 Syg indbragte til Asyler. Sindssygdome er opgivet som Dødsårsag hos 6, nemlig for 5 i Trondhjem og 1 i nordre Fosens Distrikt. Efter Sindssygelovens § 19 forpleiedes i Trondhjem 7 i Asyl og 19 i privat Forpleining.

For Amtskommunens Regning forpleiedes i Selbo 3, i Røros 7; i Guldal ved Aarets Begyndelse 22, ved dets Udgang 11, da 11 Syge i Aarets Løb gik over til Forpleining efter § 17; i Opdal 7; i Ørkedal 7; i søndre Fosen 5; midtre Fosen 10; fra nordre Fosen er ikke Op-gave meddelt.

Amtskommunens Udgifter ved de Sindssyges Forpleining udgjorde 5 418 Spd. 27 Skill. og til Medicinalvæsenet forøvrigt 4 308 Spd. 9 Skill.

Af **chirurgiske Operationer** udførtes paa Trondhjems Sygehus: 1 Amputation af Laaret; 4 Exartikulationer af Fingre; 2 Herniotomier, hvoraf 1 med dødeligt Udfald; 1 Chiloplastik, 1 Punktion af Vandbrok, 1 Borttagelse af Kræft i Skeden og 1 Iridektomi. Udenfor Sygehus foretoges: 1 Amputation af Overarmen, 1 af Laaret; 3 Exartikulationer af Fingre; 3 Borttagelser af Læbekræft, 6 af Sæksvulst, 3 af Fedtsvulst, 1 af Ganglion, 4 af Tonsillerne; 1 Paracentese af Brystet med dødeligt Udfald, 1 af Underlivet; 5 Borttagelser af Næsepolyper, 1 af Polyp i Svælget, 1 af et Fiskeben i Strubehovedet (se Forhandling i med. Selskab 1871 Pag. 13 i norsk Magazin for Lægevidenskab III Række Bind 1 1871); 1 Operation for Teleangiæktasi; 1 Tenotomi ved Torticollis; 1 Tracheotomi ved Phlegmone colli med heldigt Udfald; 7 Punktioner af Vandbrok; 1 Punktion med Iodindsprøitning ved Struma; 1 Reposition af indeklemt Brok; 1 Borttagelse af nekrotiske Benstykker. Af **Øienoperationer** udførtes udenfor Sygehus: 2 Extractioner af Stær; 3 Iridektomier; 2 Operationer for Skjelen, 3 for Ectropium, 3 for Blenorrhoea sacci lacrymalis.

Af **obstetriciske Operationer** opgives at være udførte af Læger: 31 Tangforløsninger, af hvilke 11 indiceredes af Vemangel eller Vesvækkelse, 7 af Bækkensneverhed, 2 af Barselkrampe, 3 af skjæve Hovedstillinger og af Ansigtspædsel, Blødning, monstrøst udviklet Fosterhoved, langsom Fødsel uden Fremgang, af hver 1; for 4 er ingen Indikation angiven. Af Konerne forbleve 27 ilive, 2 døde, for 2 mangler Meddelelse om Udfaldet; af Børnene fødtes 20 levende, 7 vare dødfødte; for 4 er Udfaldet uopgivet. 2 Perforationer, den ene indiceret af Bækkensneverhed og Ansigtspædsel, Konen døde 7 Døgn efter Forløsningen (P. E. Nissen); den anden af Blødning og Indkilen af Hovedets Længdevidde i Bækkens Tvervidde; Konen lever (Arentz). 1 kunstig Forløsning af Efterbyrden ved Striktur af indvendige Modermund med heldigt Udfald for Konen. Ialt 34 obstetriciske Operationer, hvoraf 13 i Trondhjem (og omliggende Landdistrikt), 2 i Selbo, 4 i Røros, 5 i Guldal, 2 i Opdal, 5 i Ørkedal og 3 i nordre Fosen.

Af usædvanligere Forløsninger forøvrigt omtales en rask forløbende Selvudvikling hos en Førstefødende (Bødtker).

Antallet af **Fødte** og **Døde** vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde					Dødfødte.
		i Alt.	under 1 Aar. i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.	mellem 1-15 Aar.	paa Barselseng.	
Tr.hjems Stadsfysikat	611	563	12	127	145	3	29
Strinde	265	212	2	35	33	-	11
Selbo	148	78	-	9	11	1	1
Røros	102	124	-	17	48	-	7
Guldals	344	222	7	22	37	4	8
Opdals	137	89	1	14	13	1	4
Ørkedals	309	192	4	17	20	-	13
Søndre Fosens ..	393	191	3	18	42	3	10
Midtre — ..	397	196	3	16	27	2	9
Nordre — ..	207	95	2	14	12	1	4
Søndre Trondhjems Amt ...	2 913	1962	34	289	388	15	130

Omkomne paa voldsom Maade 61.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 951 Fødte over Døde, og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 67,3. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 11,1 pCt. af samtlige Fødte og 16,5 pCt. af samtlige Døde. Antallet af Børn, døde mellem 1—15 Aar udgjorde 19,8 pCt. og Antallet af Døde under 15 Aar 36,2 pCt. af samtlige Døde. Dødsårsagen er opgivet fra Lægerne kun for 6 af de 15 paa Barselseng Døde, nemlig for tre Barselseber og for to Kræfttab efter besværlige Tangforløsninger og for 1, som døde uforløst, Blødning fra forliggende Moderkage.

Fra Lægerne haves Opgave over 836 eller 44,0 pCt. af samtlige ved Sygdom forårsagede Dødsfald (1 899). De hyppigste Dødsårsager vare: Tæring (94), Lungebetændelse (80), Diarrhoe og Cholera nostras (tilsammen 65), Skarlagensfeber (58), Hjernebetændelse, tuberkuløs Meningit og Kramper i Børnealderen (tilsammen 57), Mæslinger (46), Alderdomssvaghed (45), Nervefeber (27), Kighoste (24), Kræft (23), akut Bronchit (23), Spedalskhed (20).

Veiriget angives fra de fleste Distrikter at have været raat, koldt og regnfuldt hele Vaaren og Forsommeren, hvorimod Sommer- og Høstmaanederne vare tørre og varme. Aarsudbyttet blev ringe i Kvantitet men af god Kvalitet. Fra Guldal og midtre Fosen anføres, at Potterne tørraadnede. Sildefisket i Fosens Distrikter mislykkedes.

I Levemaade og hygiæniske Forholde angives fra de fleste Distrikter ingen synderlige Forandringer at være indtraadte.

Fattigsygepleien. I Trondhjem behandledes 1 969 fattige Syge, hvoraf 121 indlagdes paa Sygehus. Forøvrigt haves Opgave om følgende Antal af Læge behandlede fattige Syge: i Strinde 51, Selbo 10, Guldal 126, søndre Fosen 216, midtre Fosen 76 og i nordre Fosen 23.

I Sundhedskommissionerne afholdtes: i Trondhjem 6 Møder, i Selbo 1, i Røros Distrikt 4, to i hvert Herred, i Guldals 2, i Melhus og i Holtaalen, i hvert et, i Opdals 2, i Opdal og Rennebu, i hvert et, i Ørkedals 8, to i hvert Herred, i søndre Fosens 1 i Hiteren; i midtre Fosens 6, uden nærmere Opgave om i hvilke Herreder og i nordre Fosens Distrikt 2, i Bjørnør og Aafjorden, i hvert 1. I Trondhjem omhandlede Anlæg af Kloaker og af nye Slagterier samt disses Indredning, Salg af bedærvede Spisevarer og arsenikholdige Tøier, Forholdsregler til Beskyttelse af Arbeidere i Fyrstikfabrikerne, Kjelderrum som Beboelsesleiligheder. I Selbo vedtoges Ophævelse af den tvungne Visitation i Anledning den tidligere herskende veneriske Sygdom; i Røros forhandlede om Skarlagensfeber, i Guldal om Skarlagensfeber og Cholera nostras, i Ørkedal om Sundhedsforskrifternes Overholdelse. Af Fordrag kan nævnes om Kaffe, om Spædebørns Pleie, om Kvindernes Klædedragt i Røros Distrikt, om de væsentlige Mangler og Feil ved Almuens Sygepleie i midtre Fosens Distrikt.

De Vaccineredes Antal udgjorde:

i Trondhjems Stadsfysikat	150
i Strindes Lægedistrikt	199
i Selbo	161
i Guldals	273
i Opdals	181
i Ørkedals	287
i søndre Fosens	275
i midtre	576
i nordre	197

tilsammen 2 299.

Fra Trondhjem afsendtes 170 fyldte Vaccinerør til Læger og Hjelpevaccinatorer. I Røros Distrikt foretoges ingen Vaccination paa Grund af udbredt Skarlagensfeber-epidemi, i Tydals Vaccinationskreds af Selbo og Sognedals Kredts af Guldal foretoges ikke Vaccination paa Grund af det ringe Antal uvaccinerede Børn.

Af retsmedicinske Forretninger udførtes: 8 Obduktionsforretninger, en over et Barn, der antoges ihjelliget af Moderen, to over i Dølgmaal fødte Børn, en over et i en Elv fundet Lig, en over et af venerisk Sygdom dødt Barn, to over pludselig døde Syge til Erhvervelse af Dødsårsag (en Gang akut Alkoholforgiftning, en Gang

Bughindebetændelse efter Operation for indeklemt Brok), en over en Kvinde, død af Blødning paa Grund af forliggende Moderkage. 8 Synsforretninger over Døde (fire Drukne, to Hængte, et i Dølgemaal født ulevedygtigt Foster og et muligens vanrygtet Spædbarn, død af Syphilis). 3 Undersøgelsesforretninger af Levende, to til Oplysning om Sundhedstilstand, en om tilføjet Legemsfornærmelse. Ialt 19 retsmedicinske Forretninger, hvoraf 12 i Trondhjem, 2 i hver af Strinde og Selbo samt 1 i hver af Røros, Ørkedal og søndre Fosens Distrikt.

Af **Sygehuse** inden Amtet fandtes Reitgjerdets Pleiestiftelse for Spedalske, Trondhjems Bys Sindssygeasyl og Trondhjems kommunale Sygehus. Om de paa de sidstnævnte indkomne Syge, Behandlings Udfald m. v. henvises til de almindelige Sygehuslister. Paa Sygestuerne i Trondhjems Tugthus laa 6 tilbage fra det foregaaende Aar, 123 indkom. Af de tilsammen 129 Behandlede udgik 118 helbredede, 2 i Bedring, 1 uhelbredet og 2 døde, hvorhos 6 vare tilbageliggende ved Aarets Udgang. Behandlingsdagens Antal udgjorde 3 611 eller 29,3 for hver Udskreven. Udenfor Sygestuerne behandledes 271 mindre betydelige Sygdomstilfælde blandt Fangerne og 16 blandt Opsynsbetjentene. Medikamentudgiften beløb sig til 169 Spd. 70 Skill. — Paa Sygestuerne i Trondhjems Fæstnings Strafanstalt laa 5 Syge tilbage fra forrige Aar, 22 indkom. Af de tilsammen 27 Behandlede udgik 21 helbredede, 2 døde og 4 vare tilbageliggende ved Aarets Udgang. Det samlede Antal Forpleiningsdage beløb sig til 2 238 eller 97,3 for hver Udskreven. Udenfor Sygestuerne behandledes 108 Sygdomstilfælde blandt Fangerne og 58 blandt Opsynspersonalet med Familier. Medikamentudgiften udgjorde 71 Spd. 26 Skill. Paa Røros findes et mindre, Værket tilhørende Sygehus paa 12 Senge for dets Arbeidere.

Badehuse. I Trondhjem haves foruden Sygehusets

Badeindretning 1 privat Damp- og Karbadindretning samt 2 Søbadehuse.

Apotheker. Amtets 5 Apotheker, 3 i Trondhjem, 1 i Røros og 1 i Ørkedalsøren, visiteredes. Personalet bestod, foruden Apothekerne, ved Løveapotheket i Trondhjem af 1 examineret og 1 uexamineret Medhjælper og 2 Disciple; ved Svaneapotheket sammesteds af 2 examinerede Medhjælpere og 2 Disciple og ved Hjortapotheket af 1 examineret Medhjælper og 2 Disciple, ved Røros Apothek af 1 Medhjælper og 1 Discipel og ved Ørkedalsørens Apothek af 1 Discipel. Ved sidstnævnte Apothek afholdtes 2 Medhjælperprøver.

Medicinalpersonalet bestod af 25 Læger, 2 Tandlæger, 36 Jordemødre, 39 Hjelpevaccinatører, nemlig i:

1. Trondhjems Stadsfysikat: 12 Læger foruden Distriktslægen i Strinde; 1 Tandlæge; 11 Jordemødre.
2. Strinde Distrikt: 1 Læge, bosat i Trondhjem; 5 Jordemødre; 7 Hjelpevaccinatører.
3. Selbo Distrikt: 1 Læge, boende i Selbo; 1 Jordemødre; 2 Hjelpevaccinatører.
4. Røros Distrikt: 2 Læger, Distriktslægen og en Berglæge, boende i Røros; 2 Jordemødre; 3 Hjelpevaccinatører.
5. Guldals Distrikt: 2 Læger, boende i Horg; 4 Jordemødre; 7 Hjelpevaccinatører.
6. Opdals Distrikt: 1 Læge, boende i Opdal; 3 Jordemødre; 3 Hjelpevaccinatører.
7. Ørkedals Distrikt: 2 Læger, 1 Privatlæge paa Ørkedalsøren foruden Distriktslægen, der bor i Ørkedalen; 4 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.
8. Søndre Fosens Distrikt: 1 Læge, boende paa Hiteren; 2 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.
9. Midtre Fosens Distrikt: 2 Læger, Distriktslægen boende i Ørlandet og en Læge i Ritsen; 2 Jordemødre, 4 Hjelpevaccinatører.
10. Nordre Fosens Distrikt: 1 Læge; 2 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.

XVII. Nordre Trondhjems Amt.

Amtet, hvis Fladeindhold udgjør 178,40 norske Kvadratmil, og som ved Folketællingen den 31te December 1865 havde en Befolkning af 82 489 Indbyggere, er inddeelt i følgende Lægedistrikter:

1. Stjørdals Distrikt (15,4 n. □ M.), indbefattende:
Herrederne nedre Stjørdal med 7 282 Indbyggere.
øvre — — 5 270 —
tilsammen 12 552 Indbyggere.

2. Frostens Distrikt (4,6 n. □ M.), indbefattende:	
Herrederne Frosten . . . med	3 064 Indbyggere.
Aasen . . . -	1 976 —
Lexvigen . . . -	3 091 —
tilsammen 8 131 Indbyggere.	
3. Levangers Distrikt (15,4 n. □ M.), indbefattende:	
Kjøbstaden Levanger . . med	1 017 Indbyggere.
Herrederne Levanger . . -	2 290 —
Skogn . . . -	3 786 —
Verdal . . . -	6 713 —
tilsammen 13 806 Indbyggere.	
4. Inderøens Distrikt (17,4 n. □ M.), indbefattende:	
Herrederne Ytterøen . . med	1 499 Indbyggere.
Mosviken og Veran -	2 949 —
Inderøen . . . -	5 428 —
Sparbu . . . -	4 641 —
tilsammen 14 517 Indbyggere.	
5. Stenkjærs Distrikt (11,5 n. □ M.), indbefattende:	
Ladestedet Stenkjær . . med	1 150 Indbyggere.
Herrederne Stod -	2 530 —
Egge -	941 —
Lateris 4 621 Indbyggere.	

Transport	4 621 Indbyggere.
Beitstaden . . . -	5 018 —
tilsammen 9 639 Indbyggere.	
6. Grongs Distrikt (78,9 n. □ M.), indbefattende:	
Herrederne Grong . . . med	3 338 Indbyggere.
Snaasen . . . -	3 250 —
tilsammen 6 588 Indbyggere.	
7. Namsos Distrikt (22,4 n. □ M.), indbefattende:	
Ladestedet Namsos . . . med	1 189 Indbyggere.
Herrederne Namsos . . . -	2 031 —
Overhalden . . . -	2 593 —
Fosnæs . . . -	2 655 —
Fladanger . . . -	1 472 —
tilsammen 9 940 Indbyggere.	
8. Ytre Namdals Distrikt (12,8 n. □ M.), indbefattende:	
Herrederne Kolvereid og Fol-	
dereid . . . med	2 388 Indbyggere.
Nærø . . . -	1 477 —
Vikten . . . -	1 749 —
Lekø . . . -	1 702 —
tilsammen 7 316 Indbyggere.	

Sundhedstilstanden skildres som god undtagen i Namsos Lægedistrikt og i Aarets første Halvdel tillige i ytre Namdals Lægedistrikt. Mæslinger, Kighoste og akute gastriske Sygdomme havde den største Indflydelse paa Sygeligheden, medens derimod Nervefeber, Skarlagensfeber og Catarrher vare mindre udbredte end i det foregaaende Aar.

Dødeligheden var middelmaadig stor; de Dødes Antal var 1 282 eller 15,4 pro mille af den beregnede Folkmængde ved Aarets Midte (83 189). I det foregaaende Aar døde 1 192 eller 14,4 p. m. og i 1868: 1 020 eller 12,3 p. m. I Femaaret 1861—65 udgjorde det gennemsnitlige aarlige Antal Døde 1 372 eller 17,1 p. m. af den beregnede Befolkning ved Femaarets Midte (80 259).

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** hidsættes følgende for Nordre Trondhjems Amt efter Lægernes Opgaver sammendragne Tabel: (se næste Side).

Af **Nervefeber** er opgivet 250 Tilfælde med 18 Dødsfald (i det foregaaende Aar 325 Tilfælde, 31 Dødsfald). Sygdommen forekom dels spredt, dels i smaa lokale Epidemier; de fleste Tilfælde hørte til den abdominelle Form; exanthematisk Typhus omtales kun fra ytre Namdals Distrikt. I Frostens Distrikt indtraf i 2det Halvaar 2 mindre Epidemier med ialt 23 Angrebne. I Levangers Distrikt

indsygnede i Februar næsten samtlige Beboere paa 2de Gaarde, ved Isolation lykkedes det at hindre Sygdommens videre Udbredelse. Fra Inderøens Distrikt berettes om 4 Huse, hvor ligeledes næsten alle Beboere efterhaanden angrebes af Nervefeber og hvor det ligeledes lykkedes at indskrænke Sygdommens Udbredelse til disse Familier. I Mosviken, hvor Nervefeber før i flere Aar stadigt havde hersket, har den i de sidste Aar været meget sjelden. Den i 1869 i ytre Namdals Lægedistrikt herskende Epidemi var næsten ophørt ved Begyndelsen af 1870, men i Januar indførtes ny Smitte ved en fra Aasværfisket (paa Helgeland) til Nærø hjemført Syg, fra hvem der udbredte sig en Epidemi af Typhoidfeber, hvilken først standsede i Juni. I Slutningen af Marts udbrød exanthematisk Typhus paa Kvalø i Vigten, hvor alle Beboere af et Hus efterhaanden indsygnede (7 Angrebne, 2 Døde), men Sygdommen udbredte sig ikke videre. Senere paa Vaaren optraadte Typhoidfeber paa flere Steder i det yderste Vigten, hvortil Sygdommen antoges indført fra Fiskeværret Gjæslingerne, og fortsatte sig indtil Aarets Slutning. — For simpel Feber behandlede Distriktslægen i Levangers Distrikt 24 Tilfælde, de fleste vare forbundne med flere nervøse Phænomener og maatte saaledes rettest stilles i Klasse med Nervefeber (P. W. Dietrichson).

I nordre Trondhjems Amt anmeldte epidemiske Sygdomme.

	Hele Aaret.		Tiden er op-givet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Behand- lede.	Deraf Døde.													
Nervefeber	250	18	245	33	38	18	20	24	19	18	7	16	10	14	28
Simpel Feber	107	-	106	12	11	11	4	7	16	3	10	1	5	8	18
Barsel-feber	20	8	20	2	4	2	3	1	3	1	-	-	3	1	-
Børnekopper	7	-	7	-	-	-	-	-	-	-	7	-	-	-	-
Vandkopper	39	-	39	-	-	5	6	8	8	6	4	-	-	2	-
Skarlagensfeber	190	10	190	11	13	21	25	27	24	18	17	2	2	15	15
Rødlinger	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Mæslinger	317	11	316	-	-	-	-	1	9	6	12	18	25	103	142
Rosen	47	2	45	10	3	3	2	1	4	2	4	2	3	7	4
Kighoste	310	8	310	4	18	11	82	44	26	25	34	21	11	14	20
Diphtherisk Svælg- betændelse	40	2	40	4	2	4	2	3	6	1	3	3	4	5	3
Strubehoste	6	1	6	1	-	2	1	1	-	-	-	-	-	-	1
Akut Bronchit og andre catarrhal- ske Tilfælde	556	18	552	57	62	75	30	30	27	34	13	16	33	77	98
Lungebetændelse	298	52	294	28	48	49	29	23	14	4	7	5	14	29	44
Pleurit	17	1	13	2	2	2	2	-	1	-	-	-	2	-	2
Gigtfeber	37	1	34	2	5	4	3	-	2	-	4	4	4	4	2
Koldfeber	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	305	7	300	12	10	13	9	11	24	34	83	45	18	18	23
Blodgang	157	4	157	4	25	23	15	2	3	5	21	37	14	2	6
Skjørbug	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	2706	143	2677	183	241	243	234	183	186	157	227	170	148	299	406

	Ialt op-givne		Fordeling paa Lægedistrikterne.															
	Tilfælde.	Dødsfald.	Stjørdal.		Frosden.		Levanger.		Inderaen.		Stenkjær.		Grong.		Namsos.		Ytre Namdal.	
			Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Nervefeber	250	18	23	-	25	-	49	6	52	2	35	6	4	-	3	-	59	4
Simpel Feber	107	-	-	-	8	-	32	-	30	-	8	-	1	-	1	-	27	-
Barsel-feber	20	8	-	-	2	1	5	1	8	3	3	2	-	-	2	1	-	-
Børnekopper	7	-	2	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	39	-	-	-	-	-	-	-	8	-	6	-	-	-	21	-	4	-
Skarlagensfeber	192	12	2	-	-	-	17	1	67	3	86	5	15	2	5	1	-	-
Rødlinger	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Mæslinger	317	11	-	-	1	-	68	-	80	6	62	-	11	1	95	4	-	-
Rosen	47	2	3	-	4	1	12	-	2	-	15	-	1	-	3	-	7	1
Kighoste	314	12	38	-	-	-	-	-	17	2	5	1	19	3	193	5	42	1
Diphtherisk Svælgbe- tændelse	41	3	3	-	1	-	14	3	1	-	4	-	-	-	5	-	13	-
Strubehoste	6	1	-	-	-	-	2	1	-	-	3	-	1	-	-	-	-	-
Akut Bronchit og andre catarrh. Tilfælde	556	18	7	-	50	3	110	4	127	5	100	4	35	-	83	2	44	-
Lungebetændelse	298	52	61	7	33	9	71	11	51	6	54	9	4	-	16	7	8	3
Pleurit	17	1	-	-	-	-	2	-	5	-	5	-	1	-	4	1	-	-
Gigtfeber	38	2	4	1	3	-	17	1	-	-	12	-	-	-	2	-	-	-
Koldfeber	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	309	11	3	-	11	-	24	-	116	3	36	2	49	4	30	1	40	1
Blodgang	159	6	16	-	18	-	19	-	23	2	12	1	44	2	27	1	-	-
Skjørbug	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Tilsammen	2720	157	162	8	156	14	442	28	592	32	447	30	187	12	490	23	244	10

Foruden de 20 opførte Tilfælde af **Barselseber** med 8 Dødsfald, nævnes 1 Tilfælde af Barselmani med heldigt Udfald samt 3 af Barselkrampe hos Fødende, alle med heldigt Udfald for Konerne, Udfaldet er opgivet for 2de af Børnene, hvoraf et var forraadnet og et kom levende til Verden. En af Konerne var en 42aarig Førstefødende, hos hvem der efter 2de Krampeanfald i Løbet af 1½ Time udviklede sig fuldstændig Blindhed; efter 2de Dages Forløb reableredes Synsevnen fuldstændig (I. C. Boye); en anden af Konerne var 2den Gang svanger og havde i 1ste Barselseng ligeledes lidt af Barselkrampe.

Af **Børnekopper** opføres 7 Tilfælde; i Inderøens Distrikt forekom Sygdommen hos 5 Sødskende, af hvilke det yngste Barn indsygnede 14 Dage efter ordentligt at have gennemgaaet Ko-Kopperne (R. Hoffmann).

Vandkopper forekom i Begyndelsen af Aaret temmelig hyppigt i Stjørdals Distrikt, men Ingen kom under Behandling.

Skarlagensfeber optraadte noget sjeldnere end i det foregaaende Aar; der opgives 192 Tilfælde og 12 Dødsfald mod 294 og 21 i 1869. I Levangers Distrikt, hvor Sygdommen ikke havde vist sig siden November 1869, begyndte Skarlagensfeber paany Oktober 1870 i Levanger By; i flere Tilfælde var den mere end almindelig ondartet og oftere ledsaget af en slem diphtherisk Halsaffektion. I Stenkjærs Distrikt forekom ogsaa diphtherisk Svælgbetændelse temmelig hyppigt som Komplikation og Vatersot i enkelte Tilfælde som Eftersygdom. I Inderøens Distrikt var Sygdommen derimod temmelig mild og kun i de færreste Tilfælde ledsaget af Diphtherit og ondartet Coryza, ligesom Eftersygdomme vare faa. Til Grong blev Sygdommen rimeligvis indført fra Sverige. Som sekundær Dødsarsag opføres Vatersot eller Brights Nyresygdom for 2, diphtherisk Svælgbetændelse og Absces i Svælg, hver for 1.

Mæslinger, hvoraf er opgivet 317 behandlede Tilfælde med 11 Dødsfald, antog i sidste Halvaar og især henimod Aarets Slutning en epidemisk Udbredning over en større Del af Amtet, men da Sygdommen for det meste var mild, kom en stor Del Angrebne ikke under Lægebehandling, hvorfor det vilde være umuligt, endog kun tilnærmelsesvis, at angive det virkelige Antal Angrebne. I Levangers Distrikt antages den største Del af Børnene næsten paa enhver Gaard og i ethvert Hus at have været angrebne. Til Ytterøen kom i de første Dage af November et Barn sygt hjem fra Verdalen, fra hvilket Sygdommen udbredte sig; i Slutningen af Aaret vare Tilfældene mere ondartede paa Grund af temmelig haardnakkede Bronchiter; 1 Voxen fik Sygdommen for 2den Gang. I Sten-

kjær By og nærmeste Omegn vare Mæslinger meget udbredt i December. Til Grongs Distrikt blev Sygdommen indført 2de Gange, først ved en omreisende Svenske og siden fra Namsos; i Sandøldalen i Grongs Herred bleve næsten alle Beboere angrebne (Edv. Kaurin). Til Namsos Distrikt blev Sygdommen bragt med et Barn fra Trondhjem. En 30aarig Tjenestepige fik 8de Dag i Sygdommen, der tidligere havde haft et normalt Forløb, Mani og døde nogle Dage efter at være bleven indlagt paa Sygehuset i Namdalen. Som sekundær Dødsarsag opføres forøvrigt for 4 Broncho-pneumoni, for 2 Pneumoni, for 2 capillær Bronchit og for 1 diphtherisk Svælgbetændelse.

Om **Kighoste** gjælder ligesom om Mæslinger, at Sygdommen var temmelig udbredt, men at forholdsvis faa Angrebne (310) kom under Lægebehandling. I Namsos Distrikt begyndte Kighoste December 1869 i Fosnæs og var fra Begyndelsen af 1870 meget udbredt over det hele Distrikt. Epidemien naaede sin Høide i Vaarmaanederne, aftog derefter og var næsten ophørt ved Aarets Udgang; paa endel Steder vare Tilfældene meget alvorlige. I ytre Namdal herskede Sygdommen epidemisk omtrent fra Aarets Begyndelse, især i Foldereid og Lekø; om Høsten begyndte den at vinde større Udbredning i Nærø og Vigten, hvor den fra denne Tid antog en mere ondartet Karakter.

Af **diphtherisk Svælgbetændelse** opgives 41 Tilfælde og 3 Dødsfald (75 og 8 i 1869). Sygdommen forekom kun sporadisk.

Af **catarrhalske Sygdomme** opføres 556 Tilfælde og 18 Dødsfald, nemlig 17 ved akut Bronchit og 1 ved catarrhalfeber. (I 1869: 612 Tilfælde, 13 Dødsfald.)

Lungebetændelse var næsten af samme Hyppighed som i det foregaaende Aar, men viste en større Dødelighed, der opgives 298 Tilfælde med 52 Dødsfald (i 1869 307 og 35). Om Sygdommens Behandling af Almuen bemærkes fra Inderøen, at Aareladninger nu benyttes meget sjeldnere end før, oftest er der i denne Sygdom før Lægens Ankomst hos Middelaldrende og stærke Folk foretaget en Aareladning, men den gjentages overmaade sjelden, hvilket før var sædvanligt, ligesom det i det Hele er gaaet af Brug at aarelade sig for det ubetydeligste Ildebefindende (Nerdrum). For 42 Tilfælde haves Opgave over Betændelsens Sæde, nemlig 28 Gange i højre, 12 Gange i venstre og 2 Gange i begge Lunger.

Hjernebetændelse er opført som Dødsarsag hos 12, tuberkuløs Meningit hos 6 og Kramper i Børnealderen hos 2. Af disse tilsammen 20 Dødsfald faldt 2 paa Stjørdals, 4 paa Levangers, 1 paa Inderøens, 7 paa Sten-

kjærs, 1 paa Grongs, 3 paa Namsos og 2 paa ytre Namdals Distrikt.

Af **kronisk Rheumatisme** er af 10 Læger anmeldt 150 Tilfælde med 2 Dødsfald; Kjønnen er opgivet for 148 Syge, af hvilke 73 vare af Mand-, 75 af Kvindekjøn, Alder for 139, alle paa 3 nær over 15 Aar.

Et temmelig haardnakket Tilfælde af **Koldfeber** optraadte i Grong for første Gang hos en voxen Mand, der aldrig havde været udenfor Bygden, men som i de sidste Aar havde været meget beskæftiget med Arbeide paa en i Nærheden af hans Bolig liggende Myr.

Af **Diarrhoe** og **Cholera nostras** opføres 309 Tilfælde og 11 Dødsfald (Aaret forud 190 og 6), af **Blodgang** 159 Tilfælde og 6 Dødsfald (11 og 2 i 1869). Diarrhoe, ikke

sjelden forbunden med blodige Udtømmelser, Cholera nostras og Blodgang forekom temmelig hyppigt i Sommer og Høstmaanederne over større Dele af Amtet; Sygdommene havde i det Hele en mild Charakter, saa at et forholdsvis ringe Antal kom under Lægebehandling, men de viste sig tildels meget smitsomme; til Grongs og Namsos Distrikter blev Blodgang allerede i Februar indført ved Syge, der kom hjem fra Aasværfisket, og udbredte sig senere i Distrikterne; ogsaa i Frostens forekom nogle Tilfælde i Februar. Hos 1 Barn opstod efter Blodgang en Pærese i Underextremiteterne.

Syphilis. Over de paa Sygehusene behandlede Tilfælde giver nedenstaaende Fortegnelse en Oversigt:

Amtssygehuset i	Tilbageiggende fra forrige Aar.			Indkomne.			Af de indkomne lede af:			Udgaade		Tilbageiggende ved Aarets Udgang.			Det samlede Antal Forpleiningsdage.	Middeltal af Forpleiningsdage for hver Udskreven.
	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	primær Syphilis.	sekundær	tertiær	helbredede	i Bedring.	Md.	Kv.	Tils.		
Skogn	3	4	7	1	16	17	4	9	4	21	-	-	3	3	1 540	73,3
Namdalen	-	-	-	4	3	7	-	3	4	5	1	-	1	1	195	32,5
Tilsammen	3	4	7	5	19	24	4	12	8	26	1	-	4	4	1 735	

Udenfor Sygehusene nævnes 6 behandlede konstitutionelle Tilfælde, nemlig 1 i Stjørdalens, 1 i Frostens, 2 i Levangers og 2 i Namsos Distrikt. 2 vare under, 4 over 15 Aar, Kjønnen er opgivet for 5, nemlig 2 af Mand-, 3 af Kvindekjøn. Desuden bleve 6 Syphilitiske indsendte fra Frostens Distrikt til Sygehus. For Gonorrhoe og Urethrit omtales 21 Behandlede, hvoraf de 4 paa Amtssygehuset i Skogn, 18 vare Mænd, 3 Kvinder, 17, for hvem Alder opgives, vare alle Voxne. — Tilfældene af venerisk Sygdom siges ikke at være hyppige i Levangers Distrikt.

Spedalskhed. Ifølge Overlægens Beretning kjendtes ved Udgangen af 1869 104 Spedalske inden Amtet. I 1870 tilkom 29, hvoraf 10 vare overseede ved tidligere Tællinger, 5 hjemkomne fra Stiftelser og 14 nye Tilkomne; 19 afgik, hvoraf 8 døde, 1 udflyttede og 10 indlagdes i Stiftelser. Ved Aarets Udgang var altsaa Antallet af kjendte Spedalske 114, hvoraf 64 Mænd og 50 Kvinder. Af disse boede:

i Frostens Distrikt..	5	i Grongs Distrikt..	1
i Levangers — ..	1	i Namsos — ..	32
i Inderøens — ..	19	i ytre Namdals — ..	38
i Stenkjærs — ..	17	ubekjendt Opholdssted	1

Paa Sygehuset i Skogn indkom 1 spedalsk Kvinde, der atter udskreves i Bedring, paa Sygehuset i Namdalen indkom for Spedalskhed 8 Personer (4 af hvert Kjønn), 1 udskreves helbredet, 3 i Bedring og 3 uhelbredede, 1 Kvinde laa tilbage ved Aarets Udgang. Antallet af Forpleiningsdage for de paa Sygehusene behandlede Spedalske udgjorde 436.

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om en Del af Lægerne og paa Amtssygehuset behandlede, væsentlig **kroniske Sygdomme**: (Se Tabellen paa næste Side.)

Fnat antages at være i Aftagende i Frostens og Inderøens Distrikter, men siges derimod at være almindelig i Stjørdalens og Stenkjærs Distrikter; i Yderkanterne af Grongs Distrikt forekommer Sygdommen ogsaa meget hyppigt, navnlig i Rørvigens Kapelsogn; i Namsos Distrikt viser den sig overordentlig hyppig, især i Fladangers Sogn, hvor hele Familier ere befængte. Sygdommen, der hidtil behandlede paa Sygehusene for Amtskommunens Regning, skal herefter ifølge Amtsforsamlingens Beslutning behandles for privat eller vedkommende Fattigvæsens Regning.

Skurv siges at forekomme sjelden i Stenkjærs Distrikt.

Kjertelsyge formenes at være meget sjelden i Grongs og heller ikke at være hyppig i Namsos Distrikt; i Stenkjærs Distrikt siges Sygdommen at være temmelig almindelig. Af de 61 fra Stjørdals Distrikt opførte behandlede Tilfælde falde 37 paa Januar, men de fleste af disse vare allerede i foregaaende Aar komne under Behandling.

Rachit siges at være sjelden i Stenkjærs og Namsos Distrikter.

Af **Svindstot** er opgivet 66 Tilfælde og 28 Dødsfald. Forholdet mellem Døde af Svindstot og samtlige opgivne Dødsaaarsager stiller sig i de enkelte Lægedistrikter saaledes:

Lægedistrikt.	Opgivne Dødsfald af Svindstot.	Opgivne Dødsaaarsager ialt.	Forhold i pCt.
Stjørdals	2	27	7,4
Frostens	1	32	3,1
Levangers	9	92	9,8
Inderøens	6	70	8,6
Stenkjærs	5	74	6,8
Grongs	1	33	3,0
Namsos	1	42	2,4
Ytre Namdals	3	30	10,0
NordreTrondhjemsAmt	28	400	7,0

Procentforholdet i 1869 var 11,1.

Kraft synes at være i Tiltagende i Namsos Distrikt (A. S. Berg). Fra hele Amtet opgives 25 Dødsfald; for 21 er Sygdommens Sæde angivet, nemlig hos 12 i Mavesækken, 2 i Æggestokken, 2 i Omentet, samt i Livmoderen, Tungen, Svælget, Spiserøret og Hovedet, i hver hos 1.

Blegsot og **Menstruationsuordener** omtales fra Frostens og Namsos som temmelig sjeldne Sygdomme; Menstruationsuordener siges derimod at være almindelige i Stjørdalens og Inderøens Distrikter, hvilket ogsaa er Tilfældet i Snaasen og antages for en Del at maatte tilskrives den sjeldne Brug af Underbenklæder samt for korte Linneder (Edv. Kaurin).

Cardialgi og kronisk Gastrit siges som før at være meget almindelige; de 11 opførte Dødsfald vare betingede af kronisk Gastrit. Som Aarsag til Hyppigheden af disse Sygdomme nævnes fra Grong overdreven Kaffedrik, megen Nydelse af saltede Spiser, navnlig af Sild, for Snaasens Vedkommende ogsaa den førnævnte uhensigtsmæssige Klædedragt. Som Leilighedsaarsager anføres navnlig af Skovarbejderne hyppig stærk legemlig Anstrængelse, Løften af tunge Byrder og vedholdende Brug af Haandsag (Edv. Kaurin).

Liste over kroniske Sygdomme.

Sygdom.	Hele Aaret.		Aar af Behandling.		Aar af Dødsfald.		Aar af Opgivne Tilfælde.		Aar af Opgivne Dødsfald.		Aar af Opgivne Dødsaaarsager.		Aar af Opgivne Dødsaaarsager ialt.		Aar af Opgivne Dødsaaarsager ialt.	
	Behandlede.	Deraf Døde.	Md.	Kv.	Børn (under 15 Aar).	Vorne (over 15 Aar).	Antal af anmel-	dende Læger.	Ialt opgivne Tilfælde.	Ialt opgivne Døde.	Forhold i pCt.	Forhold i pCt.	Forhold i pCt.	Forhold i pCt.	Forhold i pCt.	Forhold i pCt.
Fnat	184	-	84	61	96	66	9	66	184	-	7,4	184	-	27	14,7	27
Skurv	4	-	2	2	2	9	2	4	4	-	50,0	4	-	1	25,0	1
Kjertelsyge	95	-	33	45	81	9	9	97	97	-	9,7	97	-	32	3,3	32
Rachit	3	-	3	-	2	1	3	3	3	-	100,0	3	-	2	66,7	2
Svindstot	62	24	33	29	8	49	12	66	66	28	42,0	66	28	42,0	42,0	66
Kraft	34	25	13	20	-	27	9	34	34	25	73,5	34	25	73,5	34	
Vatersot	51	13	30	21	10	35	13	51	51	13	25,5	51	13	25,5	51	
Blegsot og Anæmi	54	-	1	53	2	48	11	54	54	-	0,0	54	-	0,0	54	
Menstruationsuordener	30	-	-	-	-	-	9	30	30	11	36,7	30	11	36,7	30	
Cardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi	256	11	100	156	9	215	13	256	256	11	4,3	256	11	4,3	256	
Ormesygdomme	88	-	39	36	82	6	8	88	88	-	0,0	88	-	0,0	88	
Drankersygdomme	1	1	1	1	-	-	1	1	1	1	100,0	1	1	100,0	1	
Hysteri	13	-	-	10	-	5	5	13	13	-	0,0	13	-	0,0	13	

Et Tilfælde af **Drankersygdom** med dødeligt Udfald er paa Dødslisten opført under den sekundære Dødsaaarsag organisk Hjertefeil.

I Namsos Distrikt behandlede et Tilfælde af **Forgiftning** hos en Dreng, der forblev ilive; om Forgiftningens Art er Intet oplyst. I ytre Namdal bleve 2 Pigeboern, henholdsvis 10 og 4³/₄ Aar gamle, bidte af **Hugorm**, det yngste Barn, der ikke kom under Behandling, døde.

I Namsos Distrikt behandledes hos en voksen Kvinde et Tilfælde af **Basedows Sygdom** (Edv. Juel), i Grongset af progressiv Muskelatrophie og 3 af Asthma hos tre Brødre, hvor Anfaldene bleve fremkaldte ved Lugt af muggent Hø og ikke ellers (Edv. Kaurin).

Sindssygdomme. Følgende Liste giver en Oversigt over de paa Sygehusene behandlede Tilfælde:

Amtssygehuset i	Indkomne.			Af de indkomne lede af:			Udgaade			Tilbage- liggende ved Aarets Ud- gang.
	Md.	Kv.	Ialt.	Melancholi	Mani.	Dements.	helbredede	i Bedring.	uhelbredede.	Md.
Skogn	4	2	6	4	1	1	3	-	2	1
Namdalen	3	1	4	2	2	-	1	2	1	-
Tilsammen	7	3	10	6	3	1	4	2	3	1

Udenfor Sygehusene kunne 21 nye Tilfælde sees at være komne under Behandling; af 20 Sindssyge lede 11 af Melancholi, 6 af Mani, 2 af Dements og 1 af Idiote; 1 var under, 19 over 15 Aar, af samtlige 21 vare 13 af Mand-, 8 af Kvindekjøn. 3 Sindssyge opføres som helbredede, 6 som døde i Aarets Løb, to af disse vare Epileptikere, en druknede sig, en hængte sig og en 52aarig Gaardbruger, der led af Melancholi, bibragte sig i Un-

derlivet med en Ljaa et noget over 6" langt Saar, der i 3 Tommers Udstrækning var trængt ind i Bughulen; han døde omtrent 24 Timer efter Beskadigelsen, medens der blev forsøgt at reponere de fremfaldne Tarme (T. N. Schulz).

Over de for Amtskommunens Regning i Aarets Løb forpleiede Sindssyge giver følgende Liste en Oversigt:

Lægedistrikt.	Ialt i Aarets Løb forpleiede Sindssyge.	Deraf i Asyler.	Døde.	Overgaaede til almindelig Fattigforsørgelse. -	Under Forpleining ved Aarets Udgang.	
					Ialt.	Deraf i Asyler.
Stjørdal	29	5	1	9	16	2
Frosten	23*)	-	-	-	22	-
Levanger	17	4	-	3	13	3
Inderøen	31	7	-	9	20	5
Stenkjær	18	1	2	4	12	1
Grong	18	3	-	1	15	1
Namsos	17	2	-	7	8	-
Ytre Namdal	10	2	-	1	9	2
Tilsammen	163**)	24***)	3	34	115	14

*) 1 udgik ifølge Lægeattest fra Aarets Udgang.

***) 77 af Mand-, 86 af Kvindekjøn; Alder er ikke opgivet for 15, 1 var 3 Aar gammel, 6 mellem 5-10 Aar, 9 mellem 10-15 Aar, 9 mellem 15-20 Aar, 27 mellem 20-30 Aar, 38 mellem 30-40 Aar, 24 mellem 40-50 Aar, 16 mellem 50-60 Aar, 11 mellem 60-70 Aar, 3 mellem 70-80 Aar, 3 mellem 80-90 Aar og 1 90 Aar gammel.

***) hvoraf 23 paa Trondhjems Sindssygeasyl, 1 paa Gaustad.

Den aarlige Forpleiningsgodtgjørelse for disse Sindssyge varierede mellem 4 og 80 Spd.

Amtskommunekassens Udgifter i Anledning af de Sindssyge udgjorde i Regnskabsaaret fra 1ste Juni 1869 til 31te

Mai 1870 4 287 Spd. og Medicinaludgifterne (iberegnet Udgifterne til Dyrlæggevæsenet) i samme Tidsrum i det Hele 10 162 Spd.

For de engere Kommuners Regning forpleiedes i Levangers Distrikt 5, i Inderøens 18, i Grongs 5 og i ytre Namdals 2. I Stenkjær kjendtes foruden de for Amtets Regning forpleiede ialt 19 Sindssyge. Fra Grongs Distrikt opføres ved Aarets Udgang 26 Sindssyge (15 forpleiedes for Amtets, 5 for Fattigvæsenets og 6 for privat Regning); 16 lede af Dements, 4 af Melancholi, 3 af Epilepsi, 2 af medfødt Idioti og 1 af Mani.

Øiensygdomme. Distriktslægen i Grong bemærker, at man blandt Fjeldfinnerne, der i Begyndelsen af Vinteren komme ned med sine Ren, overmaade hyppig ser de forskjelligste Øienaffektioner (Blephoradeniter, Dacryocystiter, kroniske Keratiter med større og mindre Maculae, Fordunklinger af Lindsen o. s. v.), saa at man virkelig kan kalde det en Sjeldenhed at se en voxen Fin med sunde og friske Øine, næsten samtlige gamle Finkoner, jeg har seet, lide af Fordunklinger af Lindsen. Væsentlige Aarsager hertil vil man forstaa, naar man betænker alle de skadelige Indvirkninger, hvorfor deres Synsorgan er udsat i den røgfulde Finnegamme, overdreven Tobaksrygning af meget korte Fiber, det stærke Solskin paa Fjeldsneen, navnlig om Vaaren, for hvilket de ei beskytte sine Øine, hertil i høieste Grad Urenlighed og Smuds, saagodt-som aldrig Vadsken af Ansigtet o. s. v. (Edv. Kaurin).

Chirurgiske Tilfælde. I Stjørdals Distrikt var Carbunkler temmelig hyppige, i Inderøens behandledes et Tilfælde af Pustula maligna hos en voren Kvinde med dødelig Udgang; i Grong behandledes 34 Tilfælde af Døvhed, der var foranlediget af kronisk Catarrh i Tuba Eustachii og i Trommehulen, af Myringit, Otitis externa eller Ørevox. Paa Namdals Sygehus indkom en Mand for Elephantiasis Arabum; i ytre Namdal iagttoges et Tilfælde af Ovarialsvulst, der gik over i Suppuration; Abscessen aabnede sig i Endetarmen, hvorefter der indtraadte betydelig Bedring (Kinck).

Af **chirurgiske Operationer** udførtes paa Amtssygehuset i Skogn: 1 Amputation af Læggen paa Grund af et med betydelig Knusning og Splintring af Benet forbundet Skudsaar, med heldig Udgang, Exartikulationer af flere knuste Fingre, 1 Borttagelse af Lipom, 1 af Sæksvulst, gjentagne Paracenteser af Underlivet og 5 Operationer for Vandbrok; paa Amtssygehuset i Namdalen: 1 Amputation af Laaret paa Grund af Gonarthrocace med heldigt Udfald, 1 Resektion af Albueleddet paa Grund af Arthrocace; 3 Maaneder efter Operationen kunde den Syge med Besvær aktivt bøie den temmelig pronerede

Forarm, havde god Brug af Fingrene, men formaaede ei at løfte nogen tungere Gjenstand; 1 Resektion af Laarbenshovedet paa Grund af Caries med dødelig Udgang efter 7 Maaneders Forløb, bevirket ved paany optrædende Caries og kronisk Lungeinfiltration; 1 Borttagelse af recidiverende Brystkræft, senere ikom der Recidiv i det ene Ovarium, med dødelig Udgang; 1 Borttagelse af et Lipom af et Franskbrøds Størrelse, med heldigt Udfald, en Tilheling næsten per primam opnaaedes ved foruden at sy Randene sammen at sy i 1" Afstand, parallelt med disse, begge Sidelapperne fast til Grundfladen; derved hindredes den almindelige Ombøining af Randene under Tilhelingsprocessen (Alb. Smith); 2 Omskjæringer for Phimosi, 2 Operationer for medfødt Cataract ved Discision. Udenfor Sygehusene opgives udførte: 1 Amputation af Læggen, 3 Amputationer eller Exartikulationer af Fingre, 3 Gange Borttagelse af Epithelialkræft (en Gang i Læben, to Gange i Mundhulen), 1 Borttagelse af „en fungøs Excrescents“, 1 af Atherom, 3 Gange Paracentese af Underlivet (to hos samme Person), 1 af Næsepolypp, 9 Gange Reposition af luxeret Overarm, 2 af luxeret Underarm, 1 af fortil og opad luxeret Laar, 3 Operationer for Haremund, 1 for Vandbrok ved Punktion, 8 Repositioner af Brok, 4 Kauterisationer med ferrum candens, 1 Discision af Stær.

Af **obstetriciske Operationer** opgives at være udførte af Læger: 11 Tangforløsninger, 5 paa Grund af Vemangel eller Vesvækkelse, 1 ved Betændelse i Livmoderen, 2 ved fremfalden Navlesnor (i det ene Tilfælde laa tillige en Arm ved Siden af Hovedet), for 3 er ingen Indikation angivet; 10 af Konerne forbleve ilive, 1 døde af Barsel-feber; af Børnene fødtes 9 levende (et døde allerede i 2det Døgn), 2 vare dødfødte. 1 Vending paa Grund af Tverleie med heldigt Udfald for Konen, Barnet var dødfødt. 1 Udtrækning paa Fødderne ved langsom Fødsel, Barnet var dødfødt, for Konen mangler Oplysning om Udfaldet. 1 Embryotomi af et Dobbeltfoster, Konen døde $\frac{1}{2}$ Time efter Forløsningen (Alb. Smith); Tilfældet findes nærmere beskrevet i Norsk Magazin for Lægevidenskaben under Forhandlingerne i det medicinske Selskab i 1870 Side 177 ff. 2 kunstige Forløsninger af Efterbyrden, en Gang ved Krampe i Livmoderen, i det andet Tilfælde var Moderkagen bleven tilbage i 36 Timer; Udfaldet er ikke angivet. Tilsammen 16 obstetriciske Operationer, hvoraf 3 i Stjørdals, 3 i Levangers, 5 i Inderøens, 2 i Stenkjær og 3 i Namsos Distrikt.

Antallet af Fødte og Døde vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde					Død- fødte.
		i Alt.	under 1 Aar.		mellem 1 og 15 Aar.	paa Barsel- seng.	
			i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.			
Stjørdal	312	194	2	30	26	2	16
Frosten	224	110	-	17	10	1	9
Levanger	348	218	2	26	27	3	12
Inderøen	361	227	1	26	30	3	7
Stenkjær	204	140	1	11	11	1	6
Grong	143	112	2	6	23	1	3
Namsos	281	171	1	32	21	3	3
Ytre Namdal ..	219	110	1	16	12	3	5
Nordre Trond- hjems Amt ..	2 092	1282	10	164	160	17	61

Omkomne paa voldsom Maade 64.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 810 Fødte over Døde og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 61,3. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 8,3 pCt. af de Fødte og 13,6 pCt. af samtlige Døde. Antallet af Døde mellem 1—15 Aar udgjorde 12,5 pCt., og Antallet af Døde under 15 Aar 26,1 pCt. af samtlige Døde. Af de paa Barselseng Døde var ifølge Lægernes Opgaver Døden foranlediget af Barsel-feber hos 8, hos 1 af Gigtfeber, 1 af Barselkrampe, 1 af Blødning fra Livmoderen; 1 døde $\frac{1}{2}$ Time efter foretagen Forløsning ved Embryotomi (se ovenfor) og 3 uforløste, alle før den tilkaldte Læge var naaet frem til deres Bopæl. I det ene af disse sidste Tilfælde hos en 44aarig Førstefødende var Bækkenet normalt og Fosterhovedet af normal Størrelse, Fødselen havde varet i 40 Timer, Konen formodes at være død af Kræfttab, det døde Foster blev extrahe- ret med Tang (Synnestvedt); i det andet Tilfælde antoges Bristning af Livmoderen at have foranlediget Døden; i det tredje laa Fosteret i Tverleie. Jordemoder var her tilstede og havde gjort forgjæves Forsøg paa at faa Fosteret vendt; Lægen blev da budsendt men kom forsent (Kinck).

Lægernes Dødsfortegnelser indeholde Opgave over 403 eller 33,1 pCt. af samtlige ved Sygdom forårsagede Dødsfald (1 218). De hyppigste Dødsaaarsager vare: Lungebetændelse (52), Svindsot (28), Kræft og Alderdoms- svaghed (hver 25), Hjernebetændelse og Kramper i Børne- alderen (tilsammen 20), Nervefeber (18), akut Bronchit (17), Vatersot (13), Skarlagensfeber og Kighoste (hver 12).

Veirliget var i det Hele gunstigere end i 1869. Vin- teren var taalelig mild og de paa denne Tid sædvanlige bratte Temperaturovergange vare ei meget hyppige; Vaar-

maanederne vare kjølige og tildels regnfulde; fra Midten af Juli indfandt sig vedholdende stærk Varme, der havde en heldig Indflydelse paa Aarsvæksten. I Levanger var Aarets Middeltemperatur + 2,2° R. Udbyttet af Høsten var i det Hele godt med Hensyn til Kvalitet, medens Kvantiteten ikke var saa betydelig. Potetes led dog paa flere Steder af Tørraaddenhed. I Frostens Distrikt slog Søbruget og især Sildefisket aldeles feil; fra ytre Namdal anføres, at Storsildfisket paa Helgeland slog godt til og i Regelen gav godt Udbytte for Almuen; den største Del af Distriktets fiskende Almue deltager i dette Fiske; Skrei- fisket paa Gjæslingerne var ligeledes rigt, derimod mis- lykkedes aldeles Fedsildfisket, hvorved bevirkedes ikke liden Mangel paa Sulspise. Fra Inderøen bemærkes, at der uagtet forrige Aars daarlige Høst og ringe Udbytte af Fiskerierne, sporedes lidet af egentlig Nød, ligesom der heller ikke paafulgte nogen forøget Sygelighed (Nerdrum).

De **hygiæniske Forholde** skildres i det Hele som ret gode; i Frostens Distrikt siges der i denne Henseende at spores Fremgang væsentligt paa Grund af Sundhedskom- missionernes Virksomhed. I Inderøen ere Boligerne i Al- mindelighed rummelige, ofte til Overflod og maaske vel luftige i Forhold til Klimatet, overalt bruges enkelte toe- tages Bygninger med Værelser, der gaa tvers igjennem Huset og som oftest have 4 Døre og 4 Vinduer, enkelte Gulve og Lofte; Husene ere lagte paa det høiest belig- gende og veirhaardeste Sted paa Gaarden (Nerdrum). I Stenkjærs Distrikt ere ogsaa Boligerne store og rumme- lige, men for det meste kun halvt indredede, Overværel- serne ere i Regelen ikke i Brug uden som Klædeskamre eller som Soveværelser for Tjenerskabet, de ere i Almin- delighed uden Ovne eller i det Høieste forsynede med et Rør, som kommer op igjennem Loftet nedefra, og saale- des meget kolde. Stuen og som oftest et lidet Kammer ved Siden af benyttes af Familien selv til Daglig- og So- veværelse. I Sygdomstilfælde er det derfor ofte vanske- ligt at indrette sig paa en hensigtsmæssig Maade og næ- sten ugjærligt at kunne iværksætte nogen Isolation (Thome). Fra Grong anføres, at Boligerne for det Meste ere slet byg- gede uden ordentlig Grundmur, utætte og meget kolde. Saa- vel i Stenkjærs som i Grongs Distrikt siges Klædedragten at være hensigtsmæssig og uldne Klæder at bruges i Al- mindelighed nærmest Kroppen, i Grong bruge Kvinderne om Vinteren i Regelen Benklæder, i Snaasen benytte de ofte korte Linneder, som foran kun naa lidt nedefor Brystet. Fødderne beskyttes om Vinteren godt med Fin- skø, og næsten enhver Mand sees da iført en Hunde- skindspels eller en Sauskindsjakke. I Stenkjærs Distrikt berettes der paa enkelte Steder at være vakt større Sands

for Renlighed, medens den i Almindelighed synes ringe; Almuen i Grongs Distrikt roses derimod for en fremtrædende Sands for Renlighed, selv i den Fattiges Hytte ser det sædvanligt rent ud. I samme Distrikt nydes gjerne Grønsager og Melkespiser; Sild spises daglig eller hver anden Dag, som Regel 2 Gange daglig, Kaffe drikkes til Overmaal; Tobak bruges meget af den mandlige Befolkning. Drikfældighed er sjelden undtagen blandt Finnerne, der stadig sees drukne under sit Ophold i Bygden; Brændevinet hører til simpleste Slags, har en afskyelig Smag og nydes ofte iskoldt (Edv. Kaurin). Heller ikke i Inderøens eller Stenkjærs Distrikter siges Drikfældighed at være almindelig.

Af fattige Syge behandlede:

I Stjørdals Distrikt...	219 udenfor Sygestuen i nedre Stjørdal.
i Frostens —	81, (hvoraf 12, der vare udsatte for Trondhjems Fattigvæsens Regning), med en Medicinudgift af henved 55 Spd.
i Levangers —	119
i Inderøens —	144, med en Medicinudgift af 103 Spd.
i Stenkjærs —	139
i Grongs —	115
i Namsos —	52
i ytre Namdals —	86, med Do. af ca. 52½ Spd.
tilsammen 955.	

I Frostens og Stenkjærs Distrikter siges Jordemødrene at have god Søgning, i Grongs benyttes de ogsaa adskilligt af de nærmest Boende, medens Søgningen ikke er stor i ytre Namdals Distrikt.

I Sundhedskommissionerne afholdtes: i Stjørdals Distrikt 3 Møder, to i nedre, et i øvre Stjørdalen, i Frostens 10, to i Frostens, tre i Aasen og fem i Lexvigen; i Levangers et i hvert Herred; i Inderøens 2, et i Inderøens Herred, et i Sparbu; i Stenkjærs 7, to i Stenkjær Ladested, to i Egge, to i Stod, et i Beitstaden; i Grongs Distrikt 7, to i Grong, et i Høilandets Sogn, to i Tronæs Sogn, to i Snaasen; i Namsos Distrikt 1 i Fosnæs; i ytre Namdal intet Møde, dels paa Grund af Ordførerens Sygdomsfald, dels paa Grund af andre mellemkommende Forhindringer. De væsentligste Forhandlingsgjenstande vare: Sundhedstilstanden, epidemiske Sygdomme, Spedalskheden, Sindssygevæsenets Ordning, Boliger, Beklædning. I Levangers Distrikt gjorde Ordføreren Rede for Dødelighedsforholdene i det foregaaende Aar og gjorde navnligt opmærksom paa det uforholdsmæssigt store Antal af Børn

under og omkring 1 Aars Alderen, der bortreves; som en af Aarsagerne paa pegedes ogsaa den blandt Almuen herskende Skik endog kun nogle Uger efter Fødselen at bringe de spæde Børn til Kirken for at døbes og det selv i den koldeste Aarstid og næsten uden Hensyn til Veirliget, hvad der paa Landet, hvor Afstanden fra Kirken ofte er betydelig, lettelig kan medføre skadelige Følger (W. Dietrichson). I Grongs Distrikt er Herredernes hele Repræsentation indtraadt i Sundhedskommissionen; i Tronæs Kapelsogn er oprettet en Underafdeling af Grongs Sundhedskommission, der bestaar af Stedets Skolelærer og 4 andre Medlemmer, i den ensomme og afsidesliggende Sandøldal er der opnævnt en fast Tilsynsmand.

De Vaccineredes Antal udgjorde:

i Stjørdals Distrikt	167
i Frostens —	307
i Levangers —	257
i Inderøens —	513
i Stenkjærs —	210
i Grongs —	177
i Namsos —	298
i ytre Namdals —	166

tilsammen 2 095.

Distriktslægerne vaccinere i Stenkjærs Ladested og i Grongs og Harrans Sogne. I to Kredse i Stjørdals Distrikt foretoges ingen Vaccination paa Grund af Vacancer; i Værans Kreds af Inderøens Distrikt, i Salbergs Kreds af Stenkjærs, i flere Kredse af Grongs og i Lekø af ytre Namdals Distrikt vaccineredes ikke enten paa Grund af, at der vare saa faa Uvaccinerede, eller fordi der i Regelen kun vaccineres hvert andet Aar. Ifølge Anmeldelse fra Hjelpevaccinatøren i Throndenæs og Rørviken om forefundne Misligheder af den foregaaende Hjelpevaccinator blev Sagen indberettet til Amtet og Forhør optaget.

Af retsmedicinske Forretninger udførtes 6, nemlig 2 Syns- og Obduktionsforretninger over Fosterlig (den ene over Tvillingfostre), 1 Synsforretning over en Fange, der fandtes død i Fængslet, 1 Undersøgelse og Erklæring om en Kvinde, der havde født i Dølgemaal, 2 om Helbredsforfatning i Anledning af idømt Vand- og Brødstraf; desuden afgaves nogle Erklæringer under et Forhør over en Kvinde, der var under Tiltale for Barnefødsel i Dølgemaal.

Amtet har 2 Sygehuse, et i Skogn og et i Namdalen, om hvilke henvises til de i Generalberetningen indtagne Tabeller. I Stjørdalen findes paa Fattiggaarden en Sygestue, der ved Aarets Udgang havde været belagt i 3 Aar, i hvilken Tid ialt har været behandlet 64 Syge med 5 911 Forpleiningsdage med en Udgift til Medicin af 2,44 Skill.

pr. Forpleiningsdag. I Grong modtoges Syge paa en ved Distriktslægens Bolig liggende Nabogaard til Kost og Pleie for 16—18 Skill. Døgnet; der er Plads til 5 a 6 Syge; i Aarets Løb forpleiedes 25 Syge (hvoraf 12 for Fattigvæsenets Regning) i tilsammen 974 Dage; 13 udskreves helbredede, 10 i Bedring og 2 uhelbredede.

Af **Badeindretninger** nævnes i Inderøen 2 Damp- og Karbade, 2 Søbadehuse samt 1 Styrtebad, i Stenkjær Distrikt 1 Søbadehus og 1 Styrtebad.

D 3 inden Amtet værende **Apotheker** i Levanger, Stenkjær og Namsos fandtes ved Visitationen i Orden. Personalet bestod, foruden Apothekerne, ved Levanger Apothek af en Medhjælper og 2 Disciple, ved de to øvrige af 1 Medhjælper og 1 Discipel. Ved Namsos Apothek bestod en Discipel Medhjælperprøven.

Medicinalpersonalet bestod af 16 Læger, 29 Jordemødre (2 ledige Poster) og 42 Hjelpevaccinatører, nemlig i:

1. Stjørdals Distrikt: 1 Læge, bosat i nedre Stjørdalen; 3 Jordemødre; 2 Hjelpevaccinatører.

2. Frostens Distrikt: 1 Læge, bosat i Frosten; 5 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.
3. Levangers Distrikt: 5 Læger, Distriktslægen og en Læge, der ikke praktiserer, i Levanger, en Underlæge ved Amtssygehuset i Skogn og 2 i Værdalen; 3 Jordemødre og 1 ledig Post; 5 Hjelpevaccinatører.
4. Inderøens Distrikt: 2 Læger, Distriktslægen bosat paa Inderøen og en Verkslæge, bosat paa Ytterøen; 4 Jordemødre; 10 Hjelpevaccinatører.
5. Stenkjærs Distrikt: 3 Læger, alle bosatte i Stenkjær; 5 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinatører.
6. Grongs Distrikt: 1 Læge, bosat i Grong; 2 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.
7. Namsos Distrikt: 2 Læger, Distriktslægen bosat i Namsos og Sygehuslægen ved Amtssygehuset i Overhalden; 3 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.
8. Ytre Namdals Distrikt: 1 Læge, bosat i Nærø; 4 ansatte Jordemødre, hvoraf 1 uexamineret; 1 ledig Post; 5 Hjelpevaccinatører.

XVIII. Nordlands Amt.

Amtet, hvis Fladeindhold udgjør 297,59 norske Kvadratmil og som ved Folketællingen den 31te December 1865 havde en Befolkning af 89 668 Indbyggere, er inddelt i følgende Lægedistrikter:

1. Brønø Distrikt (18,88 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Bindalen . . .	med	1 920	Indbyggere.
Brønø	-	5 318	—
Vegø	-	1 518	—
tilsammen 8 756 Indbyggere.			
2. Alstadhous Distrikt (9,90 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Tjøstø	med	2 781	Indbyggere.
Alstadhoug	-	3 280	—
Herø	-	2 438	—
tilsammen 8 499 Indbyggere.			
3. Vefsens Distrikt (55,36 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Vefsen	med	5 051	Indbyggere.
Hatfjeldal	-	921	—
tilsammen 5 972 Indbyggere.			
4. Ranens Distrikt (39,69 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Nesne	med	3 899	Indbyggere.
Hemnes	-	3 922	—
Mo	-	3 829	—
tilsammen 11 650 Indbyggere.			

5. Lurø Distrikt (18,18 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Lurø	med	1 843	Indbyggere.
Rødø	-	3 993	—
tilsammen 5 836 Indbyggere.			
6. Bodø Distrikt (18,67 n. □ M.), indbefattende:

Kjøbstaden Bodø	med	519	Indbyggere.
Herrederne Gildeskaal . .	-	2 375	—
Beieren	-	1 164	—
Bodø	-	3 042	—
og af Folden:			
Kjæringø Annex	-	431	—
tilsammen 7 531 Indbyggere.			
7. Skjærstad Distrikt (41,93 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Saltdalen . .	med	1 971	Indbyggere.
--------------------------	-----	-------	-------------

	Transport	1 971	Indbyggere.
Skjærstad . . .	med	3 353	—
og af Folden:			
Sørfolden . . .	-	1 569	—
	tilsammen	6 893	Indbyggere.
8. Stegens Distrikt (18,81 n. □ M.), indbefattende:			
Herrederne Stegen . . .	med	2 625	Indbyggere.
Hammerø . . .	-	2 285	—
og af Folden:			
Nordfolden . . .	-	1 045	—
	tilsammen	5 955	Indbyggere.
9. Lødingens Distrikt (46,01 n. □ M.), indbefattende:			
Herrederne Lødingen . . .	med	3 466	Indbyggere.
Ofoten . . .	-	3 646	—
	tilsammen	7 112	Indbyggere.
10. Vestlofotens Distrikt (6,41 n. □ M.), indbefattende:			
Herrederne Værø . . .	med	435	Indbyggere.
Flakstad . . .	-	1 543	—
	Lateris	1 978	Indbyggere.

	Transport	1 978	Indbyggere.
Buksnæs . . .	-	2 532	—
Borge undtagen			
Valberg Annex . . .	-	1 910	—
	tilsammen	6 420	Indbyggere.
11. Østlofotens Distrikt (3,88 n. □ M.), indbefattende:			
Herrederne Af Borge: Valberg Annex			
	med	438	Indbyggere.
Vaagen . . .	-	2 667	—
Gimsø . . .	-	987	—
	tilsammen	4 092	Indbyggere.
12. Hadsels Distrikt (7,89 n. □ M.), indbefattende:			
Herrederne Hadsel . . .	med	3 728	Indbyggere.
Bø . . .	-	2 200	—
	tilsammen	5 928	Indbyggere.
13. Sortlands Distrikt (12,48 n. □ M.), indbefattende:			
Herrederne Sortland . . .	med	1 497	Indbyggere.
Øxnæs . . .	-	1 879	—
Dvergberg . . .	-	1 648	—
	tilsammen	5 024	Indbyggere.

Sundhedstilstanden betegnes som god undtagen i Bodø og en Del af Skjærstad Distrikt, hvor den paa Grund af udbredt Kighoste og Nervefeber stillede sig mindre god. Af andre epidemiske Sygdomme forekom i enkelte Distrikter Skarlagensfeber, Diarrhoe og Cholera nostras.

Dødeligheden var ikke stor; der døde 1 424 eller 15,3 pro mille af den beregnede Folkemængde ved Aarets Midte (93 015). I det foregaaende Aar udgjorde de Dødes Antal 1 662 eller 18,0 p. m., i 1868: 1 760 eller 19,2 p. m., i 1867: 1 473 eller 16,2 p. m.; i Femaaret 1861—65 udgjorde det aarlige Middeltal af Døde 1 660 og den beregnede Middelfolkning 86 648, hvorefter Dødeligheden bliver gennemsnitlig 19,2 p. m.

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** hidsættes følgende for Nordlands Amt efter Lægernes Opgaver sammendragne Tabel: (se næste Side).

Nervefeber forekom mere eller mindre udbredt i samtlige Lægedistrikter. Der er anmeldt 437 Tilfælde med 47 Dødsfald; men fra Skjærstads, Stegens og Sortlands Distrikter anføres, at ikke ubetydelig flere vare angrebne end opførte, hvorom først senere erholdtes Underretning. (I 1869 kjendtes 448 Tilfælde, hvoraf 43 endte dødeligt.) Sygdommen, der i det Hele skildres som mild, var især udbredt i Bodø og Gilleskaals Herreder af Bodø Distrikt, i Folden Herred af Skjærstads og Stegens Distrikter samt

i Dele af Lødingens og Sortlands Distrikter foruden paa Lofotfisket. Den abdominale Form var den fremherskende; i Vestlofoten iagttoges dog 21 Tilfælde med 2 Dødsfald af exanthematisk Typhus. Sygdommen oplyses af enkelte Læger at være bragt med syge Fiskere fra Fiskeværene; men i Bodø Distrikt begyndte den i Februar netop under Lofotfisket, hvorfor Størstedelen af de Angrebne vare Kvinder; efter Mændenes Hjemkomst fra Fisket aftog Sygdommen, ihvorvel flere Fiskere kom syge hjem (S. O. Arntzen).

Af 18 opgivne Tilfælde af **Barselfeber** endte 9 dødeligt (Aaret forud 3 af 12):

Af **Skarlagensfeber** er anmeldt 63 Tilfælde med 6 Dødsfald (i 1869 kun 8 og 1). I Vefsens og Stegens Distrikter optraadte en Del Tilfælde om Vaaren, i Bodø By i Oktober og November.

Mæslinger, hvoraf er anmeldt 20 Tilfælde, de fleste fra Vestlofoten, sees ogsaa at have optraadt som en meget udbredt men mild Epidem i Valberg Sogn af Østlofoten. Sygdommen var bragt med syge Fiskere fra Finmarken (Sygdommen iagttoges ikke i 1869).

Blandt 25 kjendte Tilfælde af **Rosen** indtraf 1 Dødsfald.

Af **Kighoste** er opført 172 Tilfælde og 10 Dødsfald (Aaret forud 249 og 23). I Brønø Distrikt fortsatte Epidemien sig fra det foregaaende Aar og var meget ud-

I Nordlands Amt anmeldte epidemiske Sygdomme i 1870.

	Hele Aaret.		Tiden er op- givet for.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Behandlede.	Deraf Døde.													
Nervefeber	437	47	343	12	31	26	44	75	35	34	34	12	5	14	21
Simpel Feber	78	-	70	7	6	6	9	8	6	3	11	6	-	7	1
Barsel-feber	16	7	16	1	4	1	1	-	1	-	2	2	2	2	-
Vandkopper	19	-	19	-	-	-	-	8	-	-	-	-	5	3	3
Skarlagensfeber	63	6	61	3	-	13	12	6	5	1	-	1	3	17	-
Rødlinger	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-
Mæslinger	20	-	20	-	-	-	-	-	1	7	3	7	-	-	2
Rosen	25	1	23	1	1	1	3	2	-	5	2	3	-	2	3
Kighoste	172	10	172	5	6	11	-	5	8	22	67	29	5	10	4
Diphtherisk Svælg- betændelse	28	5	26	1	-	1	1	1	4	1	1	4	4	3	5
Strubehoste	8	6	8	-	-	2	3	-	1	-	-	-	1	-	1
Akut Bronchit	143	4	110	12	7	13	15	13	11	9	2	4	7	11	6
Andre catarrhal- ske Tilfælde	371	-	261	30	32	21	19	27	19	18	13	18	21	26	17
Lungebetændelse	118	13	76	8	13	-	8	8	5	3	8	5	1	10	7
Pleurit	36	2	31	2	5	1	1	4	4	5	2	-	3	2	2
Gigtfeber	51	2	46	5	5	4	4	3	3	6	3	4	1	4	4
Diarrhoe (akut) og Cholera no- stras	514	5	306	15	48	43	16	16	11	21	15	17	54	41	9
Blodgang	32	4	32	18	9	2	1	-	-	1	-	-	-	1	-
Skjørbug	20	-	20	-	1	5	-	5	8	-	-	1	-	-	-
Tilsammen	2153	112	1642	120	168	150	137	181	122	136	163	113	112	155	85

	Ialt opg.		Fordeling paa Lægedistrikterne.																											
	Tilfælde.	Dødsfald.	Brønø.		Alstad- hong.		Vefsen.		Ranen.		Lurø.		Bodø.		Skjærstad.		Stegen.		Lødingen.		Vestlofo- ten.		Østlofoten.		Hadsel.		Sortland.		Blandt Al- muene un- der Lofotfi- sket.	
			Tilf.	Dodf.	Tilf.	Dodf.	Tilf.	Dodf.	Tilf.	Dodf.	Tilf.	Dodf.	Tilf.	Dodf.	Tilf.	Dodf.	Tilf.	Dodf.	Tilf.	Dodf.	Tilf.	Dodf.	Tilf.	Dodf.	Tilf.	Dodf.	Tilf.	Dodf.	Tilf.	Dodf.
Nervefeber	437	47	27	2	32	3	1	1	9	-	6	-	115	15	31	6	11	2	36	3	23	3	18	2	13	2	46	7	69	1
Simpel Feber	78	-	7	-	2	-	5	-	13	-	-	-	12	-	6	-	2	-	2	-	5	-	9	-	4	-	-	-	11	-
Barsel-feber	18	9	1	1	-	-	1	-	1	1	5	2	3	2	1	-	1	1	1	1	1	-	2	-	1	1	-	-	-	-
Vandkopper	19	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	63	6	-	-	3	-	26	5	-	-	-	-	18	1	-	-	6	-	-	-	5	-	-	-	5	-	-	-	-	-
Rødlinger	2	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mæslinger	20	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13	-	4	-	-	-	-	-	-	-
Rosen	25	1	3	1	2	-	-	-	1	-	2	-	7	-	-	-	-	-	-	-	2	-	3	-	3	-	-	-	2	-
Kighoste	172	10	35	1	-	-	-	-	-	-	-	-	14	1	75	6	19	1	-	-	29	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Diphtherisk Svælg- betændelse	28	5	12	-	3	2	-	-	-	-	6	2	2	-	1	-	1	1	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Strubehoste	8	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	3	1	1	-	-	-	-	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut Bronchit	145	6	9	1	7	-	10	-	2	-	14	-	17	-	3	2	11	1	23	1	1	-	7	-	7	-	1	1	33	-
Andre catarrhal- ske Tilfælde	371	-	12	-	15	-	30	-	9	-	7	-	70	-	7	-	3	-	12	-	70	-	4	-	7	-	27	-	98	-
Lungebetændelse	118	13	2	-	6	2	6	-	5	1	8	2	3	1	2	-	9	1	8	2	14	-	16	2	6	2	5	-	28	-
Pleurit	37	3	-	-	2	-	4	-	4	1	-	-	4	1	1	-	11	-	5	-	2	-	-	-	1	-	1	1	2	-
Gigtfeber	51	2	-	-	-	-	4	-	1	-	2	-	30	-	1	-	2	-	-	-	6	1	-	-	2	1	2	-	1	-
Diarrhoe (akut) og Cholera no- stras	514	5	33	-	11	-	64	-	13	1	13	-	35	1	11	-	7	-	16	1	42	-	18	2	16	-	9	-	226	-
Blodgang	32	4	-	-	-	-	-	-	29	4	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skjørbug	20	-	-	-	-	-	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	2158	117	150	6	83	7	164	6	89	8	63	6	337	25	140	15	88	7	106	8	230	7	81	6	65	6	92	9	470	1

bredt, men faa Tilfælde kom under Behandling; i Skjærstad, Stegen og Vestlofoten optraadte Sygdommen om Høsten.

Af **diphtherisk Svælgbetændelse** opgives 28 Tilfælde og 5 Dødsfald (i 1869 kjendtes 58 og 7). Strubehoste behandledes 8 Gange, hvoraf de 6 med dødelig Udgang.

For akut **Bronchit** og andre **catarrhalske Sygdomme** anføres behandlede 516 og døde 6, alle af akut Bronchit, hvoraf kjendtes ialt 145 Tilfælde. (Aaret forud opførtes 401 catarrhalske Tilfælde med 12 Dødsfald).

Af **Lungebetændelse** er opgivet 118 Tilfælde og 13 Dødsfald (i det foregaaende Aar 120 og 14).

Af **Hjernebetændelse** døde ifølge Lægernes Opgaver 9, af tuberkuløs Meningit 2 og af Kramper i Børnealderen 3; af disse tilsammen 14 Dødsfald indtraf to i hvert af Ranen, Lurø, Bodø, Stegen og Vestlofoten, og et i hvert af Brønø, Alstadhoug, Østlofoten og Sortlands Distrikter.

Kronisk Rheumatisme var en hyppig forekommende Sygdom. Af 15 Læger opgives behandlede 262 Tilfælde,

196 af Mand- og 66 af Kvindekjøn; af 237, for hvilke Alder er anført, vare 32 under og 205 over 15 Aar.

Af **Diarrhoe og Cholera nostras** er anmeldt 514 Tilfælde og 5 Dødsfald (Aaret forud 381 og 13). I Brønø og Alstadhoug Distrikter, hvor Sygdommen optraadte epidemisk i 1869, forekom ogsaa i heromhandlede Aar ikke faa Tilfælde, men de kom forholdsvis sjelden under Lægebehandling; Udtømmelserne vare ofte blodige og ledsagede af Tenesmer. Under Vinterfisket behandledes paa Fiskeværret Balstad i Vestlofoten 36 Tilfælde, alle hos Folk fra Ranen og Brønø. I Østlofoten, fornemmelig i Henningsvær, optraadte ogsaa en Mængde Tilfælde af Diarrhoe, oftere med blodige Udtømmelser og langvarig Reconvalescens; Fiskelægerne antage, at Sygdommen skyldtes det slette Drikkevand paa Fiskeværrene.

Blodgang, der mod Slutningen af det foregaaende Aar optraadte epidemisk i Ranen, vedblev i første Kvartal af heromhandlede Aar. Af 32 Tilfælde medførte 4 Døden.

Veneriske Sygdomme. Følgende Tabel viser de paa Sygehusene behandlede Tilfælde af Syphilis:

	Tilbageiggende fra forrige Aar.			Indkomne.			Af de Indkomne Tilfælde vare:				Udgaaede.		Tilbageiggende ved Aarets Udgang.			Samlet Antal Forplejningsdage.	Antal Forplejningsdage for hver Udskreven.
	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	primær Syphilis.	sekundær.	tertiær.	hereditær.	helbredede.	i Bedring.	Md.	Kv.	Tils.		
Amtssygehuset i Alstadhoug	3	2	5	5	10	15	2	13	-	-	17	1	2	-	2	1765	98,0
— i Bodø	2	2	4	-	1	1	-	1	-	-	4	-	-	1	1	339	84,8
— i Buksnæs	2	2	4	2	2	4	-	3	1	-	7	-	-	1	1	698	99,7
— i Vaagen	-	-	-	-	1	1	-	-	-	1	1	-	-	-	-	30	30,0
Tilsammen	7	6	13	7	14	21	2	17	1	1	29	1	2	2	4	2832	

12 af de paa Alstadhoug Sygehus Indkomne, 2 Mænd og 10 Kvinder, vare fra Mo i Ranen, Kvinderne vare alle næsten samtidig smittede af en omstreifende Kvaksalver, der havde havt dem under Behandling; de indkomne Mænd vare Kvaksalveren selv og en, der var smittet af en af de 10 Kvinder. Udenfor Sygehus behandledes 12, hvoraf 5 i Bodø, 3 i Ranen, 2 i Hadsel og 1 i hvert af Lurø og Lødingens Distrikter; 10 vare Mænd, 2 Kvinder, samtlige Voxne; 8 af Tilfældene ere opgivne som primære, 2 som sekundære.

For **Gonorrhoe** og **Urethrit** behandledes af 12 Læger 60 Personer, nemlig 2 i Brønø, 6 i Alstadhoug, 13 i Bodø, 14 i Vestlofoten, 8 i Østlofoten, 2 i Stegen, 3 i Hadsel samt 1 i hvert af Vefsen, Ranen og Skjærstads

Distrikter og desuden 9 paa Lofotfisket. Af de Syge vare 51 Mænd, 9 Kvinder, alle over 15 Aar gamle. Fra Østlofoten omtales, at **Gonorrhoe** og **Urethrit** begynde at forekomme hyppigere, at de væsentlig indføres under Lofotfisket af Fiskere og Skibsfolk fra Byerne. I de Par sidste Aar har der i Kabelvaag indfundet sig 2—3 offentlige Fruentimmer dels fra Tromsø dels fra Trondhjem (Chr. Eger).

Spedalskhed. Ifølge Overlægens Beretning kjendtes ved Udgangen af forrige Aar 161 Individder lidende af denne Sygdom. Tilgangen var i heromhandlede Aar 34, hvoraf 22 vare overseede ved tidligere Tællinger, 4 vare hjemkomne fra Stiftelser og 8 vare nye Tilkomne. Afgangen var 36, nemlig 16 Døde, 2 Udflyttede og 18 ind-

lagte i Stiftelser. Antallet af Spedalske ved Udgangen af 1870 var saaledes 159, 97 Mænd og 62 Kvinder, saaledes fordelte paa de enkelte Lægedistrikter:

i Brønø	Distrikt	18	i Stegens	Distrikt	22
i Alstadhøngs	—	17	i Lødingens	—	15
i Vefsens	—	2	i Vestlofotens	—	20
i Ranens	—	8	i Østlofotens	—	4
i Lurø	—	16	i Hadsels	—	11
i Bodø	—	17	i Sortlands	—	6

for 2 var Opholdsstedet ikke kjendt.

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om endel af Lægerne behandlede, væsentlig kroniske Sygdomme:

Fnat omtales som hyppig forekommende i Brønø og Østlofoten, men siges i Sortland at være i stærkt Aftagende.

Kræft er opført som Dødsarsag hos 12; for 11 er Sygdommens Sæde opgivet, nemlig i Mavesækken hos 6, Brystkjertelen hos 2, Livmoderen, Læben og Laarbenet, hver hos 1.

Blegsot og Anæmi omtales fra flere Distrikter som hyppig forekommende. Fra Sortland nævnes Leieforandringer af Livmoderen i Forbindelse med Hysteri som en hyppig Følge af uforsigtigt Forhold under Svangerskab og efter Forløsning (T. Schanche).

Liste over kroniske Sygdomme.

	Hele Aaret.		Af de Behandlede, hvis Kjøen er opgivet, vare		Af de Behandlede, hvis Alder er opgivet, vare		Antal af anmeldende Læger.
	Behandlede.	Deraf Døde.	Mk.	Kv.	Børn (under 45 Aar).	Voxne (over 45 Aar).	
Fnat.....	243	-	126	94	106	97	10
Skurv.....	7	-	2	5	4	-	3
Kjertelsyge.....	62	-	29	33	51	3	9
Rachit.....	5	1	4	1	3	-	2
Svindstot.....	62	22	28	34	1	51	12
Kræft.....	19	8	11	8	-	13	8
Vatersot.....	27	7	12	15	1	21	8
Blegsot og Anæmi.....	125	-	6	119	22	91	11
Menstruationsuordener.....	46	-	-	46	-	46	7
Kardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi.....	511	2	271	240	35	451	15
Ormesygdomme.....	23	-	11	12	23	-	5
Drankersygdomme.....	3	-	3	-	-	3	3

	Hele Aaret.		Fordeling paa Lægedistrikterne.																												
	Ialt opgivne Tilfælde.	Ialt opgivne Døde.	Brønø.		Alstadhøng.		Vefsens.		Ranens.		Lurø.		Bodø.		Skjærstad.		Stegens.		Lødingens.		Vestlofoten.		Østlofoten.		Hadsel.		Sortland.		Blandt Almuens under Lofotisket.		
			Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	
Fnat.....	243	-	38	-	7	-	100	-	1	-	8	-	-	-	-	-	-	-	5	-	43	-	25	-	-	-	-	-	-	16	-
Skurv.....	7	-	-	-	2	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Kjertelsyge.....	62	-	4	-	-	-	5	-	3	-	4	-	12	-	-	-	4	-	-	-	18	-	-	-	8	-	4	-	-	-	
Rachit.....	5	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	1	-	-	2	-	-	-	-	-	
Svindstot.....	64	24	2	1	6	1	-	-	3	1	2	-	10	6	5	4	7	1	6	1	6	3	1	-	6	2	6	2	4	2	
Kræft.....	23	12	-	-	2	-	3	-	-	-	4	2	1	1	1	1	-	-	1	1	4	2	1	1	3	3	1	-	2	1	
Vatersot.....	32	12	4	1	5	3	5	-	-	-	6	1	1	1	2	1	-	-	-	-	4	1	2	1	2	2	1	1	-	-	
Blegsot og Anæmi.....	125	-	31	-	3	-	-	-	6	-	9	-	-	-	2	-	5	-	25	-	14	-	12	-	12	-	6	-	-	-	
Menstruationsuordener.....	46	-	6	-	-	-	15	-	7	-	8	-	-	-	-	-	-	-	-	6	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-	
Cardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi.....	511	2	28	-	6	-	26	-	22	1	42	-	44	-	10	-	57	1	49	-	78	-	10	-	17	-	20	-	102	-	
Ormesygdomme.....	23	-	3	-	-	-	7	-	-	-	6	-	-	-	-	-	3	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Drankersygdomme.....	3	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	

Antallet af de opgivne Dødsfald af Svindsot og deres Forhold til samtlige af Lægerne opgivne Dødsårsager i de forskellige Distrikter var følgende:

Lægedistrikt.	Opgivne Dødsfald af Svindsot.	Opgivne Dødsårsager ialt.	Forhold i pCt.
Brønø	1	20	5,0
Alstadhoug	1	22	4,5
Vefsen	-	7	-
Ranen	1	22	4,5
Lurø	-	13	-
Bodø	6	46	13,0
Skjærstad	4	30	13,3
Stegen	1	18	5,5
Lødingen	1	11	9,1
Vestlofoten	3	27	11,1
Østlofoten	2*)	23	8,7
Hadsel	2	21	9,5
Sortland	2	25	8,0
Nordlands Amt	24	285	8,4

Aaret forud var Forholdet 8,1 pCt. af 335 opgivne Dødsårsager og i Aaret 1868 9 pCt. af 388 opgivne Dødsårsager.

Blandt 12 Dødsfald af **Vatersot** og **Brights Sygdom** sees 2 at have været forårsagede af sidstnævnte.

Sindssygdomme. Af 9 Læger er opgivet 26 nye Tilfælde af Sindssygdom, hvoraf 2 endte dødeligt, det ene ved Selvmord; en af de Syge indlagdes i Asyl og 7 paa Alstadhous Sygehus. Af de 25 udenfor Asyl Behandlede vare 11 Mænd, 14 Kvinder; Alder er opgivet for 13, som vare Voxne, Sygdomsformen for 15, nemlig hos 7 Melancholi, hos 8 Mani. For Amtskommunens Regning forpleiedes 73, hvoraf 21 i Asyler. Af de i Privatforpleining udsatte 52 vare 29 Mænd, 23 Kvinder. Udgiften til Sindsygevæsenet udgjorde 4891 Spd. Amtskommunens og Medicinalfondets Udgifter til Medicinalvæsenet beløb sig tilsammen til 20913 Spd.

Øiensygdomme. Af 9 Læger behandlede tilsammen 110 Tilfælde især Conjunctiviter; fra Østlofoten nævnes Trachomer som ikke ganske sjeldne (Chr. Eger).

Chirurgiske Tilfælde. Af 4 Læger er anmeldt 228 Tilfælde af Panaritier, Furunkler og Abscesser, hvoraf 211 forekom paa Lofotfisket.

Chirurgiske Operationer. Paa Sygehusene udførtes: 1 Borttagele af serøs Cyste, 2 af Lipom, 1 Ombinden af

*) Lofotfiskealmuen medregnet.

en Karsvulst, 4 Borttagelster af Kræftsvulster, 1 Sequestrotomi ved Necrosis tibiae, 1 Herniotomi med dødeligt Udfald, 1 Paracentese af Underlivet og 1 Reposition af luxeret Overarm. Udenfor Sygehusene opgives udførte: 1 Amputation og 1 Exartikulation af Fingre, 2 Borttagelser af serøse Cyster, 1 af Lipom, 1 af en Svulst i Underkjaeven, 3 Operationer for indgroet Negl, 2 for Paraphimose, 1 Punktion med Iodindsprøjtning for Hydrocele, 1 Cataractoperation med uheldigt Udfald, 5 Repositioner af indeklemte Brok, 8 af Luxationer, nemlig 5 af Overarm, 1 af Forarm, 1 af en Finger samt 1 af Laaret.

Følgende **obstetriciske Operationer** opgives udførte af Læger: 11 Tangforløsninger, alle paa Grund af Vemangel eller Vesvækkelse; 9 af Konerne forbleve ilive, 2 døde, hvoraf en, der led af Tæring og havde meget smaa Kræfter, faa Dage efter Forløsningen; af Børnene fødtes 8 levende, 3 vare dødfødte. 1 Udtrækning ved Sædefødsel, Kone og Barn levede. 3 kunstige Forløsninger af Efterbyrden, 1 Gang paa Grund af Sammenvoxning, for 2 mangler Opgave, alle Konerne forbleve ilive. Ialt 15 obstetriciske Forretninger, hvoraf 4 i Brønø, 3 i Vefsen, 4 i Ranen samt 1 i hvert af Lurø, Bodø, Stegen og Skjærstads Distrikter.

Antallet af **Fødte** og **Døde** vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde					Dødfødte.
		i Alt.	under 1 Aar.	mellem 1-15 Aar.	paa Barselseng.		
Brønø	244	135	3	21	14	5	5
Alstadhoug	241	127	2	17	11	3	7
Vefsen	186	73	-	13	12	-	4
Ranen	297	172	3	16	20	1	11
Lurø	178	79	1	11	20	2	12
Bodø	260	157	-	19	38	2	15
Skjærstad	170	79	2	20	8	-	8
Stegen	222	98	3	14	13	-	9
Lødingen	250	111	-	26	27	2	10
Vestlofoten	230	114	-	23	23	1	11
Østlofoten	144	70	1	13	16	-	3
Hadsel	219	82	-	17	9	2	13
Sortland	201	127	-	20	12	3	12
Nordlands Amt	2842	1424	15*)	230	223	21	120

Omkomne paa voldsom Maade 125.

Før det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1418 Fødte over Døde, og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 50,1. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 8,6 pCt. af samtlige Fødte og 17,2 pCt. af samtlige Døde. Antallet af Børn, døde mellem 1—15 Aar

*) Ifølge Dødfødteanmeldelserne 23.

udgjorde 15,7 pCt. og Antallet af Børn, døde under 15 Aar, 32,9 pCt. af samtlige Døde. For 10 af de ifølge Prestelisterne paa Barselseng døde 21 Kvinder er af Læger nærmere Dødsårsag opgivet, nemlig for 9 Barselfeber, for 1 Lungetuberkulose.

Lægernes Dødsanmeldelser indeholde Opgave over 285 eller 21,9 pCt. af samtlige ved Sygdom foraarsagede Dødsfald (1 299). De hyppigste Dødsårsager vare: Nervefeber (47), Lungesvindot (24), medfødt Svaghed (15), Hjernebetændelse og Kramper i Børnealderen (tilsammen 14), Lungebetændelse (13), Vatersot og Kræft (hver 12) og Kighoste (10).

Veirliget betegnes som godt, Foraaret tildels lidt koldt, men Sommer og Høst med særdeles gunstigt Veir. I Bodø var Middelterperaturen for det hele Aar + 3,7°

for Januar	+ 1,3°	for Juli	+ 10,7°
- Februar	+ 3,3	- August	+ 11,7
- Marts	+ 1,2	- September	+ 9,1
- April	+ 3,8	- Oktober	+ 2,5
- Mai	+ 5,1	- November	+ 0,4
- Juni	+ 9,3	- December	+ 1,7.

Aarsvexten slog godt til, og Fiskerierne gav rigeligt Udbytte, saa Aaret fra flere Distrikter betegnes som Kronaar saavel paa Land som Vand.

Levemaade og hygiæniske Forholde. Fra Vefsen anføres, at fremtrædende Forbedringer vistnok ikke ere mærkelige fra det ene Aar til det andet, men at i det Hele dog mere Hensyn tages til Sundhedens Bevarelse, navnlig hvad Klædedragt og Boliger angaar. Fra Lurø heder det, at da Mændene sysle med Fiskeribedriften, maa Kvinderne staa for Jordbruget og alt andet anstrængende Arbeide hjemme; selv Husets Forsyning med Brændsel paahviler dem. Derved lægges sikkerlig ofte Grunden til de i Distriktet hyppig forekommende Broktilfælde og Livmoderdeviationer (Møinichen). I Sortland iagttoges smaa Forbedringer med Hensyn til Boliger og Klædedragt, „Uldent bruges af Alle, som drive Søen;“ med Madstellet gaar det derimod daarligt; al Melk forbruges om Sommeren, der findes neppe en høstbær Ko, og Sultefodring er endnu herskende. Alle voxne Mænd drage paa Fiske og leve der forholdsvis godt med Fisk, Lever og godt Brød, medens Familien hjemme er henvist til gammel og tungt fordøielig Føde. Ferskt Kjød bruges næsten ikke; daarlig Kaffe, Sild, Syresuppe, slet stegt Fladbrød, Potetes samt Vandgrød med Sirup er den vanlige Mad. Af Spirituosa nydes lidet og kun ved Festligheder. I det Hele

er Befolkningen velstaaende paa Grund af de rige Fisker Aaret rundt; de ved de dybe Fjorde boende Finner gjøre herfra en Undtagelse. (Th. Schanche.)

Fattigsygepleien. Af fattige Syge behandlede:

i Brønø	Distrikt	73, Medicinudgift 58 Spd. 90 Sk.
i Ranens	—	30
i Lurø	—	61
i Bodø	—	37
i Skjærstads	—	20
i Stegens	—	59
i Lødingens	—	47
i Vestlofotens	—	63
i Østlofotens	—	78, Medicinudgift 42 Spd. 6 Sk.
i Sortlands	—	20

Under Lofotfisket, hvor Sundhedstilstanden i det Hele var god, behandlede af 3 Fiskelæger tilsammen 1 231 Syge, hvoraf 57 paa Sygehuse; der indtraf 6 Dødsfald. Den hyppigst forekommende Sygdom var Diarrhoe (190 Tilfælde), der fornemlig optraadte i Fiskeværet Henningsvær og som anført syntes at være begrundet i slet Drikkevand. Af Nervefeber forekom 40 Tilfælde, af hvilke 4 ere betegnede som Typhus exanthematicus. Under Storsildfisket 1870—71, hvor Sundhedstilstanden ogsaa opgives at have været god, behandlede 1 Fiskelæge 110 Syge, hvoraf 20 paa en Sygestue i Aasvær. De hyppigst forekommende Sygdomme vare Catarrh, Rheumatisme og veneriske Sygdomme, hvoraf er opført 16 Tilfælde, saagodt-som alle importerede.

Sundhedskommissioner. I Brønø Distrikt afholdtes 1 Møde, ligesaa i Alstadhøug, i Vefsen 3 Møder, to i Vefsen, et i Hatlefjelddalen, i Ranen 3, et i hvert Herred, i Lurø 1 Møde i Lurø, ligesaa i Bodø, Stedet her ikke opgivet, i Skjærstad 4 Møder, to i Saltdalen og to i Skjærstad, i Stegen 3, et i hvert Herred, i Vestlofoten 4, to i Buksnæs, et i Borge og et i Flakstad, i Østlofoten 2, et i Vaagen og et i Gimsø, og i Sortland 1 Møde i Dvergberg. I Lødingens Distrikt afholdtes intet Møde paa Grund af Ordførerens Forhindring. Fra Brønø, Lurø, Stegen og Lødingen er anmærket, at hele Kommunerepresentationen er indtraadt i Sundhedskommissionen. De vigtigste Forhandlingsgjenstande vare: Gjennemgaaelse af Fortegnelserne over de Spedalske, de forekommende epidemiske Sygdomme, Nervefeberens Udbredelse ved Smitte og de Omstændigheder, der væsentlig begunstige dens Udbredelse (Lurø), Forslag til Sundhedsforskrifter for Strandstedet Hemnæsberget og Fiskeværet Aasvær (Ranen), de veneriske Sygdomme (Vefsen), Læren om Smittestoffene samt Forslag til almindelige Sundhedsregler (Alstadhøug), Næringsmidlerne og deres Behandling.

De Vaccineredes Antal udgjorde:

i Brønø	Distrikt	143
i Alstadhous	—	160
i Vefsens	—	304
i Ranens	—	431
i Lurø	—	457
i Bodø	—	137
i Skjærstads	—	119
i Stegens	—	169
i Vestlofotens	—	151
i Østlofotens	—	123
i Hadsels	—	170
i Sortlands	—	23

tilsammen 2387.

Fra Hatfjelddalen i Vefsens og Beieren i Bodø Distrikt samt fra Værø i Vestlofoten var ved Beretningernes Indsendelse ingen Meddelelse om Vaccinationen indkommen. I Trænen af Lurø Distrikt vaccineredes ikke paa Grund af Vacance i Hjelpevaccinørposten, i Saltdalen af Skjærstad og i Flakstad af Vestlofoten ikke paa Grund af Kighostepidemi i Vaccinationstiden og i Valberg af Østlofoten ikke paa Grund af Mæslingepidemi. I Sortland var de Vaccineredes Antal saa lidet paa Grund af udbredt Vaccination Aaret forud.

7 retsmedicinske Forretninger udførtes, en i Lurø, fire i Lødingens og to i Østlofotens Lægedistrikt. 4 vare Obduktionsforretninger, nemlig to over ihjelligede Børn, en over en i Søen fundet druknet Mand, og en over et Barn, der mistænkte forgivet; 3 Undersøgelser af Levende, nemlig to af Kvinder, der vare mistænkte for Barnefødsel i Dølgemaal, samt en af et Pigebarn, der troedes voldtaget.

Om Belægget paa Amtets 3 faste Sygehuse, i Alstadhous, Bodø og Buksnæs, samt Vaagens Sygehus i Østlofoten, der kun benyttes under Lofotfisket, de paa disse Sygehuse behandlede Sygdomstilfælde, Behandlingens Udfald m. v. henvises til de i den almindelige Beretning indtagne Sygehuslister. De under Lofotfisket paa Sygestuer i Fiskeværerne Stene, Skraaven og Henningsvær indkomne 32

Sygdomstilfælde kunne klassificeres saaledes: Febre 15, akute Sygdomme i Aandedræts- og Cirkulationsorganerne 8, kronisk Brystsygdom 1, akute Sygdomme i Fordøjelsesapparatet 2, kronisk 1, Læsion 1, Phlegmone og Absces 2, Kræft 1, Svulst af ikke kræftagtig Beskaffenhed 1.

Badeindretninger fandtes ved Amtets 3 faste Sygehuse, desuden i Vefsen og Bodø, benyttedes dog temmelig sjelden.

Amtets eneste **Apothek** i Bodø fandtes ved Visitationen i Orden; foruden Apotekereren var der en examineret Medhjælper og to Disciple.

Medicinalpersonalet bestod af 13 Læger, 30 Jordemødre, 53 Hjelpevaccinører, nemlig i:

1. Brønø Distrikt: 1 Læge, boende i Brønø; 3 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinører.
2. Alstadhous Distrikt: 1 Læge, boende i Alstadhous; 1 Jordemoder; 2 Hjelpevaccinører.
3. Vefsens Distrikt: 1 Læge, boende i Vefsen; 1 Jordemoder; 3 Hjelpevaccinører.
4. Ranens Distrikt: 1 Læge, boende i Hemnæs; 3 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinører.
5. Lurø Distrikt: 1 Læge, boende i Lurø; 2 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinører.
6. Bodø Distrikt: 1 Læge, boende i Bodø; 4 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinører.
7. Skjærstads Distrikt: 1 Læge, boende i Skjærstad; 4 Jordemødre, hvoraf 3 offentlig ansatte; 3 Hjelpevaccinører.
8. Stegens Distrikt: 1 Læge, boende i Stegen; 3 Jordemødre; 3 Hjelpevaccinører.
9. Lødingens Distrikt: 1 Læge, boende i Ofoten; 2 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinører.
10. Vestlofotens Distrikt: 1 Læge, boende i Buksnæs; 2 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinører.
11. Østlofotens Distrikt: 1 Læge, boende i Vaagen; 2 Jordemødre; 3 Hjelpevaccinører.
12. Hadsels Distrikt: 1 Læge, boende i Hadsel; ingen Jordemoder; 3 Hjelpevaccinører.
13. Sortlands Distrikt: 1 Læge, boende i Sortland; 3 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinører.

XIX. Tromsø Amt.

Amtet, hvis Flådeindhold udgjør 197,3 norske Kva-
dratmil, og som ved Folketællingen den 31te December
1865 havde en Befolkning af 45 338 Indbyggere, er ind-
delt i følgende Lægedistrikter:

1. Trondenæs Distrikt (10,3 n. □ M.), indbefattende:	
Herrederne Kvædfjord . . .	med 2 115 Indbyggere.
Trondenæs . . .	- 4 498 —
Sand	- 863 —
tilsammen 7 476 Indbyggere.	
2. Ibestads Distrikt (14,5 n. □ M.), indbefattende:	
Herredet Ibestad	med 5 685 Indbyggere.
Dyrø Sogn af Tranø Herred . . .	- 1 027 —
tilsammen 6 712 Indbyggere.	
3. Lenviks Distrikt (21,4 n. □ M.), indbefattende:	
Tranø og Sør-Reisens Sogne af Tranø Herred	
med 2 267 Indbyggere.	
Herrederne Berg	- 810 —
Lenvik og Hillesø	- 3 708 —
tilsammen 6 785 Indbyggere.	

4. Malangens Distrikt (60,5 n. □ M.), indbefattende:	
Herrederne Maalselven . . .	med 2 463 Indbyggere.
Bardodalen	- 916 —
Balsfjorden	- 3 610 —
tilsammen 6 989 Indbyggere.	
5. Tromsø Distrikt (10,5 n. □ M.), indbefattende:	
Kjøbstaden Tromsø	med 4 073 Indbyggere.
Herredet Tromsøsund	- 2 632 —
tilsammen 6 705 Indbyggere.	
6. Lyngens Distrikt (45,1 n. □ M.), indbefattende:	
Herrederne Karlsø	med 2 796 Indbyggere.
Lyngen	- 3 413 —
tilsammen 6 209 Indbyggere.	
7. Skjærvø Distrikt (35 n. □ M.), indbefattende:	
Herrederne Skjærvø	med 2 785 Indbyggere.
Kvænangen	- 1 677 —
tilsammen 4 462 Indbyggere.	

Sundhedstilstanden skildres fra de fleste Distrikter
som meget god, fra Lenvik som mindre god paa Grund
af udbredt Kighosteepidemi, nogen Nervefeber og en Del
Lungebetændelse. *)

Dødeligheden var forholdsvis liden. Antallet af de
Døde var 771 eller 16,1 pro mille af Aarets beregnede
Middelfolkemængde (47 812). I det foregaaende Aar ud-
gjorde de Dødes Antal 917 eller 19,5 p. m. og i 1868:
1 053 eller 22,6 p. m. I Femaaret 1861—65 døde gjen-
nemsnitlig 1 014 eller 23,3 p. m. af den beregnede Mid-
delbefolkning for ovennævnte Tidsrum (43 570).

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** hidsættes
følgende for Tromsø Amt af Lægernes Opgaver sam-
mendragne Tabel: (se Tabellen paa næste Side.)

Nervefeber forekom sjeldnere end i de nærmest fore-
gaaende Aar; der er anmeldt 103 Tilfælde og 11 Døds-
fald (246 og 13 i 1869). Sygdommen optraadte i mindre
Epidemier, hvis Afhængighed af hinanden tildels kunde

paavises. Smitten omtales 4 Gange hjembragt fra Lofot-
og Finmarksfisket, 1 Gang indbragt til Tromsø ved 2 syge
Matroser fra Hamburg. Formen er opgivet fra Ibestad
som Cerebral-, fra Tromsø som Abdominaltyphus; fra Lyn-
gen opgives 3 Tilfælde som exanthematisk Typhus, 1 som
Abdominaltyphus.

Af **Barselfeber** er opgivet 17 Tilfælde, hvoraf 8 endte
dødeligt (Aaret forud 22 og 5). I et af de dødeligt endende
Tilfælde var Forløsningen skeet ved Vending. I Lenvik
forekom desuden et Tilfælde af Phlegmasia alba dolens.

Af **Børnekopper** kjendtes 5 som Varioloider opførte
Tilfælde med 2 Dødsfald i Lenviks Distrikt; om Smitteind-
førsel kunde intet oplyses.

Vandkopper forekom i Tromsø By samt i Lenviks Di-
strikt, hvor imidlertid ikke søgtes Lægehjelp derfor.

Af **Skarlagensfeber** iagttoges 13 Tilfælde med 1 Døds-
fald i en Fjeldfinleir i Lyngens Distrikt. Finnerne vare
paa Flytning fra Sverige; ingen Fastboende smittedes.
(Aaret forud anmeldtes 36 Tilfælde.)

Kighoste var ogsaa i dette Aar i flere Distrikter me-
get udbredt, saaledes i Trondenæs og Lenvik i 1ste Halv-
aar, i Tromsø i 1ste Kvartal. Lægehjelp søgtes dog sjel-
den, og der er ialt kun anmeldt 131 Tilfælde og 13 Døds-

*) Fra Skjærvø haves paa Grund af Distriktslægens Sygdom og
senere indtrufne Død kun Meddelelse om, at Nervefeber og Kig-
hoste optraadte epidemisk paa et Par Steder i Distriktet i 2det
og 3die Kvartal, hvorimod nøiere Opgaver over Behandlede og
Døde m. v. herfra mangle.

I Tromsø Amt anmeldte epidemiske Sygdomme.

	Hele Aaret.		Tiden er op- givet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Behand- lede.	Deraf Døde.													
Nervefeber	103	11	94	12	10	3	6	17	9	10	1	3	8	9	6
Simpel Feber	21	-	18	1	2	3	2	3	2	-	1	1	1	2	-
Barsel-feber	13	4	13	3	-	3	-	1	-	2	-	1	2	-	1
Børnekopper	5	2	5	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	11	-	11	-	-	1	-	2	1	-	-	7	-	-	-
Skarlagensfeber	12	-	12	-	-	-	-	-	-	-	7	5	-	-	-
Rosen	14	-	12	-	1	-	-	3	-	1	1	1	-	2	3
Kighoste	125	7	125	38	34	10	4	1	-	37	-	-	1	-	-
Diphtherisk Svælg- betændelse	13	-	13	4	2	3	1	-	-	-	-	-	-	-	3
Strubehoste	9	7	9	-	-	-	1	2	1	-	-	2	-	-	3
Kusma	5	-	5	-	2	1	-	-	-	-	-	1	-	-	1
Akut Bronchit	131	1	126	24	8	9	8	11	5	3	4	6	9	21	18
Andre catarrhal- ske Tilfælde	112	-	112	13	9	5	5	17	9	5	8	3	12	12	14
Lungebetændelse	150	12	145	11	4	6	5	12	23	10	9	11	8	19	27
Pleurit	32	2	31	2	3	2	1	4	3	2	2	4	2	1	5
Gigtfeber	13	1	13	1	2	2	2	1	-	1	-	1	1	1	1
Koldfeber	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Diarrhoe (akut)	134	6	134	9	8	15	14	16	9	6	26	9	7	7	8
Cholera nostras	16	1	16	-	9	-	5	-	-	-	-	-	-	2	-
Blodgang	12	3	12	-	-	-	-	1	-	3	3	3	-	1	1
Skjørbug	2	-	2	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	934	57	909	118	94	63	54	91	69	80	63	58	51	77	91

	Ialt op- givne		Fordeling paa Lægedistrikterne.											
	Tilfælde.	Dødsfald.	Tronde- nes.		Ibestad.		Lenvik.		Malangen.		Tromsø.		Lyngen.	
			Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Nervefeber	103	11	19	2	23	2	29	4	7	1	21	1	4	1
Simpel Feber	21	-	-	-	2	-	-	-	-	-	15	-	4	-
Barsel-feber	17	8	2	1	6	4	-	-	3	1	3	1	3	1
Børnekopper	5	2	-	-	-	-	5	2	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	11	-	-	-	-	-	-	-	1	-	10	-	-	-
Skarlagensfeber	13	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13	1
Rosen	14	-	-	-	5	-	-	-	-	-	4	-	5	-
Kighoste	131	13	14	5	1	1	62	-	-	-	53	7	1	-
Diphtherisk Svælgbe- tændelse	13	-	-	-	-	-	-	-	8	-	4	-	1	-
Strubehoste	9	7	-	-	-	-	6	4	2	2	1	1	-	-
Kusma	5	-	-	-	2	-	-	-	-	-	3	-	-	-
Akut Bronchit	131	1	8	1	32	-	-	-	3	-	79	-	9	-
Andre catarrhalske Til- fælde	112	-	11	-	37	-	-	-	5	-	39	-	20	-
Lungebetændelse	150	12	45	1	17	1	14	1	16	3	46	6	12	-
Pleurit	32	2	5	1	3	-	4	-	1	-	14	-	5	1
Gigtfeber	13	1	-	-	1	-	2	-	-	-	9	1	1	-
Koldfeber	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Diarrhoe (akut)	135	7	19	-	26	1	13	1	7	-	51	2	19	3
Cholera nostras	18	3	-	-	-	-	3	-	10	2	5	1	-	-
Blodgang	12	3	-	-	-	-	-	-	-	-	12	3	-	-
Skjørbug	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-
Tilsammen	948	71	123	11	155	9	138	12	64	9	369	23	99	7

fald (152 og 4 i 1869). Som sekundær Dødsårsag er opført Pneumoni hos 2, tuberkuløs Meningit hos 1.

Af **diphtherisk Svælgbetændelse** er anmeldt 13 Tilfælde uden Dødsfald, af **Strubehoste** 9 Tilfælde, hvoraf 7 endte dødeligt, (Aaret forud henholdsvis 19 og 7 samt 4 og 3).

Akut Bronchit og andre **catarrhalske Sygdomme** iagttoges ikke sjelden. Der er heraf anmeldt tilsammen 243 Tilfælde og 1 Dødsfald, nemlig 131 og 1 Dødsfald af akut Bronchit og 112 andre catarrhalske Tilfælde. (I 1869 opgaves ialt 143 Tilfælde med 1 Dødsfald.)

Lungebetændelse, hvoraf er opført 150 Tilfælde og 12 Dødsfald, forekom hyppigere end sædvanlig. (I det foregaaende Aar anmeldtes 92 Tilfælde og 9 Dødsfald.) Især var Sygdommen almindelig i Trondenæs og Tromsø Distrikter. Betændelsens Sæde er opgivet for 26, nemlig 16 i højre, 9 i venstre og 1 i begge Lunger. Af **Pleurit** er angivet 32 Tilfælde og 2 Dødsfald (Aaret forud 13, ingen Døde).

Hjernebetændelse er opført som Dødsårsag i 6 Tilfælde, tuberkuløs Meningit i 2 (foruden i 1, hvor Sygdommen optraadte sekundært efter Kighoste), Kramper i Børnealderen i 3 Tilfælde. Af disse tilsammen 11 Dødsfald falde 1 paa Ibestad, 2 paa Malangen, 7 paa Tromsø og 1 paa Lyngens Distrikt.

Af **Gigtfeber** er anmeldt 13 Tilfælde og 1 Dødsfald, for kronisk Rheumatisme kom 50 under Behandling, 25 af hvert Kjønn, alle Voxne.

Gastriske Tilfælde. Af Diarrhoe kjendtes 135 Tilfælde og 7 Dødsfald, af Cholera nostras 18 og 3. (Aaret forud tilsammen 102 Tilfælde, af hvilke 2 endte dødeligt.) Blodgang, hvoraf er anmeldt 12 Tilfælde med 3 Dødsfald i Tromsø, forekom i Sommermaanederne samtidig med Diarrhoe og Cholera nostras. Samtlige disse gastriske Tilfælde sættes i Aarsagsforbindelse med Nydelsen af „Multekart“, som synes at smage Almuen og navnlig Børn bedre end den modne Frugt. Fra Tromsø omtales et Tilfælde af Melæna hos et nyfødt Barn, hvilket behandles med Held (C. Larsen).

Af **Skjerbug** iagttoges 2 Tilfælde i Lyngens Distrikt.

For **Syphilis** laa paa Tromsø Sygehus tilbage fra det foregaaende Aar 3, 1 Mand og 2 Kvinder, der indkom 7, 3 Mænd og 4 Kvinder, 9 udgik helbredede og 1 Kvinde laa ved Aarets Udgang tilbage. Sygdomsformen er ikke nærmere opgivet. Forpleiningsdagens Antal var 321 eller 35,7 Dag for hver Udskreven. Udenfor Sygehus behandlede af 2 Læger i Tromsø 8 Personer, fem Mænd og tre Kvinder, et Barn og syv Voxne. Formen er opgivet for 3, nemlig 1 Gang primær og 2 konstitutionel Syphilis.

For Gonorrhoe og Urethrit behandlede 5 Læger tilsammen 18 Syge, hvoraf 2 paa Sygehuset, 13 vare Mænd, 5 Kvinder; Alder er opgivet for 16, som vare over 15 Aar gamle. Disse Sygdomme angives fra Tromsø at være hyppigere i de senere Aar. Politiet har ikke villet gaa ind paa at føre nogen Opsigt i den Retning (Dan-chertsen).

21 **Spedalske** kjendtes ved Udgangen af 1869 ifølge Overlægens Beretning; i 1870 var Tilgangen 2, der vare overseede ved tidligere Tællinger; Afgangen var 4, 1 død og 3 indlagte i Stiftelsér. Ved Udgangen af 1870 var derefter Antallet af Spedalske 19, nemlig 12 Mænd og 7 Kvinder, fordelte paa de enkelte Lægedistrikter saaledes:

i Trondenæs Distrikt	7	i Malangens Distrikt	3
i Ibestads	— 1	i Lyngens	— 1
i Lenviks	— 2	i Skjærvø	— 5

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om en Del af Lægerne og paa Amtssygehuset behandlede, væsentlig **kroniske Sygdomme** (se Tabellen paa næste Side):

Skab omtales som almindelig i Trondenæs, Ibestad, Lenvik, Malangen og Lyngens Distrikter.

For **Skurv** behandlede 4, hvoraf 1 paa Sygehuset Tromsø.

Af **Svindot** er opgivet 21 iagttagne Tilfælde med 7 Dødsfald (i 1869 døde 14 af 42). For de enkelte Lægedistrikter var Forholdet mellem opgivne Dødsfald af Svindot og samtlige opgivne Dødsårsager i heromhandlede Aar følgende:

Lægedistrikt.	Opgivne Dødsfald af Svindot.	Opgivne Dødsårsager ialt.	Forhold i pCt.
Trondenæs	-	16	-
Ibestad	3	29	10,3
Lenvik	1	19	5,3
Malangen	1	16	6,3
Tromsø	2	46	4,3
Lyngen	-	16	-
Tromsø Amt	7	142	4,9

For 1869 var dette Forhold = 10,5.

For 4 af de af **Kræft Døde** er Sygdommens Sæde opgivet, nemlig Mavesækken, Svælg, Livmoderen og Underkjæven, hver hos en.

Af de 8 Dødsfald af **Vatersot** kunne 1 sees at være foranlediget af Brights Sygdom.

Blegsot, Menstruationsuordener, Cardialgi og kronisk Gastrit omtales fra de fleste Distrikter som hyppige Lidelser.

Liste over kroniske Sygdomme.

	Hele Aaret.		Af de Be- handlede, hvis Kjø- n er opgivet, vare		Af de Be- handlede, hvis Alder er opgivet, vare		Antal af anmel- dende Læger.	Hele Aaret.		Fordeling paa Lægedistrikterne.											
	Behandlede.	Deraf Døde.	Md.	Kv.	Børn (under 45 Aar).	Voxne (over 45 Aar)		Ialt opgivne Tilfælde.	Ialt opgivne Døde.	Trondenæs.		Ibestad.		Lenvik.		Malangen.		Tromsø.		Lyngen.	
										Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Fnat	99	-	51	48	49	48	5	99	-	-	-	32	-	57	-	-	-	9	-	1	-
Skurv	4	-	4	-	1	2	2	4	-	-	-	1	-	-	-	-	-	3	-	-	-
Kjertelsyge	52	-	27	25	42	10	5	52	-	-	-	27	-	-	-	-	1	-	22	-	2
Rachit	4	1	3	1	4	-	3	4	1	1	-	1	-	-	-	-	-	2	1	-	-
Svindst	20	6	10	10	1	19	6	21	7	-	-	9	3	1	1	2	1	8	2	1	-
Kræft	14	6	5	9	1	13	5	14	6	3	1	4	2	-	-	-	-	6	2	1	1
Vatersot	17	5	10	7	1	16	3	20	8	-	-	11	5	1	1	-	-	3	1	5	1
Blegsot	58	-	-	58	3	55	7	58	-	4	-	19	-	5	-	18	-	9	-	3	-
Menstruationsuordener	42	-	-	42	-	42	7	42	-	7	-	9	-	5	-	5	-	8	-	8	-
Kardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi	249	-	109	140	7	240	7	249	-	38	-	113	-	21	-	14	-	28	-	35	-
Ormesygdomme	6	-	4	2	4	2	2	6	-	4	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Af **Sindssygdøm** er anmeldt 23 nye Tilfælde, 15 indlagdes i Tromsø Sygehus, hvorfra 1 sendtes videre til Gaustad Asyl. Af de Syge vare 17 Mænd, 6 Kvinder; Alder er opgivet for 8 Voxne. 6 lede af Melancholi, hvoraf 1 kan sees at være helbredet, 11 af Mani, hvoraf 7 sees at være helbredede, 2 bedrede, samt 3 af Dements. For Amtskommunens Regning forpleiedes 42 Sindssyge, hvoraf 9 i Asyler og 11 hos Lensmand Oxaas i Lyngen. For de engere Kommuners Regning er opgivet forpleiede i Ibestad 4, i Tromsø 4 og i Lyngen 5. Amtskommunekassens Udgifter for Sindssyges Forpleining var 2 005 Spd. 76 Skill. Amtets Medicinaludgifter i det Hele udgjorde 5 352 Spd. 16 Skill.

Chirurgiske Tilfælde. Fra Lyngen omtales Hernier som særdeles hyppige, navnlig blandt Mænd og tilskrives tungt Arbeide fornemmelig Baadsætningen og muligens de trange Livremme, som Mændene bruge (Clason). Samme Læge omtaler ogsaa den hyppige Forekomst af ondartede Panaritier under Fisket.

Af **chirurgiske Operationer** udførtes paa Tromsø Sygehus: 1 Amputation af Laaret paa Grund af Arthroceae i Knæledet med heldigt Udfald, 1 Borttagelse af overtallige Fingre paa begge Hænder hos et Individ, der tillige havde 6 Tær paa hver Fod. 1 Borttagelse af en Livmoderpolyp med Ecraseur, 1 Punktion med Iodindsprøitning af Hydrocele, 1 Reposition af luxeret Overarm. Udenfor Sygehus udførtes: 1 Exartikulation af en Finger, 1 Borttagelse af overflødige Tær, 1 Operation for Læbekræft, 1 Tonsilotomi, 1 Paracentese af Underlivet, 1 Reposition af luxeret Overarm og 1 af indeklemmt Brok. Endvidere 2 Cataractoperationer i Forbindelse med ridectomi med uheldigt Udfald.

Af **obstetriciske Operationer** opgives udførte af Læger: 15 Tangforløsninger, hvoraf 13 paa Grund af Vemangel eller Vesvækkelse og langsom Fødsel, 2 paa Grund af Bækkensneverhed; samtlige Koner og 13 af Børnene forbleve ilive, 2 af Børnene vare dødfødte. 2 Vendinger, 1 paa Grund af forliggende Moderkage og 1 paa Grund af Bækkensneverhed; 1 af Konerne overstod Forløsningen, 1 døde, begge Børn vare dødfødte. 3 Udtrækninger ved Sædefødsel, Konerne kom sig, Børnene vare dødfødte. 2 Embryotomier ved forsømte Tverleier, nemlig en Exvisceration med dødeligt Udfald for Konen 44 Timer efter Forløsningen (Schjelderup) og en Decapitation med heldigt Udfald for Konen (Borge). 3 kunstige Forløsninger af Efterbyrden, Konerne kom sig. Ialt 25 obstetriciske Operationer, hvoraf 2 i Trondenæs, 8 i Ibestad, 6 i Malangen, 5 i Tromsø og 4 i Lyngens Distrikt.

Antallet af **Fødte** og **Døde** vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde					Dødfødte.
		i Alt.	under 1 Aar.		mellem 1 og 15 Aar.	paa Barselseng.	
			i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.			
Trondenæs	293	104	3	18	11	2	14
Ibestad	234	100	-	22	14	1	11
Lenvik	262	119	-	31	36	7	11
Malangen	226	95	3	19	16	1	7
Tromsø	286	124	1	34	34	2	11
Lyngen	212	115	-	28	18	3	12
Skjærvø	162	114	-	36	20	1	6
Tromsø Amt	1 675	771	7 *)	188	149	17	72

Omkomne paa voldsom Maade 50.

*) Ifølge Dødfødteanmeldelserne 15.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 904 Fødte over Døde og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 46. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 11,6 pCt. af samtlige Fødte og 25,3 pCt. af samtlige Døde. Antallet af Døde mellem 1—15 Aar udgjorde 19,3 pCt. af samtlige Døde, og Antallet af Døde under 15 Aar 44,6 pCt. af samtlige Døde. — Af de ifølge Prestelisterne paa Barselseng døde 17 Kvinder er Dødsarsagen opgivet af Læger for 12; af disse døde 8 af Barsel-feber, 2 af Barselkrampe, 1 to Dage efter Forløsning ved Embryotomi og 1, hos hvem der var foretaget Vending formeldst forliggende Moderkage, strax efter Forløsningen paa Grund af Blødning. Desuden døde en Kvinde 6 Maaneder efter Forløsningen af Phlegmone pelvis (metastatisk Leverabsces, Pyæmi). Ingen vides død uforløst.

Lægernes Dødsfortegnelser indeholde Opgave over 142 eller 19,7 pCt. af samtlige ved Sygdom foraarsagede Dødsfald (721). De hyppigst kjendte Dødsarsager vare: Kighoste (13), Lungebetændelse (12), Nervefeber (11), Hjernebetændelse samt Kramper i Barnealderen (tilsammen 11), Barsel-feber og Vatersot (hver 8), Svindsot, Diarrhoe og Strubehoste (hver 7) og Kræft (6).

Veirliget var usædvanlig godt, med tidlig Vaar, god Sommer og lang Høst; Middelterperaturen i Lyngen var + 2,16. Udbyttet af Hø, Potetes og Korn var derfor rigt og Fisket slog ogsaa i Regelen godt til, saa Aaret blev anseet for et Kronaar.

Levemaade og hygieeniske Forholde skildres i det Hele som mindre gode, paa flere Steder, som i Ibestad, Lyngen, Lenvik og de ydre Dele af Malangen som slette. Fra Tromsø anføres de hygieeniske Forholde at være bedre i Landsognet end i Byen, hvor der blandt Almuen hersker større Fattigdom og Urenlighed og Husene overbefolkedes ved Indflytning af fattig Almue fra Nabodistrikterne. Misbrug af Brændevin begynder i Byen at tiltage blandt den yngre Generation, og Sædelighedstilstanden staar paa et meget lavt Trin (Danchertsen).

Af **fattige Syge** opgives behandlet:

i Trondenæs Distrikt	5
i Ibestad	— 33, med en Udgift til Medicin af 63 Spd. 96 Skill.
i Lenvik	— 6
i Malangen	— 10
i Tromsø	— 134, Do. 81 Spd. 87 Skill.
i Lyngen	— 17, Do. 11 Spd. 58 Skill.

tilsammen 205.

Jordemødre blive mere og mere benyttede i Ibestad, Lenvik og Malangens Distrikter; i Tranø Herred benyttedes Jordemoder i Halvdelen af Fødslerne, i Lenviks Herred ved 33 af 124 Fødsler. I Malangens Distrikt, hvor Jordemoderposterne paa Grund af Forflyttelse og Dødsfald den største Del af Aaret vare ubesatte, benyttedes Jordemoderen i Maalselven ved 27 Fødsler, i Malangens Sogn af Balsfjorden ved 14.

I **Sundhedskommissionerne** afholdtes: i Trondenæs Distrikt 1 Møde i Trondenæs Herred, i Ibestad 1, i Ibestads Herred, i Lenvik 2, et i hvert af Tranø og Bergs Herreder, i Malangen 6, to i hvert Herred, i Tromsø 2, et i Byen og et i Tromsø sundets Herred, i Lyngen 3 Møder, et i Lyngen, to i Karlsø, samt i Skjærvø 5 Møder, hvoraf tre i Kvæningen, to i Skjærvø. I Herrederne Kvædfjord, Hillesø og Lenvik afholdtes intet Møde, dels paa Grund af manglende Underretning om Kommunemøder, dels paa Grund af Ordførernes Forhindring. Fra Trondenæs, Ibestad, Malangen, Tromsø sundet og Lyngen anmærkes, at hele Kommunerepresentationen er indtraadt i Sundhedskommissionen. De væsentligste Forhandlingsgjenstande vare: Sundhedspleien i det Hele, enkelte kroniske Sygdomme, Gjennemgaaelse af Listerne over Spedalske, Opnævnelse af Tilsynsmænd, i Tromsø Ordningen af Prostitutionsvæsenet.

De **Vaccineredes** Antal udgjorde:

i Trondenæs Distrikt	117
i Ibestads	— 240
i Lenviks	— 227
i Malangens	— 169
i Tromsø	— 35 (alle i Byen)
i Lyngens	— 154
i Skjærvø	— 126

tilsammen 1068.

Af **retsmedicinske Forretninger** udførtes 4 Obduktionsforretninger, to over Børn, dræbte af Mødrene strax efter Fødselen, en over et i Dølgemaal født Barn, der var henlagt i et Fjøs og dødt af Lungebetændelse, en for at konstatere Dødsarsagen hos en ved Kvæling dræbt russisk Matros. 2 Synsforretninger, den ene over en for Barnefødsel i Dølgemaal mistænkt Kvinde, den anden over Skellet af et 5 Maaneders Foster, der i 8 Aar havde ligget nedgravet under en Bod. Tilsammen 6 retsmedicinske Forretninger, hvoraf tre i Tromsø og en i hver af Trondenæs, Lenviks og Malangens Distrikter.

Om **Amtssygehuset** i Tromsø henvises med Hensyn til Størrelsen af Belægget, de der behandlede Sygdomsformer, Behandlingens Udfald m. v. til de i den almindelige Beretning indtagne Sygehuslister.

Paa et i Ibestad midlertidig leiet Sygehus forpleiedes 13 Syge.

Badeindretning for Damp- og Karbad fandtes paa Amtssygehuset i Tromsø, desuden 2 Dampbadeindretninger lige ved Byen.

Apotheket i Tromsø, Amtets eneste, fandtes ved Visitationen i Orden. Personalet bestod foruden af Apothekeren af 1 examineret Medhjælper og 1 Discipel.

Medicinalpersonalet bestod af 10 Læger, 17 Jordemødre og 30 Hjelpevaccinatører, nemlig i:

1. Trondenæs Distrikt: 1 Læge, boende i Trondenæs; 2 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.
2. Ibestads Distrikt: 1 Læge, boende i Ibestad; 2 Jordemødre; 3 Hjelpevaccinatører.

3. Lenviks Distrikt: 2 Læger, hvoraf en ikke praktiserende, begge boende i Lenvik; 3 Jordemødre; 7 Hjelpevaccinatører.

4. Malangens Distrikt: 1 Læge, boende i Maalselven; 4 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.

5. Tromsø Distrikt: 3 Læger, hvoraf en ikke praktiserer, alle boende i Tromsø; 2 Jordemødre; 3 Hjelpevaccinatører.

6. Lyngens Distrikt: 1 Læge, boende i Lyngen; 2 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.

7. Skjærvø Distrikt: 1 Læge, boende i Skjærvø; 2 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.

XX. Finmarkens Amt.

Amtet, hvis Fladeindhold udgjør 371,4 norske Kvadratmil og som ved Folketællingen den 31te December 1865 havde en Befolkning af 20 329 Indbyggere, af hvilke 8 110 vare Norske, 3 434 Kvæner, 7 500 Lapper (hvoraf 988 Nomader) og 1 285 af blandet Race, er inddelt i følgende Lægedistrikter:

1. Altens Distrikt (95,0 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Alten	med	2 442	Indbyggere.
Talvik	-	1 938	—
Kautokeino	-	738	—
		tilsammen 5 118 Indbyggere.	
2. Loppens Distrikt (9,2 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Loppen og Øxfjord	med	801	Indbyggere.
Hasvik	-	506	—
		tilsammen 1 307 Indbyggere.	
3. Hammerfest Distrikt (26,6 n. □ M.), indbefattende:

Kjøbstaden Hammerfest	med	1 547	Indbyggere.
Herredet Hammerfest Landsogn -		1 446	—
		tilsammen 2 993 Indbyggere.	
4. Maasø Distrikt (4,2 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Maasø	med	933	Indbyggere.
Kjelvik	-	345	—
		tilsammen 1 278 Indbyggere.	
5. Kistrands Distrikt (128,9 n. □ M.), indbefattende:

Herrederne Kistrand	med	1 048	Indbyggere.
Karasjok	-	588	—
Lebesby	-	592	—

tilsammen 2 228 Indbyggere.

6. Tanens Distrikt (17,2 n. □ M. foruden Polmak), indbefattende:

Herredet Tanen	med	1 388	Indbyggere.
Polmaks Distrikt			
af Næsseby Herred -		289	—
		tilsammen 1 677 Indbyggere.	

7. Vardø Distrikt (17,7 n. □ M.), indbefattende:

Kjøbstaden Vardø	med	830	Indbyggere.
Herredet Vardø Landsogn	-	538	—
		tilsammen 1 368 Indbyggere.	

8. Vadsø Distrikt (33,5 n. □ M., Polmak iberegnet), indbefattende:

Kjøbstaden Vadsø	med	1 344	Indbyggere.
Herrederne Vadsø Landsogn -		959	—
Næsseby (med Undtagelse af Polmaks			
Distrikt).	-	886	—
		tilsammen 3 189 Indbyggere.	

9. Sydvarangers Distrikt (39,1 n. □ M.), indbefattende:

Herredet Sydvaranger	med	1 171	Indbyggere.
--------------------------------	-----	-------	-------------

Sundhedstilstanden skildres i det Hele taget som god undtagen i Altens Distrikt og i Loppens i 4de Kvartal. Af epidemiske Sygdomme forekom Nervefeber, Skarlagensfeber og Kighoste, men uden at vinde nogen særdeles Udbredning.

Dødeligheden var dog stor; der døde nemlig 667 eller 30,2 pro mille af den beregnede Folkemængde ved Aarets Midte (22 064). I det foregaaende Aar beløb de Dødes Antal sig til 614 og Dødeligheden til 28,4 p. m., i 1868 henholdsvis til 780 og 36,8 p. m., i 1867 til 597 og 28,6 p. m.; i Femaaret 1861—65 udgjorde det aarlige Middeltal af Døde 516, Middelbefolkningen omtrent 19 344, hvorefter Dødeligheden p. m. bliver 26,7. — Fra Alten anføres, at den idelige Ind- og Udvandring blandt Distriktets Befolkning — Indvandring af Finlændere og Arbeidere fra sydligere Egne, Udvandring især til Amerika — gjør det vanskeligt med nogen Paalidelighed at opstille en tilnærmelsesvis rigtig Dødelighedsprocent (Follum). I Hammerfest By viste Folkemængden ved Optællingen i Anledning af Skatteligningen sig at være 2 067, de Dødes Antal udgjorde 50, hvorefter Dødeligheden bliver 24,2 pro mille.

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** hid sættes følgende for Finmarkens Amt efter Lægernes Opgaver sammendragne Tabel: (se næste Side).

Af **Nervefeber** opgives 165 Tilfælde og 15 Dødsfald (Aaret forud 458 og 37). Sygdommen var fornemmelig udbredt i Altens, Loppens og Vadsø Distrikter. Paa flere Steder forekom Tilfælde af Nervefeber, der paa Grund af, at de optraadte i den mørke Aarstid eller paa Grund af den lange Afstand til Lægen, ikke kom under Behandling. De fleste Tilfælde tilhørte den exanthematisk Form, hvoraf ialt opføres 122 Angrebne med 4 Døde. I Altens Distrikt, hvor alene exanthematisk Typhus blev iagttaget, viste denne sig ogsaa i heromhandlede Aar langt mere smitsom end Ileotyphus. Som Exempel anføres, at paa en Gaard indsygnede hele Familien (10 Personer) efterhaanden af Sygdommen, saa at der til Pleie maatte tilkaldes en Nabofamilie, hvis samtlige Lemmer (6 Personer) næsten paa engang bleve angrebne; kun den først Angrebne døde og ved streng Isolation udbredte Sygdommen sig ikke videre. Til Distriktet bliver Nervefeber næsten hvert Aar en til flere Gange indført fra andre Egne, og der vises en høj Grad af Uforsigtighed ligeoverfor denne farlige Sygdom. Efter sin 25aarige Erfaring, erhvervet ved Iagttagelsen af nogle Tusinde Typhussyge, er Distriktlægen kommen til det Resultat, at Aarstidskonstitutionen er uden Indflydelse paa Nervefeberens Opstaaen, men at denne er en udelukkende smitsom Sygdom, „den opstaar

ikke, den kan ikke angribe Nogen uden ved Smitte“ (Follum). I Loppens Distrikt, hvor exanthematisk Typhus forekom epidemisk, viste der sig hos dem, der angrebes i Epidemiens Begyndelse, rigelige Petecchier, medens Roseolaexanthem senere hen i Epidemien blev mere fremherskende. Paa Hammerfest Sygehus indlagdes for Nervefeber 3 Fiskere, der vare komne dertil fra Fiskeværene eller fra Bankerne. I Kistrand indtraf i de 2 første Maaneder af Aaret nogle Tilfælde paa Østsiden af Porsangerfjorden; Sygdommen var indført ved en Reisende og forplantede sig senere indover Fjorden. I Vadsø optraadte den exanthematisk Typhus næsten udelukkende paa 2de Steder, uden at det lykkedes at paavise disse Lokalepidemiens Sammenhæng indbyrdes eller med tidligere.

Af **Barselfeber** opføres 12 Tilfælde og 7 Dødsfald, hvoraf 1 hos en Kvinde, der var bleven forløst ved Vending. Af Barselmani nævnes et Tilfælde fra Vardø med heldigt Udfald.

Af **Skarlagensfeber** opgives 129 behandlede Tilfælde med 22 Dødsfald (25 og 2 i 1869). I Altens Distrikt, hvorfra der opføres 97 Behandlede med 14 Dødsfald, vare 30 Tilfælde, hvoraf 12 endte dødeligt, komplicerede med Diphtherit. I Vadsø Distrikt krævede Skarlagensfeberen ikke faa Ofre blandt Børn.

I et Tilfælde af **Rosen** med dødelig Udgang anføres Emboli som sekundær Dødsarsag.

Kighoste fortsatte sig fra det foregaaende Aar som Epidemi i Altens Distrikt og ophørte i Februar efter at have varet i omtrent $\frac{3}{4}$ Aar og angrebet den største Del af Børnene i Distriktet. 3 Børn, der døde af Kighoste, ere paa Dødslisten opførte under den sekundære Dødsarsag Lungebetændelse. Til Vardø blev Sygdommen bragt fra Vadsø, hvor Kighoste vandt en betydelig Udbredning og ikke optraadte saa mildt som Aaret forud. Af ialt 155 behandlede Tilfælde medførte 8 Døden (10 af 296 i 1869).

Af **diphtherisk Svælgbetændelse** opgives 18 Tilfælde uden Dødsfald, iblandt hvilke et af Lamhed efter Diphtherit. (I det foregaaende Aar 89 Tilfælde og 25 Dødsfald).

For **Lungebetændelse** behandlede 91 Syge, døde 14, (70 og 8 i 1869). Betændelsens Sæde er opgivet for 24, nemlig hos 11 i højre, hos 10 i venstre og hos 3 i begge Lunger.

Hjernebetændelse nævnes som Dødsarsag hos 3, tuberkuløs Meningit hos 4 og Kramper i Børnealderen hos 1, tilsammen 8 Dødsfald, af hvilke 3 forekom i Vadsø, 1 i hvert af Distrikterne Hammerfest, Maasø, Kistrand, Vardø og Sydvaranger. Af cerebro-spinal Meningit opføres fra Maasø 6 Tilfælde med 2 Dødsfald og fra Tanen 1 Tilfælde med dødelig Udgang. Af disse 7 Tilfælde kom 4

I Finmarkens Amt anmeldte epidemiske Sygdomme.

	Hele Aaret.			Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Ialt opgivne Tilfælde	Deraf døde.	Tiden er opgivet for.												
Nervefeber	157	7	133	8	19	20	18	1	-	1	-	-	9	33	24
Simpel Feber	42	-	29	-	1	1	6	6	3	2	3	4	1	1	1
Barsel-feber	11	6	11	1	-	2	-	-	1	1	3	1	1	1	-
Vandkopper	12	-	12	2	8	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
Skarlagensfeber	129	22	127	-	3	4	8	17	22	19	10	16	10	10	8
Rødlinger	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-
Rosen	14	1	14	1	1	4	1	2	-	2	-	-	2	1	-
Kighoste	155	8	155	32	71	7	10	8	3	9	2	4	5	4	-
Diphtherisk Svælgbetændelse	18	-	17	4	-	-	-	-	1	3	-	-	2	-	7
Strubehoste	2	1	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
Kusma	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Akut Bronchit og andre catarrhalske Tilfælde	358	5	330	8	13	48	95	38	17	16	16	13	10	23	33
Lungebetændelse	91	12	70	3	3	4	9	11	6	4	2	3	12	9	4
Pleurit	4	1	3	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Gigtfeber	7	-	5	-	-	-	1	1	1	-	-	-	1	1	-
Koldfeber	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	159	3	155	15	8	19	22	30	7	12	15	6	5	8	8
Blodgang	22	1	20	2	2	-	2	3	1	1	-	-	4	2	3
Skjørbug	30	1	25	2	3	4	5	4	2	1	1	-	1	1	1
Tilsammen	1215	68	1111	79	133	113	177	121	65	72	52	48	66	94	91

	Ialt opg.		Fordeling paa Lægedistrikterne.																	
	Tilfælde.	Dødsfald.	Alten.		Loppen.		Hammerfest.		Maasø.		Kistrand.		Tanen.		Vardø.		Vadsø.		Sydvaranger.	
			Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Nervefeber	165	15	59	4	28	-	5	2	20	8	1	-	9	1	5	-	38	-	-	-
Simpel Feber	42	-	-	-	-	-	14	-	24	-	-	-	-	-	3	-	1	-	-	-
Barsel-feber	12	7	5	2	-	-	4	2	-	-	1	1	-	-	-	-	2	2	-	-
Vandkopper	12	-	-	-	-	-	10	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	129	22	97	14	-	-	-	-	14	-	-	-	-	-	-	-	18	8	-	-
Rødlinger	2	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rosen	14	1	-	-	-	-	9	1	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-
Kighoste	155	8	105	-	6	-	5	3	-	-	2	-	-	4	-	33	5	-	-	-
Diphtherisk Svælgbetændelse	18	-	-	-	-	-	10	-	-	-	4	-	-	3	-	1	-	-	-	-
Strubehoste	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-
Kusma	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Akut Bronchit og andre catarrhalske Tilfælde	358	5	-	-	1	-	93	-	33	1	4	-	5	-	124	-	56	4	42	-
Lungebetændelse	93	14	15	4	5	1	2	-	4	1	3	-	2	1	33	4	25	2	4	1
Pleurit	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	2	1	1	-	-
Gigtfeber	7	-	-	-	-	-	3	-	1	-	-	-	-	2	-	1	-	-	-	-
Koldfeber	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	162	6	-	-	2	-	51	5	10	1	4	-	3	-	77	-	-	-	15	-
Blodgang	22	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	18	1	-	-	-
Skjørbug	30	1	6	-	2	-	4	1	-	-	-	-	-	11	-	3	-	4	-	-
Tilsammen	1229	82	287	24	45	1	212	14	106	11	19	1	19	2	276	5	199	23	66	1

under Behandling i Juni, 2 i Juli og 1 i November; af de Behandlede vare 4 af Mand-, 3 af Kvindekjøn, 4 under, 3 over 15 Aar. I Maasø forekom Sygdommen paa Gjesvær hos 2 Familier, der boede i samme Hus; den ytrede sig med febrilske Phænomener, stærk Hovedpine, contraherede Pupiller, næsten stadig Jamren og Uro samt Smerter i hele Kroppen og især i Ryggen, forbundne med Stivhed. Veirliget udmærkede sig paa samme Tid ved pludselige Overgange i Temperaturen (Hagerup).

For kronisk og afebril **Rheumatisme** behandlede 4 Læger i Hammerfest, Maasø, Vardø og Sydvarangers Di-

striker 70 Personer, 40 af Mand-, 30 af Kvindekjøn; 2 under, 68 over 15 Aar gamle.

Det behandlede Tilfælde af **Koldfeber** var et Recidiv hos en Mand, der havde paadraget sig Sygdommen i Sverige.

Skjørbug synes i de seneste Aar at være meget aftaget i Vardø Distrikt, de fleste Tilfælde iagttoges hos Fiskere og Søfolk, navnlig blandt Russerne (O. Lindboe).

Veneriske Sygdomme. Følgende Tabel viser de paa Sygehusene behandlede Tilfælde af Syphilis:

Amtssygehuset i	Tilbageiggende fra forrige Aar.			Indkomne.			Af de indkomne Tilfælde vare:		Udgaade		Tilbageiggende ved Aarets Udgang.			Samlet Antal Forplejningsdage.	Antal Forplejningsdage for hver Udskreven.
	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	primær Syphilis.	sekundær	helbredede	i Bedring.	Md.	Kv.	Tils.		
Hammerfest	-	-	-	3	1	4	2	2	2	1	-	1	1	128	42,7
Vadsø	1	1	2	3	1	4	-	4	4	-	2	-	2	403	100,7
Tilsammen	1	1	2	6	2	8	2	6	6	1	2	1	3	531	

Udenfor Sygehus opgives 11 Personer at være behandlede for Syphilis, nemlig 4 i Hammerfest, 1 i Kistrands, 3 i Vardø og 3 i Vadsø Distrikt; 9 vare af Mand-, 2 af Kvindekjøn, 4 under og 7 over 15 Aar; 1 led af primære, 9 af konstitutionelle og 1, der døde, af hereditære Tilfælde. Af 8 i Hammerfest i og udenfor Sygehus behandlede Tilfælde forekom fem hos fremmede Søfolk. For Gonorrhoe og Urethrit behandlede i Alten 1, i Loppen 1, i Hammerfest 9, i Vardø 13 og i Vadsø 3, tilsammen 27, 24 af Mand-, 3 af Kvindekjøn, alle over 15 Aar.

9 **Spedalske** kjendtes ifølge Overlægens Beretning ved Udgangen af det foregaaende Aar; i 1870 var Tilgangen 2, hvoraf 1 overseet ved tidligere Tællinger og 1 ny tilkommen. Afgangen var 2, hvoraf 1 døde og 1 blev indlagt i Stiftelse. Antallet af kjendte Spedalske ved Aarets Udgang var altsaa 9, hvoraf 3 i Altens, 3 i Loppens, 2 i Hammerfest og 1 i Vardø Distrikt; 6 vare af Mand-, 3 af Kvindekjøn.

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om endel af Lægerne behandlede, væsentlig **kroniske Sygdomme**: (se Tabellen paa næste Side.)

Fnat siges at være almindelig i Loppen, men ikke hyppig i Kistrand. **Skurv** anføres at være temmelig sjælden i Loppens Distrikt.

Kjertelsyge siges ligesom før at være almindelig i Hammerfest Distrikt.

Af **Svindstot** opføres 9 Dødsfald, hvilket udgjør 5,8 pCt. af samtlige 156 af Lægerne opgivne, ved Sygdom foraarsagede Dødsfald. (I 1869 var Forholdet 14 af 189 eller 7,4 pCt.) For de enkelte Lægedistrikter var Forholdet mellem opgivne Dødsfald af Svindstot og samtlige opgivne Dødsarsager i heromhandlede Aar følgende:

Lægedistrikt.	Opgivne Dødsfald af Svindstot.	Opgivne Dødsarsager ialt.	Forhold i pCt.
Alten	1	31	3,2
Loppen	-	5	-
Hammerfest	3	35	8,6
Maasø	-	19	-
Kistrand	-	3	-
Tanen	1	6	16,7
Vardø	1	14	7,1
Vadsø	2	40	5,0
Sydvaranger	1	3	33,8
Finmarkens Amt	9	156	5,8

Kraft. Sygdommens Sæde er opgivet for 3 Døde, nemlig i Læberne, Tungen og Mavesækken.

Liste over kroniske Sygdomme.

	Hele Aaret.		Af de Be- handlede, hvis Kjon er opgivet, vare			Af de Be- handlede, hvis Alder er opgivet, vare			Antal af anmel- dende Læger.		Ialt opgivne Tilfælde.		Ialt opgivne Døde.		Fordeling paa Lægedistrikterne.											
	Behandlede.	Deraf Døde.	Mk.	Kv.	Børn (under 15 Aar).	Voire (over 15 Aar).	Antal af anmel- dende Læger.	Ialt opgivne Tilfælde.	Ialt opgivne Døde.	Alten.	Loppen.	Hammerfest.	Maasø.	Kistrand.	Tanen.	Vardø.	Vadsø.	Sydvarangers.								
Enat.	74		38	31	36	37	8	74		6		8	6	9	11	9	5									
Kjertelsyge	41		27	14	38	3	6	42	1	4		8	1		4											
Rachit	1		1		1		1	1							1											
Svindst	14		8	6		13	6	16	1	1				1	6	2	1	1								
Kræft.	6		6			6	4	7	1	1					3	2	2									
Vatersot og Morbus Brighti	9		7	2	1	8	5	9		1		2	1	1												
Blegsot og Anæmi	53		2	51	12	41	6	53	18		13	3	1		11	5	3									
Hysteri	10			10		10	3	10			7		1	2												
Menstruationsuordener	17			17		17	3	17			9	6			2											
Kardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi	251		137	114	24	227	9	252	63	9	37	21	1	20	60	19	16									
Ormesygdomme	26		16	10	23	3	5	26	10		4	10			1		1									
Drankersygdomme	3		3			3	2	3			2				1											

Cardialgi og kronisk Gastrit siges at være meget almindelige i Loppens, Hammerfest, Vardø og Vadsø Distrikter; som Aarsag til Sygdommene fremhæves overdreven Nydelse af Kaffe og mindre hensigtsmæssigt tilberedede Spiser, f. Ex. det grove sure Rugbrød af russisk Mel, der almindeligt spises i Vadsø Distrikt; fra Vardø

nævnes som mulig Aarsag Brugen af varm Aftensmad (især fersk Fisk), umiddelbart før Sengetid.

For **Drankersygdom** behandledes 3 Personer, af hvilke 2 lede af Delirium tremens, 1 døde.

Af **Sindssygdom** sees ialt 7 nye Tilfælde at være komne under Behandling i Hjemmet, hvoraf 2 i Altens, 3 i Hammerfest, 1 i Vardø og 1 i Sydvarangers Distrikt; 4 af disse vare af Mand-, 3 af Kvindekjøn; Alder er opgivet for 5, af hvilke 1 var under, 4 over 15 Aar. Sygdommens nærmere Beskaffenhed er opgivet for 4, af hvilke 1 led af intermitterende Mani, 1 af Dements, 1 af Idioti og 1 af Epilepsi. 3 Sindssyge anføres at være helbredede. I Altens Ditsrikt forpleiedes 6 Sindssyge for offentlig Regning, i Loppens 1 for Amtskommunens og 1 for vedkommende Fattigvæsens Regning, i Hammerfest i Aarets Løb for Amtskommunens Regning 6, af hvilke tre helbrededes, for Fattigvæsenets Regning 3 Idioter, i Kistrands 2 for Amtskommunens Regning, i Tanens 1 og i Vadsø 2 for Amtskommunens Regning, i Sydvarangers Distrikt 1 for Fattigvæsenets Regning. Amtskommunens Udgifter til de Sindssyges Forpleining udgjorde 707 Spd. 78 Skill., og Udgifterne til Medicinalvæsenet i det Hele 6 002 Spd. 108½ Skill., hvoraf 1 019 Spd. 95 Skill. vedkom selve Amtskommunekassen, 4 983 Spd. 13¼ Skill. Finmarkens Medicinalfond.

Øiensygdomme, især Conjunktiviter, siges som før at være almindelige i Vardø Distrikt, især under Fiskerierne. For Conjunctivit behandledes 17 Personer i Hammerfest, for Keratit tilsammen 11 i Loppens, Hammerfest og Vadsø Distrikter.

For **Broktilfælde** behandledes i Loppens og Hammerfest Distrikter 2 Personer, 1 voksen Mand og 1 Dreng; den sidstnævnte døde.

Følgende **chirurgiske Operationer** opgives at være udførte: 1 Exartikulation af en overtallig Tømmelfinger, 1 af en Stortaa, 1 Borttagelse af en Kræftsvulst i Ganen ved Ætsning, 1 af en Ranula, 1 Tenotomi af Achillessenen ved Klumpfod, 3 Repositioner af Brok, 1 Reposition af luxeret Overarm, 1 af luxeret Finger, 1 Borttagelse af en Svulst paa Øienlaaget. Desuden nævnes Borttagelse af et Par Negle uden nærmere Opgave over Antallet.

Følgende **obstetriciske Operationer** opgives at være udførte af Læger: 2 Tangforløsninger, begge paa Grund af Vesvækkelse med heldigt Udfald for Børnene; en af Konerne døde. Om dette Dødsfald beretter Distriktslægen i Kistrand Følgende: „19de September blev jeg hentet til en Barselkone i Sandvik i Kistrand, 2 Mile fra mit Hjem. Det var en velstaaende Søfinfamilie; Manden har været gift en Gang før og hans første Kone døde

efter Barselseng, var dog længe syg forinden. Ved min Ankomst fik jeg vide, at Konen var Førstefødende, 37 Aar gammel, og at Fødselen skulde have været i 3 Døgn. Konen saa meget udmattet, og ophidset ud, havde af og til Veer, under hvilke hun aldrig holdt sig i Sengen, men i Almindelighed laa paa Knæerne paa Gulvet med Overkroppen støttet i en anden Kones Favn. I de vefri Mellemrum, der vare temmelig lange, laa hun snart i Sengen, snart gik hun om i Værelset og ud i Kjøkkenet. At faa hende til at ligge nogenlunde stille i Sengen var umuligt. De Omboende, der vare tilstede for at bivaane denne Scene, fik jeg endelig fjernet, saa kun Husets Folk og et Par gamle Koner, der havde ageret Fødselshjelpersker, vare tilstede. Der hengik Timer med Overtalelser, inden jeg kunde faa hende undersøgt, hvilket jeg neppe tror var at skrive paa Blufærdighedens Regning. Jeg fandt da Vandet afgaaet og Hovedet staaende i øverste Aabning. Paa Grund af Konens Udmattelse og de daarlige Veer bestemte jeg mig til at bruge Tang, hvilket dog ei blev tilladt før ved Midnatstid. Imidlertid havde en af de gamle Koner flere Gange havt det travlt med at rette paa Fosterhovedet ved at bringe Haanden op i Vagina, og der var ingen anden Maade at faa hende fjernet paa end ved at trække hende efter Haaret. Tangforretningen gik heldig for sig og med levende Barn. Ved Undersøgelsen strax efter var Placenta endnu ei løsnet og jeg vilde derfor give Konen nogle Minutters Ro. Denne Frist blev imidlertid af Ægteparret benyttet saaledes, at Konen hængte sig paa Mandens Ryg med Armene om hans Hals, medens han tog Tag i hendes Ben, hoppede omkring og rystede hende, saa Blodet fra Vagina sprøitede om paa Gulvet i alle Retninger. Dette skulde formentlig være en Maade at fjerne Efterbyrden paa; denne kom dog ei. Nu lagde Konen sig paa Sengen og vilde ikke tilstede videre Indgreb, hvorfor Placenta blev, hvor den var; strax derpaa sov hun ind. Da saaledes Intet var at gjøre, lagde jeg mig en Stund paa Gulvet og sov. Kl. 5 om Morgenen fornyede jeg igjen mine Forestillinger om Nødvendigheden af at skille Konen ved Efterbyrden, men med bestemt Negtelse baade af hende og Manden. En af de Gamle vidste ogsaa at fortælle, at Efterbyrden var kommen og var kastet ud, uden dog at ville angive, hvor den var at finde, eller hvem, der havde taget den bort. Konen døde 3 Dage efter." (Bjerregaard.) 1 Vending med uopgi- vet Indikation og Udfald for Konen, Barnet var dødfødt. 1 Keisersnit, hvorom Distriktslægen i Vardø beretter Følgende: En dværgagtig liden, 37³/₄ Aar gammel Kone med skjævt forsnevret Bækken, hvis Conjugata ikke over- skred 2¹/₄", havde 3 Gange før været kunstig forløst, 1ste

Gang i 1858 ved Tang (?) med dødt Foster, 2den Gang i 1860 ved Perforation og Exartikulation af en Arm, 3die Gang i 1865 ved Perforation. Keisersnit var før flere Gange foreslaaet, men negtet. Ved Fødselsarbeidets Begyndelse opfordrede Konen med Mandens Samtykke Distriktslægen til ved Keisersnit at forsøge paa at redde Barnets Liv. Operationen, der foretoges gjennem linea alba, udførtes med Assistance af Marinelæge Rynning samt Stedets Jordemoder og én af Byens Borgere. Barnet er fremdeles ilive og friskt, Konen døde den 5te Dag efter Forløsningen af Peritonit (O. Lindboe). 2 kunstige Forløsninger af Moderkagen; om den ene Operation er anført, at Moderkagen var fastsiddende og at Udfaldet var heldigt for Konen. Tilsammen 6 obstetriciske Operationer, nemlig 1 i Altens, 2 i Hammerfest, 1 i Ki- strands og 2 i Vardø Distrikt.

Antallet af Fødte og Døde vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	i Alt.	Døde				Død- føde. ²⁾
			i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.	mel- lem 1-15 Aar.	paa Bar- sel- seng.	
Alten	185	165	1	40	59	3	3
Loppen	47	44	-	4	10	1	2
Hammerfest	129	96	-	25	21	2	7
Maasø	40	40	-	6	13	2	1
Kistrand	71	38	1	11	1	2	3
Tanen	57	19	-	6	1	-	3
Vardø	71	48	-	8	11	2	3
Vadsø	225	171	-	53	55	-	6
Sydvaranger ...	78	47	-	13	10	2	2
Finmarkens Amt	903	668	2 ¹⁾	166	181	14	30

Omkomne paa voldsom Maade 64.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 236 Fødte over Døde, og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 73,9. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 18,6 pCt. af samtlige Fødte og 25,2 pCt. af samtlige Døde. Antallet af Døde mellem 1—15 Aar udgjorde 27,1 pCt. af samtlige Døde og Antallet af Døde under 15 Aar udgjorde 52,3 pCt. af samtlige Døde.

Lægernes Beretninger indeholde nærmere Oplysning om 11 døde Barselkoner, af hvilke 7 døde af Barsel-feber (2de efter obstetricisk Operation), 1 af Peritonit 5 Dage efter Forløsningen ved Keisersnit, 1 uforløst af Livmoder- bristning, Konen, en Førstefødende havde ligget paa 3die Døgn i Fødselsarbeide, og døde omtrent 12 Timer før Lægens Ankomst, examineret Jordemoder var ikke til-

¹⁾ Ifølge Dødfødteanmeldelserne 8.

²⁾ de i 1ste Døgn Døde ikke iberegne.

kaldt (Hagerup); desuden døde paa Barselseng en Kone, der var forløst ved Vending og 1 af Lungebetændelse.

Lægernes Dødsanmeldelser indeholde ialt Opgave over 156 eller 25,9 pCt. af samtlige ved Sygdom forårsagede Dødsfald (603). De hyppigste opgivne Dødsårsager vare: Skarlagensfeber (22), Nervefeber (15), Lungebetændelse (14), Svindsot (9), Kighøste, Hjerneslag (hver 8), Hjernebetændelse og Kramper i Børnealderen (tilsammen 8), Barselfeber (7).

Veiriget skildres som temmelig gunstigt i Loppen, som misligt fra Vardø. Aarets første Maaneder vare taaelig milde, Sommeren i det Hele kold og regnfuld; Vinteren, der kom tidligt, udmærkede sig ved stærkt Snefald uden synderlig Kulde. I Tanen rasede 2den og 3die December en orkanagtig Storm, der vedvarede i 2 Døgn. Høsten gav et godt Udbytte, hvilket ogsaa var Tilfældet med Multehøsten i Vadsø Distrikt. Fra Maasø omtales Vaarfisket enkelte Steder at have givet et godt Udbytte, Sommerfisket slog jevnt godt til.

Med Hensyn til Levemaade og hygieeniske Forholde anføres fra Loppen, at den største Del af den mindre bemidlede Befolkning staar paa et lavt Trin med Hensyn til Sands for Renlighed og Orden, Husfid og økonomisk Husstel, ligesom ogsaa hvad angaar Boligernes Indredning og Opførelse (P. M. Selmer). Byen Hammerfest er mindre overbefolket i trange Husrum end før, Renligheden synes at være bleven større, hvortil væsentligt har bidraget, at Byen er bleven forsynet med en fortrinlig Vandledning. Brændevinsdrik siges sammesteds ikke at være i Aftagende, medens det derimod fra Alten og Tanen bemærkes, at Nydelse af Spirituosa ikke er synderlig stor. I Alten voxer Forbrugen af Kaffe betydeligt, den drikkes indtil 5 Gange dagligt. I Maasø er Brugen af Potetes bleven temmelig almindelig, medens de for et Par Aar siden neppe var at se hos Almuesmænd. Fra Vadsø bemærkes, at der i heromhandlede Aar ikke har været saa stor Overfyldning af Husene som i de foregaaende Aar, hvilket tilskrives, at Indvandringen fra Finland paa Grund af et Par bedre Aaringer i dette Land var noget mindre end før.

Af fattige Syge behandledes ifølge Lægernes Opgaver:

i Altens Distrikt 1 paa Sygehuset.
i Hammerfest — 36, hvoraf 25 paa Sygehuset.

Lateris 37.

Transport 37.

i Maasø Distrikt 2
i Kistrands — 1
i Tanens — 4
i Vardø — 17
i Vadsø — 79
i Sydvarangers — 3

tilsammen 143.

For Finmarkens Medicinalfonds Regning behandledes i Vardø 16 paa Sygehuset og 224 udenfor dette, de fleste i April (104) og Mai (95), paa Vardøhus Fæstning kom 82 Sygdomstilfælde under Behandling. — Jordemødrene i Loppens Distrikt, i Lebesby og Tanens Herreder, i Vardø Landsogn og i Vadsø Distrikt siges at have liden Søgning dels paa Grund af den spredte Befolkning dels paa Grund af Almuens Træghed til at ombytte noget Gammelt — Hjelpekoner — med Nyere — de examinerede Jordemødre. Jordemoderen for Vardø Landsogn, der fik sin egen examinerede Fødselshjelperske i 1869, har derfor efter 1¼ Aars Tjeneste opsagt sin Bestilling (O. Lindboe). Jordemoderen i Sydvaranger bistod kun ved 5 Fødsler, I Karasjok af Kistrands Distrikt benyttedes derimod Jordemoderen ikke sjelden.

I Sundhedskommissionerne afholdtes i Altens Distrikt 2 Møder, et i Alten, et i Talvik; i Loppens Distrikt intet Møde; i Hammerfest Distrikt 3 Møder, et i Byen, to i Landsognet; i Maasø Distrikt 1 i Herredet af samme Navn; i Kjelvik gik et Par Møder overstyr; i Kistrands Distrikt 2 i Karasjok; i Lebesby og Kistrands Herreder intet Møde dels paa Grund af Uveir, dels paa Grund af Ordførerens Sygdomsforfald; i Tanens Distrikt intet Møde „paa Grund af manglende Anledning“; i Vardø Distrikt intet Møde; for Landsognet, hvor et Møde blev forhindret ved stormende Veir, oprettedes Sundhedskommission ved Kommunebeslutning af 20de September 1870, hvorved alle Repræsentanter indtraadte som Medlemmer og Medlemmerne vedtog at fungere som Tilsynsmænd, hver i sin Kreds. I Vadsø Distrikt 2 Møder, et i Byen og et i Landsognet; i Sydvarangers Distrikt 1 Møde. Hele Kommunerepresentationen siges at være indtraadt i Sundhedskommissionen i Maasø og Kistrands Distrikter. Som Gjenstand for Forhandlingerne nævnes Sundhedstilstanden og spæde Børns Pleie i Hammerfest Landsogn, Kvindens Forhold under Fødsel og Barselseng, Loven om Sundhedskommissioner i Karasjok. I Hammerfest By omhandlede nogle sanitære Misligheder, i Maasø indkaldtes en Mand, der ved Misforstaaelse havde overtraadt de vedtagne Sundhedsforskrifter med Hensyn til Opførelse af en Fjæsgamme. I Vadsø afholdtes

et Møde i Anledning af at et betydeligt Antal Hvalkropper, der i Løbet af Sommeren vare indbragte paa Havnen, agtedes optrukne paa Land for at opbevares til næste Vaar; som Følge af Sundhedskommissionens Henvendelse til Vedkommende bleve disse Aadslere buxerede ud i Fjorden. I Byen paabegyndtes en Inspektion af samtlige Huse, i Landsognet sammenkaldtes i Herredets største Fiskevær et Møde af samtlige Husfædre i Anledning af den herskende Skarlagensfeber-Epidemi. I Sydvaranger siges de forskjellige Sprog at danne en væsentlig Hindring for Sundhedskommissionens Virksomhed. De for Kjelviks og Sydvarangers Herreder vedtagne Sundhedsforskrifter erholdt henholdsvis under 19de September og 29de Januar 1870 kongelig Approbation.

De Vaccineredes Antal udgjorde:

i Loppens	Distrikt	5
i Hammerfest	—	49
i Maasø	—	38
i Kistrands	—	22
i Tanens	—	4
i Vardø	—	43
i Vadsø	—	112

tilsammen 273.

I Altens Distrikt foretoges paa Grund af den udbredte Skarlagensfeber ingen Vaccination, der kun kan finde Sted i den korte Sommer. I Hammerfest By vaccinerer Distriktslægen, i Landdistriktet siges Almuen at være meget uvillig til at møde frem til Vaccination, hvorfor Børnene sjelden blive vaccinerede før i den skolepligtige Alder. De fra Vadsø Distrikt opførte Vaccinerede tilhørte alle Byen Vadsø, hvor Distriktslægen vaccinerer; i Landsognet og i Næsseby mødte om Vaaren ingen frem til Vaccination paa Grund af Fisket og senere blev Vaccination ikke fremmet formedelst den store Sygelighed blandt Børn. I Sydvaranger slog ikke Vaccinelymfen an, Vaccinationen er her forbunden med store Vanskeligheder paa Grund af den spredte Befolkning.

3 retsmedicinske Forretninger opgives at være udførte, hvoraf 1 i Vardø og 2 i Vadsø, nemlig en Obduktionsforretning over et Barn til Bestemmelse af Dødsårsagen og to over i Dølgemaal fødte Barn.

Af almindelige Sygehuse har Amtet 3, nemlig i Alten, Hammerfest og Vadsø, af Sygehuse, der kun pleie at benyttes i Fisketiden, 4, nemlig Breviks, Maasø, Gamviks og Vardø Sygehuse. Breviks Sygehus i Loppen var i Drift fra 6te Februar til 22de April, Maasø gennem hele Aaret, Gamviks Sygehus i Tanen fra 15de April til 16de

Juni, Vardø fra 13de Januar til 27de September. Ved Altens Sygehus udgjorde de samlede Udgifter til Sygebehandling 24 Skill. pr. Forpleiningsdag, paa Maasø Sygehus beløb Udgiften for Sygeforpleiningen sig til 32 Skill. pr. Forpleiningsdag; ved Hammerfest Sygehus har Økonomen for de Syges Bospising, for Opvarmning og Oplysning af Sygestuerne, Renholdelse og Vadsk 32 Skill. daglig for hver Syg og en Løn af 60 Spd. aarlig, Betalingen for de Syge er daglig 30 Skill. for Medicinalfondets Syge og for Fattigvæsenernes Syge inden Lægedistriktet, 45 Skill. for private Syge inden Distriktet og 53 Skill. for fremmede Syge. Ved Vardø Sygehus udgjorde de samlede Udgifter 671 Spd. 3 Skill., hvoraf til Sygeforpleiningen 218 Spd. 82 Skill. Om Sygehüsenes Belæg, de der behandlede Sygdomme, Behandlingens Udfald m. v. henvises til de i den almindelige Beretning indtagne Sygehuslister.

Badeindretningen ved Hammerfest Sygehus, for Kar- og Dampbad, har god Søgning, i Vardø By haves en Karbadindretning ved Sygehuset samt to private Dampbade, i Sydvaranger have flere Kvæner i sine Huse et Slags russiske Dampbade.

De to Apotheker, i Hammerfest og i Vadsø, fandtes ved Visitationen i Orden. Personalet bestod ved hvert Apotek foruden af Apothekeren af 1 Discipel, ved Vadsø Apotek desuden af en examineret Medhjælper, der fra Begyndelsen af April til Begyndelsen af Oktober bestyrede et Filialapotek i Vardø. Ved Vadsø Apotek bestod en Discipel Medhjælperprøven.

Medicinalpersonalet bestod af 9 Læger, 19 Jordemødre og 26 Hjelpevaccinatører, nemlig i:

1. Altens Distrikt: 1 Læge, bosat i Alten; 3 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.
2. Loppens Distrikt: 1 Læge, bosat paa Breviks Sygehus; 2 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.
3. Hammerfest Distrikt: 1 Læge, bosat i Hammerfest; 2 Jordemødre; 2 Hjelpevaccinatører.
4. Maasø Distrikt: 1 Læge, bosat i Maasø; 2 Jordemødre; 3 Hjelpevaccinatører.
5. Kistrands Distrikt: 1 Læge, boende i Kistrand; 2 Jordemødre; 3 Hjelpevaccinatører.
6. Tanens Distrikt: 1 Læge, boende i Tanen; 2 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.
7. Vardø Distrikt: 1 Læge, boende paa Vardøhus; 2 Jordemødre; 2 Hjelpevaccinatører.
8. Vadsø Distrikt: 1 Læge, bosat i Vadsø; 3 Jordemødre; 2 Hjelpevaccinatører.
9. Sydvarangers Distrikt: 1 Læge; 1 Jordemoder; 2 Hjelpevaccinatører.

C. Uddrag og Sammenstilling

af de ifølge Lov af 27de Februar 1866 og Indre-Departementets Cirkulære af 17de Marts samme Aar fra Dyr lægerne indkomne Beretninger om Sundhedstilstanden blandt Husdyrene og om Veterinærvæsenets Tilstand m. m. i 1870,*)

Sundhedstilstanden blandt Husdyrene skildres almindelig som god fra den største Del af Landet. Som i forrige Aar herskede der imidlertid Benskjørhed blandt Kvægbe-

*) Ifølge den officielle Fortegnelse over autoriserede Dyr læger i 1870 var deres Antal 74; lægges hertil 2, der praktiserede i heromhandlede Aar, men først ere optagne paa Fortegnelsen for 1871, bliver deres Antal 76, af hvilke mindst 2 ikke befatte sig med Dyr lægepraxis.

Beretning er indkommen fra 60 Dyr læger, hvoraf:

i Christiania By: 3 (af tilsammen 7 Dyr læger).

i Akershus Amt: 5 (af tilsammen 9 Dyr læger), bosatte i Nannestad, Eidsvold, Sørum, Høland, Aas.

i Smaalenenes Amt: 6 (af 7 Dyr læger), bosatte i Fredrikstad (2), Sarpsborg, Fredrikshald, Moss, Eidsberg.

i Buskeruds Amt: 4 (af 5 Dyr læger), bosatte i Drammen, Kongsberg, Hønefos, Norderhøng.

i Jarlsberg og Laurvigs Amt: 2 (af 3 Dyr læger), bosatte i Tønsberg og Holmestrand.

i Hedemarkens Amt: 9 (o: alle), bosatte i Kongsvinger, Grue, Elverum (2), Tønset, Romedal, Vang og Ringsaker (2).

i Christians Amt: 8 (af 9), bosatte i Jevnaker, Gran, nordre Aurdal, Land, Gjøvig, Toten, nordre Fron, Vaage.

i Bratsbergs Amt: 3 (o: alle), bosatte i Skien, Hiterdal, Hvideseid.

Fra Nedenæs Amt ingen. Amtet har en Dyr læge, bosat i Arendal.

i Lister og Mandals Amt: 1 (o: den eneste), bosat i Christiansand.

i Stavanger Amt: 1 (den eneste) bosat i Stavanger By.

i søndre Bergenhus Amt: 3 (o: alle), bosatte i Bergen, Vos, Stordøen.

i nordre Bergenhus Amt: 1 (af 2), bosati Dale i Søndfjord.

i Romsdals Amt: 1 (o: den eneste), bosat i Molde.

i søndre Trondhjems Amt: 4 (af tilsammen 5), bosatte i Trondhjem (2), Flaas i Melhus, Meldalen.

sætningerne i Buskeruds, Hedemarkens, Christians og Nordre Trondhjems Amter. Fra Christians Amt berettes Sygdommen dog at være betydeligt i Aftagende. I nordre Trondhjems Amt havde derhos i den første Halvdel af Aaret Kværke en epizootisk Udbredning; den var dog af en forholdsvis mild Karakter. Skab blandt Faarene synes vistnok at være i Aftagende men er dog fremdeles betydelig udbredt især i Bergens Stift.

De væsentligste i 1870 hos

Hesten

behandlede Sygdomme vil sees af følgende, af Dyr lægernes Beretninger sammendragne Tabel: (se Tabel No. I.)

Foruden de i Tabellen anførte Dødsårsager nævnes:

	Antal Dræbte.	Antal Døde.
Tarmslyngning	-	1
Pyæmi	1	-
Mavekræft	-	1
Hjertefeil	-	1
	1	3

I Tabellen er opført: 124 dræbte og 138 døde. Til-

i nordre Trondhjems Amt: 8 (o: alle), bosatte i nordre Stjørdalen, Frosten (2), Økogn, Levanger, Verdalen, Indersøen, Overhalden.

i Nordlands Amt: 1 (o: den eneste), bosat i Vefsen.

i Tromsø Amt findes ingen Dyr læge, og en i Finmarkens Amt bosat udover ikke Dyr lægepraxis.

sammen have altsaa Opgave over 125 Heste, der ere dræbte, og 141, der ere døde formedelst Sygdom.

Af **Typhus** forekom i Aarets Løb et Par begrændsede Epizootier, saaledes i Småalenenes Amt, hvor paa en Gaard i Id Herred hele Besætningen, 6 i Tallet, angrebes; Sygdommens Udbredelse hindredes ved Isolation af de syge Dyr og Desinfektion af Staldrummene (Nielsen). I Jarlsberg og Laurvigs Amt iagttoges Sygdommen den 1ste December paa en Fritzø Jernverk tilliggende Gaard i Nærheden af Laurvig, og den 3die samme Maaned angrebes en af Verkets 28 paa samme Stald staaende Heste; inden Aarets Udløb bleve 14 Verket tilhørende Heste angrebne af Sygdommen, af hvilke 13 døde eller dræbtes, 1 helbrededes efter omtrent en Maanedes Henstaaen. I Januar 1871 iagttoges et Par mildere eller tvivlsomme Tilfælde paa noget fjernere Steder, hvormed Sygdommen ophørte. Mod samme anordnedes streng Afsondring mellem de syge og sunde Heste og disses Røgttere; Gjødningen af de Syge nedgroves, Kadaverne nedgroves uden Afhudning og paastrøedes Kalk; Staldene, Sæletøi og Staldrekvister rensedes, desinficeredes med Chlorkalk og Carbolsyre og udluftedes. Indtil 1 Maaned efter det sidst indtrufne Tilfælde stode samtlige angrebne Besætninger under Politiofsyn (D. D. Kolderup).

Snive og Springorm var mindre udbredt i dette end i det foregaaende Aar. Nogle Tilfælde forekom i Bratsbergs Amt, et i nordre Trondhjems Amt. Der foretoges Desinfektion af Stalde og Redskaber (Skar).

Kværke har i dette som i det foregaaende Aar havt en betydelig Udbredelse — især i nordre Trondhjems Amt. Sygdommen angives dog i det Hele at have været mild. I det nævnte Amt standsede Epizootien først ud paa Sommeren. Smitten angives som en væsentlig Aarsag til Udbredelsen.

Strengel var noget mindre udbredt end i det foregaaende Aar og i det Hele mild.

Asthma har som almindeligt forekommet i et ikke ubetydeligt Antal Tilfælde. Mod Sygdommen anbefales det i høi Grad at sætte de angrebne Dyr udelukkende paa Mel- og Klidfodring med Tilsætning af lidt Kalk (I. G. Bang).

Ved **Kastrationer** anlagdes hyppigst Klemme paa Sædstrengen. Enkelte Gangs anvendtes Ombinding eller Afbrænding af samme.

Koen.

Følgende Tabel giver en Oversigt over de vigtigste hos dette Dyr iagttagne Sygdomme: (se Tabel II.)

Foruden de i Tabellen opførte Dødsarsager anføres

	Antal Dræbte.	Antal Døde.
Naal i Hjertet	10	-
Hjertefeil	2	-
Blodgang	2	-
Kræft	2	-
Cachexi	2	-
Forgiftning ved Kviksølv	2	3
Svulst i Laaret	1	-
Fremfald af Penis	1	-
	22	3

I Tabellen findes opført 503 dræbte og 97 døde Kjør. Tilsammen have altsaa Opgave over 525 før Sygdom dræbte og 100 af Sygdom døde Stykker stort Hornkvæg.

Miltbrand forekom foruden enkeltvis i Stavanger, søndre Bergenhus og nordre Trondhjems Amter, som en Art Epizooti i Nedenæs Amt i Omegnen af Arendal. Her var allerede i 1869 iagttaget nogle Tilfælde af denne Sygdom blandt Heste, Kjør og Faar i Øiestads Herred. Samme steds iagttoges i Juli Maaned af heromhandlede Aar 6 dødelige Tilfælde hos Kjør, i August ligeledes hos 5 Kjør i Øiestad og 3 i Fjære Herred, i September i Øiestad hos 5 Kjør, 1 Hest og 2 Svin og i Froland hos 1 Ko, i Oktober hos 1 Hest i Øiestad og 1 Faar i østre Moland samt i November hos 1 Ko i Øiestad. I det Hele kjendtes saaledes i dette Aar 27 dødelige Tilfælde af Miltbrand i dette Amt, nemlig hos 22 Kjør, 2 Heste, 2 Svin og 1 Faar. Da vedkommende Dyrlæge ingen Aarsberetning har afgivet, ere ingen af disse Tilfælde blevne optagne paa Tabellerne. Som Aarsager til Sygdommens Forplantning i Stavanger Amt angives hedærvet Drikkevand og daarlig Fjøsluft samt Smitte (Follum). Saavel i Stavanger som i Nedenæs Amt angrebes en af Dyrenes Røgttere af Sygdommen. Overalt foretoges Afsondring af de syge Dyr, Nedgravning af de døde Dyr med Hud og Haar samt af Gjødningen og Desinfektion af Fjøsene, overensstemmende med de af Indre-Departementet under 26de August paabudne Regler. Ved en Obduktion fandtes: „Lungerne med brandige Pletter; Milten meget blød og brandig. Flere Steder i Underlivet gangrænøse Partier. Blodet sort, tjæreagtigt, tildels koaguleret“ (Follum).

Den **typhøse Kvægsyge**, der i flere Aar har hersket enzootisk i Guddals Annex til ytre Holmedal, indfandt sig igjen i Begyndelsen af dette Aar paa et Par Steder i Bygden men standsede som sædvanlig udover Sommeren. Blandt 4 Besætninger med et samlet Kreaturantal af 60 Stykker angrebes 10, hvoraf 5 døde og 5 dræbtes; der-

No. I. Sygdomme hos Hesten.	Hele Riget.			Antal anmeldende Dyrleger.	Christiania By og Akershus Amt.			Smaalenenes Amt.			Buskeruds Amt.			Jarlsberg-Laurvigs Amt.			Hedemarkens Amt. ²⁾			Christians Amt.		
	Behandl.	Deraf			Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf	
		dræbte	døde			dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde
Typhus	52	16	8	10	3	-	20	1	3	-	-	15	13	1	-	-	-	-	-	-	-	
Snive og Springorm.	8	1	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Kværke	841	2	17	44	76	-	34	-	-	14	-	-	-	-	234	-	-	154	-	2		
Strengel	156	-	-	22	28	-	11	-	-	1	-	-	-	4	-	-	34	-	-	-		
Catarrhalske Tilfælde	933	1	1	43	135	-	105	-	-	49	-	12	-	422	-	-	59	-	-	-		
Halsbetændelse	35	-	-	12	8	-	4	-	-	6	-	-	-	4	-	-	9	-	-	-		
Lunge- og Brystbetændelse	151	1	18	31	17	-	10	-	-	7	1	1	-	41	-	3	24	-	1	-		
Kolik og Obstruktion	537	6	45	51	78	-	48	1	6	41	1	8	8	116	1	7	36	1	2	-		
Indigestion	574	-	2	42	123	-	69	-	-	45	-	2	7	107	-	-	49	-	-	-		
Diarrhoe	80	1	-	21	25	-	3	-	-	5	-	1	-	8	1	-	10	-	-	-		
Bughinde-, Mave- og Tarmbetændelse	62	4	13	18	4	1	4	-	2	10	-	1	-	8	-	3	4	1	1	-		
Gastrisk Feber	10	-	-	3	4	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-		
Ormtilfælde	60	-	-	17	2	-	2	-	-	-	-	-	-	26	-	-	2	-	-	-		
Hjernebetændelse og Koller	49	7	6	24	8	2	8	1	2	8	-	2	-	10	1	-	2	-	-	-		
Stivkrampe	11	2	6	6	2	-	3	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Nyrebetændelse	37	3	1	14	3	-	3	-	-	6	-	1	-	10	-	-	8	1	-	-		
Asthma	76	6	3	21	4	-	1	-	-	10	-	-	-	21	-	-	9	2	-	-		
Lamheder	48	3	1	21	3	-	5	-	-	9	1	-	-	13	-	1	4	-	-	-		
Rheumatisme	54	-	-	18	20	-	9	-	-	3	-	-	-	1	-	-	9	-	-	-		
Skab	27	-	-	6	7	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Lus, Kløe og Udslet.	513	-	-	35	242	-	21	-	-	15	-	4	-	121	-	-	31	-	-	-		
Neldefeber	50	-	-	17	16	-	6	-	-	3	-	1	-	6	-	-	12	-	-	-		
Rosen	158	1	5	31	45	1	19	-	-	17	-	-	-	20	-	-	27	-	-	-		
Muk	320	-	-	43	82	-	31	-	-	26	-	9	-	39	-	-	44	-	-	-		
Forrækkelser	281	6	-	32	45	2	19	-	-	30	2	17	-	44	-	-	19	1	-	-		
Spat	95	9	-	16	34	7	-	-	-	11	1	3	-	12	-	-	3	-	-	-		
Galler	150	1	-	23	25	1	32	-	-	8	-	3	-	33	-	-	26	-	-	-		
Benbrud	22	19	-	13	5	4	3	2	-	3	3	-	-	2	2	-	4	3	-	-		
Mund- og Tandfeil	371	4	-	28	39	2	12	-	-	33	-	5	-	68	-	-	102	1	-	-		
Andre chirurgiske Tilfælde ¹⁾	332	30	10	51	406	5	341	2	-	132	-	2	38	1423	5	8	191	13	-	-		
Øiensygd.	111	-	-	33	13	-	7	-	-	12	-	3	-	15	-	-	30	-	-	-		
Kastrationer	631	1	1	41	44	-	55	-	-	38	-	5	-	57	1	-	1281	-	-	-		

1) Herunder indbefattes; Sadelbrud, Sæletryk, Svalster, Brok, Saar, Bylder, Seneskedsbetændelser, Fødselshjelp, Fistler, Fodsygdomme m. m. Dødsaaarsagen er nævnt i følgende Tilfælde: Fodskader 1 dræbt, forskellige Slags Saar 4 dræbte, 2 døde; Knusning af Hovkronen og Knæled, Brud af Haser 4 dræbte; Fødselshjelp 1 død; Ruptur af Muskler 1 dræbt; Benspæt 1 dræbt; forbenet Seneskede 1 dræbt.

2) En Dyrlege i Hedemarkens Amt angiver at have behandlet: 36 Heste, hvoraf 4 døde, for „indvortes Sygdomme“ uden nærmere Angivelse af disses Natur.

hos iagttoges nogle mistænkelige Tilfælde, om hvilke det ikke med Sikkerhed kunde afgjøres, om de kan henføres til denne Sygdom, og som samtlige helbrededes. Til iagttagelse og Modarbejdelse af Sygdommen blev dette Aars Vaar en dertil af Staten og Amtskommunen i Fællesskab lønnet Dyrlege stationeret i Bygden. Denne anseer Sygdommen for at være „den ondartede Catarrhalfeber hos Kvæget“; han fandt Behandling unyttig, hvor Sygdommen var vel udviklet og lagde mest Vægt paa indgribende Rensning, Desinfektion og Luftning af Fjøsene, der gjentoges

udover Sommeren (Elvestad). Enkelte Tilfælde af Typhus har forøvrigt forekommet navnlig i Christians og søndre Bergenhus Amter.

Benskjørhed (tildels i Forbindelse med Slikkesyge) har i dette Aar været mindre udbredt end i det foregaaende, og er især aftaget i Hedemarkens og Akershus Amter. Sygdommen anretter dog fremdeles stor Skade; Brud af Bækken- og Rygben var de hyppigste Tilfælde, der nødvendiggjorde Nedslagning. Som Aarsager anføres Græsning paa mager, lidet udgrøftet Jord: „Kreaturer, der

Bratsbergs Amt.			Lister-Mandals Amt.			Stavanger Amt.			Bergens By og søndre Bergenhus Amt.			Nordre Bergenhus Amt.			Romsdals Amt.			Søndre Trondhjems Amt.			Nordre Trondhjems Amt.			Nordlands Amt.		
Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf	
	døde	dræbte		døde	dræbte		døde	dræbte		døde	dræbte		døde	dræbte		døde	dræbte		døde	dræbte		døde	dræbte		døde	dræbte
-	-	-	4	-	-	1	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	8	-	4	-	-	-	-	-	-	
7	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
45	-	2	-	-	-	-	-	-	8	-	-	3	-	-	4	-	4	203	-	7	-	-	-	-	-	
6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	18	-	53	-	-	-	-	-	-	-	-	
25	-	-	-	-	-	-	-	-	9	-	12	-	-	-	18	-	76	1	1	11	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	
6	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	1	-	-	-	2	-	1	40	1	8	-	-	-	-	-	
17	2	-	-	-	-	4	-	-	37	-	3	8	-	4	-	3	103	-	13	-	-	-	-	-	-	
24	-	-	-	-	-	10	-	-	22	-	-	-	-	-	-	-	92	-	7	-	-	-	-	-	-	
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	24	-	-	-	-	-	-	-	-	
3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	5	-	-	-	-	-	-	
4	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	2	-	18	-	-	-	-	-	-	-	-	
3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	9	2	2	-	-	-	-	-	-	
2	-	1	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	3	-	2	-	-	-	-	-	-	
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	2	-	-	-	-	-	-	-	
5	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	1	-	16	2	12	2	3	-	-	-	-	-	
4	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	2	-	5	1	-	-	-	-	-	-	-	
6	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	1	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	
11	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	-	-	-	-	-	-	-	-	
6	-	-	-	-	-	18	-	-	9	-	5	-	-	-	2	-	26	-	8	-	-	-	-	-	-	
17	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	
3	-	-	-	-	-	3	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	4	-	4	-	-	-	-	-	-	
1	-	-	-	-	-	-	-	-	6	1	-	-	-	1	-	16	-	46	-	5	-	-	-	-	-	
1	-	-	-	-	-	-	-	-	8	-	-	-	-	-	-	-	51	-	-	-	-	-	-	-	-	
1	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	23	-	4	1	-	-	-	-	-	
1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	7	-	15	-	-	-	-	-	-	-	
1	-	-	-	-	-	3	-	-	1	1	-	-	-	-	-	1	1	2	2	-	-	-	-	-	-	
134	1	-	56	-	-	32	-	-	89	1	-	4	-	7	-	171	1	292	2	5	-	-	-	-	-	
7	-	-	-	-	-	2	-	-	5	-	-	1	-	1	-	6	-	9	-	-	-	-	-	-	-	
7	-	-	3	-	-	8	-	-	38	-	-	-	-	-	-	-	39	-	-	-	-	-	-	-	-	

holdes paa Brænderierne, ere især udsatte" (Fredriksen).

Blodpis omtales, ligesom i forrige Aar, som temmelig hyppig forekommende rundt om i Landet. I Lister og Mandals Amt er det fremdeles meget udbredt. Daarligt Foder og fortidlig Græsning om Vaaren angives som Aarsager.

Lungetøring synes i dette Aar at have været noget mere udbredt end i det forrige. Paa Aas Landbrugsskole har flere Dyr været angrebne baade blandt Ayrshirekvæget og Thelemarksracen. Arveligheden spiller den største Rolle som Aarsagsmoment, i Forening med mindre gode hygiæniske Forhold (Thesen).

Klov- og Mundsyge har i det Hele havt mindre Udbredelse. Det kjølige Veir udover Høsten ifjor, hvilket

medførte en renere og bedre Luft i Fjøsene, tilskrives i saa Henseende adskillig Indflydelse (Steen).

Besværlige Forløsninger. Af 61 Tilfælde, hvor der opgives nærmere Aarsag til Uregelmæssigheder ved Fødsele, var der feilagtigt Leie i 53 Tilfælde, nemlig: a) Baglændsleie 8 Gange; b) Rygleie 8 Gange; c) Hovedet vendt til en af Siderne 17 Gange; d) Tverleie 2 Gange; e) Knæstilling 7 Gange; f) Albuestilling 1 Gang; g) tilbagebøiede Lemmer 4 Gange; h) Sædeleie 6 Gange. Sammenvøxing af Modermunden angives 3 Gange; Misfoster og hydrocephalisk Hoved hos Kalven 4 Gange; Bristning af Bugvæggen 1. Sønderlemmelse af Kalven er opgivet at have været udført 14 Gange. Ved et af disse Tilfælde, hvor Fødselsarbeidet længe havde været forgjæves,

No. II. Sygdomme hos Koen.	Hele Riget.			Antal anmeldende Dyr læger.	Christiania By og Akershus Amt.			Smaalenes Amt.			Buskeruds Amt.			Jarlsberg-Laurvig Amt.			Hedemarkens Amt.			Christians Amt.		
	Behandl.	Deraf			Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf	
		dræbte	døde			dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde
Miltbrand	18	2	8	5	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Typhus	5	-	2	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2	
Simpel Feber	31	-	-	6	-	-	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Klov- og Mundsyege	155	5	-	-	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	143	4	-	-	-	-	-	
Kalvingsfeber	261	64	14	49	59	12	37	12	1	33	11	-	7	2	19	4	3	16	3	-	-	
Benskørhed og Slikkesyge	520	104	-	26	8	2	7	-	-	18	4	-	-	-	79	7	-	298	77	-	-	
Blodpis	250	11	12	35	63	-	2	12	-	20	3	-	9	2	8	-	-	21	1	-	-	
Catarrhalske Tilfælde	258	15	20	28	31	-	1	11	-	8	1	-	-	-	123	6	7	16	-	-	-	
Lunge- og Brystbetændelse	210	36	6	36	26	5	17	4	-	13	3	-	2	-	71	13	3	31	5	-	-	
Lungetæring	27	13	1	8	-	-	-	-	-	2	2	-	-	-	8	6	-	13	4	-	-	
Parresyge	41	5	-	9	-	-	-	-	-	7	-	-	-	-	2	-	-	7	-	-	-	
Melkefeber	9	2	-	3	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	5	-	-	3	1	-	-	
Kolik	33	1	-	13	13	-	4	1	-	-	-	-	1	-	2	-	-	4	-	-	-	
Indigestion	448	11	2	40	73	2	51	-	-	74	2	1	11	-	48	-	-	68	2	-	-	
Diarrhoe	179	20	4	32	34	3	11	-	-	20	3	-	2	-	11	2	-	29	4	1	-	
Forstoppelse	184	13	3	28	13	-	25	2	-	4	-	-	9	-	42	3	1	15	-	2	-	
Trommesyge	185	12	1	32	22	1	25	-	-	29	-	-	-	-	23	2	1	10	-	-	-	
Mave- og Tarmbetændelse	35	4	3	8	1	-	3	1	1	11	1	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	
Gastrisk Feber	73	5	2	18	10	-	14	3	-	-	-	-	-	-	12	1	-	3	-	-	-	
Bughindebetændelse	24	2	2	7	6	-	3	1	-	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Leversygd., Gulsot	3	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	1	-	-	
Vatersot	6	6	-	4	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	3	3	-	-	-	-	-	
Nyrebetændelse	27	2	3	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	23	-	3	-	
Hjernebetændelse	35	5	1	13	-	-	4	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	8	-	-	-	
Rheumatisme	59	2	-	14	7	-	6	-	-	15	-	-	-	-	1	-	-	6	1	-	-	
Lamheder	68	8	-	15	8	-	36	-	-	4	1	-	-	-	1	-	-	6	1	-	-	
Kopper	26	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	-	-	2	-	-	-	
Variceller	3	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Rosen	48	1	-	11	5	-	5	-	-	3	-	-	-	-	16	-	-	1	1	-	-	
Skab	131	-	-	9	9	-	-	-	-	3	-	-	-	-	31	-	-	13	-	-	-	
Lus, Kløe og Udslet	2590	2	-	40	639	-	101	-	-	133	-	-	7	-	1132	-	-	177	-	-	-	
Forrækkelser	93	4	-	19	5	-	11	-	-	31	2	-	1	-	7	1	-	2	-	-	-	
Benbrud	40	31	-	16	-	-	6	5	-	2	2	-	1	-	13	8	-	1	1	-	-	
Øienbetændelse	72	3	-	24	10	-	12	2	-	4	-	-	1	1	13	-	-	7	1	-	-	
Andre chirurgiske Tilfælde ¹⁾	1149	28	3	41	55	-	16	-	-	30	1	-	6	-	820	15	3	61	2	-	-	
Yverbetændelse	419	8	1	44	54	1	45	-	-	46	2	-	11	-	33	-	1	59	2	-	-	
Forstoppet Patte	43	-	1	11	6	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Feil ved Melken	148	1	-	20	17	-	14	-	-	7	-	-	-	-	17	1	-	8	-	-	-	
Børkrængning og Fremfald	102	7	-	32	7	-	15	-	-	6	-	-	2	-	7	2	-	17	2	-	-	
Børbetændelse	27	4	-	9	-	-	2	-	-	5	1	-	-	-	11	2	-	1	-	-	-	
Efterbyrdens forhalede Afgang	451	2	-	48	74	-	55	1	-	37	-	-	7	-	47	-	-	72	1	-	-	
Kalvkastning	266	1	-	15	5	-	2	-	-	-	-	-	-	-	118	-	-	78	1	-	-	
Fødselshjelp	488	44	4	50	82	10	42	7	-	34	3	-	4	-	91	5	2	76	5	-	-	
Kastration	79	-	-	8	9	-	4	-	-	3	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	

¹⁾ Herunder indbefattes: Svalster, Saar, Bid, Betændelse i Seneskederne, Feil ved Tænderne m. m. Fra en Dyr læge i Hedemarkens Amt og en i søndre Bergenhus Amt opgives: 426 Kjør, — hvoraf 18 dræbtes, 4 døde, — at være behandlede for Underlivs- og andre indvortes Sygdomme uden nærmere Angivelse af Sygdommens Natur.

Bratsbergs Amt.			Lister-Mandals Amt.			Stavanger Amt.			Søndre Bergenhus Amt og Bergens By.			Nordre Bergenhus Amt.			Romsdals Amt.			Søndre Trondhjems Amt.			Nordre Trondhjems Amt.			Nordlands Amt.		
Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf	
	dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde
-	-	-	-	-	-	4	2	1	9	-	3	-	-	-	-	-	-	4	-	4	-	-	-	-	-	
6	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
18	5	2	5	-	1	7	1	1	8	5	-	-	-	1	1	-	24	6	2	23	2	3	4	-	1	
32	1	-	19	5	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	58	8	-	-	-	-	-	
24	1	-	27	3	-	2	-	-	8	-	2	10	-	4	2	-	16	1	2	28	-	2	-	-	-	
12	3	1	-	-	-	-	-	-	5	-	5	16	5	5	-	-	16	-	1	16	-	-	4	-	-	
7	-	-	-	-	-	-	-	-	15	1	1	-	-	-	-	-	3	2	-	24	3	2	1	-	-	
11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	3	3	1	-	-	-	-	
4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	14	5	-	-	-	-	-	
4	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	
38	1	1	-	-	-	14	-	-	31	3	-	-	-	1	-	26	-	-	51	1	-	2	-	-	-	
10	1	1	-	-	-	2	-	-	24	3	-	-	-	-	22	5	1	14	-	1	-	-	-	-	-	
1	1	-	-	-	-	-	-	-	10	1	-	4	-	-	18	6	-	43	-	-	-	-	-	-	-	
13	-	-	-	-	-	7	-	-	3	-	-	-	-	-	6	-	-	47	9	-	-	-	-	-	-	
9	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	9	1	1	-	-	-	-	-	
17	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	12	-	-	5	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	1	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	2	2	-	-	1	-	-	-	
3	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	1	-	-	20	3	1	1	-	-	-	-	
1	1	-	-	-	-	4	3	-	4	-	-	-	-	-	10	-	-	16	1	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	2	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	-	-	-	-	-	-	-	
29	2	-	-	-	-	14	-	-	12	-	-	4	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	6	-	-	14	-	-	-	-	-	-	
2	-	-	-	-	-	1	1	-	2	1	-	-	-	-	2	-	-	75	-	11	-	3	-	-	-	
49	2	-	-	-	-	4	4	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	11	-	-	-	1	1	-	-	
30	1	-	9	1	-	12	3	-	7	-	-	2	-	-	35	1	-	3	2	4	-	11	-	-		
1	-	-	-	-	-	6	-	-	18	1	-	18	-	1	21	-	-	67	-	-	-	1	-	-	-	
8	-	-	-	-	-	8	-	-	-	-	-	-	-	-	16	-	1	9	-	-	-	-	-	-	-	
5	-	-	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	75	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	4	1	-	-	-	-	-	-	-	3	1	-	32	-	-	-	2	1	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	1	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	
33	-	-	-	-	-	4	-	-	16	-	-	-	-	-	33	-	-	70	-	-	-	3	-	-	-	
19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	-	-	32	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
23	-	-	3	-	-	3	1	-	12	4	-	-	-	-	38	6	1	80	3	1	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	60	-	-	-	-	-	-	-	

og hvorefter Koen fik Børbetændelse, som hurtig medførte Brand, fik Dyr lægen og En, der havde bistaaet ham ved Operationen, paa Armene et pustuløst Udslæt, der efterlod store smertefulde Bylder (Kristophersen).

De vigtigste Sygdomme hos de mindre Husdyr vil sees af følgende Tabel: (se Tabel III.)

Hos Faaret.

Skab er fremdeles den mest betydningsfulde Sygdom hos Faaret. I det Hele er der iaar opgivet at være behandlet flere Dyr for denne Sygdom end ifjor. Fra Hedemarken berettes Sygdommen at være i Tiltagende (Stenersen), fra Stavanger Amt opgives Skab og Lus at være meget udbredte. I søndre Bergenhus Amt har Sygdommen begyndt at vise sig paanyt; paa Vos lykkedes det at standse Sygdommens videre Udbredning ved Isolation, Rensning af Fjøsene, samt Vadskning med Tobaksinfus (Venaas). I nordre Bergenhus Amt er Sygdommen fremdeles i betydelig Grad udbredt uagtet Alt, hvad der i de sidste Aar er gjort for at udrydde den, og Amtskommunen i det sidste Decennium har anvendt omkring 10 000 Spd. i dette Øiemed. Ligeegyldighed hos Faareeierne lammer imidlertid i betydelig Grad alle Foranstaltninger; der kan saaledes ikke gennemføres nøiagtig Afsondring af de syge Dyr fra de sunde. Mange Steder ansees Sygdommen som en Straf fraoven, som det vilde være en Formastelse at kjæmpe imod. Amtsformandskabet har ogsaa maattet begynde at indskrænke Bevilgningerne til denne Sag. Skabsygen angives i det Hele at være den væsentligste Hindring for Faareavlens Opkomst, som ellers i dette Amt har mange gunstige Betingelser for sig (Elvestad). I Romsdals Amt haabede man ved Aarets Slutning at være aldeles fri for Sygdommen med Undtagelse maaske af Norddalens og Geirangers Sogne (Schmidt). I de trondhjemske Amter er Sygdommen ei synderlig udbredt.

Trommesyge, der det foregaaende Aar var meget hyppig i Stavanger Amt, var dette Aar ikke hyppigere der end sædvanligt.

Leverikter og **Vatersot** forekom fremdeles i spredte Tilfælde paa forskjellige Steder i Landet.

Gjeden.

Skab var fremdeles temmelig udbredt flere Steder især paa Vestkysten. For Lister og Mandals Amt, hvor der angives at være behandlet omtrent 1 000 Faar og Gjeder

for Skab, men ikke hvormange af hver Slægt, er det hele Antal opført paa Tabellen for Faarets Sygdomme.

Husdyrrøgt og Husdyravl.

Husdyrrøgt anføres fremdeles i de fleste Indberetninger at gaa fremad, om end ofte med meget langsomme Skridt. Stalde og Fjose indrettes gjerne bedre og gjøres lysere og rummeligere, hvor ei det økonomiske Tryk føles for haardt. Flere Steder er dog Røgten endnu tildels mislig; fra Hadeland heder det, at Hestene vel stelles ret godt, men at de øvrige Kreaturer oftere næsten sultefodres (Blystad). I Lister-Mandals, Stavanger og nordre Bergenhus Amter synes Stellet især at staa tilbage. Fra Trondhjems Stift og det meste af det Søndenfjeldske lyde derimod Efterretningerne ret opmuntrende.

Landhusholdningsselskabet synes at fremme Sandser for en omhyggeligere Pleie og Røgt. Dyr- og Fjösskuer tillægges ligeledes megen Betydning til Udviklingen af et bedre Stel. Angaaende Husdyrstellet i nordre Bergenhus Amt har Dyr læge Elvestad i sin Beretning meddelt en Del Bemærkninger, der nedenfor findes gjengivne.

Husdyravlen. Fra flere Steder anføres, at Hornkvæget søges forbedret ved Krydsning med bedre Racer og ved et omhyggeligere Udvalg af Dyrene paa Stedet. De før omtalte Dyrskuer virker ogsaa godt i denne Retning. Ayrshirekvæget holdes nu ei saameget som før, da man, som alt omtalt i forrige Aars Beretning, flere Steder har fundet, at det ikke svarer til Forventningen (Kristophersen). Fra Østerdalen heder det, at Klimatet der er for haardt for det Slags Kvæg (Molstad). Fra nordre Trondhjems Amt roses dog Krydsning med denne Race som vel skikket til at give gode Melkekjør (Øfstie, J. Bang). Thelemarksracen vinder derimod mere og mere Udbredelse (Blystad, Schmidt).

Hesteavlens har heller ikke i dette Aar gjort noget Fremskridt. Fra de fleste Steder berettes Hesteopdrætningen tværtom at gaa tilbage. I nordre Trondhjems Amt synes dog nu Fremskridt at spores ogsaa i denne Henseende; Salget af Heste til Sverige tiltager der ganske betydelig. Fra Romsdalen heder det, at Fjodræcen efterhaanden aldeles fortrænger Oplandsracen (Schmidt).

Faareavlens gaar i det Hele stadig fremad. Krydsning med engelske Faar af Oxford-, Cheviot-, Leicester- og andre Racer bruges hyppig og giver gode Resultater (Venaas, I. Bang, Bjørndal). Paa Vestkysten lægger dog endnu Skabsygen, som tidligere bemærket, store Hindringer i Veien. Stamschæferierne stifte overalt megen Nytte.

Svineavlens tager fremdeles paa flere Steder godt

Opsving. Paa Hedemarken har man fundet sig vel tjent med Krydsning med Svin af Yorkshireracen (Steen).

I Veterinærvesenets Tilstand var dette Aar fremdeles ingen videre Forandring at spore. Fra flere Kanter heder det, at Kvaksalveriet er i Aftagende, medens man paa andre Steder, og især hvor Stellet i det Hele staar tilbage, klager derover. Foruden Medikamenternes Dyrhed i Forhold til de syge Dyrs Værdi bidrage de store Afstande væsentlig til at hindre Almuen fra at henvende sig til Dyrlægerne.

Om Husdyrstellet i nordre Bergenhus Amt. (Af Dyrlæge Elvestads Veterinærberetning for 1870.)

Med Husdyrstellet staar det endnu meget misligt til i en stor Del af Amtet, især i Søndfjord; derimod skal det være langt bedre i indre Sogn og i en Del Bygder af Nordfjord. I ytre Sogn og i Førde af Søndfjord er der ogsaa gjort adskilligt for at forbedre Husdyrstellet, men det gaar sent. Kun faa af de mere oplyste Mænd har indrettet sig tidsmæssige Udhuse. Stalden bestaar paa de fleste Gaarde i Søndfjord af et daarligt Bordskur, hvori Hestene ofte gaa løse, og bliver der sjelden Tale om at gjøre Huset rent. Da der hverken anvendes Strøelse eller Hudpleie, er Dyrene ofte i høi Grad urene fra øverst til nederst og ser forkrøblede og elendige ud. Paa flere Steder stilles Heste, Kvæg, Faar og Svin sammen i et Hus, og det er da ofte slemt nok at komme derind. Med Hensyn til Rénligheden, saa er maaske Kvæget bedre stillet end Hesten, medens Fodringen derimod er meget knap om Vinteren. Paa ikke faa Steder er Sultefodringen endnu herskende. De udstrakte og rige Fjeldbeiter ere altfor fristende for Folk til at holde saa mange Kreature Vinteren over, som det paa nogen Maade gaar an at holde Liv i, medens de ikke tage Hensyn til at de paa den Maade i omtrent 7 a 8 Maaneder af Aaret ikke have synderlig Afkastning af sine Dyr. Man mener ogsaa, at der ved knap Fodring om Vinteren faaes større Afkastning om Sommeren, hvilket naturligvis er en yderst forkjert Opfatning. Fjøsene ere lave, uhyre trange og mørke. Melken behandles paa en uhensigtsmæssig Maade, idet den som oftest stilles op paa Hylder i Røgstuen, der benyttes saavel til Verksted som til Dagligværelse og Sovekammer for Familien. Der lægges fornemmelig an paa Produktion af Smør og Gammelost, men da det ofte er mindre gode Produkter, faar man dem ogsaa daarligt betalte. I Sogn laves en Del meget god Mysost af Gjedemelk, der betales med 6 a 7 Skill. pr. Mark. Faarene faa paa mange

Steder den usleste Næring om Vinteren; for en god Del maa de søge den selv, og naar da Sneen ofte ligger dyb, kan de kun finde Ener og Lyng. Paa flere af Øerne haves Udgangsfaar. Uldvæxten er ringe, af grov og strid Beskaffenhed, og der maa paa hver Gaard holdes et stort Antal Faar for at tilfredsstille Familiens Behov for Uld.

I det Hele taget maa man dog sige, at der spores Trang til et bedre Husdyrstel, hvilket giver sig tilkjende ved Oprettelsen af saakaldte Sogneselskaber eller Landboforeninger, hvis nærmeste Formaal er at søge afhjulpet de væsentligste Mangler ved Landbonæringen og især at vække Sandsen for et bedre Kreaturstel. Ved Foranstaltning af Dyr- og Fjösskuer skal disse Foreninger have virket til stort Gavn i enkelte Bygder.

Husdyravlen maa siges at være i Fremgang. Hesteracen, den almindelige Fjordrace i mere og mindre ren Form, søges fornemmelig forbedret ved Valg af gode Avlsdyr inden Racen, men ifølge foran omtalte Misligheder ved Pleien er det indlysende, at det maa gaa uhyre sent, saalænge ikke et skjønssommere Udvalg gaar Haand i Haand med en bedre Pleie. Ikke faa Heste sælges herfra Distriktet om Vaaren i 3 a 4 Aars Alderen til Hestepkjøbere fra Lærdal, der igjen afsætte dem paa forskellige Kanter af Østlandet. Prisen er indtil 40 Spd. for de bedre, men i Almindelighed omkring 30 Spd. For indre Sogns Vedkommende, hvor Racen er større og Pleien i det Hele taget bedre, opnaaes høiere Priser. En almindelig og stor Feil begaaes derved, at Hestene tages for tidlig i Brug. Allerede som Aaringer maa de paa sine Steder begynde at gjøre Tjeneste.

Kvægracen er lille, lavbenet og velbygget, naar Dyrene ikke ere forkrøblede af Sult, og giver ved god Pleie et tilfredsstillende Udbytte i Forhold til det fortærede Foder. Enkelte Mænd hist og her har anskaffet fremmede, dels engelske, dels østlandske Racer, men de synes ikke at have vundet synderlig Fremgang.

Bedst Fremgang har dog Faareavlén havt, og den vilde sikkert have været endnu længere fremme, ifald ikke Skabsygen havde afskrækket Folk fra at anskaffe de kostbare Avlsdyr af bedre Racer. Amtets Landhusholdnings-selskab har ved Udstationering af Springvæddere af Cheviotracen bidraget meget til Faareavlens Opkomst, og træffer man nu paa mange Steder meget værdifulde Faarebesætninger, mere eller mindre omdannede ved denne Race. Distriktet egner sig godt for Faareavl, og naar man først var bleven fri for Skabsygen, kunde man sikkert have en ganske god Indtægt af sine Faar om Aaret. Som det nu er, gjør Skabsygen Ødelæggelse for Tusinder af Dalere aarlig. Fortsættelse Pag. 150.

Tabel III. Sygdomme.	Hele Riget.			Antal anmeldende Dyr læger.	Christiania By og Akershus Amt.			Smaalenes Amt.			Buskeruds Amt.			Jarlsberg-Laurvigs Amt.			Hedemarkens Amt.			Christians Amt.		
	Behandl.	Deraf			Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf	
		dræbte	døde			dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde
Faaret. ¹⁾																						
Klov- og Mundsye	65	7	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skab	15133	112	-	14	53	-	-	32	-	-	-	-	-	-	-	-	138	-	-	-	-	-
Vatersot (Flyndresyge)	180	18	19	18	7	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	16	2	2	38	5	6	-
Dreiesyge	17	17	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hoste og Katarrh	24	-	-	5	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	3	-	-	16	-	-	-
Lungebetændelse	5	4	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	3	-	-	-	-	-	-
Indigestion og Forstoppelse	62	3	1	12	-	-	-	-	-	3	1	-	-	-	-	-	-	-	8	-	-	-
Trommesyge	28	-	13	6	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-
Øiensygd.	53	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	4	-	-	-	-
Yverbetændelse	24	-	-	9	8	-	-	4	-	-	-	-	-	-	3	-	-	5	-	-	-	-
Fødselshjelp	13	1	1	4	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	7	-	-	-	-	-	-	-
Chirurgiske Sygdomme ²⁾	99	5	5	17	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-	37	2	-	24	2	4	-	-
Kastration	206	-	1	16	15	-	-	7	-	-	-	3	-	-	19	-	-	20	-	-	-	-
Gjeden.																						
Klov- og Mundsye	5	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skab	346	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	3	-	-	-
Vatersot (Leverflyndrer)	37	2	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	16	2	2	-	-	-	-	-
Dreiesyge	14	14	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	4	-	-	-
Hoste og Katarrh	4	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-
Indigestion og Forstoppelse	9	1	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	1	-	-	-
Øiensygd.	18	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	12	2	-	-	-
Chirurgiske Tilfælde	13	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	8	-	-	-	-
Kastration	20	-	-	7	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	8	-	-	3	-	-	-	-
Svinet. ³⁾																						
Miltbrand	111	1	14	11	8	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	3	-	-
Mæslinger og Pletfeber	38	3	-	8	5	1	-	-	-	14	1	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Kramper	108	19	20	19	9	3	-	5	-	8	2	-	-	-	24	-	10	14	6	2	-	-
Lamheder	32	3	-	11	2	-	-	-	-	15	1	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-
Hjernebetændelse og Hjerneslag	87	22	9	22	1	1	-	12	4	2	1	-	-	-	16	4	2	12	7	-	-	
Halsbetændelse	73	7	5	18	9	-	-	6	-	6	-	-	-	-	13	1	-	15	-	3	-	
Lunge- og Brystbetændelse	114	28	23	22	11	5	1	7	4	6	3	-	-	-	30	4	8	19	4	4	-	
Mave- og Tarmbetændelse	16	1	3	6	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	1	1	-	
Diarrhoe	27	-	-	9	3	-	-	9	-	3	-	-	3	-	4	-	-	-	-	-	-	-
Forstoppelse og Indigestion	162	9	6	33	11	-	-	22	3	15	3	1	6	-	17	1	2	20	1	-	-	
Rheumatisme	51	9	2	12	2	-	-	-	-	3	1	-	6	-	15	5	-	2	1	-	-	-
Bensyge og Rachit	47	1	-	8	10	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	-	-	-	
Grise-feber	7	-	-	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fødselshjelp	20	3	-	9	8	-	-	-	-	1	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Chirurgiske Tilfælde ⁴⁾	289 ⁵⁾	18	10	30	3	1	-	14	-	5	1	-	2	2	200	7	10	13	2	-	-	
Kastration	557	-	2	34	80	-	-	13	-	28	-	-	3	-	69	-	1	28	-	-	-	-

¹⁾ Desuden opgiver en Dyr læge i Hedemarkens Amt at have behandlet 89 Faar, hvoraf 1 døde, for „indvortes Sygdomme“ uden nærmere
²⁾ Herunder indbefattes: Saar, Kontusioner, Ledbetændelser, Forrækkelser m. m. Dødsarsagen er opgivet for 1, der blev dræbt paa Grund af
³⁾ Desuden opgives af en Dyr læge i Hedemarkens Amt 103 Svin, hvoraf 5 dræbtes og 10 døde, at være behandlede for „forskjellige Sygdomme“
⁴⁾ Herunder indbefattes: Fremmede Legemer i Halsen, Forrækkelser, Brok, Betændelse i Seneskederne, Fodskader m. m. ⁵⁾ Dødsarsagen Forsnevning af Tyktarmen 1 dræbt; Brok 1 dræbt.

Bratsbergs Amt.			Lister-Mandals Amt.			Stavanger Amt.			Søndre Bergenhus Amt.			Nordre Bergenhus Amt.			Romsdals Amt.			Søndre Trondhjems Amt.			Nordre Trondhjems Amt.			Nordlands Amt.		
Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf	
	døde	dræbte		døde	dræbte		døde	dræbte		døde	døde		dræbte	døde		døde	dræbte		døde	døde		dræbte	døde		døde	dræbte
30	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	35	7	2	-	-	-	
13	-	-	1000	-	-	110	-	-	-	-	7896	-	-	5987	-	-	10	-	-	4	2	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2	-	-	1	-	-	38	1	2	44	10	5	29	-	2	
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	17	17	-	-	-	-		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	1	-	-	-	-		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	1	1	34	7	1	-	3	-		
1	-	-	-	-	-	13	-	13	10	-	-	-	-	-	3	-	-	7	8	-	-	-	-	-		
1	-	-	-	-	-	-	-	-	36	-	-	-	-	-	-	-	-	3	8	-	-	-	-	-		
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	3	-	-	-	-	-		
2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-		
6	-	1	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	2	-	-	21	1	-	-	-	-		
12	-	-	-	-	-	-	-	-	12	-	-	-	-	-	-	42	-	-	76	-	1	-	-	-		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	334	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	21	-	-	-	-	-		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	10	-	-	-	-		
2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	2	-		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	16	-	2	82	1	7	-	-	-		
9	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-		
7	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	16	3	2	25	2	4	-	-	-		
1	1	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	9	-	-	-	-	-	-		
2	-	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	1	1	37	4	4	-	-	-		
6	-	-	-	-	-	-	-	-	8	2	-	-	-	-	-	1	-	1	9	4	1	-	-	-		
16	3	5	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	23	4	5	-	-	-		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	-	2	-	-	-		
4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-		
14	-	-	-	-	-	1	-	-	13	-	-	-	-	1	-	-	-	1	35	1	2	-	-	-		
8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	2	-	9	9	2	-	-	-	-		
3	-	-	-	-	-	-	-	-	5	1	-	-	-	1	-	-	-	15	-	-	-	-	-	-		
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-		
20	1	-	-	-	-	-	-	-	4	1	-	-	-	1	-	-	-	8	-	2	-	-	-	-		
109	-	-	-	-	-	-	-	-	25	-	-	-	-	1	-	57	-	-	24	3	-	-	-	-		

at angive disses Art.

Benbrud.

uden nærmere Angivelse af disses Art.

er opgivet i følgende Tilfælde: Seneskedebetændelse 1 dræbt; Benbrud 3 dræbte; fremmed Legeme i Halsen 1 dræbt; Ledbetændelse 1 dræbt;

Sygdomme.	Hele Riget.			Antal anmeldende Dyr læger.	Christiania By og Akershus Amt.			Smaalenenes Amt.			Buskeruds Amt.			Jarlsberg-Laurvigs Amt.			Hedemarkens Amt.			Christians Amt.		
	Behandl.	Deraf			Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf	
		dræbte	døde			dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde
Hunden.																						
Hvalpesyge	200	31	24	29	56	8	-	19	3	2	18	2	4	1	-	-	30	1	6	24	8	1
Katarrh	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lunge- og Brystbetændelse	16	5	1	7	5	2	-	5	-	1	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-
Indigestion og Forstoppelse	34	1	1	15	16	-	-	2	-	-	3	-	-1	-	-	-	4	-	-	1	-	-
Hjernebetændelse og Kramper	18	5	3	7	2	-	-	5	1	1	8	3	1	-	-	-	2	1	-	-	-	-
Ørebetændelse (Øreorm)	26	1	-	10	1	-	-	8	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Øienbetændelse	17	1	-	9	4	-	-	5	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ormetilfælde	5	-	-	2	4	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Udslet og Skab	52	1	-	17	19	1	-	8	-	-	2	-	-	-	-	10	-	-	-	-	-	-
Chirurgiske Tilfælde ¹⁾	100	3	-	20	44	2	-	2	-	-	8	-	-	1	-	14	-	-	1	-	-	-
Kastration	36	-	-	11	10	-	-	4	-	-	5	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-
Katten.																						
Katarrh	3	-	1	1	-	-	-	-	-	-	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kramper	2	1	-	1	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lamheder	2	1	-	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Øienbetændelse	4	-	-	1	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Chirurgiske Tilfælde	16	-	1	3	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kastration	5	-	-	3	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

¹⁾ Herunder indbefattes: Blødninger, Saar, Bylder, Forrækelser, fremmede Legemer i Svalget o. L.

Hvad Veterinærvæsenet angaar, saa kan man ikke sige, at Folket ikke vil søge Hjælp hos Dyr lægen ved Sygdomstilfælde blandt deres Husdyr, men de uhyre vidtstrakte Distrikter og den tildels temmelig besværlige Kom-

munikation gjør, at det falder enkelt Mand for kostbart at lade Dyr lægen hente lange Veie, og saaledes indskrænke de sig i Regelen til kun at benytte ham, naar han tilfældigvis kommer paa Stedet.

Bratsbergs Amt.			Lister-Mandals Amt.			Stavanger Amt.			Søndre Bergenhus Amt.			Nordre Bergenhus Amt.			Romsdals Amt.			Søndre Trondhjem's Amt.			Nordre Trondhjem's Amt.			Nordlands Amt.		
Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf	
	dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde
1	-	-	-	-	-	7	-	1	17	3	5	-	-	-	1	-	1	15	4	3	6	-	-	5	2	1
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
2	1	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
1	1	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	3	-	-
-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
8	-	-	-	-	-	3	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	5	-	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	2	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	2	-	-	1	-	-
7	-	-	-	-	-	7	-	-	11	1	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	4	-	-	1	-	-
1	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	-	-	-	-	-	-	-	-	14	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-

D. Bilag.

Underdanigst Indberetning fra Politi-Departementet om Medicinalvæsenets Tilstand i Norge i Aarene 1815 og 1816.

Til Kongen!

Uagtet Departementet ikke ved betydelige Forandringer og Forbedringer har i de 2de sidste afvigte Aar kunnet virke til at ophjælpe Medicinalvæsenet her i Riget, der i en Række af Aar har altfor lidet været Gjenstand for Regjeringens Opmærksomhed, vover det dog underdanigst at fremlægge for Deres Majestæt Resultaterne af Medicinalvæsenets Tilstand i dette Tidsløb, overbeviist om, at Deres Majestæt med landsfaderlig Godhed vil, naar Statens Resourcer tillade det, skjænke denne Gjenstand Deres naadigste Opmærksomhed, og herved sætte Departementet istand til nogenlunde at afhjælpe de sørgelige Følger for det offentlige og private Vel, som Staten maa føle ved et forsømt og slet ordnet Medicinalvæsen.

Fra Rigets forskjellige Egne har Departementet Tid efter anden modtaget specielle Anmeldelser om Sundhedstilstanden i de særskilte Districter, hvoraf erfares, at i de 2de sidstforløbne Aar have egentlige Epidemier ikke foranlediget nogen særdeles Mortalitet. Dysenterie, der i Almindelighed om Høsten bortrykker mange Mennesker, har viist sig meget mindre end sædvanligt, derimod have Catharrefebre og rheumatiske Sygdomme været meget hyppige; og ligesom de stærk hede Sommer i Almindelighed foranledige Dysenterie, saa have de 2de sidste Aars megen Regn og fugtige Luft fremvirket disse Sygdomme; i Christiansand vare isærdeleshed de rheumatiske Sygdomme meget hyppige med særegne Symptomer af Lamhed i

visse Dele af Legemet og krampagtig Hoste, som dog ved anvendte Lægemidler hævedes; ligeledes viste den sig hyppigere i Trondhjems Stift end sædvanligt dog med mindre frappante Symptomer. I Aggershuus Stift have de rheumatiske Sygdomme havt den mildeste Charakter. Galde-, Nerve- og Forraadningsfebere have ikke viist sig i nogen udmærket Grad og mindst i Aggershuus Stift. Meslinger og Kighoste have været almindelige i hele Riget, men begge disse Sygdomme af en meget god Art; kun i Bratsbergs Amt, hvor flere hundrede Børn vare angrebne af Kighoste, døde nogle Enkelte deraf. Brysttæring har i Nedenæs Amt været meget almindelig, hvortil den fiskende Almues hyppige Forkjølelser og slette Diæt synes at være Aarsagen; ligeledes har i dette Amt som og i Soløers Fogderi Ormetilfælde blandt Børn været meget almindelige, hvortil Grunden formodentlig maa søges i de idelige Meelspiser, der gives Børnene, og hvilke i afvigte Aar maatte være af slettere Egenskab end sædvanligt, da Kornhøsten i de fleste Distrikter faldt slet ud og gav kun raabjerget Korn.

En her i Riget høist sjelden og frygtelig Sygdom Hydrophobie har viist sig i de sidste 2de Aar, dog uden at have foranlediget særdeles mærkelige Følger. I Begyndelsen af Aaret 1815 blev en Mand af Christiania Forstæder bidt af en gal Hund, og fik kort Tid derefter Hydrophobie, hvoraf han døde. I Juni Maaned samme Aar

blev fra Christians Amt indberettet, at i Gausdals Præstegjeld i Gudbrandsdalen var paa nogle Gaarde en dødelig Sygdom udbrudt blandt Huusdyrene, fornemmelig blandt Sviin, og at nogle Mennesker vare blevne bidt af disse. En retsveterinairkyndig Læge blev uopholdelig afsendt fra Christiania for at undersøge Sygdommen, og Undersøgelsen viste, at det var Hydrophobie, hvormed de syge Dyr i større eller mindre Grad vare behæftede; det blev derfor føiet de fornødne Foranstaltninger saavel til de Syge Dyrs Sperring, som i Henseende til de Personers medicinske Behandling, der vare bidte. — I Juni 1816 blev i den danske Statstidende anmeldt, at i Kjøbenhavn vare flere Personer blevne bidte af gale Hunde, og, at Sygdommen viste sig at være Hydrophobie. Efter Anmodning til Regjeringens 5te Departement blev derfor foranstaltet, at Toldvæsenets Betjente i hele Riget skulde have Indseende med, at Skibe, som kom fra Kjøbenhavn til Norske Havne, ikke maatte landsætte Hunde eller holde dem løsgaaende paa Dækket. Imidlertid bleve 3 Personer her af Staden sidst afvigte November Maaned bidte af gale Hunde, som efter Lægernes Ytring befrygtedes at have Hydrophobie, men ved betimelig Anvendelse af de fornødne Lægemidler bleve de alle helbredede. At denne Sygdom har i de 2de sidste Aar viist sig i Norge, er saa meget mere paafaldende som man hverken har havt nogen udmærket stor Hede eller Kulde, hvilket i Almindelighed ansees som de physiske Aarsager til denne Sygdom hos Hunde og andre Dyr.

Den naturlige Kopper have viist sig her i Riget i de 2de sidst forløbne Aar efterat de i flere Aar have været bortfjernede herfra. En reisende Muursvend med Familie kom fra Danmark gjennem Sverrig til Christiania, hvor det viste sig, at et lidet Barn, han medbragte, havde de naturlige Kopper. Hele Familien blev strax indlagt i et Sygehuus, der paa det omhyggeligste blev spærret, hvorved blev forebygget, at Ingen her i Staden blev smittet. Uheldigere Følger havde det for flere Districter her i Riget, at et Skib fra Holland, der i Aaret 1815 indkom til Bergen, medbragte en Person, der havde de naturlige Kopper uden strax af Vedkommende at blive iagttaget, og hvorved flere Personer bleve smittede; dog blev ved Lægernes Omsorg og Vaccinemateriens Anvendelse Smitten snart udrøddet af Bergens Bye; men desuagtet have smittede Personer derfra forplantet Smitten til Stavanger Bye og flere Præstegjelde i Stavanger Amt, ligeledes til Christiansands Bye. I Stavanger og Christiansand blev ved hensigtsmæssige Foranstaltninger Sygdommen hastig standset; men i Landdistrikterne, hvor den fornødne Sperring vanskelig kan iagttages og overholdes, har desværre Kop-

pesmitten indsneget sig paa mange Steder. For paa muligt kraftige Maade at virke mod Sygdommens Udbredelse bleve samtlige Læger i hele Christiansands Stift stillede ny Vaccinmaterie og paalagte saavel selv som ved deres Hjelpevaccinatører at faae Vaccinationen udført paa alle de Subjecter, der ikke selv have været vaccinerede eller have havt de naturlige Kopper, Amtmændene bleve anmodede om, at de Boliger i de forskjellige Districter, hvori koppesmittede Personer befandt sig, maatte saavidt muligt spærres. Stiftets Biskop blev tilskrevet, at han vilde foranstalte, at der fra Prædikestolene saavel i Byerne som paa Landet blev oplæst de §§ af Vaccinationsforordningen, der paabyder de Friske at afholde sig fra al Samqvem med de Koppesmittede og ligeledes uopholdelig at lade sig vaccinere. Ved disse Foranstaltninger blev Sygdommen i det Hele standset; kun paa enkelte Gaarde i Lister og Mandals Amt var endnu for 6 Uger siden enkelte Smittede tilbage; og meget hastigere vilde Smittens Udbredelse været forebygget, naar flere Vaccinatører vare ansatte, da Lægerne umulig selv kunne udføre Vaccinationen i deres hele Ehbhedsdistrikt. Flere af de mere oplyste Almuesmænd ere oplærte og ansatte som Hjelpevaccinatører i mange Districter; men, skulde tilstrækkelig Hjelp i saa Henseende have, maatte i det mindste hvert Sogn og ethvert Annex have sin egen Vaccinateur. Af de hertil indsendte Vaccinationsberetninger erfares, at i de 2de sidst forløbne Aar ere vaccinerede:

I Aggershuus Stift	4 893
- Christiansands Stift	2 335
- Bergens Stift	900
- Nordlandene og Finmarken	741
- Trondhjems Stift	2 114

tilsammen 10 983.

Dog er Departementet overbeviist om, at mange flere ere vaccinerede, men, hvorom Ingen Indberetning er skeet, og vil i dette som i flere Tilfælde vanskelig kunne ventes nogen stræng Orden forinden Riget faaer nye Medicinallove, da de mange særskilte Forordninger og Rescripter, som i mere end et Aarhundrede ere udgivne, og, som angaae Lægernes og Øvrighedernes Embedspligter med Hensyn til Medicinalvæsenet langt fra ikke ere alle vedkommende Personer bekendte, og deres Overholdelse i en lang Række af Aar ikke strængt paaseet af vedkommende Collegier.

Hvad angaaer den veneriske Sygdom og Radesygen, da maa Departementet med Smerte erfare, at disse Sygdomme ere endnu ligesaa omgribende og anrette endnu ligesaamange Ødelæggelser, som det i sin underdanigste Indberetning for Aaret 1814 fremstillede for Deres Maje-

stæt, og ville disse frygtelige Sygdomme, der saa meget bidrage til at nedbryde saavel den offentlige som private Lyksalighed, ikke i nogen mærkelig Grad kunne ventes standsede forinden Landdistricterne faae de nødvendige Sygehuse. Flere Aars Erfaringer har viist, hvor lidet frugtbringende det er, at de af Almuen, der ere angrebne af disse Sygdomme, toges i Cuur i deres egne Boliger, da Lægen i dette Tilfælde ikke kan have det fornødne Tilsyn med dem, Medicamenternes rigtige Brug forsømmes, og den foreskrevne Diæt, som et af de vigtigste Helbredelsesmidler for disse Sygdomme, ikke bliver fulgt og ikke kan følges af den fattige Almuesmand, der maa søge at opholde Livet ved de Næringsmidler, han er i Besiddelse af, om de end ere aldeles modstridende mod dem, som hans Helbredelse kræver, og ikke alene, at de fleste Amter mangle Sygehuse, men selv flere af de Sygehuse, som haves for saadanne Patienter, ere i saa høj Grad forfaldne, saa slet indrettede og saa indskrænkede, at de saare lidet svare til Hensigten. At see disse Sygehuse, som ifølge ældre Bestemmelser ere oprettede, forandrede eller, hvor det kræves paany opførte, kunde Departementet vel paa-byde, men under nærværende Conjunkturer, da de lovbe-falede Pengeudgifter for Almuen ere langt større end de nogentid forhen have været, og da Resourcerne ere meget færre møder man i saa Henseende vel grundede Vanskeligheder, som man ikke med Magt tør søge at hæve. Det Forslag om Lægedistricternes Inddeling og Sygehuses Oprettelse, som Departementet underdanigst omtalte i sin Indberetning for Aaret 1814 blev forelagt det sidst holdte Storthing; men paa Grund af Forretningers Mængde hen-lagt til næste Storthing. Departementet har saaledes, sine ivrigste Bestræbelser uagtet, intet kraftigt kunnet iværk-sætte til disse fordærlige Sygdommes Udrøddelse i Land-districterne. Kun ved Opmuntring til Lægerne om at an-vende al mulig Flid for saavidt muligt at helbrede de Smittede i deres Hjem, hvor Sygehuse ikke gives, er det svage Palliativ man har kunnet anvende; og af samme Grund er endnu intet udrettet i Henseende til et Sygehuus for hele Riget, eller et nyt Sygehuus for de Veneriske og Radesyge af Aggershuus Amt opført i Christiania, hvilket for de vordende Læger, der studere ved Universitetet og siden skulle ansættes i Landdistrikterne er uundgaaeligt nødvendig for deres praktiske Dannelse. Flere unge Læ-ger, der have studeret ved Universitetet her i Riget, ville om føie Tid underkaste sig Examen, og duelige Subjecter for Lægedistricterne ville saaledes ikke komme til at mangle i Fremtiden; men, uagtet Deres Majestæt ved naadigste Resolution af 9de Novbr. sidstleden har forhøiet de va-cante Lægeembeders Løn til 240 Species aarlig, saa vil

det dog være sjældent, at de Læger, der nogenlunde see sit Udkomme i en Kjøbstad, vil søge et Lægeembede i Landdistricterne; thi uagtet Lønnen er 240 Species, vil Lægen, fornemlig den, der har Familie, dog ikke kunne have selv tarveligt Udkomme i de Districter, hvor lidet eller intet fortjenes ved privat Praxis; og en derhos væ-sentlig Grund, hvorfor disse Embeder sjelden vil søges, er den, at der ikke gives fri Bolig for Lægen. Den unge Læge uden Formue og uden Indsigt i Landvæsenet, kan ikke købe sig en Gaard, og Leilighed til som i Kjøbstæderne at kunne faae leiet Bolig, finder ikke Sted paa Landet.

I Henseende til Gjordemodervæsenet synes gunstige Udsigter at vise sig. Ifølge det sidstholdende Storthings Bestemmelse ere 8 000 Specier blevne anviste i hvert af de første 3 Aar til en Accouchementindretning og, uagtet en fuldstændig Fødselsstiftelse ikke hastig vil kunne istand-bringes, saa har man dog for at afhjælpe den væsentligste Mangel af en practisk Læreanstalt for vordende Gjorde-mødre bevirket, at i Christiania civile Sygehuus erholdes et passende Locale til 10 à 12 Senge for Fødende, og hvortil alt Inventarium bekostes af den til en Fødselsstiftelse an-viste Summa, hvilket Inventarium i sin Tid, naar et større Accouchementhuus indrettes, der bliver at benytte; denne interimistiske Accouchementindretning forhaabes at være istandbragt til Mikkelsdag, da man derefter vil ved Amts-øvrighedernes Foranstaltning see til at faae Bondefruentimmer fra de forskjellige Districter Tid efter anden ind-sendte til Oplærelse for siden at ansættes som Districts-gjordemødre. Med rosværdig Nidkjærhed har Stabschi-rurgen Professor Thulstrup underviist en Del Fruentimmer her i Staden i Accouchementvidenskab, og adskillige af disse ere allerede ansatte som Gjordemødre i de Steder, der have savnet saadanne. Endnu fortsætter Professoren denne Undervisning, og det bør tilskrives hans Bestræ-belser, at Gjordemødre kan erholdes i de Egne af Riget, hvor de forlanges, uden at man for at faae dem oplærte, skal henseende dem til udenrigske Fødselsstiftelser. De-partementet indstiller derfor underdanigst, at han maa vorde tilkjendegivet Deres Majestæts naadigste Tilfreds-hed med disse hans Bestræbelser for at fremme det al-mene Vel.

Hvad Apothekervæsenet angaaer, da har ingen Klage over slette Lægemedler eller mærkelige Uordener ved Apo-thek-Bestyrelsen fundet Sted, og Rigets Apothekere vise sig som duelige og kyndige i deres Fag. Under 1ste August 1815 og under 28de October 1816 har Departementet udgivet nye Medicinaltaxter udarbejdede og beregnede efter de af Deres Majestæt derfor naadigst fastsatte Principer, som Apothekerne ogsaa under 30te Novbr. f. A. og 17de Januar

d. A. ere tilstaaede Procentforhøielse for de udsælgende Lægemidler eftersom Vareindkjøbspriserne ere stegne, naar Betalingen erlægges i Norske Species; og, da Apothekerne derved betrygges den dem tilstaaede Avance, saa vil ogsaa kunne ventes, at deres Officin holdes i behørig Orden, og, at de ere forsynede med friske og uforfalskede Vare. For at opmuntre Apothekerne til selv at dyrke de Medicinalplanter, som kan voxe her i Riget, har Departementet ved Brevvexling med Collegium academicum ved Rigets Universitet bevirket, at ved den botaniske Have opelskes Frøsorter til indenlandske medicinske Planter. For saavidt muligt at forebygge Qvaksalverie, hvilket dog hvad Landdistricterne angaae ikke kan ventes før autho-

riserede Læger ere ansatte i hele Riget, har man meddeelt alle Øvrighederne og Apothekerne trykte Fortegnelser over de autoriserede Læger, som her i Riget ere berettigede til Praxis, at kun disses Ordinationer maa expederes fra Apothekerne, og, at, naar Anmeldelse om utilladelig Praxis foredrages Øvrigheden, den da lader Vedkommende tiltale overensstemmende med Anordningerne.

Ved saaledes at have fremstillet Medicinalvæsenets Tilstand i sin sande Skikkelse er Departementet forvisset om, at Deres Majestæt vil naadig forunde denne Gjenstand, der i saa høi Grad trænger til Understøttelse og Forbedring, Deres høieste Opmærksomhed.

Trykfeil.

I Beretningen for 1870:

Pag. 5, Tabellens Note 3) staar 15,6 pCt. læs 16,2 pCt.
staar Dødsfald 1 306 læs 1 283.

- 8, 2den Spalte 16de Linie fra oven staar Graviditas extrauterina og Peritonitis, læs „og“ udgaar.
- 17, 2den — 2den — fra oven staar 41,3 pCt. læs 37,4 pCt.
- 66, 2den — 24de — nedenfra staar 20,1 pCt. læs 34,8 pCt.

I Beretningen for 1869:

Pag. VII, 2den Spalte 33te Linie ovenfra staar Tabel VIII læs Tabel IX.

- XXX, 2den — 1ste — ovenfra staar Tabel XXIV læs Tabel XXV.
-

